

מרכז ויטרבי
לחקר דעת קהל
ומדיניות

שותפות בעירבון מוגבל יהודים וערבים

ישראל 2023

תמר הרמן
אור ענבי / ירון קפלן / אינה אורלי ספוז'ניקוב / דורון ברויטמן

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

מרכז ויטרבי
לחקר דעת קהל
ומדיניות

שותפות בעירבון מוגבל יהודים וערבים

ישראל 2023

תמר הרמן
אור ענבי / ירון קפלן / אינה אורלי ספוז'ניקוב / דורון ברויטמן

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

A Conditional Partnership: Jews and Arabs, Israel 2023

Tamar Hermann

Or Anabi, Yaron Kaplan, Inna Orly Sapozhnikova, Doron Broitman

עריכת הטקסט: לילך צ'לנוב
עיצוב הסדרה: לוטה עיצובים
עימוד: אירית נחום
הדפסה: דפוס מאור וולך

מסת"ב 978-965-519-436-4 ISBN

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר), 2023

נדפס בישראל, תשפ"ג/2023

המכון הישראלי לדמוקרטיה

רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602

טל': 02-5300888

אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books

דוא"ל: orders@idi.org.il

טל': 02-5300800 ; פקס: 02-5300867

הדברים המתפרסמים בספר זה אינם משקפים בהכרח את עמדת המכון הישראלי לדמוקרטיה.

ניתן להוריד את קובץ הנתונים של "שותפות בעירובן מוגבל" ב־<https://dataisrael.idi.org.il>

תוכן העניינים

11	הקדמה
17	ממצאים עיקריים
23	פרק 1 / זהויות והגדרה עצמית
36	פרק 2 / יחסי יהודים-ערבים – רמת המדינה
77	פרק 3 / ביטחון פנים ומשילות – בין מדינה לחברה
100	פרק 4 / יחסי יהודים-ערבים – רמת החברה
131	פרק 5 / יחסי יהודים-ערבים – רמת הפרט וחיי היום-יום
	נספחים
161	נספח 1 / התפלגות התשובות בסקר (יהודים וערבים)
191	נספח 2 / התפלגות התשובות לשאלות החוזרות, סקר 2023 לעומת סקרי עבר (יהודים וערבים)
212	נספח 3 / ההרכב החברתי-דמוגרפי והגדרות עצמיות, סקר 2023
219	צוות המחקר

תרשימים

- 23 **תרשים 1.1** / שיעורי היהודים והערבים מכלל אוכלוסיית מדינת ישראל (יהודים וערבים)
- 24 **תרשים 1.2** / שיעורי העדות הדתיות מכלל אוכלוסיית הערבים אזרחי ישראל (ערבים)
- 24 **תרשים 1.3** / מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 25 **תרשים 1.4** / מחנה פוליטי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 26 **תרשים 1.5** / הימצאות קרובי משפחה בגדה המערבית או ברצועת עזה, לפי אזור מגורים (ערבים)
- 26 **תרשים 1.6** / זהות אישית מרכזית (יהודים)
- 27 **תרשים 1.7** / זהות אישית מרכזית, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 28 **תרשים 1.8** / זהות אישית מרכזית, לפי מחנה פוליטי (יהודים)
- 29 **תרשים 1.9** / זהות אישית מרכזית (ערבים)
- 31 **תרשים 1.10** / שיעורי הצבעה בבחירות לכנסת (ישובים יהודיים וישובים ערביים)
- 31 **תרשים 1.11** / דפוסי ההצבעה בבחירות לכנסת (ערבים)
- 32 **תרשים 1.12** / הצבעה בבחירות לכנסת 2022, לפי עדות דתיות (ערבים)
- 33 **תרשים 1.13** / מסכימים שערכי אזרחי ישראל המרגיש חלק מהעם הפלסטיני יכול להיות גם אזרח נאמן למדינת ישראל (יהודים וערבים)
- 37 **תרשים 2.1** / מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים (יהודים וערבים)
- 38 **תרשים 2.2** / מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים, לפי עדה דתית (ערבים)
- 40 **תרשים 2.3** / מסכימים שהמדינה צריכה להשתמש בדיוק באותם קריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים (יהודים וערבים)
- 42 **תרשים 2.4** / טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים (יהודים וערבים)
- 44 **תרשים 2.5** / מעריכים את היחסים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים "רעים", לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (יהודים)
- 46 **תרשים 2.6** / טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחי ישראל הערבים, לפי ההערכה אם המשטר בישראל דמוקרטי גם לערבים (ערבים)
- 47 **תרשים 2.7** / מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה (יהודים)

- 48 **תרשים 2.8 /** מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (יהודים)
- 49 **תרשים 2.9 /** הערכת טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחים הערבים, לפי מידת ההסכמה לקביעה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה (יהודים)
- 50 **תרשים 2.10 /** האם והיכן צריך לאפשר לערבים אזרחי ישראל לקנות קרקעות? (יהודים)
- 52 **תרשים 2.11 /** מסכימים שיש לחייב את כל הצעירים הערבים בשירות לבחירתם, אזרחי או צבאי (יהודים וערבים)
- 53 **תרשים 2.12 /** מסכימים שיש לחייב את כל הצעירים הערבים בשירות לבחירתם, אזרחי או צבאי, לפי הגדרה עצמית מרכזית (ערבים)
- 54 **תרשים 2.13 /** האם מצבם של הערבים אזרחי ישראל השתפר או הידרדר בחמש השנים האחרונות? (יהודים)
- 54 **תרשים 2.14 /** האם מצבם של הערבים אזרחי ישראל השתפר או הידרדר בחמש השנים האחרונות? (ערבים)
- 55 **תרשים 2.15 /** מעריכים שחל שיפור במצבם של הערבים אזרחי ישראל, לפי מחנה פוליטי (יהודים)
- 57 **תרשים 2.16 /** הנושא החשוב ביותר שעל הממשלה לקדם (יהודים וערבים)
- 60 **תרשים 2.17 /** על מי האחראיות לקידום העניינים הכלכליים של הציבור הערבי בישראל? (יהודים וערבים)
- 62 **תרשים 2.18 /** לאיזה משני הנושאים היית רוצה שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב: קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית או המעמד בישראל של האזרחים הערבים? (ערבים)
- 64 **תרשים 2.19 /** מסכימים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי בישראל (יהודים וערבים)
- 65 **תרשים 2.20 /** תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים (יהודים וערבים)
- 66 **תרשים 2.21 /** תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (יהודים)
- 68 **תרשים 2.22 /** האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה? (יהודים וערבים)
- 69 **תרשים 2.23 /** האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בהגדלת התקציבים לחברה הערבית? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (ערבים)

- 70 **תרשים 2.24** / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה ברצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (ערבים)
- 72 **תרשים 2.25** / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בנכונות של היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (ערבים)
- 74 **תרשים 2.26** / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה במערכת היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (ערבים)
- 76 **תרשים 2.27** / שיעור הסבורים שכניסת רע"ם לממשלה הקודמת תרמה לכל אחד מהנושאים הבאים, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (ערבים)
- 78 **תרשים 3.1** / חוששים להיפגע מפשע אלים באזור מגוריהם (יהודים וערבים)
- 78 **תרשים 3.2** / חוששים להיפגע מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי אזור מגורים (יהודים)
- 80 **תרשים 3.3** / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי ההסכמה או ההתנגדות שיהודים וערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה (יהודים)
- 80 **תרשים 3.4** / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי אזור מגורים (ערבים)
- 81 **תרשים 3.5** / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי עדה דתית (ערבים)
- 82 **תרשים 3.6** / "משטרת ישראל מעניקה לי ולמשפחתי ביטחון אישי" (יהודים וערבים)
- 82 **תרשים 3.7** / "משטרת ישראל מעניקה לי ולמשפחתי ביטחון אישי", לפי אזור מגורים (יהודים)
- 83 **תרשים 3.8** / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מאירוע אלים באזור מגוריהם, לפי המידה שבה משטרת ישראל מעניקה להם ולמשפחתם ביטחון אישי (יהודים)
- 84 **תרשים 3.9** / "משטרת ישראל מעניקה לי ולמשפחתי ביטחון אישי", לפי אזור מגורים (ערבים)
- 85 **תרשים 3.10** / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים (יהודים וערבים)
- 86 **תרשים 3.11** / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים, לפי מחנה פוליטי (יהודים)
- 87 **תרשים 3.12** / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים, לפי רמת השכלה (יהודים)
- 89 **תרשים 3.13** / יחס השוטרים לאזרחים היהודים והערבים, לפי העמדה בשאלה אם המשטר בישראל דמוקרטי גם לאזרחים הערבים (ערבים)
- 90 **תרשים 3.14** / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית (יהודים וערבים)
- 92 **תרשים 3.15** / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה, לפי ההסכמה לכך שהמשטר בישראל דמוקרטי גם לערבים (יהודים)

93	תרשים 3.16 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל, לפי אזור מגורים (ערבים)
94	תרשים 3.17 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל, לפי מין (ערבים)
95	תרשים 3.18 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל, לפי המידה שבה משטרת ישראל מעניקה ביטחון אישי (ערבים)
96	תרשים 3.19 / חומרת בעיית המשילות בנגב (יהודים וערבים)
97	תרשים 3.20 / המניע העיקרי להתגברות השיח על בעיית המשילות בנגב (יהודים וערבים)
100	תרשים 4.1 / מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית (יהודים וערבים)
102	תרשים 4.2 / מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית, לפי הערכת טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחים הערבים (יהודים)
104	תרשים 4.3 / מרגישים חלק מהחברה הישראלית (יהודים וערבים)
107	תרשים 4.4 / "עדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד" (יהודים וערבים)
109	תרשים 4.5 / מסכימים שעדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (יהודים)
110	תרשים 4.6 / עמדה באשר להיתר לאזרחים ערבים לקנות קרקעות בישראל, לפי העמדה כלפי הפרדה בין יהודים לבין ערבים (יהודים)
110	תרשים 4.7 / תומכים בהפרדה בין יהודים לבין ערבים, לפי הערכת טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים (יהודים)
111	תרשים 4.8 / תומכים בהפרדה בין יהודים לבין ערבים, לפי מידת ההסכמה עם הטענה שרצונם של הערבים להשתלב בחברה הישראלית (יהודים)
112	תרשים 4.9 / תומכים בהפרדה בין יהודים לבין ערבים, לפי מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל (יהודים)
113	תרשים 4.10 / עמדה כלפי קיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים (יהודים וערבים)
114	תרשים 4.11 / תומכים במפגשים בין בני נוער יהודים וערבים, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (יהודים)
115	תרשים 4.12 / תומכים בקיום מפגשים בין בני נוער יהודים וערבים, לפי העמדה כלפי הפרדה בין יהודים וערבים (יהודים)
116	תרשים 4.13 / למי יש יותר סיכוי להצליח במדינת ישראל כיום, ליהודים או לערבים? (יהודים וערבים)

- 119 **תרשים 4.14** / מסכימים שאפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפנייהם (יהודים וערבים)
- 119 **תרשים 4.15** / "אפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפנייהם", לפי התשובות לשאלה למי יש יותר סיכוי להצליח, ליהודים או לערבים (יהודים)
- 122 **תרשים 4.16** / "בישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים" (יהודים)
- 124 **תרשים 4.17** / מסכימים שיש לתת עדיפות ליהודים מערבים בקבלה לעבודה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (יהודים)
- 126 **תרשים 4.18** / למי יש סיכוי רב יותר לקבל אישורי בנייה והלוואות מבנקים? (יהודים וערבים)
- 128 **תרשים 4.19** / הסיכויים של יהודים וערבים לקבל אישורי בנייה, לפי מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית (יהודים)
- 128 **תרשים 4.20** / הסיכויים של יהודים וערבים לקבל אישורי בנייה, לפי העמדה כלפי הפרדה בין יהודים וערבים (יהודים)
- 132 **תרשים 5.1** / משתדלים שלא להיכנס ליישובים יהודיים/ערביים (יהודים וערבים)
- 133 **תרשים 5.2** / משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 134 **תרשים 5.3** / משתדלים שלא להיכנס ליישובים יהודיים, לפי רמת דתיות (ערבים)
- 134 **תרשים 5.4** / חוששים למשמע דיבור בערבית במקומות ציבוריים (יהודים)
- 135 **תרשים 5.5** / חוששים למשמע דיבור בערבית במקומות ציבוריים, לפי מין, גיל, השכלה, מיקום על הרצף חרדים-חילונים ואזור מגורים (יהודים)
- 136 **תרשים 5.6** / חוששים למשמע דיבור בערבית במרחב הציבורי, לפי עמדה בעניין השלמת הערבים עם קיומה של מדינת ישראל (יהודים)
- 137 **תרשים 5.7** / מרגישים חופשיים לדבר בערבית במקומות ציבוריים בקרבת יהודים (ערבים)
- 138 **תרשים 5.8** / נכונות לעבודה ביישוב ערבי בשטח ישראל (יהודים)
- 139 **תרשים 5.9** / נכונות לעבוד במקום עבודה הנמצא ביישוב ערבי בשטח ישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 139 **תרשים 5.10** / תומכים בהעסקת מורות ומורים ערבים בבתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם השפה הערבית, או מתנגדים לכך (יהודים)
- 140 **תרשים 5.11** / תומכים בהעסקת מורות ומורים ערבים בבתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם השפה הערבית, לפי מחנה פוליטי, גיל ומיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)

- 141 **תרשים 5.12** / תומכים בהעסקת מורות ומורים יהודים בבתי ספר ערביים בהוראת מקצועות שאינם השפה העברית, או מתנגדים לכך (ערבים)
- 143 **תרשים 5.13** / האם היית מעדיף שיטפל בכך איש מקצוע יהודי או ערבי? (יהודים וערבים)
- 147 **תרשים 5.14** / מסכימים להשכיר דירה לקבוצות אוכלוסייה שונות (יהודים וערבים)
- 148 **תרשים 5.15** / מסכימים להשכיר דירה לקבוצות אוכלוסייה שונות, לפי מחנה פוליטי (יהודים)
- 150 **תרשים 5.16** / מסכימים להשכיר דירה ליהודים (ערבים)
- 151 **תרשים 5.17** / עמדה לגבי הטענה שעלייה בהשכלת נשים בשנים האחרונות פגעה ביציבות המשפחה (יהודים וערבים)
- 152 **תרשים 5.18** / מסכימים שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)
- 152 **תרשים 5.19** / מסכימים שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה, לפי אזור מגורים (ערבים)
- 153 **תרשים 5.20** / מסכימים שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה (יהודים וערבים)
- 154 **תרשים 5.21** / מסכימים שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה (יהודים)
- 155 **תרשים 5.22** / מסכימים שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה (ערבים)
- 156 **תרשים 5.23** / מסכימים שיש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה בישראל, לפי מין (ערבים)
- 157 **תרשים 5.24** / מסכימים שיש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה בישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (יהודים)

הקדמה

מערכת היחסים בין מדינת ישראל לאזרחיה הערבים ובין האזרחים היהודים לערבים הייתה ועודנה מוקד מתח בחיי המדינה והחברה. ואכן, כששאלנו בהזדמנויות שונות מה נתפס בעיני הציבור בארץ כמתח העיקרי במדינה מצאנו כי המתח בין יהודים לערבים תופס תמיד את המקום הראשון או השני, בהתאם לנסיבות השעה (המתח "המתחרה" על המקומות הראשון או השני הוא המתח שבין ימין לשמאל).¹ בשנים האחרונות היו כמה התפתחויות שהביאו לכך שהנושא הטעון גם כך הזה קיבל בולטות מיוחדת. בין ההתפתחויות האלה אפשר להצביע על חקיקת חוק הלאום ב־2018, שהבהיר פורמלית שלא רק שהמהות היהודית של המדינה היא הראשונה במעלה בהגדרה הרשמית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית אלא גם שלערבים אזרחי ישראל לא תוכל להיות גם בעתיד כל תביעה לאומית עליה,² ושהיא לא תהיה גם בעתיד מדינה אזרחית־שוויונית על פי הדגם של "מדינת כל אזרחיה". התפתחות דרמטית נוספת הייתה האלימות שפרצה במאי 2021 על רקע מבצע "שומר חומות" בין ערבים ליהודים בעיקר – אך לא רק – בערים המעורבות, כמו עכו ולוד. כל אחד מהצדדים הטיל את האשמה על הצד האחר – האירועים האלה התפרשו בעיני רבים בצד היהודי כהוכחה ניצחת לכך שהערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם מעמדם בה כקבוצת מיעוט, ואילו בעיני רבים מהערבים הדבר נתפס כראייה שהם בבחינת מיעוט שזכויותיו אינן מוגנות. אף על פי כן, חודש אחר כך, ביוני 2021, אירעה פריצת דרך פוליטית בעניין מעמדם של אזרחי ישראל הערבים, ומפלגת רע"ם האסלמיסטית בראשותו של מנסור עבאס נכנסה לממשלת בנט ולפיד. מהלך חסר תקדים זה הוסיף עוד סלע מחלוקת בשאלת שילוב הערבים במערכות קבלת ההחלטות בישראל.

ואולם, סקר "שותפות בעירבון מוגבל: יהודים וערבים" של שנת 2023 נערך על רקע שונה בתכלית מקודמו. ב־2021 עמדו היחסים בין יהודים לערבים בישראל בלב השיח הציבורי, ומשום כך ערכנו אז שני סקרים, האחד באפריל והשני באוגוסט, כדי לבדוק את השפעת אירועי השעה המטלטלים על מערכת יחסים זו. לעומת זאת, השנה התמקד השיח הציבורי ברפורמה המשפטית שמקדמת הממשלה והמחאה האזרחית נגדה, ששיעור המשתתפים הערבים בה נמוך, ותשומת הלב הציבורית הופנתה בעיקר למתחים בתוך קבוצת הרוב היהודית. ואף על פי כן, תוצאות בחירות 2022 – ובעיקר עלייתה המטאורית של מפלגת הציונות הדתית, שהנהגתה ורבים מבוחריה שוללים את זכותם של הערבים למעמד אזרחי שווה בישראל בהיותה מדינת הלאום של העם היהודי ומשום כך היא מחויבת פחות למי שאינו כזה – הן נקודת מפנה בהקשר של יחסי יהודים וערבים. בחירות אלו הביאו לחידוד הפערים בין שני הציבורים האלה, וגם בתוך כל אחד מהם בנפרד.

פערים אלו ניכרים בממצאי סקר 2023, שנערך בפברואר 2023. הם מעידים על הבדלים עמוקים בתשובותיהם של המרוויינים היהודים והערבים לרוב השאלות, ואילו נקודות הממשק וההסכמות

1 לדוגמה, מדד הדמוקרטיה הישראלית 2021, פרק 5, עמ' 92.

2 חוק־יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי. סעיף 1(ג) "מימוש הזכות להגדרה עצמית לאומית במדינת ישראל ייחודי לעם היהודי".

ביניהם מעטות מבעבר. כן מעידים הממצאים על התחזקות תחושת הניכור של רבים מהערבים מהמדינה, ובמובנים מסוימים אף מכלל החברה הישראלית, מחד גיסא, ומאידך גיסא על עלייה בשיעורי היהודים התומכים בהפרדה בין שני הציבורים, ואף בהעדפה מוסדית של האזרחים היהודים. יתרה מזו, ממצאים רבים מצביעים על ייחוס כוונות שליליות של ציבור אחד לאחר, למשל ההערכה הנמוכה יחסית של המרואיינים היהודים ככלל את הרצון להשתלבות של הערבים בחברה הישראלית, לעומת הנכונות המוצהרת של הערבים להשתלב.

במקביל מצאנו כאמור הבדלים, לעיתים חדים מאוד, בעיקר בתוך מדגם היהודים. שוב נוכחנו לדעת עד כמה עמוק השוני בנושא מעמדם של הערבים אזרחי ישראל בין מי שמגדירים עצמם שמאל למי שמגדירים עצמם ימין: הרוב הגדול של המשתייכים לשמאל תומכים במתן מעמד אזרחי שווה לערבים, ואילו חלקים גדולים ממי שמגדירים עצמם ימין תומכים במתן עדיפות לקבוצת הרוב היהודית. ברוב השאלות מי שממקמים עצמם במרכז קרובים יותר לעמדות השמאל, אבל בנושאים מסוימים הם קרובים יותר לימין, ובמובן זה הם נמצאים בתווך בין שתי השקפות העולם המנוגדות האלה. גם החפיפה הרבה בציבור היהודי בין עמדה פוליטית לבין מיקום על הרצף חרדים-חילונים משתקפת בממצאים – חלק ניכר מהחילונים מחזיקים בעמדות שוויוניות כלפי אזרחי ישראל הערבים, ואילו רוב גדול מהדתיים, ועוד יותר מכך, מהחרדים, מצדדים בהעדפה של יהודים בכל הנושאים ובהפרדה בין יהודים לערבים. במדגם הערבים ההבדלים בין בני העדות הדתיות – מוסלמים, נוצרים או דרוזים, בין המצביעים למפלגות ערביות או למפלגות ציוניות וכדומה קטנים יותר מהפערים בתוך מדגם היהודים, ורק במקרים ספורים עמדות המרואיינים הערבים לקבוצותיהם קוטביות ממש.

נוסף על כך, כמו בבדיקות שנתיות קודמות במסגרת הפרויקט "שותפות בעירבון מוגבל", גם הפעם ראינו כי כיווני ההתפתחות בשלוש הרמות שבדקנו: רמת המדינה, רמת החברה ורמת היום-יום והיחסים בין הפרטים, אינם חופפים. ההחמרה ביחסים ניכרת בעיקר בשתי הרמות הראשונות, ואילו ברמה האישית המצב שפיר יותר. יש לציין כי ככלל במדגם הערבים מצאנו נכונות רבה יותר להתקרבות ולפתיחות כלפי קבוצת ה"אחרים" בהשוואה למדגם היהודים, תופעה מוכרת בחקר יחסי רוב ומיעוט גם במקומות אחרים בעולם. ממצא מעניין נוסף, ומעורר מחשבה ברמת עיצוב המדיניות לעתיד, הוא שהשכלה גבוהה יותר בקבוצת הרוב היהודית כרוכה לרוב בנכונות רבה יותר להכלה והתקרבות לקבוצת המיעוט הערבית. לעומת זאת, השכלה הגבוהה במדגם הערבים נמצאה כרוכה במקרים רבים בתחושה חזקה יותר של קיפוח וניכור מהמדינה ומקבוצת הרוב היהודית.

אנו מקווים כי ממצאי דוח מחקר 2023 יסייעו לרבים בישראל להבין טוב יותר את היחסים בין יהודים לערבים, ויאפשרו למעוניינים בנושא לבסס את עמדותיהם על עובדות בדוקות גם בעולם רווי בחדשות כזב למיניהן.

מתודולוגיה והתמצאות בדוח

עבודת השדה לדוח זה נעשתה בשני מכוני: את הסקר בעברית ביצע מכון "מדגם" ואת הסקר בערבית – מכון "אפקאר". הנתונים נאספו בחודש פברואר 2023.

השאלון

לצורך המחקר חוברו שני שאלונים: שאלון בעברית למרואיינים היהודים ושאלון בערבית לערבים. השאלון ליהודים כלל 53 שאלות תוכן ו-9 שאלות דמוגרפיות. השאלון למרואיינים הערבים כלל 52 שאלות תוכן ו-8 שאלות דמוגרפיות.

השאלונים כללו שלושה סוגי שאלות:

- א. שאלות זהות – רוב השאלות הופיעו באותו הנוסח בשני השאלונים (למשל שאלה 9: האם אתה מסכים או לא מסכים שעדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה).
- ב. שאלות "מראה" – שבהן התבקשו הערבים לחוות את דעתם על היהודים והיהודים על הערבים (למשל שאלה 46: "אם הייתה בבעלותך דירה להשכרה, האם היית מסכים או לא מסכים להשכיר את דירתך לערבים?" – למרואיינים היהודים; "אם הייתה בבעלותך דירה להשכרה, האם היית מסכים או לא מסכים להשכיר את דירתך ליהודים?" – למרואיינים הערבים).
- ג. שאלות שהוצגו רק לאחד המדגמים מפאת הרלוונטיות הספציפית שלהן (למשל שאלה 22: מידת ההסכמה עם ההיגד: "בישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים" – הוצגה רק ליהודים; לעומת זאת שאלה 52: "האם יש לך קרובי משפחה מדרגה ראשונה או שנייה המתגוררים בגדה המערבית או ברצועת עזה?" – הוצגה רק לערבים).

המדגם

בשני הסקרים יחד נכללו 1,040 מרואיינים ומרואיינות:

- מדגם א – 517 יהודים
- מדגם ב – 523 ערבים³

כלל מדגם מייצג את האוכלוסייה הרלוונטית מגיל 18 ומעלה. גודל כל מדגם מאפשר פילוח לקבוצות משנה לפי משתנים שונים, תוך שמירה על רמת המובהקות הסטטיסטית של הממצאים. מכסות הדגימה נקבעו לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בפרמטרים האלה:

- ערבים: מין, גיל, מחוז מגורים ועדה דתית
 - יהודים: מין, גיל מחוז מגורים ומיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
- טעות המדידה המרבית לכל אחד מן המדגמים האלה היא 4.4% (+/-) ברמת ביטחון של 95%.

בנספח 1, בעמודה "כלל המדגם", ניתן למצוא שקלול של התשובות לכל שאלה על פי החלק היחסי של הציבור היהודי והציבור הערבי באוכלוסיית ישראל.

איסוף הנתונים

איסוף הנתונים של מדגם היהודים נעשה ב־19–21 בפברואר 2023, והנתונים של מדגם הערבים נאספו ב־20–28 בפברואר 2023.

תשובות מדגם היהודים נאספו בעיקר דרך רשת האינטרנט, בתוספת השלמות בראיונות טלפונים של אוכלוסיות שגישותן לאינטרנט מוגבלת (חרדים ומבוגרים). תשובות מדגם הערבים נאספו בראיונות טלפוניים בלבד.

מדגם	אינטרנט (%)	טלפונים (%)	סך הכול (%)
ערבים	–	100	100
יהודים	80.1	19.9	100

ניתוח הנתונים

בשל ההבדלים הגדולים בתשובות לשאלות ששאלנו את שני הציבורים, היהודי והערבי, ניתוח התשובות נעשה ברוב המקרים בנפרד. בשאלות חוזרות הוצגו גם השוואות לתשובות בסקרים הקודמים.

התשובות נותחו לפי כמה משתנים, דמוגרפיים ועמדותיים. מדגמי הערבים נותחו לפי עדה דתית (מוסלמים, נוצרים, דרוזים), הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (הרשימה המשותפת, רע"ם, בל"ד ומפלגות ציוניות),⁴ ורמת דתיות. מדגמי היהודים נותחו לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים,⁵ מחנות פוליטיים,⁶ גיל והצבעה בבחירות לכנסת 2022.⁷ כמו כן, שני המדגמים נותחו לפי הגדרה עצמית של זהות אישית מרכזית.

בציבור היהודי יש קשר בין המשתנים מיקום על הרצף חרדים-חילונים וגיל לבין השתייכות למחנה פוליטי: בעוד מקרב החרדים (77%), הדתיים (84%), המסורתיים הדתיים (73%) והמסורתיים הלא-דתיים (57%) הרוב משייכים עצמם למחנה הימין, הרי שמקרב החילונים החלוקה בין שלושת המחנות מאוזנת יותר: 35% – ימין, 37% – מרכז, 25% – שמאל.

4 במקרים מסוימים הצגנו יחד את מכלול המצביעים הערבים לשלוש המפלגות הערביות, כדי להשוותו לערבים שהצביעו למפלגות ציוניות.

5 הקטגוריות במשתנה זה היו: חרדים, דתיים, מסורתיים דתיים, מסורתיים לא-דתיים, חילונים.

6 הקטגוריות במשתנה זה היו: שמאל, מרכז, ימין.

7 לעיתים כללנו בניתוח גם שלוש מפלגות שלא עברו את אחוז החסימה: מרצ, הבית היהודי ובל"ד, משום שעמדות מצביעיהן מייצגים פלחים חשובים ומובהקים בציבור הישראלי. במדגמים שלנו מספר המשיבים שהצביעו לכל אחת מהמפלגות האלה, וכן למפלגת ישראל ביתנו, קטן יחסית, מה שעלול ליצור הטיה מסוימת בתשובות.

מקרב הצעירים (עד גיל 34) רוב גדול משייכים עצמם למחנה הימין (68.5%) ומיעוט למרכז או לשמאל (29% יחדיו), ואילו מקרב המבוגרים (+55) שיעור המשייכים עצמם למרכז או לשמאל (53%) עולה על שיעור המשייכים עצמם לימין (44%).

התמצאות בדוח

כדי להקל על העיון וההתמצאות בדוח הוכנסו בצד הטקסט שני סוגי הפניות: (1) הפניה ליד כל שאלה המובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 1 – השאלות והתפלגות התשובות לכל שאלות התוכן; (2) הפניה רק לשאלות החוזרות, המובילה למספר העמוד הרלוונטי בנספח 2, המופיע רק באתר המכון.

המשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים

שאלה 7

נספח 1

עמ' 165

נספח 2

עמ' 195

הוא הדין בנספח: בצד כל לוח מופיעה הפניה למקום שבו מופיעה השאלה בגוף הדוח.

כדי להקל את הקריאה וההתרשמות עיגלנו בטקסט את הנתונים למספרים שלמים, הן בלוחות המשולבים בו, הן בתרשימים. בנספחים שבסוף הספר הנתונים מופיעים ברמת דיוק גבוהה יותר – עם ספרה אחת אחרי הנקודה העשרונית. בגלל העיגול, שנועד כאמור להקל על הקריאה, יש פה ושם הבדלים זעירים בין הנתונים בטקסט לבין הנתונים בנספחים.

ממצאים עיקריים

פרק 1. זהויות והגדרה עצמית (עמ' 23-35)

- יהודים ו"אחרים" הם 78.9% מאוכלוסיית המדינה והערבים – 21.1%.
- רוב הערבים אזרחי ישראל הם מוסלמים (84%), והיתר נוצרים (9%) ודרוזים (7%).
- הזהות האישית המרכזית השכיחה ביותר בקרב היהודים היא "ישראל-יהודי" (45%), ואחריה הזהויות "יהודי" (21%) ו"ישראלי" (18%).
- הזהות המרכזית של היהודים קשורה למיקום העצמי על הרצף חרדים-חילונים: אצל החרדים ניצבות בראש הזהויות "הדתיות שלי" ולאחריה "יהודי"; אצל הדתיים והמסורתיים – בראש "ישראל-יהודי" ולאחריה "יהודי"; אצל החילונים הזהות המרכזית השכיחה היא "ישראל-יהודי" ואחריה "ישראלי".
- הזהות האישית השכיחה ביותר בקרב הערבים אזרחי ישראל היא "ערבי" (32%), ולאחריה הזהויות "ישראל-ערבי" (22%), "פלסטיני" ו"העדה הדתית שלי" (15% כל אחת).
- שיעורי ההצבעה לכנסת של הערבים אזרחי ישראל היו ועודם נמוכים מאלה של היהודים (ממוצע 1999-2022: יהודים 71.6%, ערבים 58.0%). בשיעור הערבים המצביעים למפלגות ציוניות ניכרת ירידה מתמדת משנת 1999 ועד היום (מ-23.6% ב-1999 ל-7.4% ב-2022).
- רוב גדול מהמרואיינים הערבים ענו שאפשר להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות נאמנים למדינת ישראל (2023: 77%, ממוצע 2015-2021: 69.5%). מנגד, רק 33% מהיהודים סבורים שהדבר אפשרי. פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי בשמאל יש רוב (68%) למעריכים שאפשרות זו שרירה וקיימת, במרכז כמחצית (45%) סבורים כן ובימין רק 20%.

פרק 2. יחסי יהודים-ערבים – רמת המדינה (עמ' 36-76)

- רוב גדול מהיהודים סבורים שהמשטר בישראל דמוקרטי גם לאזרחים הערבים (72%), לעומת מיעוט (30%) בקרב הערבים הסבורים כך. פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מעלה כי רוב הימין (82%), רוב קטן יותר במרכז (65%) ומיעוט (גדול) בשמאל (44%) סבורים שישראל היא דמוקרטית גם לערבים.
- שיעור המוסלמים שציינו כי ישראל דמוקרטית גם לערבים (28%) נמוך יותר משיעור הדרוזים (41%) והנוצרים הסבורים כך (43%).
- כמחצית מהיהודים (52%) מסכימים שיש לתקצב יישובים ערביים ויהודיים לפי אותם קריטריונים, ואילו בקרב הערבים יש הסכמה כמעט מוחלטת (88%) שהקריטריונים צריכים להיות זהים.
- שיעור המרואיינים הערבים המעריכים את היחסים בין היהודים לערבים "טובים" עולה על שיעור המרואיינים היהודים המעריכים זאת כך (33% לעומת 8%). התשובה השכיחה אצל היהודים היא שהיחסים בין הקבוצות "רעים" (45%), לעומת זאת רק 30% מהערבים בחרו בתשובה זו.

- רוב ברור מהמרוויינים היהודים מסכימים ש"שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה" (61%). שיעור תשובות זה הוא הגבוה ביותר שקיבלנו עד כה לשאלה זו. ההבדלים בין המחנות הפוליטיים (יהודים) גדולים מאוד: מיעוט בשמאל מעריכים כך (19%) לעומת כמחצית במרכז (48%) ורוב גדול בימין (76%).
- רק רבע מהיהודים (25%) מצדדים במתן אפשרות לאזרחים הערבים לרכוש קרקעות בכל מקום בישראל, 40% סבורים שיש להגביל את הערבים לרכישת קרקעות רק ביישוביהם ו־22% ציינו כי אין לאפשר לערבים אזרחי ישראל לרכוש קרקעות בשום מקום במדינה. ממצאים אלו נותרו עקיבים מ־2017.
- רוב היהודים תומכים בחיוב של כל הצעירים הערבים בשירות אזרחי או צבאי (71%) לעומת רק שליש מהערבים התומכים בכך (32%).
- פילוח המרוויינים הערבים לפי עדה דתית מעלה כי מעל מחצית מהדרוזים תומכים בשירות חובה (53%) לעומת מיעוט מהמוסלמים (29%) ומהנוצרים (28%).
- רוב היהודים מעריכים שמצב הערבים במדינה **השתפר** ברוב התחומים, למעט בתחום הכלכלי (הערכות שיעורי השיפור: הזדמנויות להשכלה גבוהה – 65%; הזדמנויות בשוק העבודה – 52%; השפעה פוליטית – 51%; רווחה כלכלית – 46%). לעומת זאת, רוב הערבים חושבים שהמצב **הידרדר** (הערכות שיעורי ההידרדרות: רווחה כלכלית – 68%; השפעה פוליטית – 65%; הזדמנויות בשוק העבודה – 51%). יוצא מן הכלל הוא תחום ההזדמנויות להשכלה גבוהה – שכמחצית מהערבים ציינו כי חל בו שיפור (46%).
- מהו הנושא החשוב ביותר שעל הממשלה לקדם? בשני המדגמים במקום הראשון ניצבות הגברת ביטחון הפנים והלחימה בפשיעה (41% מהיהודים, ו־36% מהערבים). הנושא השני בחשיבותו, בשתי הקבוצות, הוא המאבק ביוקר המחייה (39% מהיהודים, ו־32.5% מהערבים).
- רוב ברור של הערבים (68.5%) רואים במדינה את הגורם האחראי לקידום הרווחה הכלכלית של הציבור הערבי. רק כשליש (31%) סבורים שעל הציבור הערבי לסמוך יותר על עצמו בעניין זה. מנגד, היהודים חלוקים בדעתם (40% – באחריות המדינה, 44% – באחריות הציבור הערבי). בפילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) – רוב מהשמאל (76%) סבורים שהאחריות מוטלת על המדינה, לעומת כמחצית מהמרכז (48%) וכשליש מהימין (29%).
- רוב הערבים ציינו כי המשימה העיקרית של חברי הכנסת הערבים היא לקדם את מעמד האזרחי במדינת ישראל (77%). רק מיעוט קטן ציינו כי עליהם להתמקד בקידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית (17%).
- כרבע בלבד מהמרוויינים הערבים (28%) והיהודים (23%) ציינו כי חברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את עמדות בוחריהם – ירידה חדה ממדידת אוגוסט 2021, אז חשבו כן כמחצית המרוויינים הערבים ו־30% מהיהודים. בקרב היהודים ניכרת ירידה איטית ומתמדת לאורך השנים בשיעור הסבורים כן.
- מיעוט מהיהודים (36.5%) תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה ובמינוי שרים ערבים, לעומת רוב גדול ויציב מהערבים (80.5%).

- המרואיינים הערבים חצויים בשאלת השפעת כניסתה של מפלגת רע"ם לקואליציה ביוני 2021. בכל אחד מהתחומים שנבחנו (הגדלת התקציבים לחברה הערבית; רצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד; הנכונות של היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות; מערכת היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית) כ-40% סבורים שלהצטרפות של רע"ם לממשלה הייתה השפעה חיובית, שיעור דומה ייחס למהלך זה השפעה שלילית. כצפוי, מצביעי רע"ם סברו בשיעורים גבוהים יותר ממצביעי חד"ש-תע"ל ובל"ד כי למהלך זה הייתה השפעה חיובית בכל אחד מהנושאים שנבדקו.
- רוב היהודים סברו שכניסתה של רע"ם לממשלה תרמה להגדלת התקציבים לחברה הערבית (62%), וכמחצית (52.5%) סברו שמהלך זה תרם לרצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד. מיעוט (38%) ראו במהלך תרומה לנכונות היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות ו-21% בלבד ראו בכך תרומה למערכת היחסים בין הזרמים בחברה הערבית.

פרק 3. ביטחון פנים ומשילות – בין מדינה לחברה (עמ' 77-99)

- יותר ממחצית (55%) מהמרואיינים הערבים חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם. שיעור היהודים שהביעו חשש כזה נמוך יותר, אך הוא עולה בהתמדה (מ-19% באפריל 2021 ל-35% ב-2023).
- רק כרבע מכלל המדגם חשים כי המשטרה מעניקה להם ביטחון אישי. נתון זה משקף ירידה משמעותית הן אצל היהודים (מ-48% ב-2021 ל-27% כיום) הן אצל הערבים (ב-2021 – 32.5%, וכיום – 23.5%).
- רוב גדול מהערבים (75%) סבורים כי יחס המשטרה לאזרחים היהודים טוב יותר מיחס השוטרים לאזרחים הערבים. גם בקרב היהודים זו התשובה הנפוצה, אך כאן אין מדובר ברוב אלא במיעוט גדול (41%). פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) מראה כי רוב גדול מהשמאל סבורים שיחס השוטרים ליהודים טוב יותר (81%), לעומת מחצית מהמרכז (49%) וכשליש מהימין (30%).
- מעט יותר ממחצית מהמרואיינים הערבים (52%) ציינו כי הסיבה המרכזית לשיעורי הפשיעה הגבוהים בחברה הערבית היא מיעוט המשאבים שמשקיעה המדינה במניעת האלימות. למעלה משליש (36.5%) סבורים שההסבר לכך נעוץ בחברה הערבית עצמה (חוסר שיתוף פעולה של ההנהגה או תרבות אלימה). לעומת זאת, רוב היהודים (67%) מטילים את האשם על החברה הערבית, בין משום שהנהגתה אינה משתפת פעולה במאמצים לצמצום הפשיעה, בין משום שהתרבות הערבית היא אלימה. רק כרבע (26%) סבורים שהסיבה היא השקעת משאבים נמוכה מדי מצד המדינה.
- בשני המדגמים יש הסכמה רחבה שבעיית המשילות בנגב חמורה (יהודים – 96%, ערבים – 87%), אך בקרב היהודים יש הסכמה רחבה (71%) שהשיח בנדון התגבר בעקבות העלייה בממדי תופעת ההתנהלות הלא-חוקית של תושבי הנגב הבדואים, ואילו בקרב הערבים הדעות חלוקות: שליש (30%) סבורים שהסיבה נעוצה בהתנהלות הלא-חוקית של הבדואים, כרבע (26%) בהתגברות הגזענות כלפי ערבים בציבור היהודי וכשליש נוספים (31%) בשתי הסיבות במידה שווה.

פרק 4. יחסי יהודים-ערבים – רמת החברה (עמ' 100-130)

- רוב גדול (76%) מהערבים ורוב קטן יותר אך יציב מיהודים (56.5%) מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית. הבדלים גדולים נמצאו במדגם היהודים לפי מחנה פוליטי (שמאל – 79.5%; מרכז – 58%; ימין – 51%).
- רק 18.5% מהיהודים סבורים שהערבים מרגישים היום חלק מהחברה הישראלית. במקביל, פחות משליש מהערבים (29%) סבורים שהיהודים רואים בהם חלק מהחברה הישראלית.
- היהודים חצויים בשאלת ההפרדה בין יהודים לערבים במגורים (שיעור התומכים והמתנגדים זהה – 46%). תמיכת הימין (יהודים) בהפרדה גבוהה מתמיכת המרכז והשמאל (56%, 37%, 18%, בהתאמה). רוב גדול ויציב מהמרוויינים הערבים שוללים הפרדה כזאת (76.5%).
- רוב מוחלט של הערבים (90.5%) תומכים בקיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים, לעומת רוב קטן יותר בקרב היהודים (59%).
- הדעה הרווחת בשני המדגמים היא שליהודים יש יותר סיכוי להצליח בישראל כיום (63% מהיהודים ו-58% מהערבים). כשליש מהערבים לעומת חמישית מהיהודים סבורים שליהודים ולערבים יש אותו הסיכוי (31% לעומת 20%).
- רוב גדול ויציב מהערבים (75%) מסכימים שאפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה יהודים תמיד מתקבלים לפניהם. מנגד, בקרב היהודים רק שליש סבור כך (33%).
- מיעוט גדול מהיהודים מסכימים כי בקבלה לעבודה יש לתת זכות קדימה ליהודים על פני ערבים (41%). בפילוח לפי מחנות פוליטיים קצת יותר ממחצית מהימין מסכימים לכך, לעומת מיעוט בלבד בקרב המרכז והשמאל (54%, 27%, 12%, בהתאמה).
- רוב הערבים סבורים שלערבים קשה יותר מליהודים לקבל הלוואות מבנקים (59.5%), וביתר שאת אישורי בנייה (82%). לעומת זאת, בקרב היהודים העמדה השכיחה בסוגיית אישורי הבנייה היא שליהודים קשה יותר לקבלם (ליהודים קשה יותר – 34%, לערבים קשה יותר – 25%). לעומת זאת, בסוגיית הלוואות מהבנקים שיעור גבוה יותר מהיהודים סבורים שלערבים קשה יותר מליהודים (לערבים קשה יותר: 29%, ליהודים קשה יותר: 6%) ושיעור גבוה ציינו שאינם יודעים (43%).

פרק 5. יחסי יהודים-ערבים – רמת הפרט וחיי היומיום (עמ' 131-157)

- רוב היהודים ציינו כי הם משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים בישראל (71%). שיעור זה גבוה יותר בקרב הממקמים עצמם בימין (87%) ובמרכז (67.5%) לעומת השמאל (43%). מנגד, שיעור הערבים שציינו כי הם משתדלים שלא להיכנס ליישובים יהודיים נמוך בהרבה (26%), אך הוא נמצא בעלייה בהשוואה לעבר (2021 – 11%).
- יותר משליש מהמרוויינים היהודים (35%) ציינו שהם חוששים כשמישהו בסביבתם מדבר ערבית במרחב הציבורי. מדובר בעלייה חדה לעומת מדידת 2019 (16%). ואף על פי כן, רוב ברור של הערבים מרגישים חופשיים לדבר בערבית במקומות ציבוריים בקרבת יהודים (76%).

- רק רבע מהיהודים (26%) מוכנים לעבוד במקום עבודה הנמצא ביישוב ערבי שבשטחי מדינת ישראל אם תנאי השכר והתפקיד מתאימים. בקרב הערבים המצב הפוך: רוב כמעט מוחלט (93%) מוכנים לעבוד ביישוב יהודי אם התנאים המתאימים.
- כמחצית מהמשיבים היהודים (51%) תומכים בהעסקת מורות ומורים ערבים בבתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם הוראת השפה הערבית. לעומת תמיכה רבה לכך בשמאל (93%) ורוב במרכז (63%), רק מיעוט מהימין הביע תמיכה בכך (36%). מנגד רוב גדול מהערבים תומכים בהעסקת מורות ומורים יהודים בבתי ספר ערביים בהוראת מקצועות שאינם עברית (85%).
- בדקנו את הנכונות של כל אחד מהמדגמים (יהודים וערבים) לקבל שירותים של בעלי מקצועות מהציבור האחר: בשלושה מקצועות רוב היהודים ציינו כי לא משנה להם זהותו הלאומית של בעל המקצוע (מכונאי רכב: 61%; רופא: 60%; קבלן שיפוצים: 52.2%), כשליש מהם היו מעדיפים בעל מקצוע יהודי. ואף על פי כן, כמחצית מהיהודים היו מעדיפים עורך דין יהודי (53%). מגמה דומה נמצאה גם בקרב הערבים. על פי רוב הם ציינו כי לא משנה להם אם בעל המקצוע יהיה יהודי או ערבי (רופא: 64%; מכונאי רכב ועורך דין: 53% כל אחד; קבלן שיפוצים: 49%). במקביל, שיעור מי שהעדיפו קבלן שיפוצים או מכונאי רכב ערבי היה גבוה למדי (42% ו-39% בהתאמה).
- כשליש מהיהודים (31%) מוכנים להשכיר דירה לערבים (שיעור מוכנות נמוך במיוחד נמדד בקרב החרדים – 5% ובמחנה הימין – 18%). מנגד, כשני שלישים מהערבים מוכנים להשכיר דירה ליהודים (65%).
- רוב גדול מהיהודים מוכנים להשכיר דירה לאדם השייך לקהילת הלהטב"ק (79%) לעומת מיעוט מהערבים המוכנים לכך (15%). פער של ממש מצאנו גם בנכונות להשכיר דירה לחרדים (62.5% מהיהודים ו-40% מהערבים). פער גדול עוד יותר נמצא בנכונות להשכיר דירה לפליטים/מהגרי עבודה (רק 16% מהיהודים לעומת 61% מהערבים).
- רוב גדול מהיהודים (77.5%) ומעל מחצית מהמרואיינים הערבים (54%) אינם מסכימים שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה. עם זאת, ראוי לציין שבקרב הערבים יש יותר מסכימים לטענה זו מבקרב היהודים (44.5% לעומת 16%). כמו כן כמחצית מהחרדים (51%) מסכימים לכך, לעומת מיעוט זעיר מהחילונים (7%).
- כמעט מחצית מהמרואיינים הערבים מסכימים שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה מידה (47%), לעומת שליש בלבד מהיהודים (30%).
- רוב היהודים (65%) וכמחצית מהערבים (53%) מסכימים שיש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה בישראל. 61% מהנשים המוסלמיות תומכות באכיפת חוק זה לעומת 43% מהגברים המוסלמים.

פרק 1 / זהויות והגדרה עצמית

הנושאים הנדונים בפרק זה:

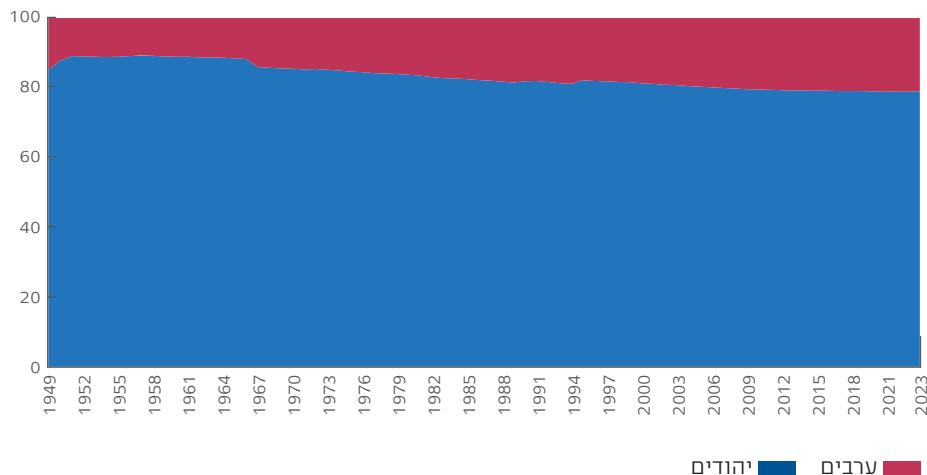
- נתונים דמוגרפיים לאורך השנים – יהודים וערבים
- ערבים – האם יש קרובי משפחה בגדה המערבית או ברצועת עזה?
- הזהות האישית המרכזית, יהודים וערבים
- דפוסי ההצבעה בחברה הערבית לאורך השנים
- נאמנות כפולה של הערבים אזרחי ישראל – גם לעם הפלסטיני וגם למדינת ישראל?

פרק פתיחה זה, שישמש רקע להמשך הדיון, נחלק לשניים: חלקו הראשון יציג נתונים על כלל אוכלוסיית המדינה לאורך השנים, כפי שהם מופיעים בפרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) ושל ועדת הבחירות המרכזית; חלקו השני יציג את ממצאי הסקר הנוכחי בעניין הזהויות האישיות של המרואיינים ואת המורכבות המיוחדת של השיוך הלאומי והאזרחי של הערבים אזרחי ישראל.

נתונים דמוגרפיים לאורך השנים

לאחר קום מדינת ישראל היו בה 901,000 יהודים ו־158,000 ערבים, היהודים היו 85.1% מאזרחי המדינה החדשה והערבים – 14.9%. כיום 78.9% מאוכלוסיית המדינה הם יהודים ואחרים (7,455,000), ו־21.1% ערבים (1,998,000). כלומר, חל גידול משמעותי בשיעור הערבים במדינה.

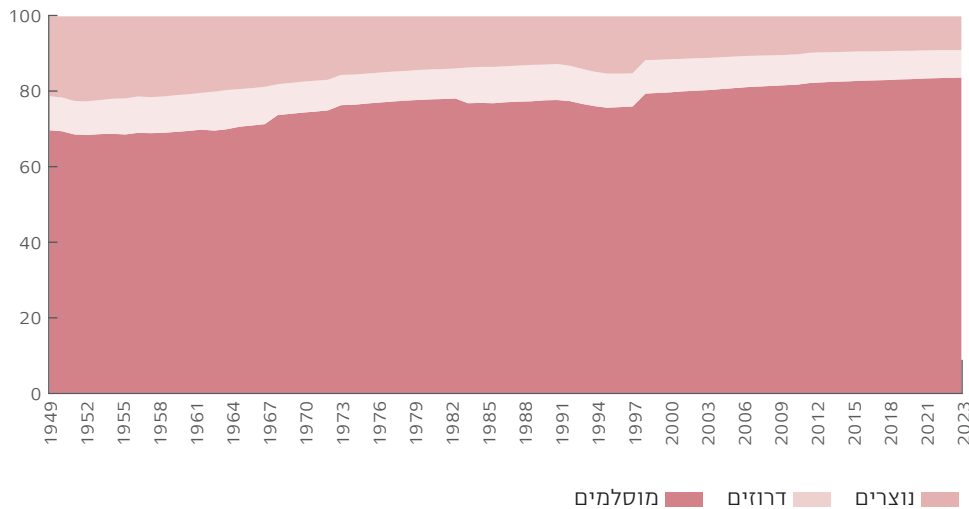
תרשים 1.1 / שיעורי היהודים והערבים מכלל אוכלוסיית מדינת ישראל (% יהודים וערבים)

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2.1 אוכלוסייה לפי קבוצות לאומיות.

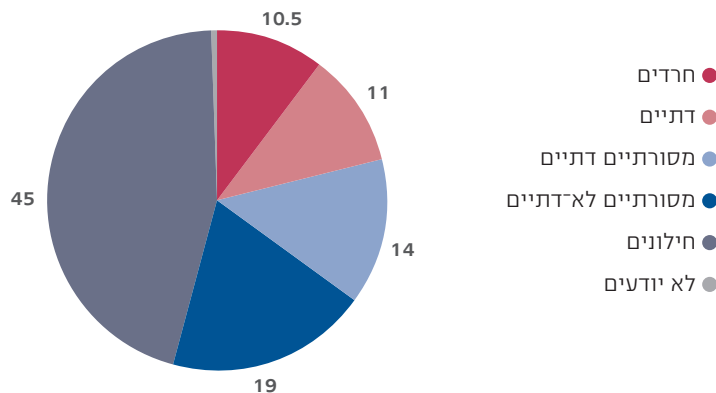
בשנותיה הראשונות של המדינה היה שיעור המוסלמים 70% ושיעור הנוצרים 21%, וכיום חלקם היחסי של הנוצרים נחתך בכמחצית ובמקביל עלה שיעור המוסלמים. רוב הערבים בישראל כיום הם מוסלמים (84%), העדה הדתית השנייה בגודלה הם הנוצרים (9%), ושיעור הדרוזים נמוך מעט יותר (7.3%).

תרשים 1.2 / שיעורי העדות הדתיות מכלל אוכלוסיית הערבים אזרחי ישראל (% ערבים)

מפילוח האוכלוסייה היהודית לפי מיקום עצמי על הרצף שבין חרדים לחילונים (לפי נתוני הלמ"ס, גילי 20 ומעלה), עולה כי קצת פחות ממחצית מהיהודים מגדירים את עצמם חילונים. כחמישית מגדירים את עצמם מסורתיים לא־דתיים, שיעור נמוך מעט יותר (14%) – מסורתיים דתיים, 11% – דתיים ושיעור דומה – חרדים.

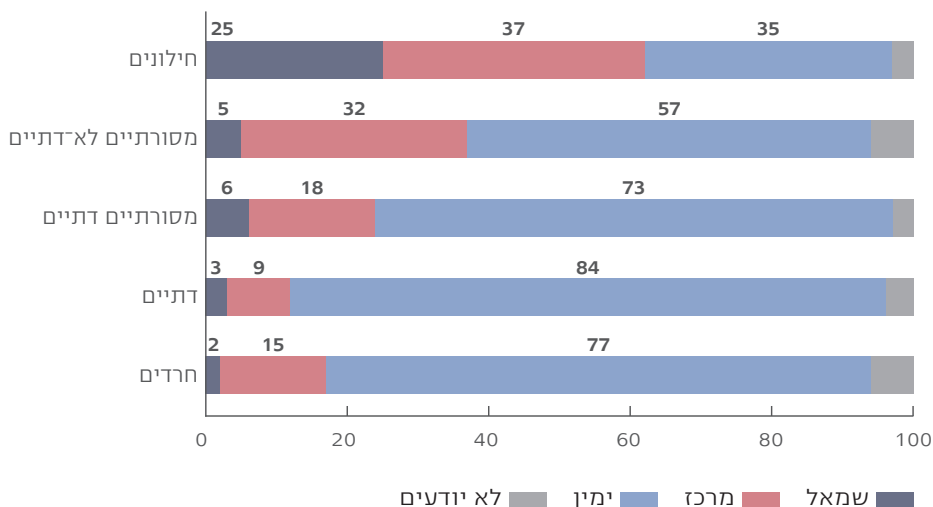
תרשים 1.3 / מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי 2021.

פילוח המיקום על הרצף שבין חרדים לחילונים לפי מחנה פוליטי מעלה כי בכל אחת מהקבוצות האלה – חרדים, דתיים ומסורתיים (דתיים ולא־דתיים) – הרוב נמצאים בחלקה הימני של המפה הפוליטית. הקבוצה היחידה שבה יש פחות או יותר שוויון בין המחנות הפוליטיים היא החילונית: קצת יותר משליש ציינו כי הם שייכים למחנות המרכז והימין, וכרבע – לשמאל.

תרשים 1.4 / מחנה פוליטי, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% , יהודים)

מקור: סקרי הקול הישראלי, ינואר-מרץ 2023 ושותפות בעירבון מוגבל 2023, יהודים.

במחקרים קודמים ראינו כי לעובדה שלאזרחים ערבים יש קרובי משפחה בגדה המערבית או ברצועת עזה או שאין להם כאלה, יש קשר לעמדותיהם הפוליטיות בנושאים פנים-ישראליים. לפיכך בדקנו משתנה זה גם בסקר השנה.

כחמישית מהמראיינים הערבים ציינו כי יש להם קרובים בגדה המערבית או ברצועת עזה. פילוח לפי עדה דתית העלה כי כמעט לרבע מהנוצרים יש קרובים בגדה המערבית או בעזה (24%), לחמישית מהמוסלמים (20%) ולמיעוט זניח מהדרוזים (2%).

פילוח לפי אזור מגורים מעלה כי מקרב המתגוררים בנגב ליותר מרבע יש קרובי משפחה בגדה המערבית או ברצועת עזה (אולי בשל הנוהג הנפוץ בקרב הבדואים לשאת נשים מעזה או מהגדה), ואילו מקרב תושבי הגליל רק כמחצית משיעור זה ציינו שיש להם קרובים שם. המשולש הערים המערבות נמצאים בתווך מבחינה זו.

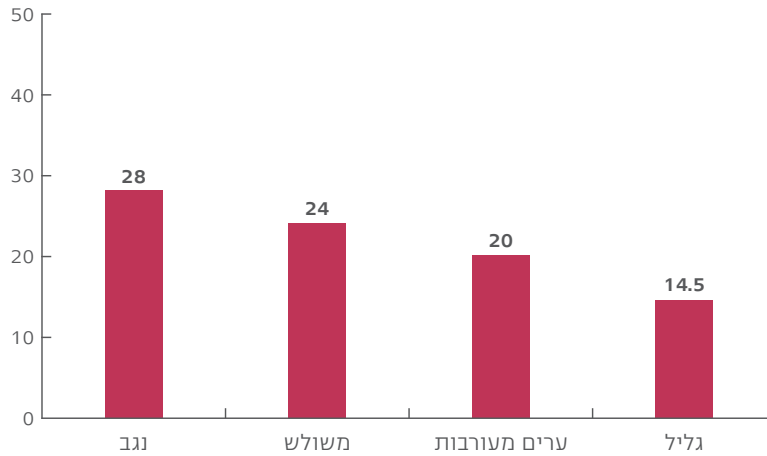
**קרובי משפחה
בגדה המערבית
או ברצועת עזה**

שאלה 52

נספח 1

עמ' 190

תרשים 1.5 / הימצאות קרובי משפחה בגדה המערבית או ברצועת עזה, לפי אזור מגורים (% ערבים)

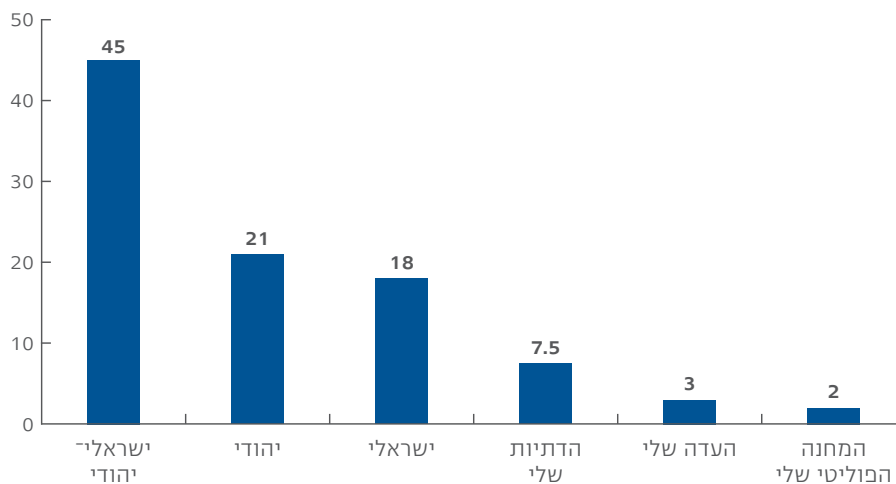

במחקר זה בחנו מהן הזהויות האישיות המרכזיות של קבוצת הרוב היהודית וקבוצת המיעוט הגדולה ביותר – הערבים בעת הזאת.

בתשובה לשאלה מהי זהותם האישית המרכזית, ציינו כמעט מחצית מהמרואיינים היהודים שילוב בין "ישראלי" ל"יהודי". מאחור ניצבות הזהות היהודית לבדה והזהות הישראלית לבדה. שיעור מרואיינים קטן בהרבה בחרו בשאר הזהויות: "הדתיות שלי", "העדה שלי" ו"המחנה הפוליטי שלי".

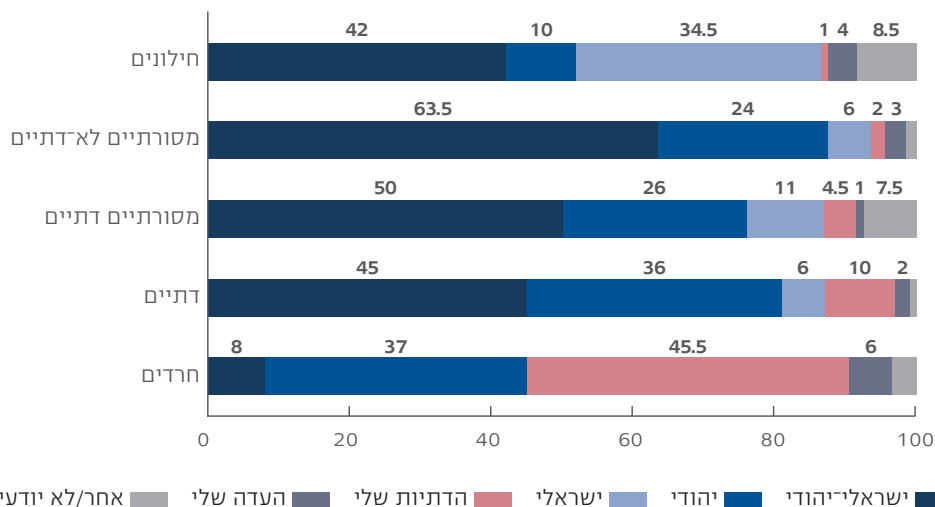
זהות אישית מרכזית
שאלה 1
נספח 1
עמ' 161

תרשים 1.6 / זהות אישית מרכזית (% יהודים)

הזהות המרכזית השכיחה ביותר בקרב החרדים היא "הדתיות שלי" ובמקום השני "יהודי". אצל הדתיים נמצאת במקום הראשון הזהות "ישראל-יהודי" ולאחריה הזהות "יהודי". גם אצל המסורתיים (דתיים ולא-דתיים), במקום הראשון נמצאת הזהות "ישראל-יהודי" ובמקום השני הזהות "יהודי". אצל החילונים גם כן במקום הראשון נמצאת הזהות "ישראל-יהודי", אך במקום השני הזהות "ישראלי".

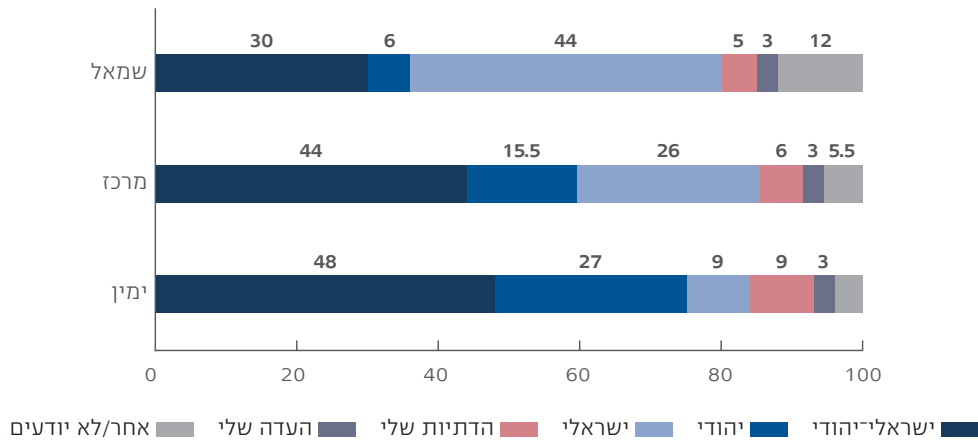
תרשים 1.7 / זהות אישית מרכזית, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% , יהודים)*

* היות שרק 2% מהיהודים בחרו באפשרות "המחנה הפוליטי שלי" היא לא פולחה לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים ומוצגת כחלק מהקטגוריה "אחר/לא יודעים".

פילוח תשובות היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה כי בקרב השמאל הזהות "ישראלי" היא הזהות המרכזית, ובמקום השני הזהות "ישראל-יהודי". בימין ובמרכז כמעט מחצית ציינו שהזהות "ישראל-יהודי" היא הזהות המרכזית עבורם, ואחריה – בקרב הימין הזהות "יהודי", ובמרכז – "ישראלי".

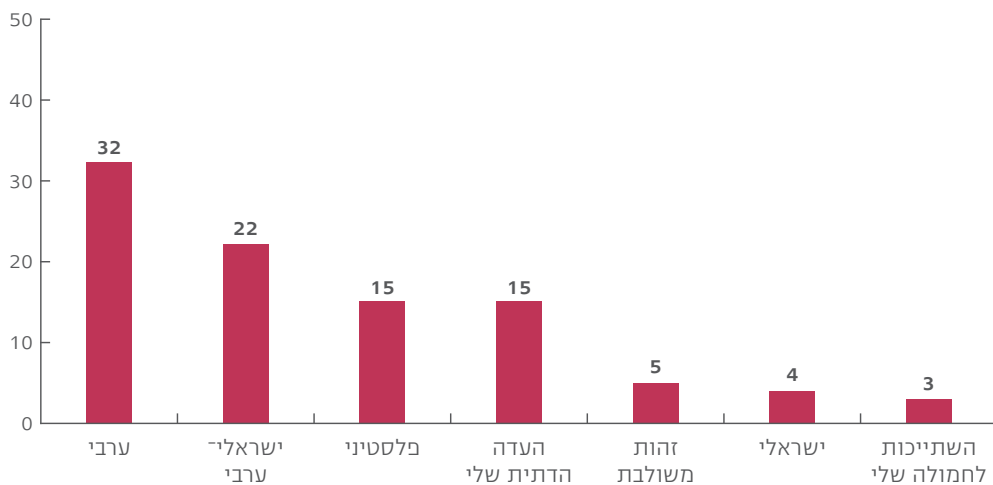
תרשים 1.8 / זהות אישית מרכזית, לפי מחנה פוליטי (% יהודים)

מפילוח השייכות למחנה פוליטי לפי גיל עולה כי רוב גדול של הצעירים היהודים, קבוצת הגיל 18–34, משייכים עצמם לימין (68%), ומיעוטם לשמאל (12%) ולמרכז (17%). בגילי הביניים, 35–54, התמונה דומה, אם כי שיעור המזדהים עם המרכז גדול יותר, על חשבון גודלו של הימין (29% ו-60% בהתאמה). בקרב המבוגרים, גילי 55 ומעלה, הימין הוא עדיין הקבוצה הגדולה ביותר, אך אינו רוב (44%), 37% משייכים עצמם למרכז ו-16% – לשמאל.

עד כמה שהזהות הישראלית-היהודית (או היהודית-ישראלית) מורכבת, זהותם של אזרחי ישראל הערבים מורכבת עוד יותר. משום כך, ועל רקע הערות שקיבלנו לאורך השנים, מפעם לפעם אנחנו משנים מעט את אפשרויות התשובה לשאלת הזהות האישית המרכזית. ואף על פי כן, בסקר זה, כמו בסקרים הקודמים, במקום הראשון מבחינת שיעור המרוואיינים שצינו שהיא זהותם המרכזית נמצאת הזהות "ערבי". במקום השני הגיעה הפעם הזהות "ישראל-ערבי", ואחריהן הזהויות "פלסטיני" או "העדה הדתית שלי" (מוסלמי, נוצרי, דרוזי). במדידה זו, כמו במדידות העבר, הזהות "ישראלית" נמצאת כמעט בתחתית הרשימה, רק לפני "השתייכות לחמולה שלי".

תרשים 1.9 / זהות אישית מרכזית (% , ערבים)

פילוח לפי עדה דתית מעלה כי אצל המוסלמים והנוצרים הזהות המרכזית היא "ערבי", ובמקום השני הזהות "ישראלי-ערבי", ואילו אצל הדרוזים הזהות "ישראלי-ערבי" ניצבת בראש, ורק אחריה הזהות "ערבי". הבדל בולט נוסף בין העדות נוגע לזהות "פלסטיני" – 15% מהמוסלמים ומהנוצרים ציינו כי זו זהותם המרכזית, לעומת 4% בלבד מהדרוזים.

לוח 1.1 / זהות אישית מרכזית, לפי עדה דתית (% , ערבים)

דרוזים	נוצרים	מוסלמים	
25.5	35	33	ערבי
38	26	20	ישראלי-ערבי
4	15	15	פלסטיני
13	9	16	העדה הדתית שלי
11.5	4.5	9	זהות משולבת/אחר
6	6.5	4	ישראלי
2	4	3	השתייכות לחמולה שלי
100	100	100	סך הכול

הזהות השכיחה ביותר בקרב המרואיינים הערבים שהצביעו בבחירות לכנסת ה־25 (נובמבר 2022) למפלגות הערביות היא "ערבי". נקודה בולטת נוספת היא שאיש ממצביעי חד"ש-תע"ל לא ציין שהזהות המרכזית שלו היא "ישראלי". בקרב המצביעים למפלגות ציוניות הזהות המרכזית היא "ישראלי-ערבי", והזהות "ערבי" במקום השני. כעשירית מהמצביעים למפלגות ציוניות ציינו כי זהותם המרכזית היא "ישראלי".

כאמור, כמעט 20% מהערבים ציינו כי יש להם קרובי משפחה המתגוררים בגדה המערבית או ברצועת עזה. בקרב קבוצה זו בולטת במיוחד הזהות "פלסטיני" (30%), ולמעשה היא ניצבת בראש הרשימה, ובמקום השני – הזהות "ערבי". לעומת זאת, מקרב מי שאין להם קרובים בגדה או ברצועת עזה, רק כעשירית ציינו שהזהות המרכזית שלהם היא "פלסטיני".

לוח 1.2 / זהות אישית מרכזית, לפי הצבעה בבחירות ולפי הימצאות קרובים בגדה ובעזה (% ערבים)

סך הכול	השתייכות לחמולה/זהות משולבת/אחר	ישראלי	עדה דתית	פלסטיני	ישראלי-ערבי	ערבי	
100	12	0	8	16	26	38	חד"ש-תע"ל
100	15	7	19	7	19	33	רע"ם
100	12	2	17	17	15	37	בל"ד
100	17	11	15	11	26	20	מפלגות ציוניות
100	9.5	4	15	19	20	32.5	לא הצביעו
100	5	4	15	30	19	27	יש
100	14.5	4	14.5	11	23	33	אין

הצבעה
לכנסת
2022

קרובים
בגדה
המערבית
או ברצועת
עזה

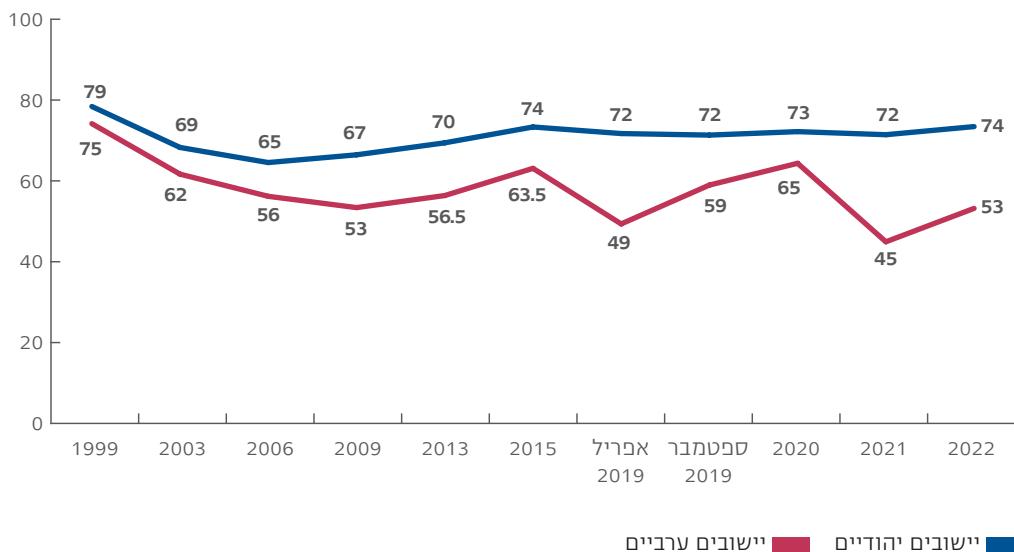
דפוסי הצבעה בחברה הערבית⁸

שיעורי ההצבעה של אזרחי ישראל הערבים נמוכים בקביעות משיעור ההצבעה של האזרחים היהודים (מומצעים 1999–2022: יהודים 71.6%, ערבים 58%). נוסף על כך, בעוד שיעור ההצבעה ביישובים היהודיים נותר כמעט ללא שינוי בעשור האחרון, בשיעורי ההצבעה ביישובים הערביים חלו שינויים

8 ניתוח הנתונים בעקבות אריק רודניצקי, "ניתוח הצבעת הציבור הערבי בבחירות לכנסת ה־25", אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, 20.12.2022.

ניכרים: כאשר המפלגות הערביות רצו במסגרת הרשימה המשותפת (2015, ספטמבר 2019, 2020) שיעורי ההצבעה בחברה הערבית עלו, וכאשר המפלגות התמודדו בנפרד – שיעורי ההצבעה ירדו.

תרשים 1.10 / שיעורי הצבעה בבחירות לכנסת (% יישובים יהודיים ויישובים ערביים)

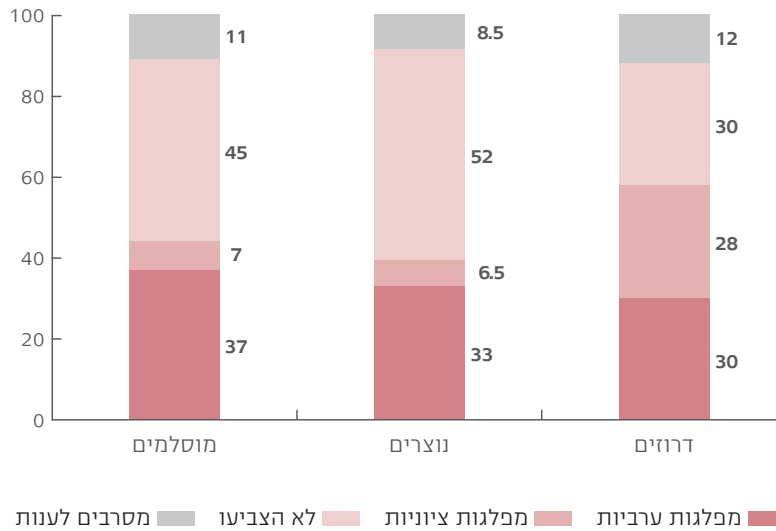
שיעור הערבים המצביעים למפלגות יהודיות או ציוניות יורד בהתמדה מ־1999. שיעור ההצבעה למפלגות ערביות גבוה יותר וגם תנודתי יותר.

תרשים 1.11 / דפוס ההצבעה בבחירות לכנסת (% ערבים)

פילוח ההצבעה בבחירות האחרונות לכנסת לפי עדה דתית מעלה כי מיעוט קטן מהמוסלמים ומהנוצרים ציינו כי הצביעו לאחת המפלגות הציוניות, לעומת יותר מרבע מהדרוזים. נוסף על כך, מחצית מהנוצרים (52%) וכמעט מחצית מהמוסלמים לא הצביעו כלל בבחירות האחרונות, ולעומתם, רק פחות משליש מהדרוזים.

תרשים 1.12 / הצבעה בבחירות לכנסת 2022, לפי עדות דתיות (% , ערבים)

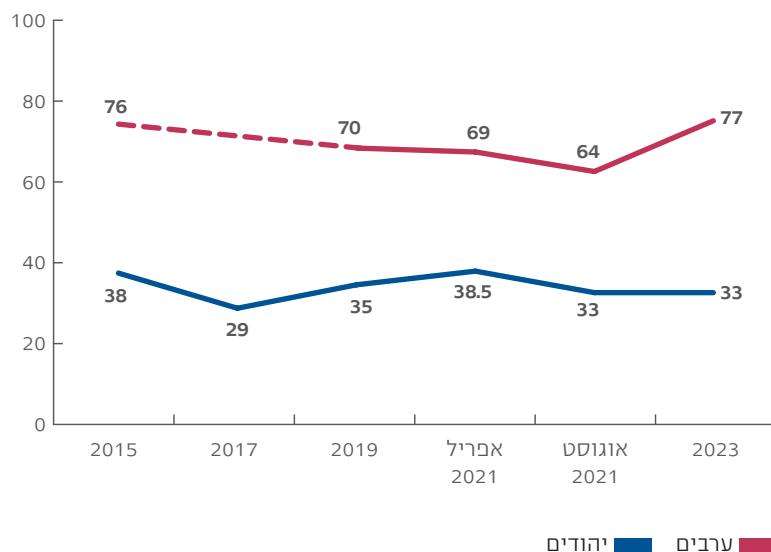

שאלת נאמנותם למדינה של הערבים אזרחי ישראל מעסיקה רבות את הציבור הישראלי בכלל ואת הפוליטיקאים הישראלים בפרט. שאלנו אפוא השנה שוב את היהודים ואת הערבים אם ערבי אזרחי ישראל המרגיש חלק מהעם הפלסטיני יכול להיות גם אזרח נאמן למדינת ישראל. כמו בכל הסקרים מ־2015, במדידה הנוכחית רוב גדול מהערבים, למעשה השיעור הגבוה ביותר עד כה, מסכימים שאפשר להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות נאמנים למדינת ישראל (77% – 2023; ממוצע 2015–2021 – 69.5%). לעומת זאת, רק כשליש מהיהודים בכל המדידות שביצענו סבורים שאפשר להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות אזרח נאמן למדינת ישראל. אולם רוב היהודים סבורים שהדבר אינו אפשרי (62%).

שייכות לעם הפלסטיני ונאמנות לישראל

שאלה 45
נספח 1
עמ' 186
נספח 2
עמ' 211

תרשים 1.13 / מסכימים שערבי אזרחי ישראל המרגיש חלק מהעם הפלסטיני יכול להיות גם אזרח נאמן למדינת ישראל (% יהודים וערבים)

פילוח המרואיינים היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה כי במרכז ובימין רק מיעוט סבורים כי אפשר גם להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות אזרח נאמן למדינת ישראל, ואילו בשמאל הרוב סבורים כי הדבר אפשרי. פערים גדולים נמצאו גם בפילוח המרואיינים היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים; החרדים סבורים במידה המועטה ביותר כי שילוב כזה אפשרי והחילונים – במידה הרבה ביותר. פילוח לפי גיל העלה כי הצעירים סבורים פחות מהמבוגרים כי אפשר להיות "גם וגם", אבל ייתכן שהמשתנה החשוב כאן אינו הגיל עצמו אלא הקשר שכבר הצגנו בין גיל צעיר לעמדות ימניות. כן נמצא שבעלי השכלה אקדמית סבורים יותר מבעלי השכלה נמוכה יותר שאפשר להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות אזרח נאמן למדינה.

לוח 1.3 / מסכימים שערבי אזורי ישראל המרגיש חלק מהעם הפלסטיני יכול להיות גם אזורי נאמן למדינת ישראל (% יהודים)

68	שמאל	מחנה פוליטי
45	מרכז	
20	ימין	
16	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
27	דתיים	
24	מסורתיים דתיים	
33	מסורתיים לא-דתיים	
41	חילונים	גיל
27	18-34	
30	35-54	
42	55 ומעלה	השכלה
29	תיכונית ומטה	
24	על-תיכונית/אקדמית חלקית	
41	אקדמית	

פילוח תשובות הערבים לשאלה זו העלה כי רוב גדול משלוש העדות הדתיות סבורים שאפשר להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות אזורי נאמן למדינת ישראל. גם רוב מקרב מצביעי שלוש המפלגות הערביות סבורים כך, אם כי שיעורם בקרב מצביעי רע"ם גבוה במידה ניכרת מהשיעורים בקרב מצביעי בל"ד וחד"ש-תע"ל, וכן בקרב מי שהצביעו למפלגות הציוניות.

עוד נמצא כי בציבור הערבי בעלי ההשכלה האקדמית סבורים **פחות** מקבוצות ההשכלה הנמוכות יותר כי ניתן גם להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות אזורי נאמן למדינת ישראל. מקרב מי שיש להם קרובים בגדה שיעור החושבים כך נמוך יותר ממי שאין להם קרובים בגדה.

מקרב מי שצינו כי זהותם המרכזית היא "ישראלית" או "ישראל-ערבי", שיעור הסבורים שאפשר להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות אזורי נאמן למדינת ישראל גבוה בהרבה משיעור הסבורים זאת מקרב מי שזהותם המרכזית היא "פלסטינית".

לוח 1.4 / מסכימים שערביי אזורי ישראל המרגיש חלק מהעם הפלסטיני יכול להיות גם אזורי נאמן למדינת ישראל (% ערביים)

78	מוסלמים	עדה דתית
70	נוצרים	
79	דרוזים	
69	חד"ש-תע"ל	הצבעה לכנסת 2022
84.5	רע"ם	
78	בל"ד	
70	מפלגות ציוניות	
78.5	לא הצביעו	השכלה
80	עד תיכונית, ללא תעודת בגרות	
81	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	
76	על-תיכונית	
69	אקדמית	קרובים בגדה המערבית או ברצועת עזה
69	יש	
79	אין	זהות אישית מרכזית
75	ערבי	
86	ישראלי/ישראל-ערבי	
67	פלסטיני	
77	עדה דתית	

פרק 2 / יחסי יהודים-ערבים – רמת המדינה

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- ישראל – דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים?
- הקריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים ויישובים ערביים
- טיב היחסים בין אזרחים יהודים לאזרחים ערבים
- האם אזרחי ישראל הערבים השלימו עם קיומה של מדינת ישראל?
- קניית קרקעות על ידי ערבים
- חובת שירות אזרחי או צבאי לצעירים ערבים
- התפתחויות במצבם של הערבים אזרחי ישראל בתחומים שונים
- במה על הממשלה לטפל תחילה, ובאחריות מי לקדם את ענייניו של הציבור הערבי?
- ייצוגיות חברי הכנסת הערבים, ובמה על חברי הכנסת הערבים להתרכז?
- צירוף מפלגות ערביות לממשלה והשפעות כניסת רע"ם לממשלה

כנקודת מוצא, ביקשנו גם השנה לדעת אם ישראל היא דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים. מצאנו כי רוב גדול של המרואיינים היהודים סבורים כי המשטר בישראל הוא אכן דמוקרטי גם עבור האזרחים הערבים. ואולם בעיני המרואיינים הערבים התמונה הפוכה – רק מיעוט מהם רואים כך את המצב. במבט לאחור, במדגמי היהודים בכל המדידות מצאנו רוב גדול לסבורים כי ישראל היא דמוקרטיה עבור אזרחיה הערבים, וכן יציבות ניכרת בשיעורו של רוב זה (ממוצע 70.1, סטיית תקן 3.8). לעומת זאת, במדגמי הערבים, למעט במדידה אחת באוגוסט 2021, רק מיעוט בכל מדידה ומדידה סברו שישראל דמוקרטית עבורם, ושיעור הערבים הסבורים כך השנה הוא השיעור הנמוך ביותר שמדדנו אי פעם. במדגמי הערבים מצאנו גם תנודתיות גדולה יותר במדגמי היהודים (ממוצע 38.6, סטיית תקן 7.6).

**ישראל –
דמוקרטיה גם
עבור אזרחיה
הערבים?**

שאלה 7

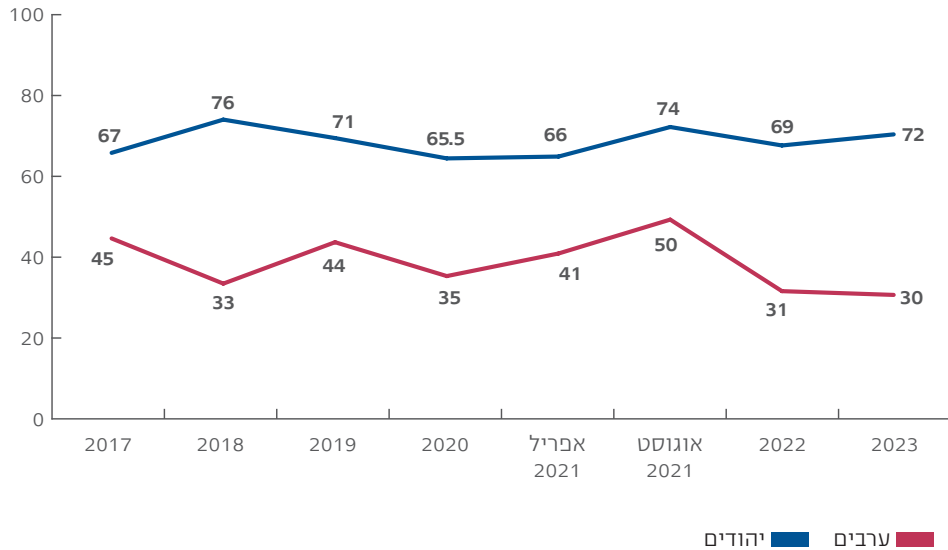
נספח 1

עמ' 165

נספח 2

עמ' 195

תרשים 2.1 / מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים (%, יהודים וערבים)

ואולם, גם ב־2023 עמדות כל אחד משני המדגמים, היהודי והערבי, אינן הומוגניות, במיוחד במדגם היהודים. כך, רוב גדול מקרב מי שתיקמו את עצמם בימין סבורים שישראל היא דמוקרטית גם עבור הערבים, רוב קטן יותר במרכז סבורים כך, ואפילו בשמאל מיעוט (גדול) רואים זאת כך. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים העלה רוב בכל קבוצות המשנה, וכך גם פילוח התשובות לפי השכלה, אם כי בקרב החילונים ובעלי ההשכלה הנמוכה הרוב הזה קטן קצת יותר בהשוואה לקבוצות המשנה האחרות.

לוח 2.1 / מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים (%, יהודים)

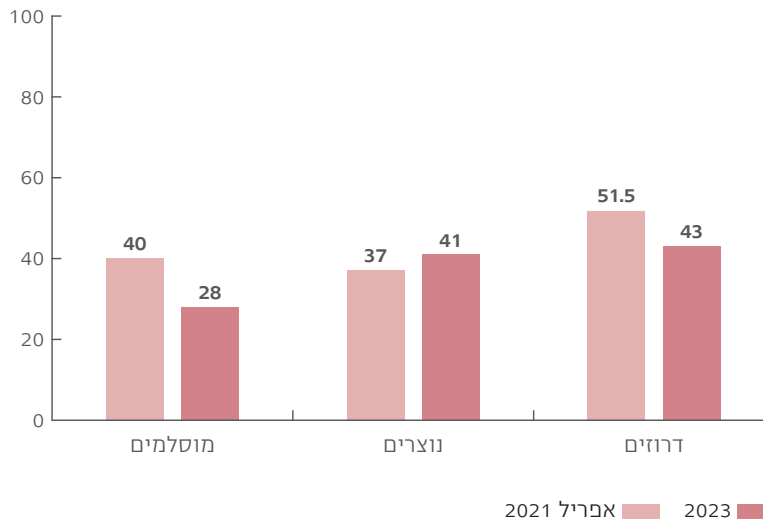
44	שמאל	מחנה פוליטי
65	מרכז	
82	ימין	
73	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
84	דתיים	
84	מסורתיים דתיים	
70	מסורתיים לא־דתיים	
65	חילונים	

64	תיכונית ומטה	השכלה
73.5	על-תיכונית/אקדמית חלקית	
76	אקדמית	

פילוח תשובות היהודים לפי הצבעה לכנסת בבחירות 2022 מראה כי בקרב מצביעי מרצ (שלא עברה את אחוז החסימה) רק כשליש (36%), השיעור הנמוך ביותר בקרב כל המצביעים היהודים, סבורים שהשלטון בישראל דמוקרטי גם לאזרחים הערבים. בקרב מצביעי כל שאר המפלגות מדובר ברוב: בין מצביעי מפלגת עבודה מדובר ברוב קטן (56%), אבל בין מצביעי כל שאר המפלגות – רוב מוצק חושבים שישראל דמוקרטית גם לאזרחים הערבים.

פילוח של תשובות מדגם הערבים לפי עדה דתית מעלה כי בכולן (מוסלמים, נוצרים ודרוזים) רק מיעוט סבורים כיום שישראל היא דמוקרטיה גם לאזרחיה הערבים, ובקרב המוסלמים זהו מיעוט קטן במיוחד. כמו כן, בקרב הדרוזים והמוסלמים חלה אפילו ירידה בשיעור הסבורים כך בהשוואה למדידת אפריל 2021, אם כי בקרב הנוצרים מצאנו השנה עלייה קלה.

תרשים 2.2 / מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים, לפי עדה דתית (% ערבים)

פילוח תשובות מדגם הערבים לשאלה זו לפי הצבעה העלה שאין הבדל בהערכה זו בין מצביעי חד"ש-תע"ל למצביעי רע"ם. שיעור מצביעי בל"ד הסבורים שישראל היא דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים הוא הנמוך ביותר.

פילוח תשובות הערבים שהצביעו למפלגות ציוניות ומי שהצביעו למפלגות ערביות מראה שכאן גם כאן מדובר רק במיעוט הסבורים שישראל היא דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים. ואולם, בעוד בקרב מצביעי המפלגות הערביות שיעור המעריכים כך כיום אינו שונה מהותית מבעבר, בקרב מצביעי המפלגות הציוניות מדובר בסחף מדאיג – בשתי המדידות ב־2021 ענו רוב גדול מאוד מהם בחיוב על השאלה, והשנה רק מיעוטם (אפריל 2021 – 75%, אוגוסט 2021 – 71%, 2023 – 35%). אם מדידה זו מדויקת, ייתכן מאוד ששיעור המצביעים הערבים עבור מפלגות ציוניות, שהוא כבר זעום, יתפוגג בעתיד לחלוטין.

לוח 2.2 / מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים, לפי הצבעה בבחירות לכנסת (% ערבים)

בחירות 2022	בחירות 2021 אוגוסט	בחירות 2021 אפריל	
29.5	37.5	26	חד-ש"תע"ל*
29	60	45	רע"ם
15	–	–	בל"ד*
26	46	35	ממוצע מכלול המפלגות הערביות
35	72	75	מפלגות ציוניות
34	47	43	לא הצביעו

* בבחירות 2021 רצו חד-ש"תע"ל ובל"ד יחדיו ברשימה המשותפת.

עוד מצאנו כי במדגם הערבים לזהות האישית המרכזית תפקיד חשוב בהערכת מידת הדמוקרטיה של ישראל. כך, מבין מי שהגדירו את עצמם בעיקר "פלסטיני" רק 22% סבורים שהמשטר בישראל דמוקרטי גם עבור אזרחיה הערבים, לעומת 28% ממי שהגדירו את עצמם "ערבי" ו-43% ממי שהגדירו את עצמם "ישראלי" או "ישראלי-ערבי".

לסיכום עניין זה, פער התפיסות בין יהודים לערבים באשר להיותה של ישראל דמוקרטיה גם עבור אזרחיה הערבים הוא מהותי ועמוק. ממצא זה הוא בעל משמעות מעשית, שכן קבוצת הרוב היא שמכתיבה את הכללים, ואם לפי תפיסתה המציאות תקינה, לא תהיה לרוב מוטיבציה לבצע תיקונים שישפרו את הרגשת קבוצת המיעוט ויחזקו את תחושת השייכות שלה.

שוויון בתקצוב הוא אחד הקריטריונים הבסיסיים לאיכות דמוקרטיה תקינה. שאלנו אפוא את המרואיינים אם לדעתם המדינה צריכה או שאיננה צריכה להשתמש בדיוק באותם קריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים. במדגם היהודים, מעט יותר ממחצית מסכימים שיש לתקצב יישובים ערביים ויהודיים לפי אותם קריטריונים, אך מיעוט גדול לא הסכימו לכך. יש לציין כי במדגמי היהודים מסתמנת ירידה הדרגתית קלה אך מתמשכת בנכונות לתקצב יישובים יהודיים וערביים לפי אותם קריטריונים: 2017 – 58%, 2019 – 56%, 2023 – 52%.

הקריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים

שאלה 41

נספח 1

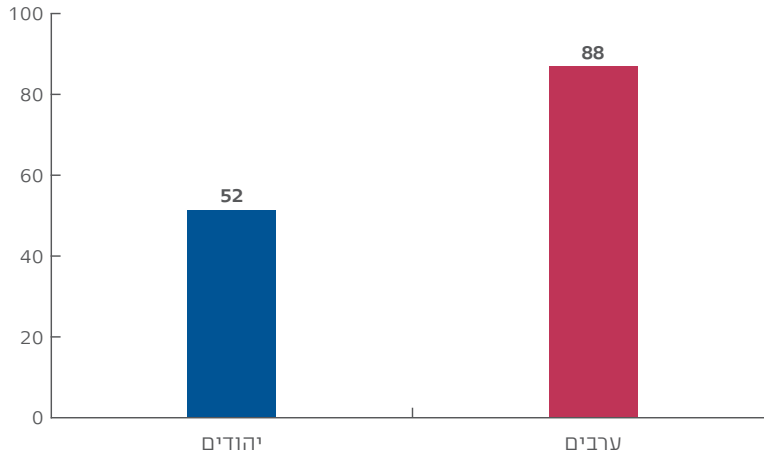
עמ' 183

נספח 2

עמ' 210

אצל המרואיינים הערבים מצאנו, שלא במפתיע, הסכמה כמעט מוחלטת (88%) עם העיקרון שעל המדינה להשתמש באותם הקריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים. משום כך לא היה טעם לפלח את תשובות מדגם זה לפי קבוצות משנה.

תרשים 2.3 / מסכימים שהמדינה צריכה להשתמש בדיוק באותם קריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים (% , יהודים וערבים)

ואולם, גם בעניין זה אין הסכמה בקרב הציבור היהודי – בשמאל ובמרכז ענו רוב מוצק של מרואיינים כי הקריטריונים צריכים להיות שווים בדיוק, ואילו בימין סבורים כך רק מיעוט, אם כי ניכר. פערים גדולים מצאנו גם על בסיס גיל: מבוגרים תומכים בשוויון בתקצוב בשיעורים גדולים בהרבה. ואולם, אמירה זו נכונה גם להמשך הניתוח, ייתכן מאוד שלא הגיל עצמו ממלא כאן תפקיד אלא העמדה הפוליטית – מבוגרים נוטים יותר להיות במרכז ובשמאל, ואילו צעירים נוטים יותר להתקבץ בימין. או במילים אחרות, הסתייגותם של צעירים רבים מהחלת קריטריונים שווים נובעת לא מגילם אלא מעמדתם הפוליטית. פיצול עמדות בנושא אפשר למצוא גם על בסיס מיקום על הרצף חרדים-חילונים: רוב החילונים בעד תקצוב שוויוני, וכך גם מחצית מהמסורתיים הלא-דתיים, אבל בקרב המסורתיים הדתיים, הדתיים והחרדים מדובר רק במיעוט. ייתכן שממצא זה קשור גם הוא למיקום פוליטי, אבל ייתכן גם שההתנגדות הרבה יחסית לתקצוב שוויוני בקרב המסורתיים הדתיים, הדתיים והחרדים מקורה בהיותן קבוצות שמצבן הכלכלי משופר פחות, ולכן חוששות יותר מתחרות על תקציבים עם היישובים הערביים. כלומר, מדובר גם בעניין כלכלי ומעמדי ולא רק בעניין פוליטי.

לוח 2.3 / מסכימים שהמדינה צריכה להשתמש בדיוק באותם קריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים (% יהודים)

80	שמאל	מחנה פוליטי
60	מרכז	
41	ימין	
39	34-18	גיל
47	54-35	
70	55 ומעלה	
34	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
46.5	דתיים	
40	מסורתיים דתיים	
50.5	מסורתיים לא־דתיים	
62	חילונים	

הצלבנו את השאלה על השוויון בתקצוב עם השאלה על היותה של ישראל דמוקרטית גם עבור אזרחיה הערבים, ומצאנו כי מבין היהודים המסכימים שישראל היא דמוקרטית גם לאזרחיה הערבים מחצית (50.5%) מסכימים גם שיש להשתמש באותם קריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים, ואילו 43% מתנגדים לכך. בקרב מי שבעיניהם ישראל אינה דמוקרטית גם לאזרחיה הערבים, שחלקם הגדול לפי הניתוח שלעיל שייכים לשמאל ולמרכז, שיעור גבוה יותר הם בעד תקצוב שוויוני (58%) ושיעור נמוך יותר (35%) הם נגד שימוש בקריטריונים שווים.

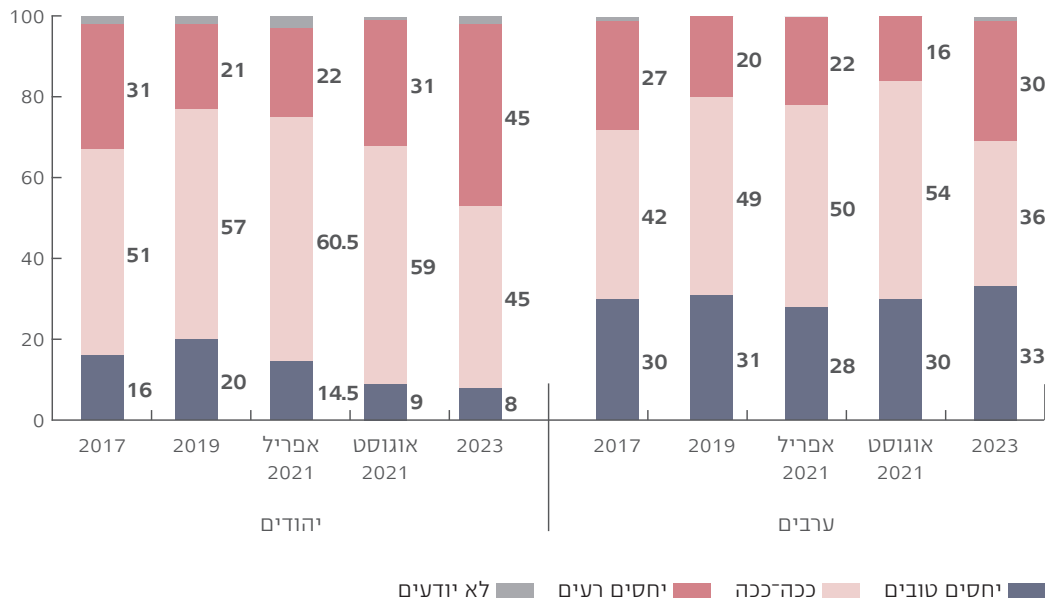
במצב שבו המשטר במדינה כלשהי הוא דמוקרטי רק עבור פלח אחד באוכלוסייה, ואינו דמוקרטי באותה מידה, או אינו דמוקרטי כלל, כלפי פלחים אחרים, נוצרים בהכרח מתחים בין מי שנהנים מיתרונות הדמוקרטיה לבין מי שאינם נהנים מהם, באופן אובייקטיבי או לפי תחושתם הסובייקטיבית. לנוכח פער התפיסות באשר למהות הדמוקרטיה של ישראל בנוגע לאזרחיה הערבים שאלנו אפוא את המרואיינים כיצד הם מעריכים את טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחיה הערבים.

כמו במדידות הקודמות גם הפעם שאלנו: "להרגשתך, האם היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים כיום הם: טובים מאוד, טובים, ככה־ככה, רעים או רעים מאוד?". ממצא מעניין ועקבי לאורך השנים הוא שהערבים מגדירים את היחסים כטובים יותר מאשר היהודים. עם זאת, בניגוד למדידות הקודמות, שבהן התשובה השכיחה בשני המדגמים, היהודי והערבי, הייתה "ככה־ככה", במדידת 2023 בשני המדגמים חלה ירידה ניכרת בשיעור המעריכים כך את המצב. בקרב היהודים שיעור המעריכים את היחסים "רעים" משתווה כיום לשיעור המעריכים אותם "ככה־ככה", ושיעור המעריכים אותם "טובים"

קטן מאוד. יתרה מזו, בהשוואה למדידות קודמות, במדגם היהודים נרשם הפעם השיעור הגבוה ביותר עד כה של המעריכים את היחסים "רעים".

בקרב הערבים שיעורי המעריכים את היחסים "טובים", "ככה-ככה" ו"רעים" בסקר האחרון מתפלגים כמעט שווה בשווה, אבל גם כאן נרשמה כמעט הכפלה של שיעור המעריכים את היחסים "רעים" בהשוואה למדידת אוגוסט 2021, ושיעור כיום הוא הגבוה ביותר מאז התחלנו במדידות. בה בעת ירד שיעור המגדירים את היחסים "ככה-ככה".

תרשים 2.4 / טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים (% יהודים וערבים)

פילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי לאורך השנים מראה כי בכל שלושת המחנות חלה עלייה בשיעורי המעריכים את היחסים "רעים". למעשה, בשמאל מדובר ביותר מהכפלה של שיעור הסבורים כך. ממצא מעניין הפעם הוא השיעור הזהה כמעט של מעריכים את היחסים "רעים" בקרב השמאל ובקרב הימין (אם כי יש להניח שהמגדירים כך את היחסים בימין ובשמאל מפנים את האצבע המאשימה בהרעת היחסים לנמענים אחרים). במחנה המרכז שיעור המעריכים "רעים" את היחסים בין שני הציבורים נמוך יותר.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילוניים מצביע על עלייה ניכרת בשיעור המגדירים את היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים "רעים" בקרב החרדים (שיעור המעריכים את היחסים "רעים" בקבוצה זו הוא הגבוה ביותר), המסורתיים הלא-דתיים והחילוניים. לעומת זאת, בקרב הדתיים נרשמה ירידה קלה מאוד בשיעור זה, ובקרב המסורתיים הדתיים נרשמה אפילו ירידה גדולה מעט יותר. נחוצות בדיקות נוספות כדי לקבוע אם מדובר בירידה של ממש או בדגימה חריגה.

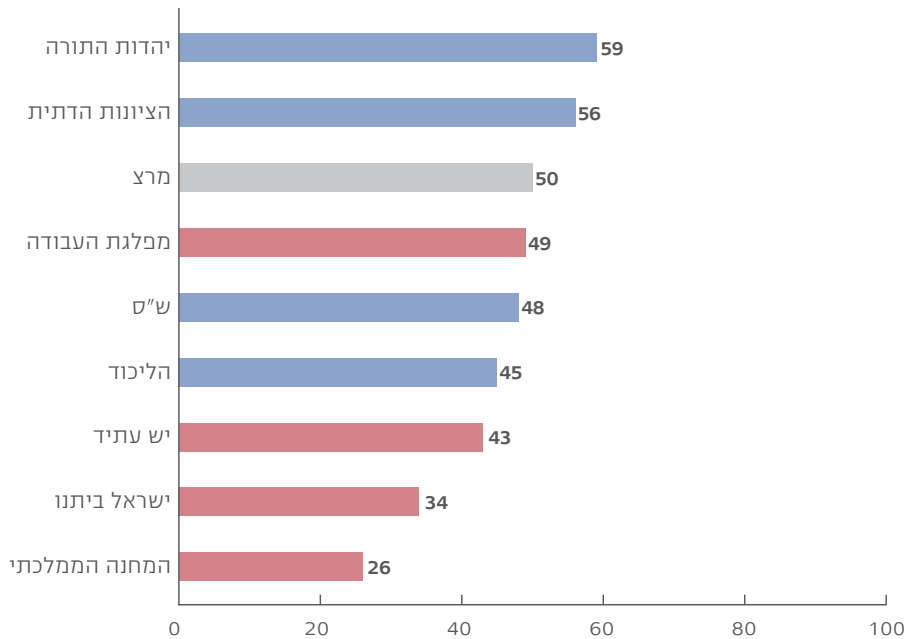
פילוח לפי גיל העלה כי ככל שהמרוויינים צעירים יותר, ובמיוחד בגילי 18-34, כך הם נוטים יותר להגדיר את היחסים בין היהודים לערבים "רעים".

לוח 2.4 / מעריכים את היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים "רעים" (% יהודים)

2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021	2019	2017		
48.5	23	23	28	29	שמאל	מחנה פוליטי
38	18	13	17	28	מרכז	
48	38	24	21.5	34	ימין	
54	32	37	25	45	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
38	40	27.5	22	39	דתיים	
30	37	20	16	27	מסורתיים דתיים	
46	30.5	23	25	28.5	מסורתיים לא-דתיים	
49	26	17	20	29	חילונים	
52.5	44	35	29	39	34-18	גיל
48	32	17	20	31	54-35	
34	16	15	16	24.5	55 ומעלה	

פילוח הערכת טיב היחסים בין היהודים לבין הערבים לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 מעלה שרק בקרב מצביעי יהדות התורה והציונות הדתית יש רוב של ממש למעריכים את היחסים בין יהודים לערבים "רעים". מעניין לראות כי גם מחצית ממצביעי מרצ מעריכים אותם כך, אם כי מסיבות שונות בוודאי.

תרשים 2.5 / מעריכים את היחסים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים "רעים", לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% יהודים)

■ מפלגות הקואליציה ■ מפלגות האופוזיציה ■ מפלגות שלא עברו את אחוז החסימה

כאמור, ההערכה של המרואיינים הערבים את היחסים בין יהודים לערבים חיובית יותר. פילוח לפי עדה דתית מראה כי שיעור המעריכים כיום את היחסים "רעים" בקרב הנוצרים נמוך יותר מבקרב המוסלמים והדרוזים, הדומים אלה לאלה. עוד מצאנו שבקרב הערבים שיעור המעריכים את היחסים "רעים" נמוך יותר בקרב בעלי השכלה עד תיכונית ופחות מכך, לעומת בעלי השכלה על-תיכונית או אקדמית.

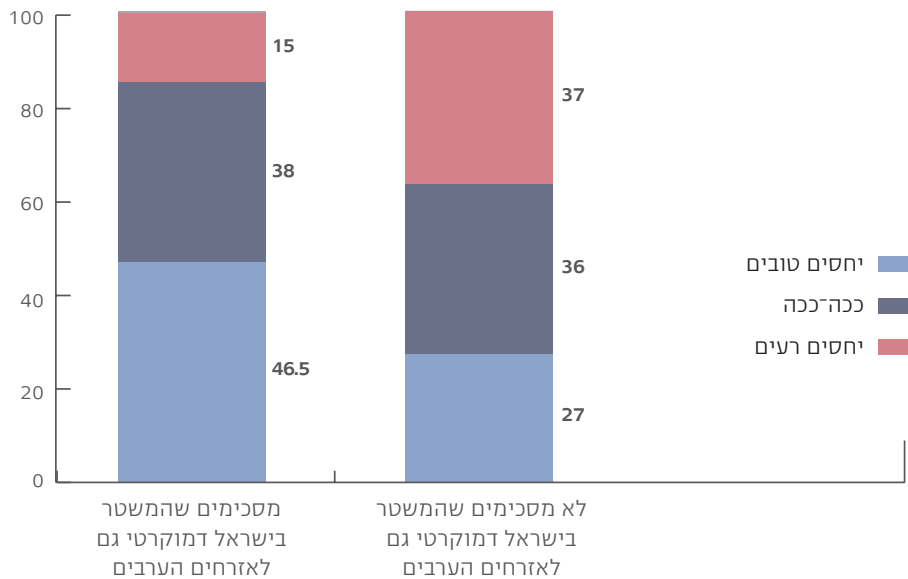
שיעור המעריכים את היחסים בין יהודים לערבים "רעים" בקרב המרואיינים הערבים שהצביעו בבחירות האחרונות למפלגות ציוניות נמוך במעט בהשוואה לשיעורם בקרב מי שהצביעו למפלגות הערביות. כאשר מפצלים את מצביעי המפלגות הערביות רואים כי פחות מצביעי רע"ם מעריכים את היחסים "רעים" בהשוואה למצביעי חד"ש-תע"ל ובל"ד. נוסף על כך, ראינו כי שיעור המעריכים את היחסים "רעים" בקרב הערבים המתגוררים בערים המעורבות נמוך יותר משיעורם בקרב מי שמתגוררים ביתר האזורים בארץ, בעיקר ממי שמתגוררים במשולש. זאת ועוד, מצאנו כי שיעור המעריכים "רעים" את היחסים בין יהודים לערבים בקרב מי שהגדירו את עצמם בעיקר "פלסטיני" גבוה בהרבה משיעורם בשאר הקבוצות של משתנה הזהות.

לוח 2.5 / מעריכים את היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחי ישראל הערבים "רעים" (% ערבים)

31	מוסלמים	עדה דתית
17	נוצרים	
28	דרוזים	
36	חד"שיתע"ל	הצבעה לכנסת 2022
24	רע"ם	
41	בל"ד	
32	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
28	מפלגות ציוניות	
28	גליל	אזור מגורים
38	משולש	
24	ערים מעורבות	
31	נגב	
29	ערבי	זהות אישית מרכזית
24	ישראלי/ישראלי-ערבי	
45	פלסטיני	
25	הדת שלי	

פילחנו את הערכת המרואיינים הערבים את טיב היחסים עם היהודים לפי מידת הסכמתם עם הטענה שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים. מהתרשים הבא ניתן ללמוד כי שיעור המעריכים את היחסים בין יהודים לערבים "טובים" בקרב מי שסבורים כי ישראל דמוקרטית גם לערבים גבוה במובהק משיעורם בקרב מי שחשבו ההפך (46.5% לעומת 27%).

תרשים 2.6 / טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחי ישראל הערבים, לפי ההערכה אם המשטר בישראל דמוקרטי גם לערבים (% ערבים)

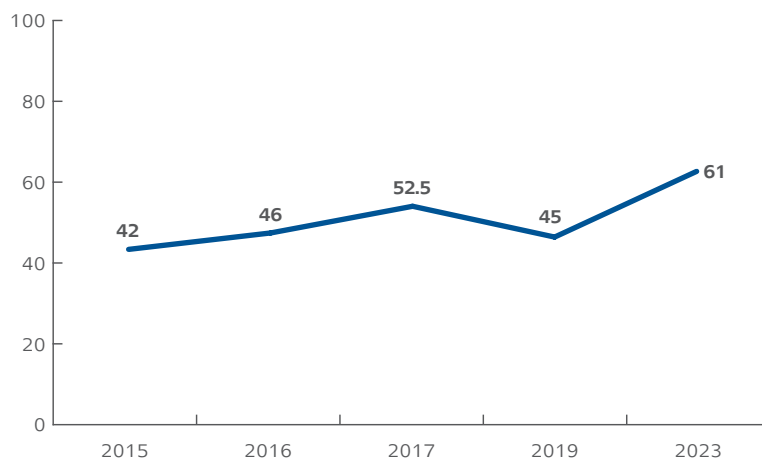
כזכור, בפרק הקודם בחנו את התשובות לשאלה אם ערבי אזרחי ישראל המרגיש חלק מן העם הפלסטיני יכול להיות גם אזרח נאמן למדינת ישראל. הצלבנו את התשובות לשאלה זו עם השאלה על טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחי ישראל הערבים, ומצאנו כי בקרב היהודים הסבורים כי נאמנות מורכבת כזאת אפשרית שיעור המעריכים את היחסים "רעים" נמוך במידה ניכרת משיעורם בקרב מי שסבורים שנאמנות כפולה כזאת אינה אפשרית (37% לעומת 50%). במדגם הערבים, בקרב מי שחושבים שאפשר לשלב נאמנויות – רק 27% סבורים שהיחסים עם היהודים "רעים". לעומת זאת, בקרב מי שחושבים שהשילוב אינו אפשרי – 44% מעריכים כך את היחסים עם היהודים.

כפי שראינו, כמעט מחצית מהמרוויינים היהודים מגדירים כיום את היחסים בין אזרחי ישראל הערבים והיהודים "רעים". ביקשנו לדעת אם שורש הדבר הוא הערכה שכוונות הערבים אזרחי ישראל כלפי המדינה שליליות. ביקשנו אפוא מהמרוויינים היהודים להשיב אם הם מסכימים או לא מסכימים לטענה ש"רוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה". מצאנו שרוב המרוויינים מסכימים עם היגד זה. זהו השיעור הגבוה ביותר מאז התחלנו לשאול שאלה זו בשנת 2015.

רוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל

שאלה 40
נספח 1
עמ' 183
נספח 2
עמ' 210

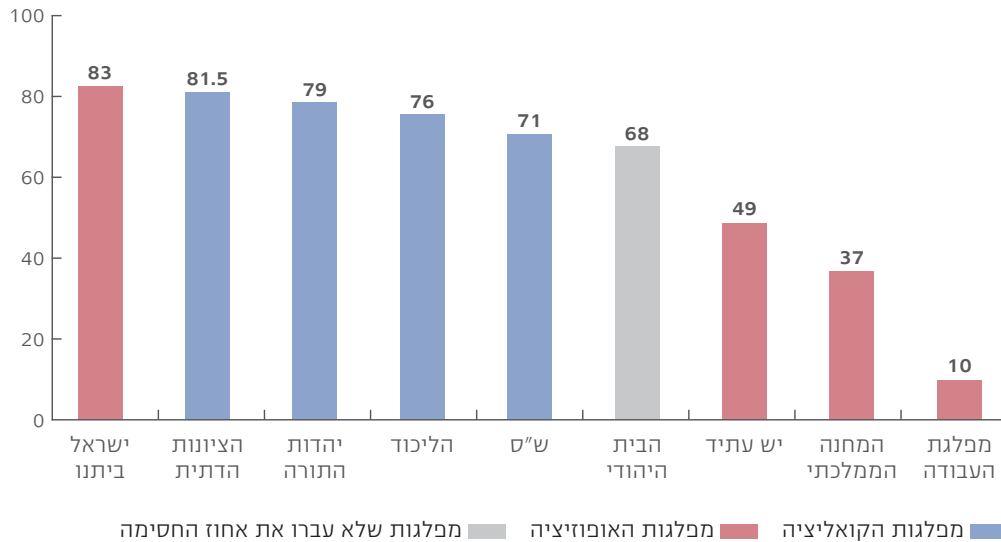
תרשים 2.7 / מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה (% , יהודים)

בדקנו באילו קבוצות משנה הערכה שלילית זו שכיחה יותר. כצפוי, בשמאל מדובר רק במיעוט המעריך כך את שאיפות הציבור הערבי בישראל (19%). במרכז עדיין מדובר במיעוט, אבל גדול בהרבה (48%), ואילו בימין יש רוב חד-משמעי (76%) המחזיק בדעה שהערבים לא השלימו עם קיומה של ישראל והיו רוצים לראות בחיסולה.

מתברר שנשים יהודיות סבורות מעט יותר מגברים שהערבים אזרחי ישראל חורשים רע (64% לעומת 58%). הוא הדין בקבוצות הגיל השונות: הצעירים מייחסים לערבים אזרחי ישראל כוונות רעות יותר מהמבוגרים (18-34, 67% - 35-54, 61% - 55 ומעלה - 55%). כפי שאפשר לראות בתרשים שלהלן, במפלגות השמאל והמרכז מדובר בפחות ממחצית הסבורים שהערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של ישראל ותומכים בחיסולה של המדינה, ולעומת זאת, במפלגות הימין מדובר ברוב.

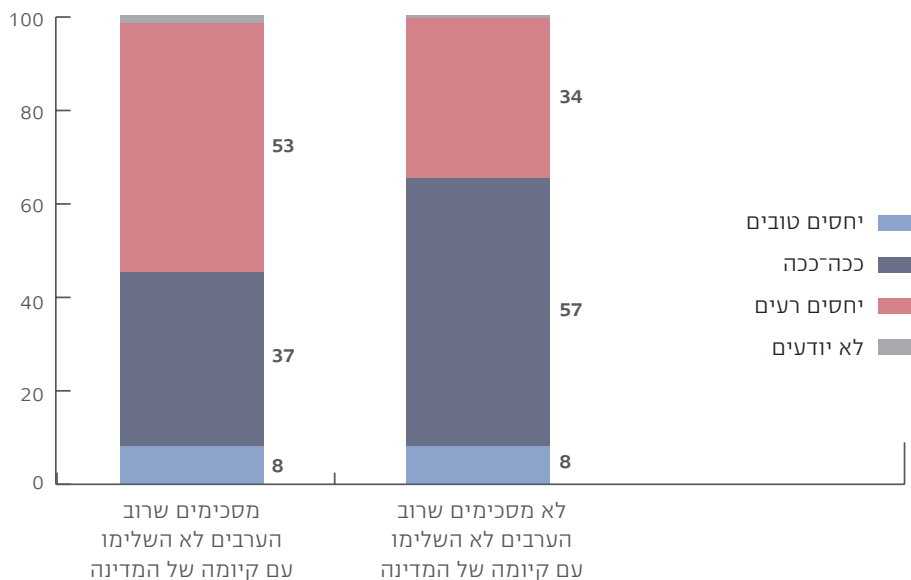
תרשים 2.8 / מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% יהודים)

נשאלת השאלה אם עמדה זו משפיעה על הנכונות להקצות תקציבים לפי אותם קריטריונים ליישובים יהודיים וערביים? אכן נמצא קשר כזה. רוב גדול (71%) ממי שמתנגדים לטענה שהערבים לא השלימו עם קיומה של ישראל תומכים בתקצוב על בסיס שווה. לעומת זאת, רק 42% ממי שמסכימים עם הטענה שהערבים לא השלימו עם קיומה של ישראל חושבים שיש לתקצב יישובים יהודיים וערביים על בסיס קריטריונים שווים.

פילחנו גם את הערכות המרואיינים היהודים את טיב היחסים בין שני הציבורים לפי מידת הסכמתם או אי-הסכמתם עם הקביעה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה. התוצאות דומות לאמור בפסקה הקודמת: שיעור המעריכים את היחסים "רעים" בקרב המצדדים בטענה זו עולה בהרבה על השיעור המקביל בקרב מי שמתנגדים לה.

תרשים 2.9 / הערכת טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחים הערבים, לפי מידת ההסכמה לקביעה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה (% , יהודים)

האם והיכן צריך לאפשר לערבים אזרחי ישראל לקנות קרקעות?

שאלה 11

נספח 1

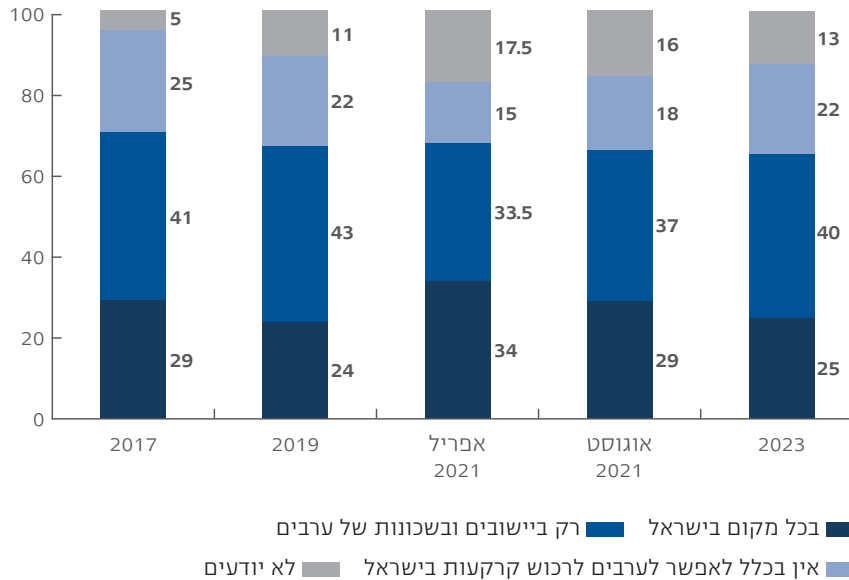
עמ' 167

נספח 2

עמ' 199

הסכסוך המתמשך בין היהודים לערבים נסוב בראש ובראשונה על שאלת הבעלות על הארץ. לפיכך שאלת הבעלות על קרקעות ורכישתן הייתה מרכזית כאן מאז ומתמיד. חזרנו ושאלנו אפוא את המרואיינים היהודים שאלה שכבר נשאלה בעבר: "לדעתך, האם צריך לאפשר לערבים אזרחי ישראל לקנות קרקע בישראל?", התשובות האפשריות היו: "בכל מקום בישראל", "רק ביישובים ובשכונות של ערבים", "אין בכלל לאפשר לערבים לרכוש קרקעות בישראל". כפי שמראה התרשים שלהלן, למעט במדידה אחת (אפריל 2021), ההעדפה של היהודים הייתה תמיד הגבלה של רכישת קרקעות בידי ערבים רק ליישוביהם. מיעוט סברו שאין לאפשר להם כלל לרכוש קרקעות בישראל, ומיעוט נוסף סברו שיש לאפשר להם לקנות קרקעות בכל מקום בישראל.

תרשים 2.10 / האם והיכן צריך לאפשר לערבים אזרחי ישראל לקנות קרקעות? (%, יהודים)

בדקנו את התפלגות העדפות המרואיינים היהודים בנושא לפי כמה משתנים: מחנה פוליטי, מיקום על הרצף חרדים-חילונים, ההערכה אם הערבים השלימו או לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל, וכן אזור מגורים. הלוח שלהלן מלמד כי הרוב בשמאל מצדדים במתן אפשרות לערבים לקנות קרקעות בכל מקום בישראל. במרכז ובימין ההעדפה השכיחה היא לאפשר קניית קרקעות רק ביישובים ובשכונות של ערבים, ובמרכז השתנה משקל הכובד מהבדיקה הקודמת – אז הייתה התשובה השכיחה "בכל מקום בארץ". כשליש ממי ששיקמו עצמם בימין סבורים שאין לאפשר לערבים לרכוש קרקעות בישראל כלל.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מראה כי השיעור הגבוה ביותר של מתנגדים לאפשר לערבים לקנות קרקעות במקום כלשהו בישראל הוא בקרב החרדים, והשיעור הנמוך ביותר – בקרב החילונים. כשמדובר בהסכמה לאפשר לערבים לרכוש קרקעות בכל מקום בארץ התמונה הפוכה – בקרב החרדים שיעור המסכימים הוא הנמוך ביותר ושיעור החילונים – הגבוה ביותר. זאת ועוד, בכל הקבוצות, למעט החילונים, ההעדפה השכיחה היא לאפשר לערבים לרכוש קרקעות אך ורק ביישובים ובשכונות שלהם.

כאמור, הבעלות על הקרקע היא מרכיב מהותי בסכסוך בין יהודים לערבים. הדבר עולה גם מהקשר החזק שבין העמדה בעניין רכישת קרקעות לבין העמדה בשאלה אם הערבים השלימו או לא השלימו עם קיומה של ישראל והיו רוצים בחיסולה. מבין מי שסבורים שהערבים לא השלימו עם קיומה של ישראל ורוצים בחיסולה העמדה השכיחה היא שיש לאפשר להם לרכוש קרקעות רק ביישוביהם, וכשליש אך אינם רוצים לאפשר להם לרכוש קרקע בשום מקום בארץ. לעומת זאת, רוב מי שסבורים שהערבים השלימו עם קיומה של ישראל סבורים שיש לאפשר להם לקנות קרקע בכל מקום בישראל, ומיעוט זעיר בלבד היה רוצה למנוע מהם לחלוטין לרכוש אדמות בארץ.

ביהודה ושומרון, וכן באזור הדרום, שבהם עניין הקרקעות רגיש במיוחד, שיעורי הסבורים כי אין לאפשר לאזרחי ישראל הערבים לרכוש קרקעות הם הגבוהים ביותר, כפול מבתל אביב, למשל.

לוח 2.6 / האם והיכן צריך לאפשר לערבים אזרחי ישראל לקנות קרקעות? (% יהודים)

סך הכול	לא יודעים	אין בכלל לאפשר לערבים לרכוש קרקעות בישראל	רק ביישובים ובשכונות של ערבים	בכל מקום בישראל		
100	9	1	22	68	שמאל	מחנה פוליטי
100	21	12	41	26	מרכז	
100	9	31	44	16	ימין	
100	8	37.5	50	4.5	חרדים	מיקום על הרצף החדים-חילונים
100	16	27	42	15	דתיים	
100	8	33	42	17	מסורתיים דתיים	
100	10.5	21.5	46	22	מסורתיים לא-דתיים	
100	15	15	32	38	חילונים	
100	10	31.5	34.5	24	דרום	
100	16	25	42	17	ירושלים	אזור מגורים
100	15.5	33	35.5	16	יהודה ושומרון	
100	15.5	16	36	32.5	תל אביב	
100	11	21	44	24	מרכז	
100	7.5	22	45	25.5	חיפה	
100	13	24	35	28	צפון	
100	9	32	46	13	מסכימים	הערבים לא השלימו עם קיומה של ישראל
100	15	6	30	49	לא מסכימים	

**יש לחייב את
כל הצעירים
הערבים בשירות
אזרחי או צבאי**

שאלה 39

נספח 1

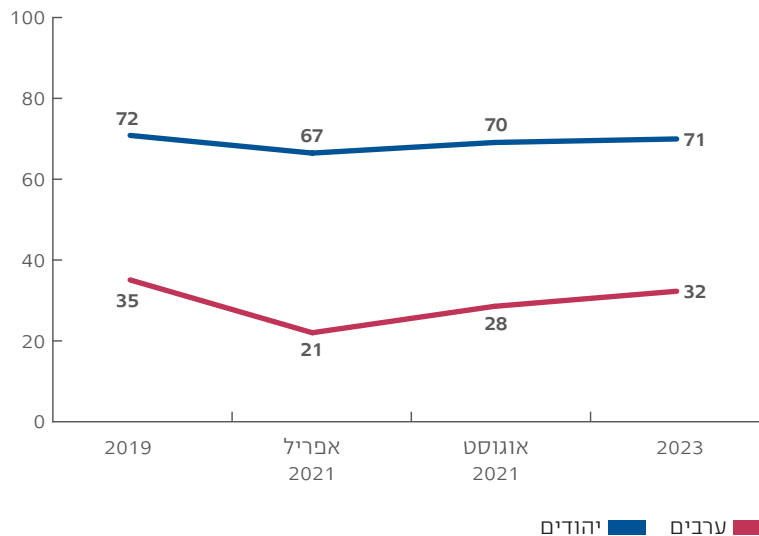
עמ' 182

נספח 2

עמ' 208-209

לצד שאלת הזכות של אזרחי ישראל הערבים לרכוש קרקעות בדקנו גם את השאלה בדבר חובת השירות הצבאי או האזרחי. שאלנו את המרוויינים במדגם היהודים ובמדגם הערבים אם לדעתם יש לחייב את כל הצעירים הערבים בגיל 18 בשירות כלשהו לבחירתם, אזרחי או צבאי. בקרב היהודים נמצא לאורך כל המדידות רוב ברור התומך בחיוב כזה, ובקרב הערבים רק מיעוט. בשני הציבורים השינויים לאורך זמן הם מינוריים, אם כי בקרב הערבים ניכרת עלייה מתונה בשיעור התומכים בחיוב כזה בין המדידות האחרונות, לאחר ירידה באביב 2021.

**תרשים 2.11 / מסכימים שיש לחייב את כל הצעירים הערבים בשירות לבחירתם,
אזרחי או צבאי (% , יהודים וערבים)**

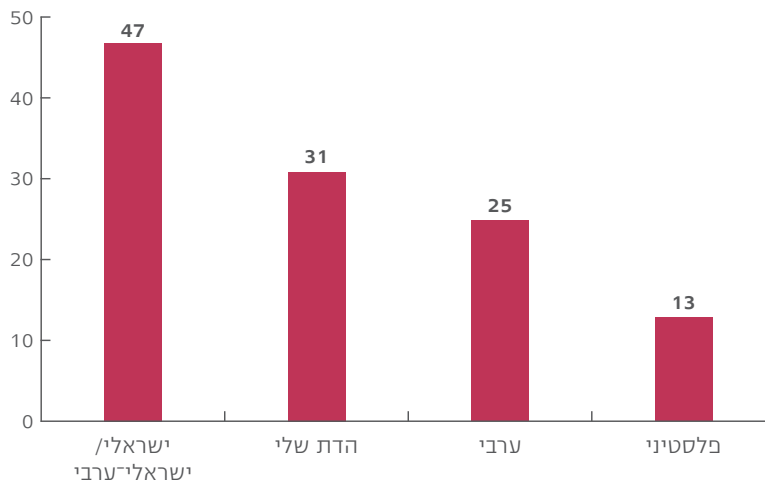

בשני המדגמים פילוח התשובות לשאלה זו לפי גיל מראה כי אצל היהודים בכל הגילים מדובר ברוב המחייבים שירות, אבל הקבוצות הצעירות יותר תומכות בכך פחות מהקבוצה המבוגרת יותר (18-34 – 62%, 35-54 – 67%, 55 ומעלה – 84%). יש לציין שבהקשרים אחרים ראינו פחות התלהבות של הצעירים היהודים מחיוב שירות בכלל, לא רק כשמדובר בצעירים ערבים. בקרב צעירים חרדים ההסתייגות מהטלת חובת שירות היא הגבוהה ביותר, מטעמים ברורים. במדגם הערבים ההבדלים בין קבוצות הגיל בשאלת חיוב השירות קטנים ולא שיטתיים, ותמיד מדובר במיעוט של תומכים (18-34 – 28%, 35-54 – 35%, 55 ומעלה – 33%).

פילוח לפי מחנה פוליטי (יהודים) העלה הבדלים מינוריים, שכן בכל המחנות יש רוב התומכים בחיוב כזה (שמאל – 75%, מרכז – 75%, ימין – 68%). פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים העלה גם הוא הבדלים קטנים בין הקבוצות, ובכולן הרוב צידדו בשירות כלשהו של צעירים ערבים, למעט החרדים, שרק מיעוט מהם תמכו בחיוב זה (חרדים – 44%, דתיים – 71%, מסורתיים דתיים – 69%, מסורתיים לא-דתיים – 78%, חילונים – 75%).

פילוח של מדגם הערבים לפי עדה דתית מראה זהות כמעט בגודל המיעוט התומך בשירות כזה בקרב המוסלמים והנוצרים (29% ו-28%). לעומת זאת, בקרב הדרוזים למעלה ממחצית תומכים בכך (53%). גם בעניין זה יש להגדרת הזהות המרכזית תפקיד מרכזי: כמעט מחצית מהמרואיינים הערבים שהגדירו את עצמם "ישראלי" או "ישראלי-ערבי" מחייבים שירות כזה, לעומת מיעוט קטן ממי שהגדירו את עצמם בעיקר "פלסטיני".

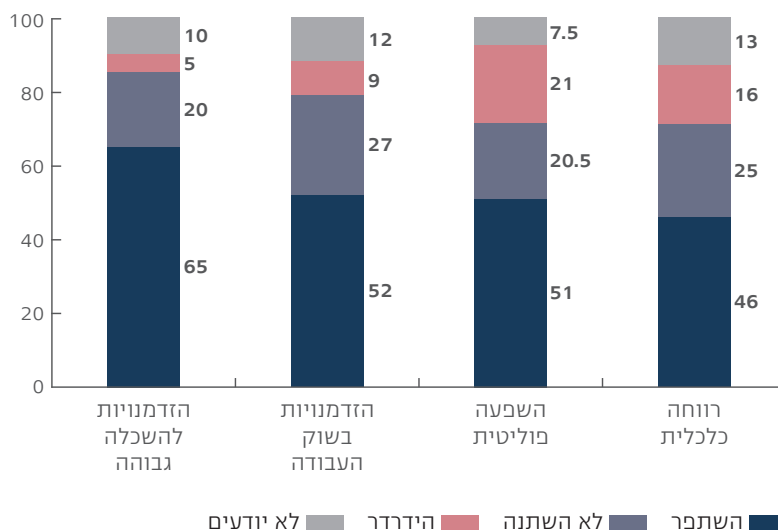
תרשים 2.12 / מסכימים שיש לחייב את כל הצעירים הערבים בשירות לבחירתם, אזרחי או צבאי, לפי הגדרה עצמית מרכזית (% ערבים)

שאלה העולה לא פעם בשיח הציבורי היא אם מצבם של הערבים אזרחי ישראל בתחומים שונים משתפר או מידרדר. התשובה לכך חשובה כדי להבין אם המתח בין הערבים אזרחי ישראל למדינה קשור במצבם האזרחי או מושפע מתפיסות סובייקטיביות של קבוצת המיעוט הערבית וקבוצת הרוב היהודית. התחומים שבדקנו הפעם – את ההיבט הסובייקטיבי, כמובן, שכן מדובר בסקרי דעת קהל, בעוד ההיבט האזרחי מוציין בספרי התקציב וברשומות הרשמיות – הם: השפעה פוליטית, רווחה כלכלית, הזדמנויות בשוק העבודה והזדמנויות להשכלה, בחמש השנים האחרונות.

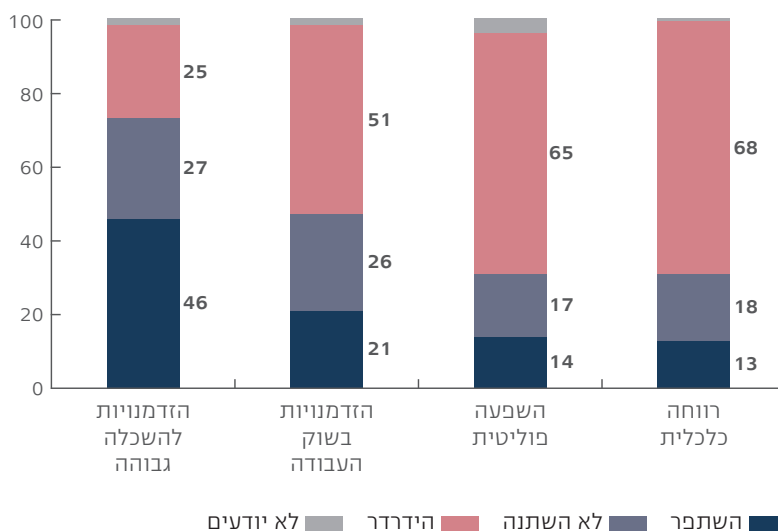
התשובות מראות שוב היעדר הסכמה על המצב בין קבוצת הרוב היהודית לקבוצת המיעוט הערבית. התרשים הבא מראה כי בעיני היהודים חל בשנים האחרונות שיפור במצבם של הערבים אזרחי ישראל בכל ארבעת התחומים. בנוגע לנגישות להשכלה גבוהה, כמעט שני שלישים מאבחנים שיפור, כמחצית חושבים כך גם כשמדובר בהזדמנויות בשוק העבודה ובהשפעה פוליטית, וקצת פחות ממחציתם סבורים כי הרווחה הכלכלית השתפרה (תחום שבו אי-הוודאות בצד היהודי היא הרבה ביותר). כלומר, לדעת המרואיינים היהודים נקודת התורפה היא הרווחה הכלכלית. ואולם, על סמך מדידה זו בלבד קשה לומר אם היהודים רואים בכך בעיה ייחודית לערבים אזרחי ישראל או בעיה משותפת לכלל הציבור בארץ, שכן כפי שנראה בהמשך, המרואיינים בסקר אומרים בביורור כי הנושא הכלכלי דורש טיפול מטעם הממשלה (ראו דיון בשאלות 4 ו-5, עמ' 56 ו-60).

תרשים 2.13 / האם מצבם של הערבים אזרחי ישראל השתפר או הידרדר בחמש השנים האחרונות? (% , יהודים)

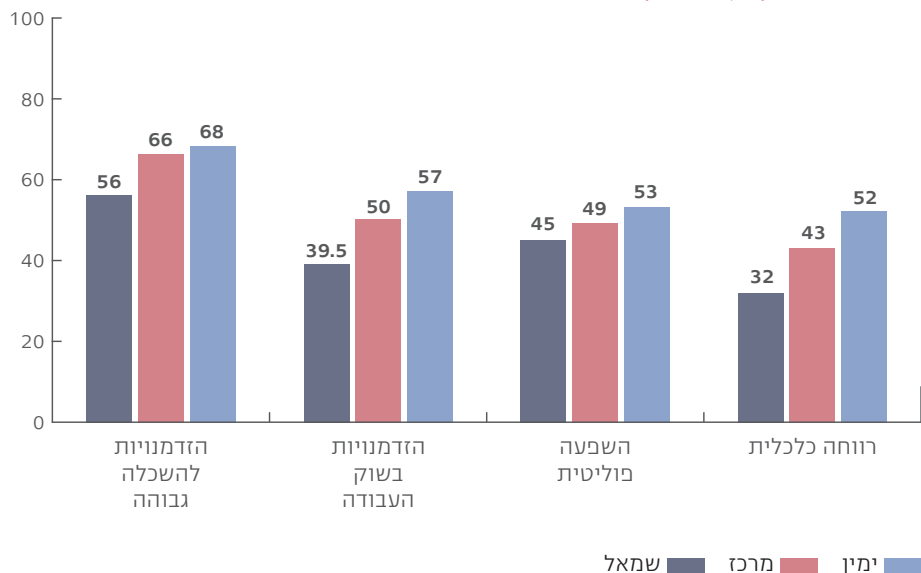
ואולם, כאמור, הערכת המצב של הערבים שונה לחלוטין. השיעור הגבוה ביותר של מי שלדעתם המצב השתפר נמצא בתחום הזדמנויות להשכלה גבוהה, וגם כאן מדובר בפחות ממחצית המשיבים. בשלושת התחומים האחרים: הזדמנויות בשוק העבודה, השפעה פוליטית ורווחה כלכלית, רק מיעוט קטן (חמישית ומטה) חושבים שחל שיפור במצבם של הערבים אזרחי ישראל בחמש השנים האחרונות.

תרשים 2.14 / האם מצבם של הערבים אזרחי ישראל השתפר או הידרדר בחמש השנים האחרונות? (% , ערבים)

פילוח התשובות לשאלות האלה לפי מחנה פוליטי (יהודים) מראה כי בשמאל שיעור המעריכים שחל שיפור במצבם של הערבים אזרחי ישראל בכל התחומים שנבדקו נמוך בבירור מבמרכז ובימין, במיוחד בולט הפער כשמדובר ברווחה הכלכלית ובשוק עבודה. לעומת זאת, בימין שיעור המאבחנים שיפור הוא הגבוה ביותר בכל התחומים, ואילו המרכז מצוי בתווך.

תרשים 2.15 / מעריכים שחל שיפור במצבם של הערבים אזרחי ישראל, לפי מחנה פוליטי (% יהודים)

רוב המרוויינים הערבים מעריכים שחלה הידרדרות במצב הציבור הערבי בישראל בחמש השנים האחרונות. פילוח את התשובות לפי עדה דתית והצבעה לכנסת בבחירות האחרונות. בפילוח לפי עדה דתית, למעט בנושא הנגישות להשכלה שבו רק מיעוט בכל העדות רואים הידרדרות, המוסלמים, יותר מהדרוזים ומהנוצרים, חווים החמרה בכל התחומים, והרווחה הכלכלית היא הנפגעת ביותר להערכתם. כך גם אצל הדרוזים. לעומת זאת, בקרב הנוצרים ההערכה הרווחת ביותר היא שחלה הידרדרות בהשפעה הפוליטית.

פילוח לפי הצבעה מראה כי מצביעי חד"ש-תע"ל מאבחנים יותר ממצביעי שתי המפלגות הערביות האחרות, רע"ם ובל"ד, הידרדרות בכל ארבעת התחומים שבדקנו. על רקע תסכולם של הערבים מצביעי המפלגות הציוניות שראינו לעיל לא מפתיע שהם סברו יותר ממצביעי המפלגות הערביות שחלה הידרדרות גם בהזדמנויות להשכלה (35% לעומת 21.5%).

לוח 2.7 / מעריכים שחלה הידרדרות במצבם של הערבים אזרחי ישראל (% ערבים)

נגישות להשכלה גבוהה	הזדמנויות בשוק העבודה	רווחה כלכלית	השפעה פוליטית		
27	54	70	66	מוסלמים	עדה דתית
11	39	59	63	נוצרים	
23	43	62	53	דרוזים	
31	57	77	75	חד"ש-תע"ל	הצבעה לכנסת 2022
18	48	64	63	רע"ם	
15	46	76	65	בל"ד	
41	50	71	67.5	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
26	52	64	63	לא הצביעו	
35	52	70	65	מפלגות ציוניות	

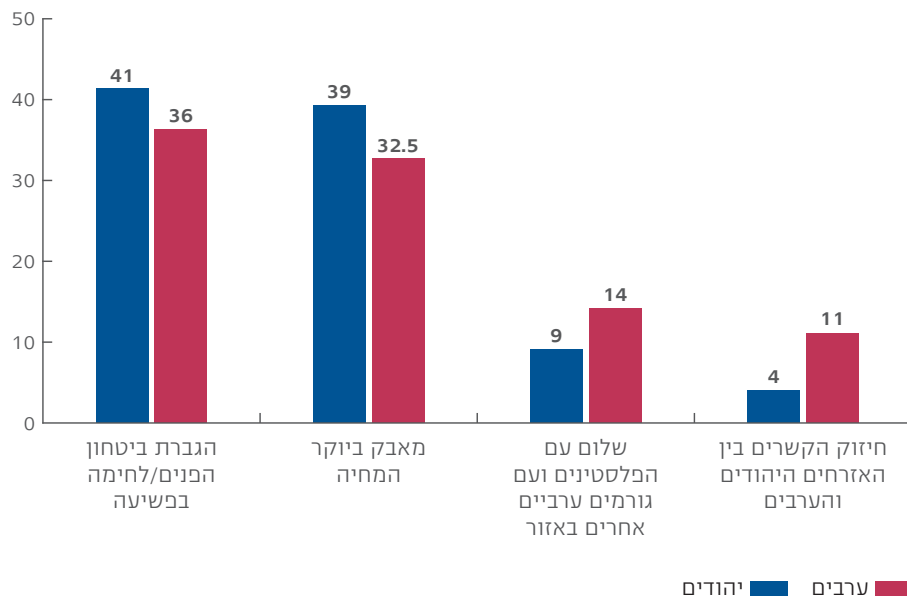
לנוכח הממצאים האלה ביקשנו לבדוק מהו, לדעת המרואיינים, הנושא החשוב ביותר שעל הממשלה לקדם.

ביקשנו מהמרואיינים להצביע על הנושא החשוב ביותר שעל הממשלה לקדם מבין ארבעת הנושאים האלה: שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור, הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה, מאבק ביוקר המחיה, חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים. השיעור הגבוה ביותר של המרואיינים, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים, השיבו שהגברת ביטחון הפנים והמאבק בפשיעה הם הנושא החשוב ביותר לטיפול הממשלה, והשיעור הנמוך ביותר הצביעו על חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים. על סמך הנתונים בסקר זה אין לנו דרך לבדוק אם תפיסת שני הציבורים את נושא ביטחון הפנים והמאבק בפשיעה זהה במהותה. למשל, אם היהודים אינם כוללים בביטחון הפנים פגיעה על בסיס לאומני מצד ערבים אזרחי ישראל, ואילו הערבים מתייחסים בעיקר למאבק בפשיעה המשתוללת ביישוביהם. ואולם, כך או כך, האתגר הראשון במעלה בעיני שני הציבורים הוא פנימי ולא חיצוני. הוא הדין בנושא השני בחשיבותו הן לדעת היהודים הן לדעת הערבים – המאבק ביוקר המחיה. כלומר, יש הסכמה שביטחון הפנים ויוקר המחיה הם שתי הבעיות העיקריות שבהן על הממשלה לטפל, אם כי כאמור אין מדובר ברוב ברור המצביע על אחד הנושאים.

הנושא החשוב ביותר שעל הממשלה לקדם
שאלה 4
נספח 1
עמ' 164

ההבדלים בין שני הציבורים, היהודי והערבי, ניכרים גם בשני הנושאים האחרים – השלום עם הפלסטינים וחिזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים במדינה. בשני המקרים שיעור המצביעים על שני נושאים האלה כחשובים ביותר לטיפול הממשלה גבוה יותר במדגם הערבים. כלומר לערבים יש יותר עניין במציאת פתרון לסכסוך הלאומי מאשר ליהודים, ושיעור גבוה יותר מהם גם מרגישים צורך בטיפול במתח בין שני הלאומים בתוך המדינה.

תרשים 2.16 / הנושא החשוב ביותר שעל הממשלה לקדם (% יהודים וערבים)

פילחנו את מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי, ומצאנו כי הנושא החשוב ביותר לטיפול הממשלה בעיני השמאל הוא המאבק ביוקר המחיה, ואילו במרכז ובימין – הגברת ביטחון הפנים והלחימה בפשיעה. במקום השני בקרב השמאל נמצא נושא השלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור, נושא שבשני המחנות האחרים נמצא כמעט בתחתית. ממצא מעניין ומחייב חשיבה הוא שבשלושת המחנות הפוליטיים רק שיעור זעום סבורים שחיזוק הקשר בין האזרחים היהודים לערבים הוא הנושא בה"א הידיעה לטיפול הממשלה. השאלה שיש לברר היא אם הדבר נובע מכך שלדעת המרואיינים היהודים היחסים אינם מחייבים חיזוק, משום שהם חסרי עניין בנושא, משום שיש נושאים בוערים יותר, או משום שלדעתם הממשלה אינה יכולה לתרום לשיפור היחסים האלה.

לוח 2.8 / דירוג הנושאים החשובים ביותר שעל הממשלה לטפל בהם, לפי מחנה פוליטי (% , יהודים)

מקום	שחאל	מרכז	ימין
1	מאבק ביוקר המחיה (43.5)	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (41)	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (47)
2	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (29)	מאבק ביוקר המחיה (35)	מאבק ביוקר המחיה (40)
3	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (17)	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (10)	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (4)
4	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים (6)	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים (7)	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים (1.5)

פילוח מדגם היהודים לפי הכנסה הראה שבקרב בעלי הכנסות שמתחת לממוצע השיעור הגבוה ביותר ראו בטיפול ביוקר המחיה את הנושא החשוב ביותר לטיפול הממשלה, ואחריו חיזוק ביטחון הפנים והמאבק בפשיעה. לעומת זאת, בקרב בעלי הכנסות הממוצעת ושמעל לממוצע השיעור הגבוה ביותר הצביעו דווקא על הגברת ביטחון הפנים והלחימה בפשיעה. בשתי הקבוצות שמצבן הכלכלי טוב יותר הטיפול ביוקר המחיה נמצא במקום השני מבחינת שיעור הסבורים שהוא החשוב ביותר לטיפול. אצל בעלי הכנסה הנמוכה מהממוצע שיעור זהה הצביעו על שלום עם הפלסטינים ועל חיזוק היחסים עם הערבים אזרחי ישראל (7.5%). לעומת זאת, בקרב בעלי הכנסה הממוצעת והגבוהה מהממוצע השלום עם הפלסטינים הוא במקום השלישי (7% ו-12%, בהתאמה), ורק שיעורים נמוכים בהרבה רואים בחיזוק היחסים בין הציבור היהודי לערבי הנושא החשוב ביותר לטיפול (3% ו-1%, בהתאמה).

הבדלים גדולים מצאנו גם בפילוח מדגם היהודים לפי גיל: בקרב הקבוצה הצעירה ביותר (18-34) ענו למעלה ממחצית (53%) שהטיפול ביוקר המחיה צריך להיות הנושא החשוב ביותר על סדר היום של הממשלה, לעומת 41% בגילי הביניים (35-54), ועוד פחות בגילי 55 ומעלה (22% בלבד). ההיגיון בכך הוא שהנושא הכלכלי מציק יותר לקבוצת הגיל הצעירה שעליה עוד להתבסס, לעומת הקבוצות המבוגרות יותר, שרבים מהמשתתפים אליהן מבוססים יותר כלכלית.

פילוח תשובות היהודים לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 מעלה כי רק בקרב מצביעי מרצ קידום השלום עם הפלסטינים וגורמים ערביים אחרים באזור נמצא במקום הראשון מבחינת שיעור הסבורים שהוא הנושא החשוב ביותר לטיפול הממשלה (29%). בקרב מצביעי חמש מפלגות (הבית היהודי – 59%, הצינונות הדתית – 56%, הליכוד – 50%, ישראל ביתנו – 49%, והמחנה הממלכתי – 43%) הגיע למקום הראשון נושא הגברת ביטחון הפנים והלחימה בפשיעה, ובקרב מצביעי ארבע מפלגות נוספות (ש"ס – 54%, עבודה – 53.5%, יהדות התורה – 46%, יש עתיד – 40%) – המאבק ביוקר המחיה. המעניין בפילוח זה הוא שההעדפות אינן מסתדרות לפי מיקום המפלגות במחנה פוליטי זה או אחר או לפי החלוקה החדה בין קואליציה לאופוזיציה, מקרה חריג בפוליטיקה הישראלית של היום.

גם את מדגם הערבים פילחנו לפי הצבעה לכנסת 2022, ומצאנו כי למקום הראשון בקרב מצביעי חד"ש-תע"ל הגיע המאבק ביוקר המחיה, ואילו בקרב מצביעי רע"ם ובל"ד – הגברת ביטחון הפנים והמאבק בפשיעה.

לוח 2.9 / דירוג הנושאים החשובים ביותר שעל הממשלה לטפל בהם, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% ערבים)

מקום	חד"שיתע"ל	רע"ם	בל"ד	מפלגות ציוניות	לא הצביעו
1	מאבק ביוקר המחיה (34)	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (48)	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (39)	מאבק ביוקר המחיה (35)	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (35.5)
2	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (31)	מאבק ביוקר המחיה (21)	מאבק ביוקר המחיה (37)	הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה (34)	מאבק ביוקר המחיה (35)
3	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (20)	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים (15.5)	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים (11)	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (20)	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (14)
4	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים והערבים (7)	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (9.5)	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור (6.5)	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים (15)	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים והערבים (10.5)

על רקע ממצאי הניתוח של מדגם היהודים פילחנו גם את מדגם הערבים לפי הכנסה ומצאנו אותה תופעה: מי שהכנסתם נמוכה מהממוצע שמים את הדגש במאבק ביוקר המחיה (35%), וכמעט באותו מקום את הגברת ביטחון הפנים והמלחמה בפשיעה (34%). בעלי הכנסה ממוצעת שמים בראש את הגברת ביטחון הפנים והלחימה בפשיעה (37%), אך כמעט באותה מידה את המאבק ביוקר המחיה (34%). לעומתם, שיעור ניכר בקרב בעלי הכנסה הגבוהה מהממוצע סבורים שהנושא החשוב ביותר לטיפול הממשלה הוא הגברת ביטחון הפנים (39.5%), ושיעור נמוך במידה ניכרת מהם מעדיף את הטיפול בנושא יוקר המחיה (22%).

ציפינו שבנושא השלום עם הפלסטינים וגורמים ערביים באזור יהיו הבדלים ניכרים בין מי שיש להם קרובים בגדה ובעזה למי שאין להם קרובים שם. להפתעתנו לא מצאנו הבדל של ממש – בשני המקרים נושא זה הוא השלישי מבחינת שיעור מי שמייחסים לו את החשיבות העליונה, וההבדלים בין הקבוצות קטנים (בקרב מי שיש להם קרובים בגדה 16% סברו ששלום הוא הנושא החשוב ביותר, ובקרב מי שאין להם קרובים שם – 13.5%).

באחריות מי לקדם את ענייני הכלכליים של הציבור הערבי?

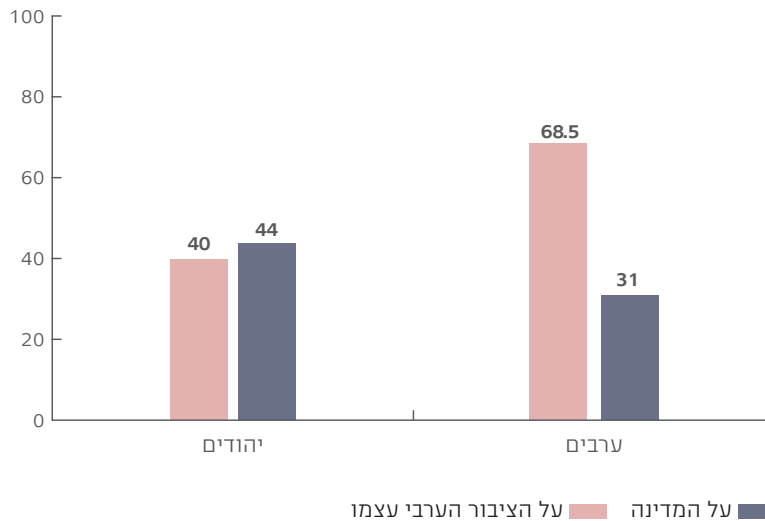
שאלה 5
נספח 1
עמ' 165
נספח 2
עמ' 193

על רקע תחושת רבים מהערבים שמצבם הידרדר בשנים האחרונות, בעיקר בתחום הרווחה הכלכלית, רצינו לדעת מי בעיניהם צריך לקבל אחריות לעתידם בתחום זה. שאלנו אפוא: "עם איזו משתי הטענות אתה מסכים יותר: 1. באחריות המדינה לקדם את ענייני הכלכליים של הציבור הערבי; 2. הציבור הערבי בישראל צריך לסמוך יותר על עצמו כדי לקדם את ענייני הכלכליים והחברתיים ולא לחכות עד שהמדינה תעשה זאת".

כפי שאפשר ללמוד מהתרשים שלהלן, המרואיינים היהודים חלוקים בדעתם, ונוטים נטייה קלה להטיל את האחריות לשיפור המצב הכלכלי של הציבור הערבי עליו עצמו. לעומת זאת, רוב ברור של הערבים רואים במדינה את הגורם האחראי לדאוג לקידום הרווחה הכלכלית של הציבור הערבי.

במדידת 2021 מעל מחצית מהמרואיינים היהודים ציינו כי האחריות היא על המדינה (53%) ורק כשליש ציינו כי זו אחריותו של הציבור הערבי (34%). במילים אחרות, אנחנו רואים הסטה של האחריות, ממצא התואם את החשדנות, ואולי אפילו הזרות, הגוברת של הציבור היהודי כלפי הציבור הערבי שאנו רואים בעת האחרונה.

תרשים 2.17 / על מי האחריות לקידום העניינים הכלכליים של הציבור הערבי בישראל? (% , יהודים וערבים)

פילוח תשובות היהודים לשאלה זו לפי מחנה פוליטי העלה כי מחנה השמאל קרוב בעמדתו לערבים, כלומר מטיל את מירב האחריות על המדינה, ואילו מחנה הימין מטיל את הנטל בעיקר על הציבור הערבי.

לוח 2.10 / על מי האחריות לקידום העניינים הכלכליים של הציבור הערבי בישראל? לפי מחנה פוליטי (% , יהודים)

סך הכול	לא יודעים	הציבור הערבי צריך לסמוך יותר על עצמו	באחריות המדינה	
100	6	18	76	שמאל
100	17	35	48	מרכז
100	17	54	29	ימין

בשאלה זו מצאנו פער גדול בין עמדות היהודים המעריכים כי המשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים, לבין עמדות מי שאינם חושבים כך. מבין המסכימים שהמשטר דמוקרטי גם לערבים השיעור הגבוה ביותר (49%) מעדיפים את הטענה שעל הציבור הערבי לדאוג בעצמו לקידומו הכלכלי, ואילו 37% חושבים כי הנושא הוא באחריות במדינה. לעומת זאת, רוב מי שסבורים כי המשטר בישראל אינו דמוקרטי בעבור האזרחים הערבים סבורים כי האחריות לקידום הכלכלי של האזרחים הערבים מוטל על המדינה (52%), ושיעור נמוך בהרבה (32%) סבורים שעל הציבור הערבי לקבל יותר אחריות לקידומו הכלכלי.

מכיוון שרוב רובם של הערבים סבורים שהמדינה אחראית לקידום הכלכלי של אזרחיה הערבים, הסיכויים למצוא הבדלים גדולים בפילוחים לקבוצות משנה – קטנים. כך, פילוח לפי הצבעה לכנסת ב־2022 העלה שרוב מצביעי שלוש המפלגות הערביות מטילים את האחריות על המדינה (חד"ש-תע"ל – 72%, רע"ם – 75%, בל"ד – 67%). בקרב מי שהצביעו בבחירות האלה למפלגות ציוניות שיעור זה נמוך יותר, אם כי גם כאן מדובר ברוב קטן (52%).

פילוח לפי זהות העלה ממצא מעניין, הראוי אולי לבדיקה מעמיקה יותר: בקרב מי שהגדירו את עצמם בראש ובראשונה "ערבי", הרוב שהטילו את האחריות על המדינה היה הגבוה ביותר (75%). לעומת זאת, 69% ממי שהגדירו עצמם "ישראלי" או "ישראלי-ערבי" החזיקו בדעה זו, ורק 59% ממי שהגדירו את עצמם בעיקר "פלסטיני". ההבדלים בין קבוצות הזוהות באים לידי ביטוי גם בקטיגוריות המשלימות: בקרב מי שהגדירו את עצמם "ערבי" רק 25% סבורים שעל הציבור הערבי לדאוג לקידומו הוא, לעומת 31% ממי שהגדירו את עצמם "ישראלי" או "ישראלי-ערבי" ו-40% (!) ממי שהגדירו את עצמם בראש ובראשונה "פלסטיני", שאולי רואים בסיוע העצמי סממן של נבדלות או אוטונומיה לאומית.

מלבד השאלה שלעיל בדבר הנושא הכי חשוב שהמשלה תטפל בו, שאלנו את המרואיינים הערבים גם "לאיזה משני הנושאים היית רוצה שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב: קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית או המעמד בישראל של האזרחים הערבים?". ההעדפה הברורה שלהם הייתה למעמד בישראל של האזרחים הערבים, בין משום שהשלום נראה כרגע רחוק מהישג יד, בין משום שהמעמד האזרחי שלהם הוא הבעיה המעיקה עליהם יותר.

**הנושא שעל
חברי הכנסת
הערבים
להקדיש לו יותר
תשומת לב**

שאלה 6

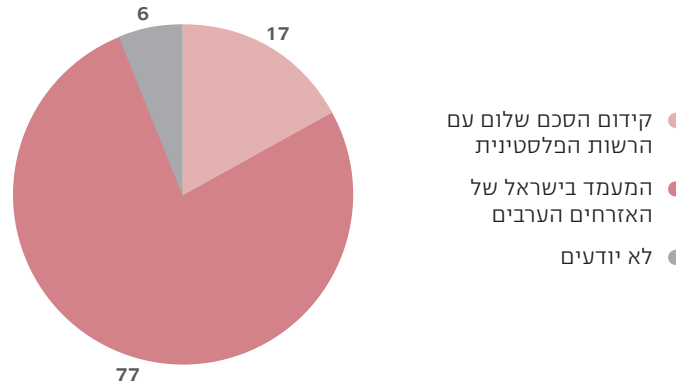
נספח 1

עמ' 165

נספח 2

עמ' 194

תרשים 2.18 / לאיזה משני הנושאים היית רוצה שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב: קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית או המעמד בישראל של האזרחים הערבים? (% ערבים)

יש לציין שבשני סקרים בשנה שעברה הצגנו גם את אפשרות המענה "לשני הדברים במידה שווה", ואכן הייתה "נהירה" לאפשרות הלא-מורכבת הזאת. נהירה זו טשטשה מבחינתנו את האפשרות לבדוק באמת מה חשוב יותר לערבים אזרחי ישראל, אף על פי שגם כשהיו שלוש אפשרויות ענו הרוב שהטיפול במעמד בישראל של האזרחים הערבים צריך להיות הסוגיה החשובה ביותר מבחינת סולם העדיפויות של חברי הכנסת הערבים (אפריל 2021: קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית – 4%, המעמד בישראל של האזרחים הערבים – 50%, שניהם במידה שווה 45%; אוגוסט 2021: קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית – 7%, המעמד בישראל של האזרחים הערבים – 53%, שניהם במידה שווה – 39.5%).

פילחנו את מדגם הערבים לפי כמה משתנים כדי להבין אם הוא הומוגני או הטרוגני מבחינת ההעדפות האלה. ככלל, בכל קבוצות המשנה מצאנו רוב ברור להתמקדות במעמד בישראל של אזרחי ישראל הערבים. עם זאת, פילוח לפי עדה דתית העלה כי הדרוזים והנוצרים, יותר מהמוסלמים, היו רוצים שחברי הכנסת הערבים יתמקדו בעניין המעמד האזרחי של הערבים אזרחי ישראל.

ניתוח לפי הצבעה בבחירות 2022 העלה ששיעור המעוניינים שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב לעניין השלום בקרב מצביעי רע"ם נמוך בהרבה משיעורם בקרב מצביעי חד"ש-תע"ל ובל"ד. כמו כן, מצביעי רע"ם, הרבה יותר ממצביעי חד"ש-תע"ל ובל"ד, מעוניינים שחברי הכנסת הערבים יתמקדו במעמד בישראל של האזרחים הערבים, כפי שחזר ואמר לא פעם ראש המפלגה מנסור עבאס. התפלגות מצביעי המפלגות הציוניות והערביות דומה מאוד, תופעה שכבר ראינו קודם, וכאמור, היא מעלה ספק אם מצביעי המפלגות הציוניות, שמספרם קטן בלאו הכי, ימשיכו באופן ההצבעה הזה. שיעור מי שיש להם קרובים בגדה ובחרו בהתמקדות בשלום עולה על שיעור זה בקרב מי שאין להם קרובים שם, אבל גם במקרה זה מדובר במיעוט, והרוב מעדיפים שחברי הכנסת שלהם יעסקו במעמד האזרחי בישראל.

כשמדובר בהגדרה עצמית מרכזית, מי שהגדירו את עצמם בראש ובראשונה "פלסטיני" שונים ממי שהגדירו את עצמם בעיקר "ערבי" או "ישראלי" ו"ישראלי-ערבי": בקרב המגדירים את זהותם העיקרית "פלסטיני" שיעור המעוניינים בהקדשת תשומת לב מרבית לנושא השלום עולה בכ-10% על השיעור המקביל בשתי הקבוצות האחרות.

לוח 2.11 / לאיזה משני הנושאים היית רוצה שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב: קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית או המעמד בישראל של האזרחים הערבים? (% ערבים)

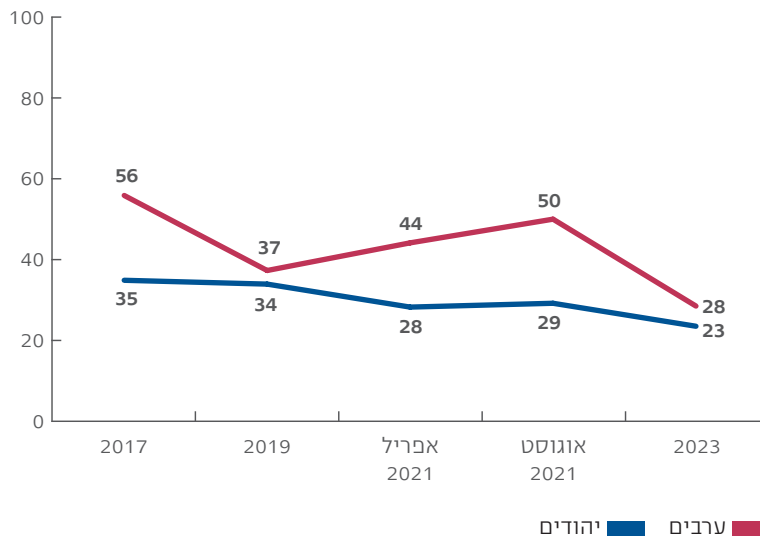
לקידום שלום עם הרשות הפלסטינית	למעמד בישראל של האזרחים הערבים		
18	75.5	מוסלמים	עדה דתית
17	83	נוצרים	
11	85	דרוזים	
25	69	חד"ש-תע"ל	הצבעה לכנסת 2022
8	92	רע"ם	
24	72	בל"ד	
17	80	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
13	78	מפלגות ציוניות	
18	76	לא הצביעו	קרובים בגדה המערבית או ברצועת עזה
27	69	יש	
15	79	אין	
16	80	ערבי	זהות אישית מרכזית
15	82	ישראלי / ישראלי-ערבי	
27	65	פלסטיני	
16	80.5	הדת שלי	

מידת הייצוגיות של חברי הכנסת הערבים

שאלה 8
נספח 1
עמ' 166
נספח 2
עמ' 196

על רקע סדרי העדיפויות שראינו זה עתה, נשאלת השאלה אם חברי הכנסת הערבים הנוכחיים מייצגים בפעילותם את מגוון הדעות של שולחיהם. התרשים הבא מראה כי הן בקרב המרוויינים היהודים הן בקרב הערבים ההערכות בתחום זה אינן מחמיאות ביותר. שיעור היהודים הסבורים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את עמדות שולחיהם נע בין שליש לרבע, וניכרת בו ירידה איטית אך מתמדת. שיעור הסבורים כך בקרב הערבים תנודתי יותר לאורך זמן – חלה בו ירידה חדה בין 2017 ל-2019, עלייה בין מדידת 2019 למדידת אוגוסט 2021 ושוב צניחה ב-2023.

תרשים 2.19 / מסכימים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי בישראל (% ,יהודים וערבים)

פילוח מדגם היהודים מראה אומנם הבדלים לפי מחנה פוליטי, אבל בכל שלושת המחנות רק מיעוט מסכימים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בחברה הערבית (שמאל – 16%, מרכז – 21%, ימין – 25%).

תהינו אם בקרב הערבים יהיו הבדלים לפי הצבעתם לכנסת בבחירות 2022, ומצאנו כי בכל המקרים מדובר במיעוט של סבורים כי הייצוג מתאים, אבל מצביעי חד"ש-ת"ע"ל מסכימים עם אמירה זו בשיעור גבוה מעט יותר ממצביעי רע"ם ובל"ד (33%, 27%, 24%).

הצלבנו את תשובות הערבים לשאלה זו עם התשובות לשאלה הקודמת, כדי לבדוק אם יש קשר בין העמדה בשאלה לאיזה נושא על חברי הכנסת הערבים להקדיש יותר תשומת לב, לבין הערכת יציגותם. מצאנו שיש רוב למי שסבורים שחברי הכנסת הערבים אינם מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי, בין שהמרוויינים היו רוצים שידגישו את המעמד האזרחי של הערבים בישראל, בין שהיו רוצים שיקדישו יותר תשומת לב לנושא הפלסטיני.

לוח 2.12 / מידת הייצוגיות של חברי הכנסת הערבים, לפי ההעדפה לאיזה נושא על חברי הכנסת הערבים צריכים להקדיש יותר תשומת לב (% ערבים)

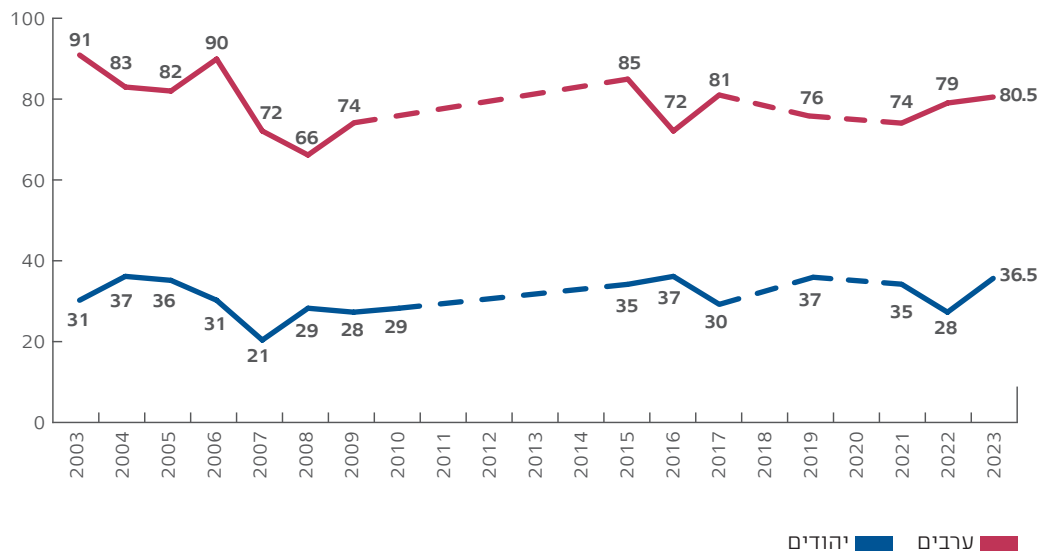
סך הכול	לא יודעים	לא מסכימים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי בישראל	מסכימים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי בישראל
100	3	60	37
100	1	72	27

היו רוצים שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב לקידום שלום עם הרשות הפלסטינית

היו רוצים שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב למעמד בישראל של האזרחים הערבים

במיוחד אחרי ההתנסות היחידה עד כה של חברות מפלגה ערבית בממשלה (רע"ם בממשלת בנט-לפיד ב־2021) מעניין לראות שלאורך זמן לא חלו שינויים בעמדות הציבור היהודי והציבור הערבי בעניין צירוף מפלגה ערבית לממשלה: בקרב היהודים תומכים בצירוף מפלגה ערבית לממשלה, בקביעות, רק מיעוט, ואילו בקרב הערבים יש לצירוף רוב קבוע, גדול ויציב.

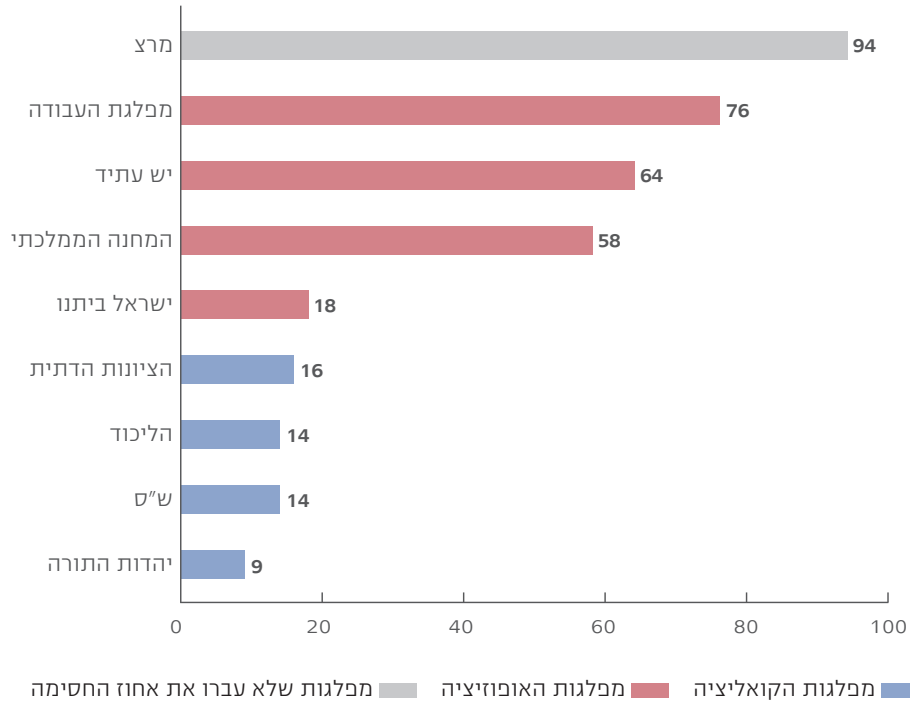
תרשים 2.20 / תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים (% יהודים וערבים)

צירוף מפלגות ערביות לממשלה ומינוי שרים ערבים
שאלה 12
נספח 1
עמ' 168
נספח 2
עמ' 199

פילחנו את תשובות המרואיינים היהודים לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב־2022. הממצאים בעיקרם צפויים, למעט אולי השיעור הנמוך של מצביעי ישראל ביתנו התומכים בצירוף מפלגה ערבית לממשלה, כולל מינוי שרים, לנוכח העובדה שמפלגתם כבר ישבה עם מפלגה ערבית בממשלת בנט-לפיד ושיתפה פעולה עם נציגיה בכנסת.

תרשים 2.21 / תומכים בצירוף מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% , יהודים)

פילוח המרואיינים היהודים לפי גיל מראה כי התמיכה בצירוף מפלגה ערבית לממשלה ובמינוי שרים ערבים בקרב הצעירים נמוכה בהרבה מהתמיכה בקרב המבוגרים (18-34 – 24%, 35-54 – 37%, 55 ומעלה – 48%), אבל גם כאן ייתכן שההשפעה אינה של הגיל עצמו, אלא של העובדה שצעירים רבים נמצאים בימין הפוליטי.

בדקנו אם יש קשר בין הנכונות לצרף מפלגה ערבית לממשלה ולמנות שרים ערבים לבין ההערכה של המרואיינים היהודים אם הערבים השלימו או לא עם קיומה של ישראל, ולעמדתם בשאלה אם ניתן להרגיש חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות אזרחי ישראלי נאמן. מצאנו קשר חזק בין הדברים. כך, בקרב מי שמתנגדים לטענה שהערבים לא השלימו עם קיומה של ישראל והיו רוצים בחיסולה, רוב ברור (66%) הם בעד צירוף מפלגה ערבית לממשלה, כולל מינוי שרים, ואילו בקרב מי שמסכימים עם טענה זו רק מיעוט (20.5%) מסכימים לצירוף כזה לממשלה. בהתאמה, מבין מי שסוברים שמי שמזדהה עם העם הפלסטיני יכול גם להיות אזרח נאמן למדינת ישראל, רוב (59%) הם בעד צירוף מפלגות ערביות

לממשלה כולל מינוי שרים, לעומת מיעוט בלבד (25%) בקרב מי שסבורים ששייכות לאומית פלסטינית ונאמנות לישראל בעת ובעונה אחת אינן אפשריות.

על רקע הרוב הגדול של המרואיינים הערבים המעוניינים בהצטרפות לממשלה רצינו לדעת בכל זאת מי בציבור הערבי אינו מעוניין בכך. לא מצאנו הבדלים משמעותיים לפי עדה דתית, ובכולן מדובר במיעוט קטן של לא מעוניינים (מוסלמים – 16%, נוצרים – 17%, דרוזים – 11%). בקרב מצביעי המפלגות הציוניות ב-2022 מצאנו שיעור כפול של מתנגדים לצירוף מפלגות ערביות לממשלה בהשוואה למצביעי המפלגות הערביות באותה מערכת בחירות (24% לעומת 12%). עוד ממצא מעניין בהקשר זה הוא שהמרואיינים הערבים שהגדירו את זהותם העיקרית "פלסטיני" מתנגדים להצטרפות לממשלה בשיעור כפול ממי שהגדירו את זהותם העיקרית "ערבי" או "ישראלי" או "ישראלי-ערבי" (26% לעומת 15% ו-12.5%).

בדקנו כיצד המרואיינים מעריכים את ההשפעה שהייתה לכניסתה של מפלגת רע"ם לממשלת בנט-לפיד בארבעה תחומים: היקף התקציבים המופנים לחברת הערבית, רצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד, נכונות היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות, ומערכות היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית.

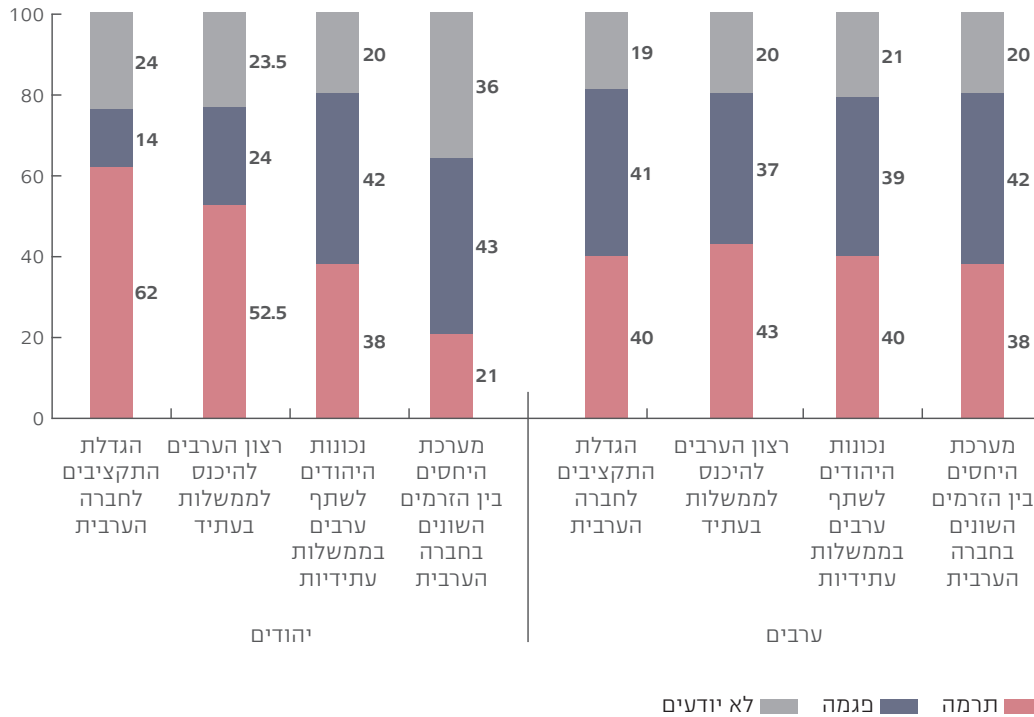
כפי שמראה התרשים שלהלן, מדגם הערבים חצוי בשאלת השפעת כניסתה של רע"ם לממשלה בכל אחד מהתחומים ששאלנו עליהם. כ-40% מהמרואיינים הערבים סבורים שלהצטרפות רע"ם לממשלה הייתה השפעה חיובית, ואילו שיעור דומה חושבים שהשפעתו של המהלך הזה הייתה שלילית.

אצל היהודים התמונה משתנה בהתאם לנושא. רוב המרואיינים היהודים סבורים שכניסת רע"ם לממשלה תרמה להגדלת התקציבים לחברה הערבית. רוב קטן יותר טוענים שכניסת המפלגה לממשלה תרמה לרצונם של ערבים להיכנס לממשלות עתידיות. יתרה מזו, בשני הנושאים האלה שיעור היהודים שהצביעו על תרומה חיובית של כניסת רע"ם לממשלה עולה על השיעור המקביל בקרב הערבים, אם כי כשמדובר ביהודים הערכת המצב הזאת אינה בהכרח "חיובית", שכן סביר שבטיני חלקים ניכרים בציבור היהודי הגדלת תקציבים לחברה הערבית אינה מהלך חיובי, וכך גם הרצון של המפלגות הערביות להיכנס לממשלות בעתיד.

לא מצאנו הבדל בין יהודים לערבים בהערכת ההשפעה שהייתה להצטרפות רע"ם לממשלה על הנכונות של היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות: בשני המדגמים מצאנו שוויון – כ-40% סבורים שכניסת רע"ם לממשלה תרמה לנכונות זו וכ-40% טוענים שהיא פגמה בה.

בנוגע להשפעה על מערכת היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית, השיעור הגבוה ביותר בקרב היהודים, אם כי לא הרוב, סבורים שכניסתה של רע"ם לממשלה פגמה במערכת היחסים הפנימית בציבור הערבי, ואילו כחמישית בלבד חושבים שכניסת רע"ם לממשלה תרמה למערכת יחסים זו. בקרב הערבים התמונה מאוזנת יותר: 38% סבורים שכניסת רע"ם לממשלה תרמה למערכת היחסים הפנימית בציבור הערבי, ו-42% סבורים שהיא פגמה בה. חשוב לציין ששיעור הבוחרים בתשובה "לא יודע" בשאלות האלה היה גבוה, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים, בין חמישית למעט יותר משליש בקרב היהודים וכחמישית בקרב הערבים.

תרשים 2.22 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה? (% יהודים וערבים)

פילוח מדגם הערבים לפי ההצבעה בבחירות 2022 מראה שכצפוי רוב מקרב מצביעי רע"ם ציינו שכניסת המפלגה לממשלה תרמה להגדלת התקציבים, לעומת מיעוט מקרב מצביעי בל"ד ומצביעי חד"ש שיתע"ל.

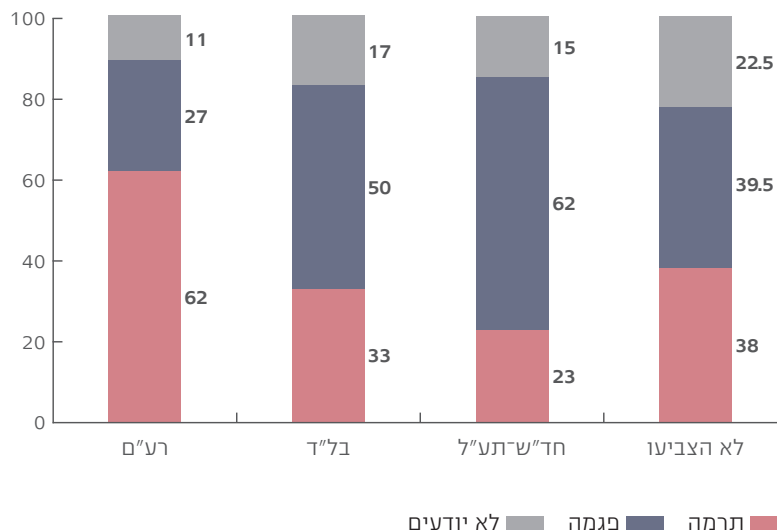
הגדלת התקציבים לחברה הערבית

שאלה 17

נספח 1

עמ' 170

תרשים 2.23 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בהגדלת התקציבים לחברה הערבית? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% ערבים)

עמדת הערבים מצביעי מפלגות ערביות בעניין הזה אינה שונה בהרבה מעמדת הערבים שהצביעו למפלגות ציוניות. גם בפילוח לפי אזורי מגורים לא מצאנו פערים ניכרים. תושבי אזור המשולש נוטים מעט פחות להעריך בחיוב את תרומת הצטרפות רע"ם לממשלה.

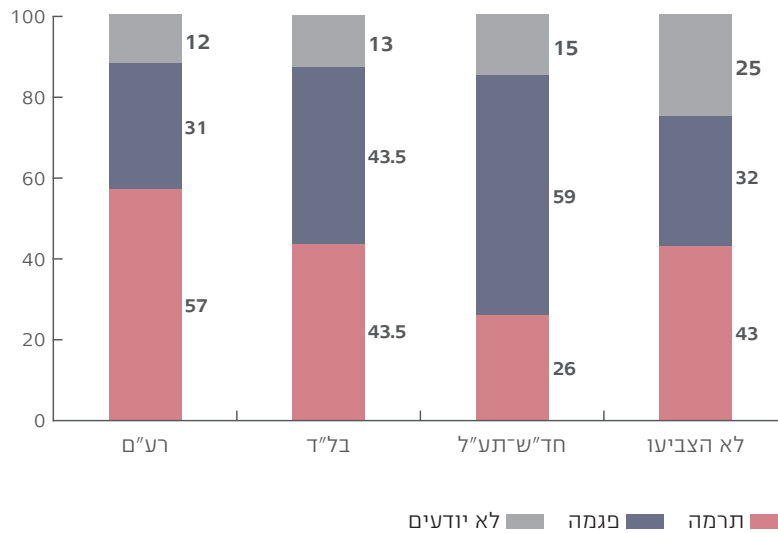
נוצרים נוטים להעריך בחיוב את השפעת הצטרפותה לממשלה של רע"ם על תקצוב החברה הערבית יותר ממוסלמים ומדרוזים: כמחצית מהנוצרים, לעומת 39% בקרב המוסלמים ו-38% בקרב הדרוזים. שיעור הסבורים שהצטרפות רע"ם תרמה לחלוקת התקציבים גבוה מעט יותר בקרב בעלי הכנסה ממוצעת או מעל הממוצע (46% ו-43%, בהתאמה) משיעור זה בקרב בעלי הכנסה נמוכה מהממוצע (36.5%).

במגם היהודים לא נמצאו פערים ניכרים בעמדות לפי מחנה פוליטי ומיקום על הרצף חרדים-חילונים, ובכל קבוצות המשנה שיעור הסבורים שהצטרפות רע"ם תרמה לתחום התקציבים קרוב ל-60%. לעומת זאת, פילוח לפי גיל העלה הבדלים ניכרים: בשתי קבוצות הגיל המבוגרות יש רוב לסבורים שהצטרפותה תרמה להגדלת התקציבים (35-54% – 62%; 55 ומעלה – 75%), ואילו בקרב הקבוצה הצעירה ביותר, קצת פחות ממחצית סבורים כך (18-34% – 48%). יש לציין ששיעור ה"לא יודעים" גבוה יותר אצל הצעירים (31% בקרב הצעירים, בהשוואה ל-26% בגילי הביניים ו-15% בקרב המבוגרים).

רצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד
שאלה 18
נספח 1
עמ' 171

פילוח מדגם הערבים לפי ההצבעה בבחירות לכנסת 2022 מראה שוב, כצפוי, שמצביעי רע"ם נוטים להעריך יותר בחיוב את תרומת הצטרפותה לממשלה של המפלגה: רובם (57%) סבורים שהמהלך תרם לרצונם של הערבים להיכנס לממשלה בעתיד. לעומת זאת, רוב של מצביעי חד"ש-תע"ל סבורים שמהלך זה פגם ברצון ההצטרפות בעתיד. מצביעי בל"ד חצויים בעמדתם בנושא.

תרשים 2.24 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה ברצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% ערבים)

מצביעי המפלגות הציוניות, כמו מצביעי כלל המפלגות הערביות, חצויים בשאלה אם הצטרפות רע"ם לממשלה תרמה לרצון הערבים להצטרף לממשלות בעתיד או פגמה בו. גם פילוח לפי אזורי מגורים לא העלה הבדלים גדולים, אם כי במשולש היה שיעור מי שראו בהצטרפות רע"ם לממשלה תרומה לרצון להצטרף לממשלות בעתיד גבוה קצת יותר.

לוח 2.13 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה ברצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד? (% ערבים)

סך הכול	לא יודעים	פגמה	תרמה		אזור מגורים
100	19	38	43	גליל	
100	15	39	46	משולש	
100	24	39	37	ערבים מעורבות	
100	27.5	29.5	43	נגב	

גם בשאלה זו שיעור הנוצרים המעריכים כי הצטרפות רע"ם תרמה לרצון ההצטרפות בעתיד גבוה מעט יותר משיעור זה בעדות הדתיות האחרות (נוצרים – 48%, מוסלמים – 42.5%, דרוזים – 40%). הוא הדין אצל בעלי הכנסה הממוצעת או גבוהה מהממוצע בהשוואה לבעלי הכנסה נמוכה מהממוצע (הכנסה מעל הממוצע – 46%, ממוצעת – 47%, מתחת לממוצע – 40%).

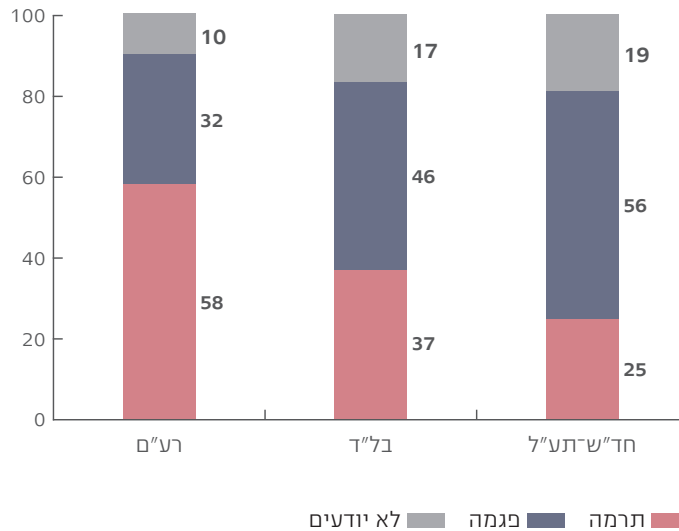
פילוח של מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה כי בשלושת המחנות כמחצית או יותר סבורים שהצטרפות רע"ם לממשלה תרמה לרצונם של ערבים להיות חלק מממשלות בעתיד. גם בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילוניים לא נמצאו פערים גדולים, אם כי אצל החילוניים והמסורתיים מדובר ברוב קטן, ואילו אצל הדתיים והחרדים בשיעור נמוך מעט ממחצית. גם כאן בקרב המבוגרים יותר ניכרת נטייה חזקה יותר לראות בהצטרפות רע"ם תרומה לרצון עתידי של ערבים להצטרף לממשלה.

לוח 2.14 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה ברצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד? (% יהודים)

שאלה	תרמה	פגמה	לא יודעים	סך הכול
מחנה פוליטי	שמאל	58	14	28
	מרכז	59.5	16	24.5
	ימין	49	30	21
מיקום על הרצף חרדים-חילוניים	חילוניים	54	17	29
	מסורתיים לא-דתיים	54	30	16
	מסורתיים דתיים	54	25	21
	דתיים	49	29	22
	חרדים	46	37	17
גיל	34-18	46	29.5	24.5
	54-35	50	26	24
	55 ומעלה	61	18	21

כמו בשני הנושאים הקודמים, גם כאן פילוח מדגם הערבים לפי ההצבעה בבחירות 2022 מראה כי רוב, גם אם לא גדול, של מצביעי רע"ם רואים בכניסת המפלגה לממשלה תרומה חיובית לנכונות היהודים לשתף ערבים בממשלה, ואילו בקרב מצביעי חד"שיתע"ל רוב סבורים שהצטרפות רע"ם דווקא פגמה בנכונות היהודים לשתף ערבים בממשלה. התשובה השכיחה בקרב מצביעי בל"ד היא אומנם שהצטרפות רע"ם פגמה בנכונות היהודים לשתף ערבים בממשלה בעתיד, אך יותר משליש מהם סבורים שהצטרפות זו תרמה להגברת נכונות זו.

תרשים 2.25 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בנכונות של היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% ערבים)

ככלל בקרב מצביעי המפלגות הערביות מצאנו שוויון בין הטוענים שכניסתה של רע"ם לממשלה תרמה לנכונות היהודים לקבל ערבים לממשלה לבין הסבורים שהיא פגמה בנכונות זו. התפלגות התשובות בקרב ערבים מצביעי המפלגות הציוניות מראה ששיעור הסבורים שההצטרפות פגמה ברצון עתידי זה עולה על שיעור הסבורים שהיא תרמה לנכונות היהודים לקבל בעתיד ערבים לממשלה. פילוח לפי אזור המגורים מעלה כי שיעור הסבורים שהשפעת הצטרפותה של רע"ם הייתה חיובית נמוך יותר בקרב תושבי ערים מעורבות בהשוואה לשיעור זה בקרב תושבי שאר אזורי הארץ. גם בנושא הזה ניתן לראות פער בין הנוצרים (שמהם כמחצית סבורים שהצטרפות רע"ם לממשלה תרמה תרומה חיובית לתחום) לבין המוסלמים והדרוזים, שרק מיעוט מהם רואים בהצטרפות רע"ם תרומה חיובית.

לוח 2.15 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בנכונות של היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות? (% ערבים)

סך הכול	לא יודעים	פגמה	תרמה		הצבעה לכנסת 2022
100	15	46	39	מפלגות ציוניות	
100	15	43	42	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
100	25	37	38	לא הצביעו	

תרמה	פגמה	לא יודעים	סך הכול	
41	39	20	100	גליל
42	40	18	100	משולש
33	41	26	100	ערים מעורבות
39	38	23	100	נגב

אזור מגורים

בפילוח התשובות של מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים לא מצאנו הבדלים משמעותיים בין קבוצות המשנה. לעומת זאת, פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה פערים ניכרים: בעוד בשמאל הרוב סבורים שהצטרפות רע"ם לממשלה תרמה לנונות היהודים לשתף ערבים בממשלות בעתיד, במרכז ובימין רק מיעוט סבורים כך. גם כאן, הצעירים נוטים פחות לייחס להצטרפותה של רע"ם תרומה חיובית לעומת המבוגרים יותר.

לוח 2.16 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בנכונות של היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות? (% , יהודים)

תרמה	פגמה	לא יודעים	סך הכול	
39	38	23	100	חילונים
41	44	15	100	מסורתיים לא-דתיים
36	37	27	100	מסורתיים דתיים
34	44	22	100	דתיים
34	54	12	100	חרדים
58	27	15	100	שמאל
41	33	26	100	מרכז
33.5	48	18.5	100	ימין
24	52	24	100	18-34
37.5	43	19.5	100	35-54
52	30	18	100	55 ומעלה

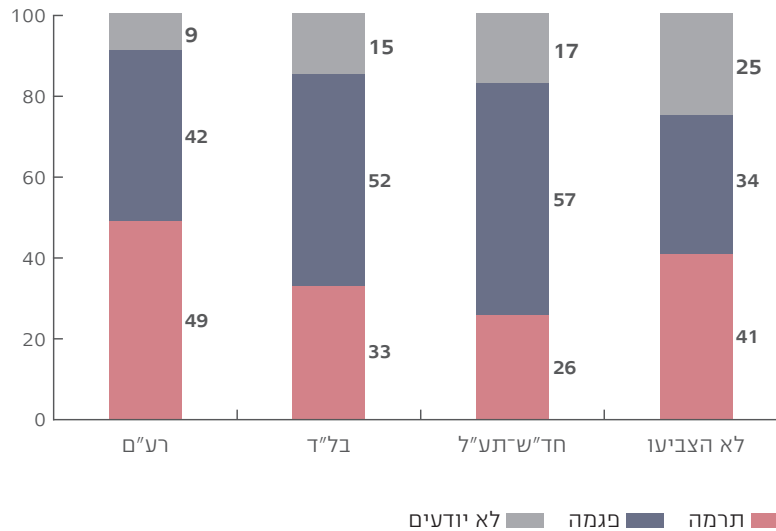
מיקום על הרצף חרדים-חילונים

מחנה פוליטי

גיל

פילוח מדגם הערבים לפי הצבעה בבחירות 2022 מעלה כי אפילו בקרב מצביעי רע"ם אין רוב לסבורים שהמפלגה תרמה למערכת היחסים בין הזרמים בחברה הערבית, ואילו בקרב מצביעי המפלגות הערביות האחרות הרוב טוענים שכניסת רע"ם לממשלה פגמה ביחסים האלה.

תרשים 2.26 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה במערכת היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית? לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% ערבים)

כמחצית ממצביעי המפלגות הערביות ורוב מצביעי המפלגות הציוניות מעריכים שהצטרפות רע"ם לממשלה השפיעה לשלילה על מערכות היחסים בתוך החברה הערבית. פילוח לפי אזור המגורים מעלה כי תושבי הערים המעורבות, הגליל והמשולש נוטים לחשוב שכניסת המפלגה לממשלה פגמה ביחסים הפנימיים בחברה הערבית, ואילו בקרב תושבי הנגב נמצא שוויון בין שתי העמדות. הנוצרים נוטים מעט יותר לחשוב שכניסת רע"ם לממשלה תרמה ליחסים אלו, ואילו הדרוזים והמוסלמים נוטים לטעון שהיא פגמה בהם.

מערכת היחסים
בין הזרמים
בחברה הערבית
שאלה 20
נספח 1
עמ' 172

לוח 2.17 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה במערכת היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית? (% ערבים)

סך הכול	לא יודעים	פגמה	תרמה		
100	17	59	24	מפלגות ציוניות	הצבעה לכנסת 2022
100	13	49	38	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
100	25	34	41	לא הצביעו	
100	18.5	43.5	38	גליל	אזור מגורים
100	18	43	39	משולש	
100	22	43	35	ערים מעורבות	
100	24	38	38	נגב	
100	18.5	42.5	39	מוסלמים	עדה דתית
100	21.5	35	43.5	נוצרים	
100	23	45	32	דרוזים	

בפילוח מדגם היהודים נמצא שיעור "לא יודעים" גבוה מאוד בשאלה זו בכל קבוצות המשנה. הסיבה לכך היא ככל הנראה חוסר ההיכרות שלהם עם הנעשה בתוך החברה הערבית. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי כמחצית מהמרוויינים היהודים סבורים שכניסת רע"ם לממשלה פגמה במערכת היחסים בין הזרמים בחברה הערבית, מלבד החילונים, שבקרבם שיעור זה נמוך במידה ניכרת. פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי בימין כמחצית טוענים שכניסה של רע"ם פגמה ביחסים לעומת פחות מחמישית שטוענים ההפך. השמאל חצוי בשאלה זו, והמרכז מצוי בתווך. כמו בנושאים אחרים, שיעור המעריכים בחיוב את השפעת כניסתה של רע"ם לממשלה נמוך יותר בקרב הצעירים מבקרב שתי קבוצות הגיל המבוגרות יותר.

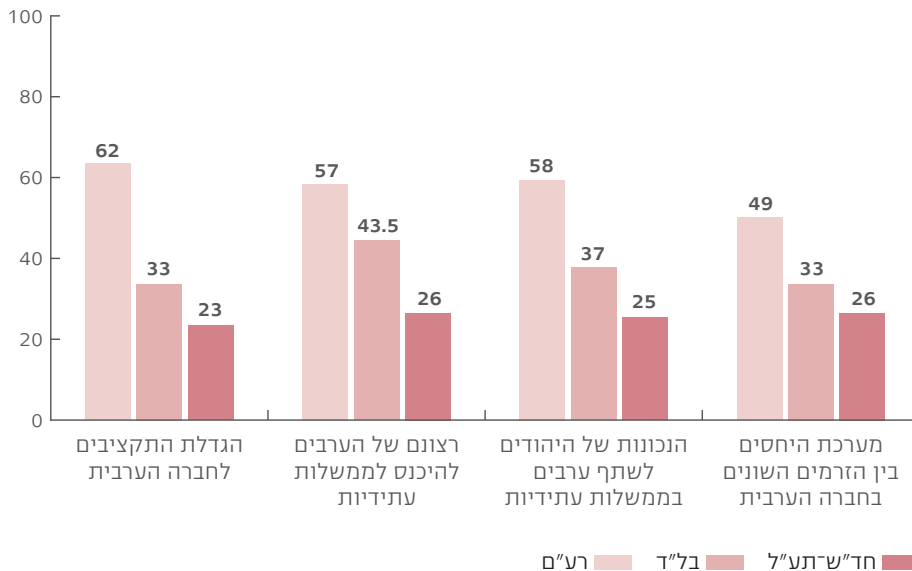
לוח 2.18 / האם הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה במערכת היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית? (% יהודים)

סך הכול	לא יודעים	פגמה	תרמה		
100	34	50	16	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
100	38	45	17	דתיים	
100	30	48	22	מסורתיים דתיים	
100	27	47	26	מסורתיים לא-דתיים	
100	43	37	20	חילונים	

סך הכול	לא יודעים	פגמה	תרמה		
100	41	28	31	שמאל	מחנה פוליטי
100	40	36	24	מרכז	
100	33.5	49	17.5	ימין	
100	38	50	12	34-18	גיל
100	42	39	19	54-35	
100	29	40	31	55 ומעלה	

התרשים הבא מציג את שיעור הערבים מצביעי המפלגות הערביות שהערכתם את השפעת כניסתה של רע"ם לממשלה חיובית בארבעת התחומים שנבדקו. כמחצית או יותר ממצביעי רע"ם מעריכים שמהלך זה היה חיובי, לעומת מיעוט בקרב מצביעי בל"ד, ושיעור נמוך עוד יותר בקרב מצביעי חד"ש-תע"ל.

תרשים 2.27 / שיעור הסבורים שכניסת רע"ם לממשלה הקודמת תרמה לכל אחד מהנושאים הבאים, לפי ההצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% ערבים)

פרק 3 / ביטחון פנים ומשילות – בין מדינה לחברה

הנושאים הנדונים בפרק זה:

- החשש להיפגע מפשע אלים
- האפקטיביות של המשטרה בתחום הפשיעה
- מידת השוויוניות בשיטור
- הפשיעה בחברה הערבית
- בעיית המשילות בנגב

בפרק 2 עסקנו בשאלה מהו הנושא החשוב ביותר שעל הממשלה לקדם. כזכור, מבין ארבעת הנושאים שהוצגו למרואיינים (שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור, הגברת ביטחון הפנים ולחימה בפשיעה, מאבק ביוקר המחיה וחיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים לאזרחים הערבים) הגיע למקום הראשון נושא הגברת ביטחון הפנים והמאבק בפשיעה, הן במדגם היהודים (41%) הן במדגם הערבים (36%).

פרק זה יתמקד בתחושת (אי-)הביטחון בחברה הישראלית בכלל, ובחברה הערבית בפרט, בסיבות לכך ובאופן שבו נתפס טיפול המדינה בבעיה.

החשש להיפגע מפשע אלים

שאלה 26

נספח 1

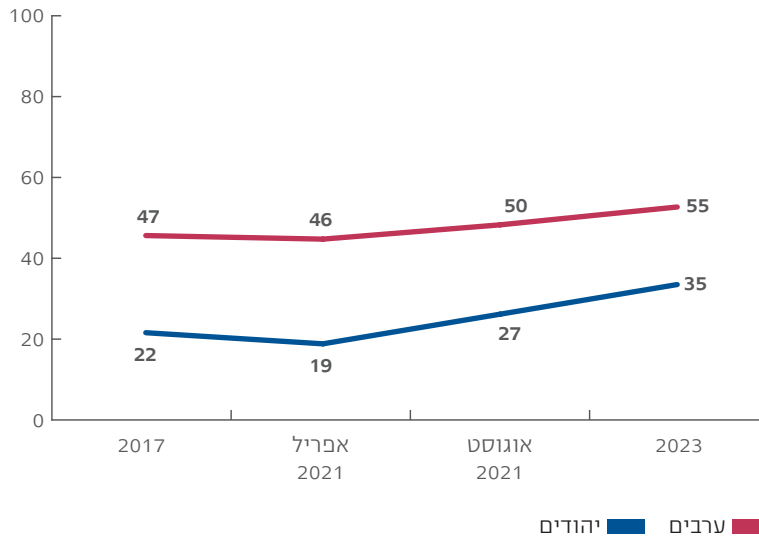
עמ' 175

נספח 2

עמ' 203

ארבע המדידות משנת 2017 ועד היום מראות כי הן בציבור היהודי הן בציבור הערבי חלה עלייה בחשש המרואיינים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם. כמו כן מצאנו כי החשש הזה גבוה במידה ניכרת בציבור הערבי, אם כי הפער בין שתי האוכלוסיות הלך והצטמצם בשנתיים האחרונות – במדגמי הערבים העלייה בין המדידות הייתה מתונה מעט יותר (2021 – 46%; 2023 – 55%) מהעלייה בקרב המרואיינים היהודים (2021 – 19%, 2023 – 35%).

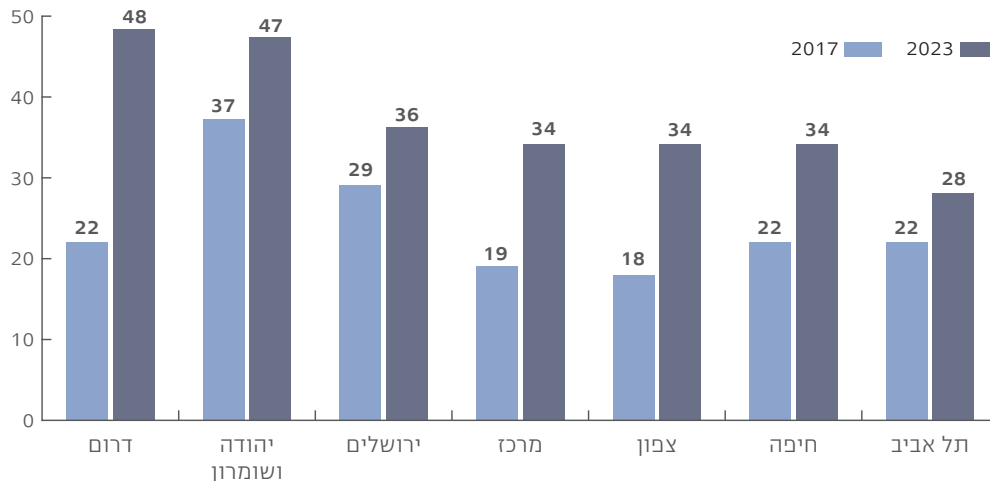
תרשים 3.1 / חוששים להיפגע מפשע אלים באזור מגוריהם (% יהודים וערבים)*

* נתוני 2023 הם שילוב של סקר שותפות בעירבון מוגבל 2023 וסקר הקול הישראלי אפריל 2023.

פילוח מדגם היהודים מעלה, כאמור, מידת חשש גוברת של המרוויינים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם. מפילוח לפי אזורי מגורים עולה כי בהשוואה למדידת 2017, בכלם גבר החשש במידה ניכרת: כיום כמעט מחצית מתושבי הדרום חוששים מכך, לעומת פחות מרבע לפני שש שנים. שיעור דומה מקרב תושבי יהודה ושומרון הביעו חשש כזה. את מידת החשש הנמוכה ביותר ביטאו תושבי תל אביב, ובקרב קבוצה זו נרשמה גם העלייה המתונה ביותר בהשוואה למדידה לפני שש שנים.

תרשים 3.2 / חוששים להיפגע מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי אזור מגורים (יהודים, %)

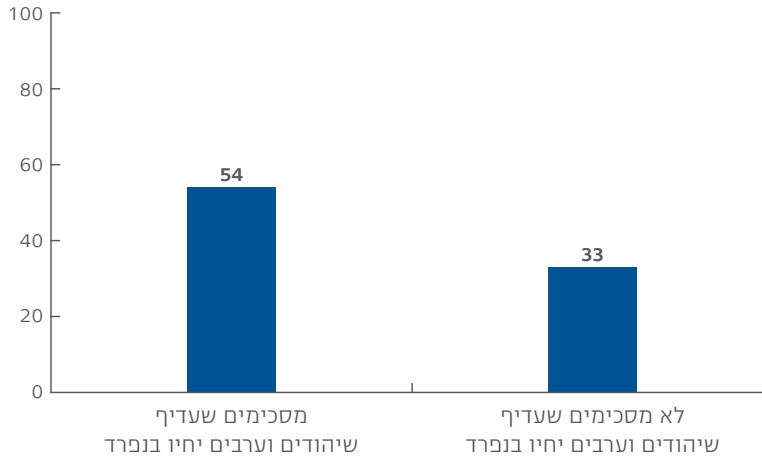
פילוח לפי גיל העלה כי הצעירים היהודים (עד גיל 34) מבטאים רמות גבוהות בהרבה של חשש להיפגע מפשע אלים בהשוואה למבוגרים (גילי 55 ומעלה). כמו כן, ככל שההכנסה החודשית נמוכה יותר כך עולה מידת החשש של המרוויינים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים בסביבת מגוריהם, מן הסתם משום שסביבת המגורים בטוחה פחות. נוסף על כך, בקרב היהודים נמצאו הבדלים בחשש להיפגע מפשע אלים גם בפילוח לפי מחנה פוליטי – שיעור החוששים להיפגע מפשע אלים באזור מגוריהם בשמאל נמוך במובהק משיעור החוששים מכך במרכז ובימין, וגם במקרה זה – כנראה בשל ההבדל באופי אזור המגורים.

לוח 3.1 / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם (% , יהודים)

41	34-18	גיל
36	54-35	
26	55 ומעלה	
41	מתחת לממוצע	הכנסה
33	ממוצעת	
29	מעל לממוצע	
24	שמאל	מחנה פוליטי
34	מרכז	
38	ימין	

מפילוח מדגם היהודים מצאנו גם קשר חזק בין מידת החשש להיפגע מפשע אלים לבין העמדה בשאלה אם רצוי שיהודים וערבים יחיו בנפרד (נושא שיידון בפרק הבא): בקרב מי שמסכימים שעדיף שיהודים וערבים יחיו בנפרד יש רוב לחוששים להיפגע מפשע אלים, ואילו בקרב מי שאינם מסכימים ששתי הקבוצות יחיו בנפרד מצאנו רק שליש הסבורים כן. יש להניח שתחושת הסכנה משפיעה על הרצון לחיות יחד או בנפרד.

תרשים 3.3 / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי ההסכמה או ההתנגדות שיהודים וערבים יחיו בנפרד אלה מאלה (% , יהודים)

עוד נמצא קשר חזק בין החשש להיפגע מפשע אלים לבין מידת ההסכמה עם ההיגד שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה: מקרב היהודים שהסכימו כי "רוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה" מעל מחצית (54%) חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים, לעומת רק כרבע (27%) ממי שלא מסכימים עם טענה זו שדיווחו כי הם חוששים להיפגע מפשע אלים.

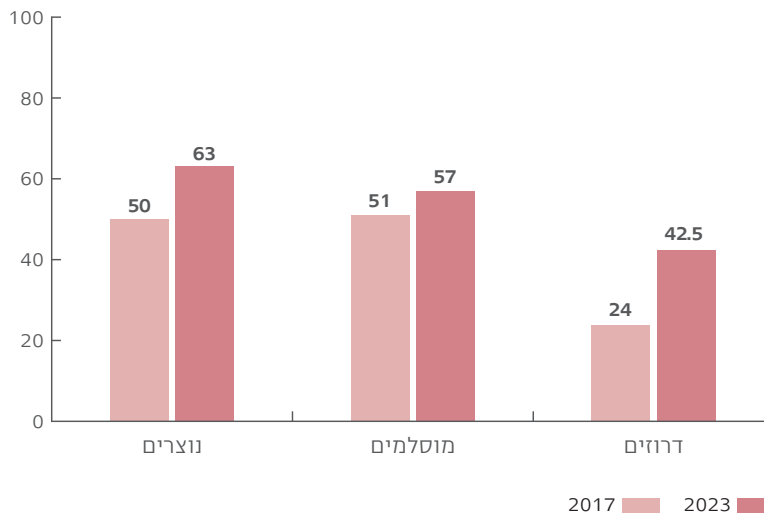
פילוח מדגם הערבים מעלה כי החשש הגבוה ביותר להיפגע מפשע אלים הוא בקרב תושבי הנגב (61%), שיעור נמוך מעט יותר נמצא בקרב תושבי הערים המעורבות (59%) והמשולש (57%), ובקרב תושבי הגליל נמדדה מידת חשש נמוכה יותר (49%).

תרשים 3.4 / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי אזור מגורים (% , ערבים)

מפילוח לפי עדה דתית⁹ עולה כי חשש הנוצרים להיפגע מפשע אלים באזור מגוריהם הוא הגבוה ביותר, ובקרב הדרוזים – הנמוך ביותר. כמו כן, אם משווים את מידת החשש להיפגע מפשע אלים כיום למדידה בשנת 2017, נמצא כי אצל המוסלמים חלה עלייה קלה במידת החשש שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים (6%), אך אצל הנוצרים העלייה חדה בהרבה (13%), ואצל הדרוזים – זינוק של ממש (18%).

תרשים 3.5 / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם, לפי עדה דתית (% ערבים)

כמו כן, הערבים שהצביעו בבחירות האחרונות למפלגות הציוניות מבטאים חשש נמוך הרבה יותר להיפגע מפשע אלים במקום מגוריהם בהשוואה למי שהצביעו למפלגות הערביות (42% ו-60%, בהתאמה).

מידת החשש של המרואיינים שהם או בני משפחתם ייפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם היא תמונת מראה של תחושתם שמטרת ישראל מעניקה, או לא מעניקה, להם ולמשפחתם ביטחון אישי. כצפוי, ככל שיוורדת התחושה שהמטרה מעניקה ביטחון אישי עולה החשש להיפגע מפשע אלים. רק כרבע מהמרואיינים, יהודים וערבים, סבורים כיום כי מטרת ישראל מעניקה להם ולבני משפחתם ביטחון. נתון זה מבטא ירידה משמעותית בהשוואה למדידה מלפני שנתיים, אז כמחצית מהיהודים וכרבע מהערבים ציינו כי מטרת ישראל מעניקה להם ביטחון אישי. יתר על כן, ממצא מדאיג ביותר הוא שרק 3% מהיהודים ו-6.5% מהערבים ציינו כי מטרת ישראל מעניקה להם ביטחון "במידה רבה מאוד".

**המידה שבה
המטרה
מעניקה ביטחון
אישי**

שאלה 27

נספח 1

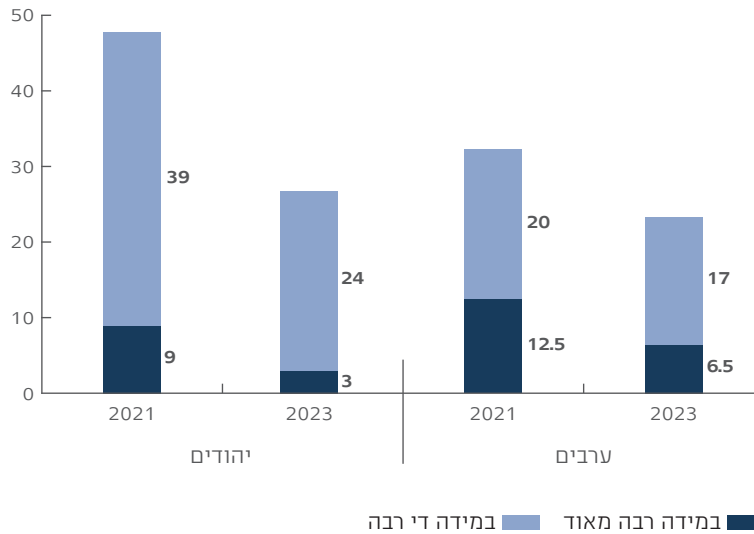
עמ' 176

נספח 2

עמ' 204

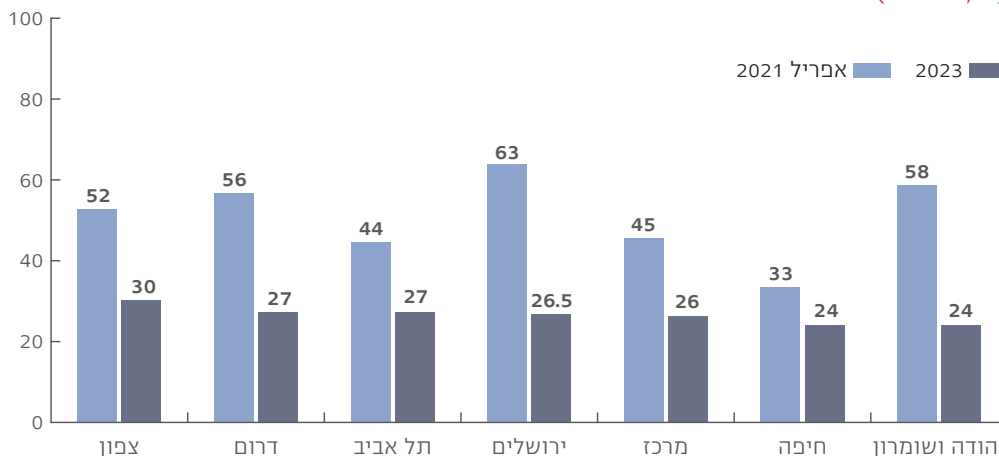
9 נתון 2023 הוא שילוב של ממצאי סקר שותפות בעירבון מוגבל 2023 וממצאי הקול הישראלי אפריל 2023.

תרשים 3.6 / "משטרת ישראל מעניקה לי ולמשפחתי ביטחון אישי" (% יהודים וערבים)

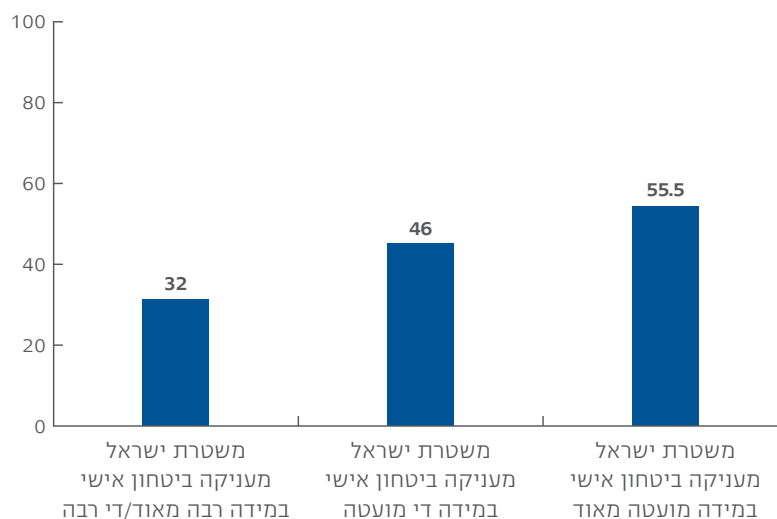
בניגוד לשאלה הקודמת, כאן לא העלה פילוח מדגם היהודים לפי אזורי מגורים הבדלים מובהקים. במדידת 2021 נמצא כי התחושה שהמשטרה מעניקה ביטחון אישי הייתה תלויה באזור המגורים: מעל מחצית מתושבי ירושלים, יהודה ושומרון, הדרום והצפון דיווחו אז כי המשטרה העניקה להם ביטחון אישי, לעומת מיעוט בלבד מתושבי שאר האזורים. ואולם במדידה הנוכחית ציינו רק כרבע מהמרוויינים בכל האזורים שהמשטרה מעניקה להם או לבני משפחתם ביטחון אישי (בצפון תחושת הביטחון היא הגבוהה ביותר – 30%, ובחיפה – הנמוכה ביותר, 24%). כלומר, תחושת הביטחון האישי נמוכה ומשותפת לכל אזורי המגורים בארץ.

תרשים 3.7 / "משטרת ישראל מעניקה לי ולמשפחתי ביטחון אישי", לפי אזור מגורים (% יהודים)

במדידה הנוכחית גם לא נמצא הבדל בין המחנות הפוליטיים, בפילוח על פי המיקום על רצף שבין חרדים לחילונים, על פי ההצבעה בבחירות האחרונות לכנסת 2022 או לפי גיל. לעומת זאת, נמצא קשר חזק בין הסבורים כי המשטרה אינה מעניקה להם ולבני משפחתם ביטחון אישי, לבין מי שהביעו חשש להיפגע מאירוע אלים באזור המגורים, וההפך: פחות משליש מהמרוויינים שטוענים שמשטרת ישראל מעניקה להם מידה רבה של ביטחון אישי ציינו שהם חוששים להיפגע מאירוע אלים, ומעל מחצית מהסבורים שמשטרת ישראל אינה מעניקה להם ולמשפחתם ביטחון אישי חוששים להיפגע מפשע אלים באזור המגורים.

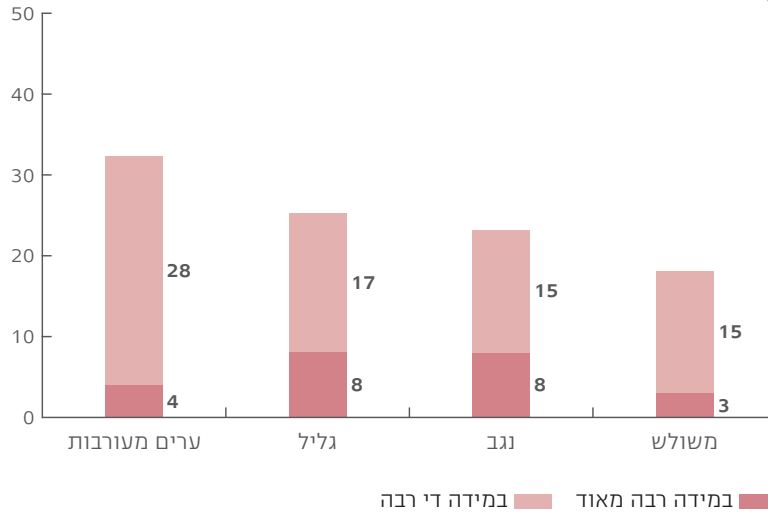
תרשים 3.8 / חוששים שהם או בני משפחתם ייפגעו מאירוע אלים באזור מגוריהם, לפי המידה שבה משטרת ישראל מעניקה להם ולמשפחתם ביטחון אישי (% , יהודים)*

* מי שסבורים שהמשטרה מעניקה למשפחתם ביטחון אישי "במידה רבה מאוד" קובצו עם מי שצינו "במידה די רבה" בשל מיעוט הבחורים באפשרות הראשונה (פחות מ-3%).

בכל האזורים בארץ רק מיעוט מהערבים ציינו כי משטרת ישראל מעניקה להם ולמשפחותיהם תחושת ביטחון אישי גבוהה. עם זאת, נמצאו הבדלים בין האזורים: בערים המעורבות נמצאה התחושה החזקה ביותר שהמשטרה מעניקה ביטחון אישי (כשליש), אחר כך בגליל ובנגב, ואילו תושבי המשולש דיווחו בשיעור הנמוך ביותר שהמשטרה מעניקה להם מידה רבה של ביטחון אישי.

תרשים 3.9 / "משטרת ישראל מעניקה לי ולמשפחתי ביטחון אישי", לפי אזור מגורים (% ערבים)

פילוח לפי העדות הדתיות העלה כי רוב המוסלמים והנוצרים סבורים שהמשטרה מעניקה להם ולמשפחתם רק מעט תחושת ביטחון אישי, ואילו הדרוזים חשים מוגנים קצת יותר. כמו כן, כמחצית ממי שהצביעו בבחירות 2022 לאחת מהמפלגות הציוניות ציינו כי המשטרה מעניקה להם ולמשפחתם מעט ביטחון אישי, ואילו יותר משלושה רבעים מהמצביעים לאחת משלוש המפלגות הערביות חשים היעדר ביטחון כזה בהתייחסם למשטרה. בין קבוצות הגיל לא נמצאו הבדלים בנושא זה, כלומר יש הסכמה רחבה ודומה בקרב כל קבוצות הגיל שהמשטרה מעניקה להם ולמשפחתם מעט ביטחון אישי.

לוח 3.2 / המידה שבה משטרת ישראל מעניקה ביטחון אישי לי ולמשפחתי (% ערבים)

סך הכול	לא יודעים	במידה מועטה	במידה רבה		
100	2	76	22	מוסלמים	עדה דתית
100	0	72	28	נוצרים	
100	4.5	57.5	38	דרוזים	
100	3	78	19	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	הצבעה לکنסת 2022
100	2	52	46	מפלגות ציוניות	
100	2	75	23	לא הצביעו	גיל
100	1	75	24	34-18	
100	3	72	25	54-35	
100	2.5	76.5	21	55 ומעלה	

יחס השוטרים לאזרחים יהודים וערבים

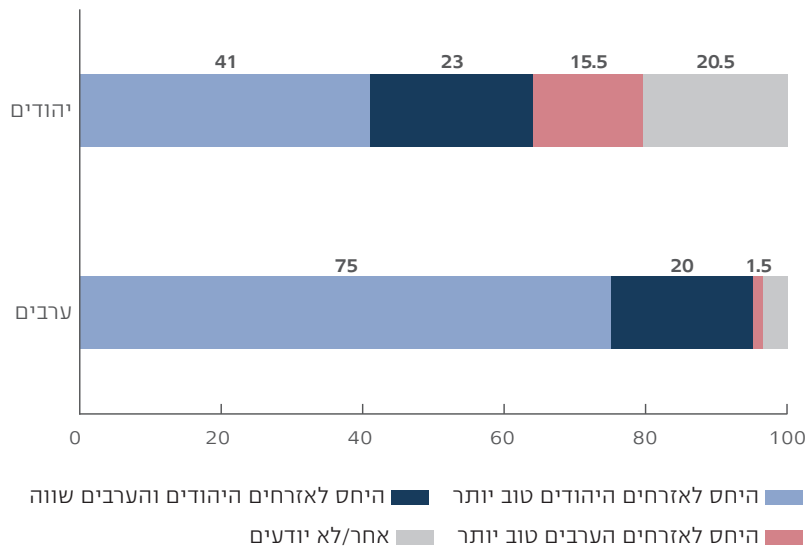
שאלה 28

נספח 1

עמ' 176

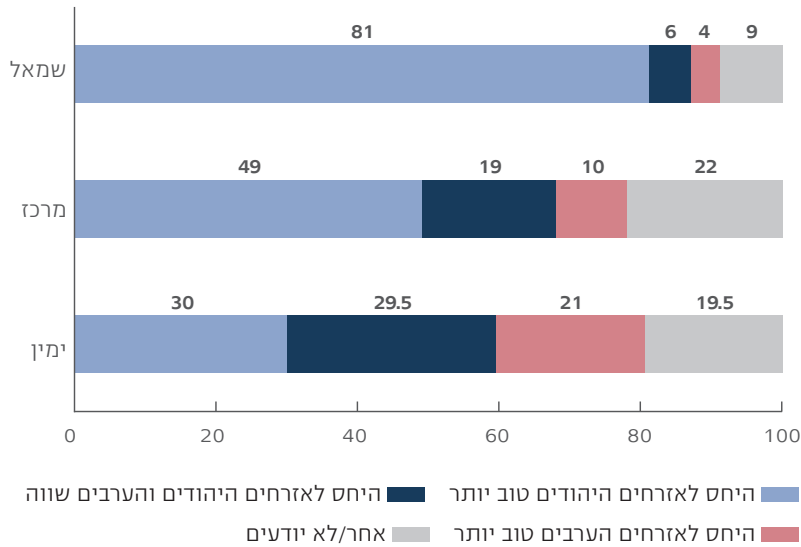
בשנים האחרונות עומדת שאלת היחס הדומה או השונה של השוטרים לאזרחי ישראל היהודים ולאזרחים הערבים במרכז השיח הציבורי, הפוליטי והתקשורתי. שאלנו אפוא מה יחסם של שוטרי ישראל לאזרחים היהודים לעומת יחסם לאזרחים הערבים. התשובה הנפוצה, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים, היא שהיחס ליהודים טוב יותר, אך אצל היהודים אין מדובר ברוב אלא רק בשיעור הגבוה ביותר שענו כך, ואילו אצל הערבים מדובר ברוב גדול. כמו כן, בשאלה זו נמצא שיעור גבוה מאוד של יהודים שציינו כי אינם יודעים.

תרשים 3.10 / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים (% יהודים וערבים)

העמדה בעניין יחס השוטרים לאזרחים היהודים והערבים מושפעת במידה רבה מאוד מעמדותיהם הפוליטיות של העונים. אצל מי שמיקמו את עצמם בשמאל רוב גדול סבורים כי היחס לאזרחים היהודים טוב יותר, במרכז סבורים כך מחצית, ובימין העמדות חלוקות – שיעור זהה ציינו שיחס השוטרים ליהודים טוב יותר ושהיחס לאזרחים היהודים והערבים זהה.

תרשים 3.11 / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים, לפי מחנה פוליטי (%, יהודים)

מצאנו פערים גדולים גם בין הקבוצות שעל הרצף חרדים-חילוניים: בקרב החרדים התשובה הנפוצה היא שיחס השוטרים לאזרחים הערבים טוב יותר, אצל המסורתיים הדתיים התשובה הנפוצה היא שיחס השוטרים לאזרחים היהודים והערבים שווה, ובשאר הקבוצות שיחס השוטרים לאזרחים היהודים טוב יותר. אולם הפערים גדולים – אצל החילוניים זהו רוב, ואילו אצל המסורתיים הלא-דתיים והדתיים העמדה הזאת היא השכיחה ביותר, כלומר רבים ביותר בחרו בה אך הם אינם הרוב.

מפילוח לפי גיל עולה כי בכל קבוצות הגיל התשובה השכיחה היא שיחס השוטרים לאזרחים היהודים טוב יותר, אך בעוד רבע מהצעירים סבורים כך, רק מיעוט זעום מהמבוגרים (55 ומעלה) מסכימים עימם.

לוח 3.3 / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים (% , יהודים)

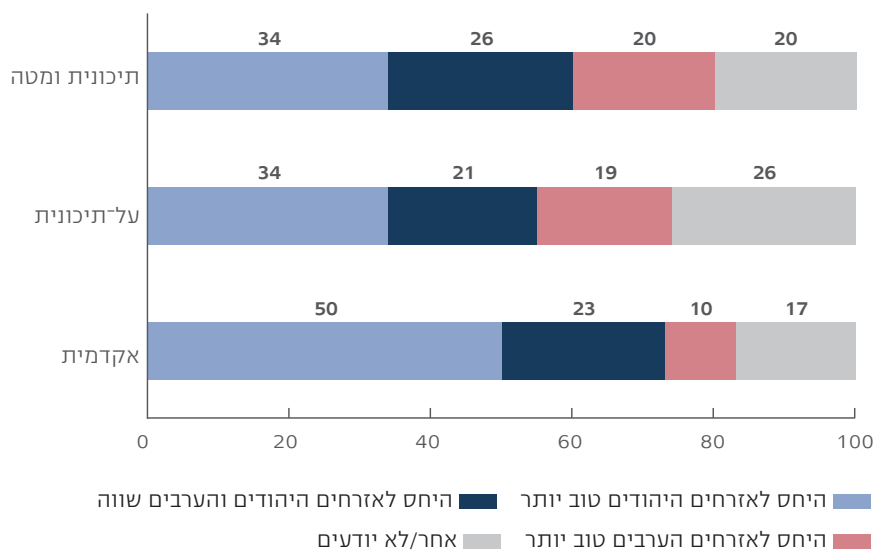
סך הכול	לא יודעים	היחס לאזרחים הערבים טוב יותר	היחס לאזרחים היהודים והערבים שווה	היחס לאזרחים היהודים טוב יותר	
100	26	32	27	15	חרדים
100	24	24	17	33	דתיים
100	20	20	32	28	מסורתיים דתיים
100	18	20	27	35	מסורתיים לא־דתיים
100	18	6	19	57	חילונים
100	18	24	20	38	34–18
100	21	17	22	40	54–35
100	21	6	28	45	55 ומעלה

מיקום על הרצף חרדים חילונים

גיל

עוד נמצא כי מחצית מבעלי ההשכלה האקדמית ציינו כי יחס השוטרים והמשטרה לאזרחים היהודים טוב יותר, ואילו בשאר קבוצות ההשכלה רק כשליש סבורים כך.

תרשים 3.12 / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים, לפי רמת השכלה (% , יהודים)

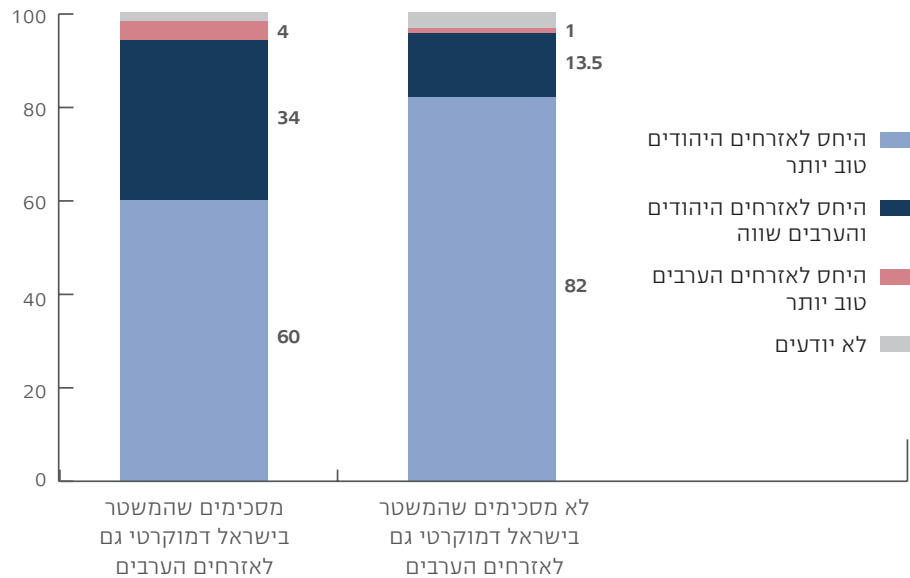
תשובות הערבים, בכל הפילוחים, העידו על רוב גדול הסבורים כי יחס השוטרים ליהודים טוב יותר מיחסם לערבים. עם זאת, נמצאו הבדלים בין הקבוצות בשיעור הסבורים כן: פילוח לפי עדה דתית מעלה כי הסכמת המוסלמים והנוצרים עם טענה זו גבוהה במובהק מהסכמת הדרוזים; פילוח לפי אזורי מגורים מעלה כי שיעור הסבורים כך בקרב הגרים במשולש ובערים המעורבות גבוה משיעורם בקרב המתגוררים בגליל ובנגב. נוסף על כך, מי שזהותם המרכזית היא "פלסטיני" או "ערבי" מסכימים יותר עם טענה זו, לעומת מי שזהותם המרכזית היא "ישראלי" או "ישראלי-ערבי" ומי שזהותם המרכזית היא הדת שלהם. מפילוח לפי הצבעה בבחירות לכנסת ב־2022 עולה ששלושה רבעים ממי שהצביעו לאחת מהמפלגות הערביות סבורים כי יחס השוטרים לאזרחים היהודים טוב יותר, ואילו ממי שהצביעו למפלגות ציוניות – "רק" 60%.

לוח 3.4 / יחס השוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים (% ערבים)

סך הכול	לא יודעים	היחס לאזרחים הערבים טוב יותר	היחס לאזרחים היהודים והערבים שווה	היחס לאזרחים היהודים טוב יותר	
100	3.5	1.5	18	77	מוסלמים
100	0	0	26	74	נוצרים
100	4	2	34	60	דרוזים
100	3	2	24	71	גליל
100	2	2	12	84	משולש
100	4	0	13	83	ערים מעורבות
100	5	2	21	72	נגב
100	4	2	20	74	ממוצע מכלול המפלגות הערביות
100	8	9	24	59	מפלגות ציוניות
100	3	0	20	77	לא הצביעו
100	2	0	14	84	ערבי
100	1.5	1.5	32	65	ישראלי/ישראלי-ערבי
100	5	4	5	86	פלסטיני
100	7	1	27	65	הדת שלי

פילוח תשובות הערבים לשאלה זו מעלה כי מי שסבורים שהמשטר בישראל דמוקרטי גם לערבים רואים פחות אי־שוויון ביחס השוטרים ליהודים ולערבים (62% סבורים שהיחס ליהודים טוב יותר), לעומת מי שסבורים שהמשטר בישראל אינו דמוקרטי כשמדובר באזרחים הערבים (82% סבורים שהיחס ליהודים טוב יותר).

תרשים 3.13 / יחס השוטרים לאזרחים היהודים והערבים, לפי העמדה בשאלה אם המשטר בישראל דמוקרטי גם לאזרחים הערבים (% ערבים)

ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית

שאלה 29

נספח 1

עמ' 177

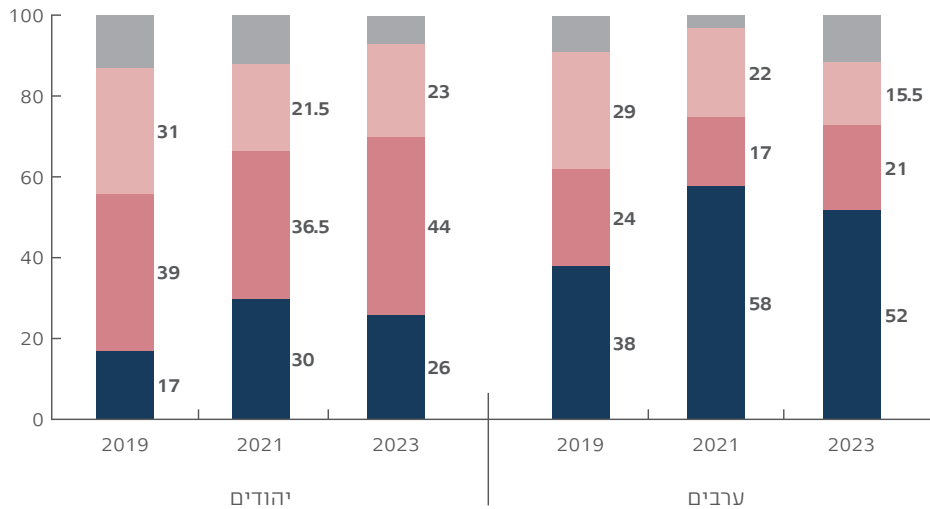
נספח 2

עמ' 205

גם השנה שאלנו את המרואיינים היהודים והערבים מהו לדעתם ההסבר העיקרי לפשיעה הגואה בחברה הערבית.¹⁰ כמו במדידות הקודמות, בקרב היהודים התשובה השכיחה ביותר גם הפעם היא שהסיבה לאלימות בחברה הערבית היא חוסר שיתוף הפעולה של ההנהגה הערבית עם המשטרה. במדידה הנוכחית שיעור המשיבים כך הוא הגבוה ביותר עד כה. נוסף על כך, כרבע מהמרואיינים היהודים מטילים את האשם על התרבות הערבית האלימה. מכאן ששני שלישים מהיהודים סבורים כי האלימות נובעת מגורמים פנימיים בחברה הערבית.

מנגד, רוב המרואיינים הערבים במדידה הנוכחית, כמו בזו שקדמה לה, ציינו כי הסיבה המרכזית לפשיעה הגוברת בחברה הערבית היא השקעת משאבים נמוכה של מדינת ישראל. קצת יותר משליש בלבד ציינו שהסיבה העיקרית טמונה בחברה הערבית עצמה (חוסר שיתוף פעולה של ההנהגה או תרבות אלימה).

תרשים 3.14 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית (% , יהודים וערבים)

המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים למניעת הפשיעה
 הנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה למניעת הפשיעה
 השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה
 לא יודעים/אחר

גם כשמדובר בהסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית ההבדלים בין המחנות הפוליטיים (יהודים) גדולים מאוד: בעוד הרוב בשמאל מצביעים בעיקר על השקעת המשאבים המועטת של המדינה, כמעט מחצית מהימין ומהמרכז מאתרים את ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בהנהגת החברה הערבית שאינה משתפת פעולה עם המשטרה. במקום השני בקרב המשתייכים למרכז מבחינת שיעור המצביעים עליו כהסבר המרכזי לפשיעה נמצאת התשובה שהמדינה אינה משקיעה מספיק משאבים, ובימין במקום השני – כי התרבות הערבית אלימה.

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מעלה כי בקרב הדתיים, המסורתיים והחילונים ההסבר הנפוץ הוא שהנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה למניעת הפשיעה (בשתי קבוצות המסורתיים זהו רוב של ממש). מנגד, אצל החרדים התשובה הנפוצה היא התרבות הערבית האלימה.

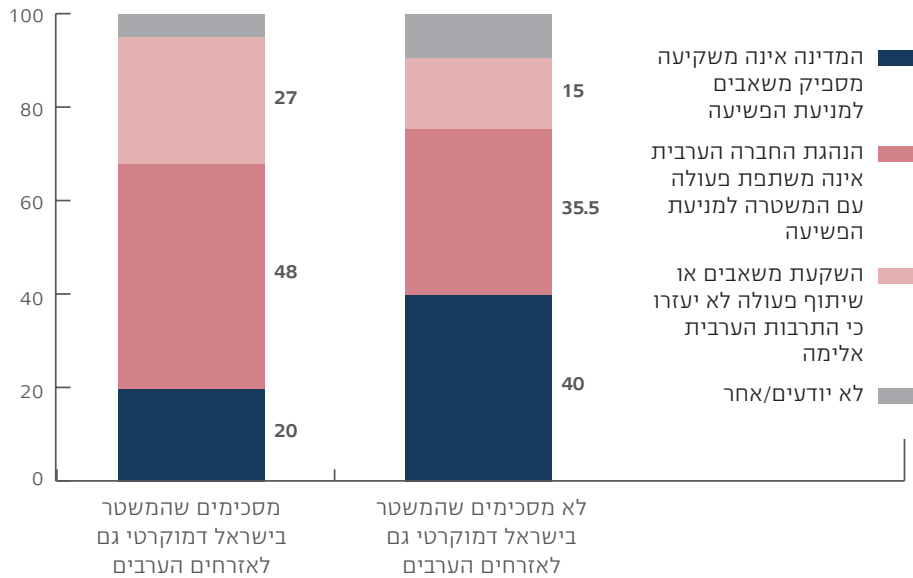
הבדלים נמצאו גם בפילוח לפי רמות השכלה: מחצית מבעלי השכלה התיכונית ומטה ציינו כי הנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה, לעומת שיעור נמוך יותר של בעלי השכלה גבוהה יותר שבחרו בתשובה זו.

לוח 3.5 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל (% , יהודים)

סך הכול	אחר / לא יודעים	השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה	הנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה	המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים		
100	7	8	24	61	שמאל	מחנה פוליטי
100	7	18	47	28	מרכז	
100	7	29	48	16	ימין	
100	12	44	23	21	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
100	11.5	29.5	43	16	דתיים	
100	8	19	56	17	מסורתיים דתיים	
100	6.5	17.5	55	21	מסורתיים לא-דתיים	
100	5	21	40	34	חילונים	השכלה
100	7.5	20	50	22.5	תיכונית ומטה	
100	6	30	42	22	על-תיכונית/ אקדמית חלקית	
100	6	22	42	30	אקדמית	

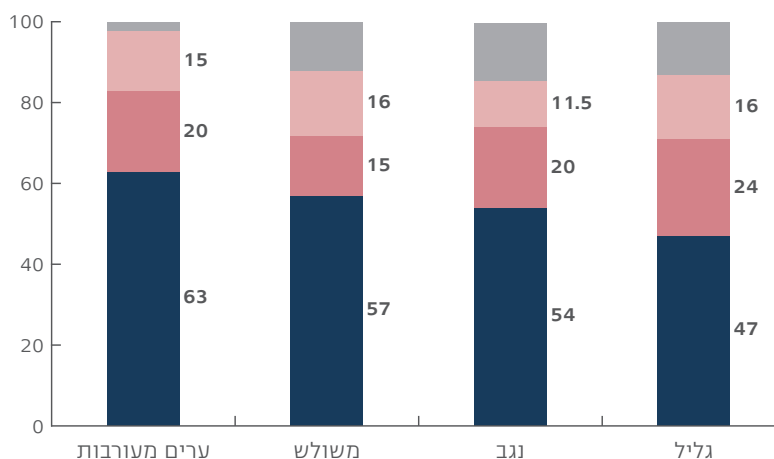
נמצא קשר חזק בין העמדה בשאלה אם המשטר בישראל דמוקרטי או לא גם לאזרחים הערבים לבין ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית: כמחצית מהיהודים הסבורים כי המשטר בישראל דמוקרטי גם לאזרחים הערבים סבורים גם שהסיבה העיקרית לפשיעה היא שהנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה. לעומת זאת, בקרב מי שאינם מסכימים כי המשטר בישראל דמוקרטי גם לאזרחים הערבים התשובה הנפוצה היא שהמדינה אינה משקיעה די משאבים למניעת הפשיעה.

תרשים 3.15 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה, לפי ההסכמה לכך שהמשטר בישראל דמוקרטי גם לערבים (% , יהודים)

בכל הפילוחים של המרוויינים הערבים הסיבה הנפוצה ביותר לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית היא חוסר השקעת משאבים מספיקים מצד המדינה. ואולם, נמצאו גם הבדלים: פילוח לפי אזורי מגורים מעלה כי כמעט שני שלישים מהערבים תושבי הערים המעורבות ציינו שההסבר הזה הוא ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה, לעומת שיעורים נמוכים יותר בשאר האזורים.

תרשים 3.16 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל, לפי אזור מגורים (% ערבים)

■ המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים למניעת הפשיעה
■ הנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה לצמצום הפשיעה
■ השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה
■ לא יודעים/אחר

פילוח לפי עדה דתית מעלה כי רוב קטן מהמוסלמים, מחצית מהנוצרים ומיעוט גדול מהדרוזים סבורים שההשקעה המועטה מדי של המדינה היא הסיבה המרכזית לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית. כשני שלישים ממי שציינו כי זהותם המרכזית היא "פלסטיני" ענו שזאת הסיבה המרכזית, לעומת כמחצית משאר קבוצות הזהות – "ערבי", "הדת שלי", "ישראלי" או "ישראלי-ערבי".

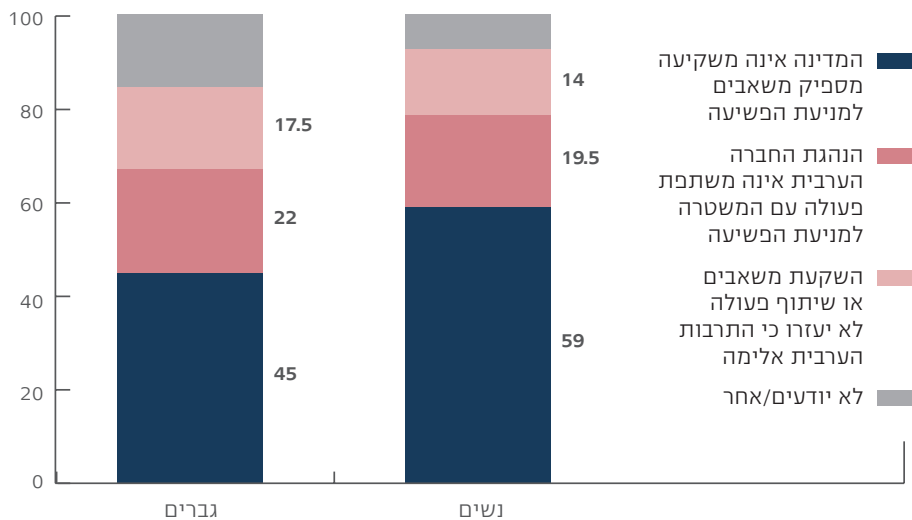
לוח 3.6 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל (% ערבים)

סך הכול	אחר/ לא יודעים	השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה	הנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה	המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים	עדה דתית
100	12	16	19	53	מוסלמים
100	7	15	28	50	נוצרים
100	16.5	8.5	32	43	דרוזים

סך הכול	אחר/ לא יודעים	השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה	הנהגת החברה הערבית אינה משתפת פעולה עם המשטרה	המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים	ערבי	זהות אישית מרכזית
100	8.5	12	24.5	55	ערבי	
100	7	17	29	47	ישראלי/ ישראלי-ערבי	
100	10.5	11.5	13	65	פלסטיני	
100	15	18	14	53	הדת שלי	

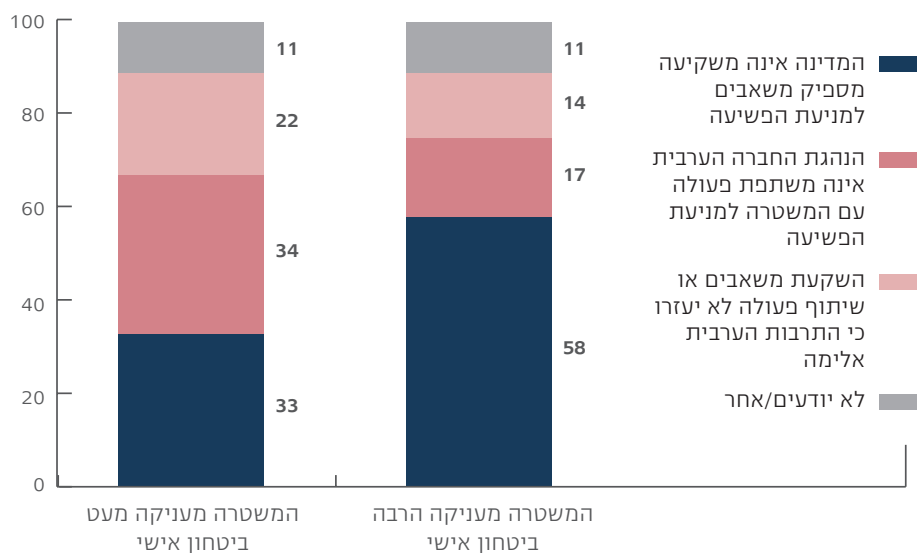
רוב גדול מהנשים הערביות ציינו כי מיעוט המשאבים שמשקיעה המדינה הוא הגורם העיקרי לפשיעה הגוברת בחברה הערבית, ואילו רק מיעוט, גם אם גדול, מהגברים בחרו באפשרות הזאת.

תרשים 3.17 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל, לפי מין (%, ערבים)

רוב גדול מהמרוואיינים הערבים שציינו כי המשטרה מעניקה להם ולמשפחתם רק מעט ביטחון אישי סבורים כי ההסבר העיקרי לממדי הפשיעה הגבוהים בחברה הערבית הוא השקעת משאבים לא מספקת של המדינה. מנגד, רק שליש ממי שציינו כי המשטרה מעניקה להם ביטחון אישי רב סבורים כי זו הסיבה המרכזית לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית. לדעת קבוצה זו הסיבה המרכזית נעוצה בחברה הערבית עצמה, או בגלל חוסר שיתוף הפעולה של הנהגת החברה הערבית עם המשטרה, או בגלל התרבות הערבית האלימה.

תרשים 3.18 / ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל, לפי המידה שבה משטרת ישראל מעניקה ביטחון אישי (% ערבים)

חומרת בעיית המשילות בנגב

שאלה 30

נספח 1

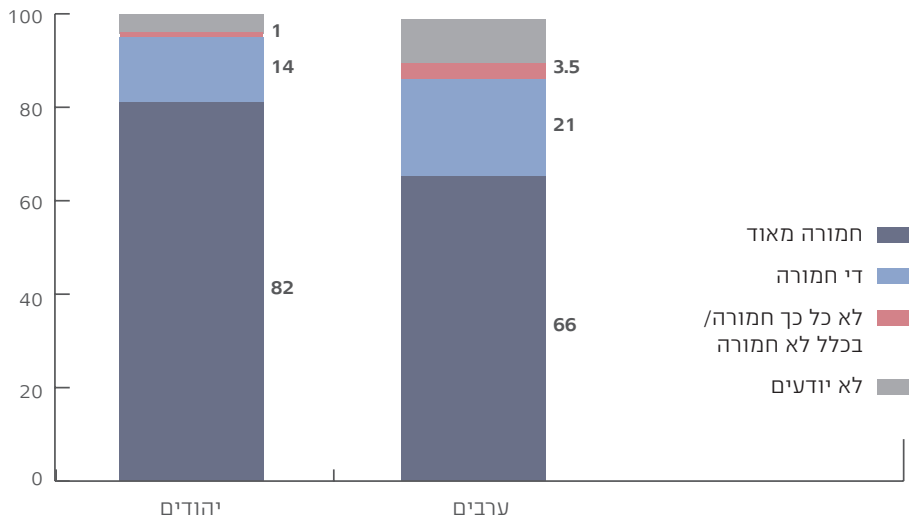
עמ' 177

סוגיית המשילות בנגב נמצאת כבר כמה שנים על סדר היום הציבורי, והיה לה תפקיד מרכזי בבחירות 2022. שאלנו: "בתקופה האחרונה דובר רבות על בעיית המשילות ברחבי הנגב (נסיעה פרועה בכבישים, ירי, גנבות רכוש, בנייה לא חוקית וכו'). לדעתך, עד כמה הבעיה חמורה או לא חמורה?". רוב מוחלט, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים סבורים כי זו בעיה חמורה, ורק מרואיינים ספורים ציינו כי היא אינה חמורה. עם זאת, שיעור היהודים הסבורים שבעיה זו "חמורה מאוד" גבוה במידה ניכרת משיעור הערבים הסבורים כך.

בחינת תשובות הערבים לשאלה זו העלתה כי אין הבדל בין תושבי האזורים השונים בשיעור הסבורים כי בעיית המשילות בנגב חמורה.

מקרב המרואיינים היהודים בכל האזורים – רוב מוחלט ציין כי בעיית המשילות בנגב חמורה: יהודה ושומרון – 100%; צפון – 98%; תל אביב – 97%; מרכז – 97%; חיפה – 97%; ירושלים – 96%; דרום – 92%.

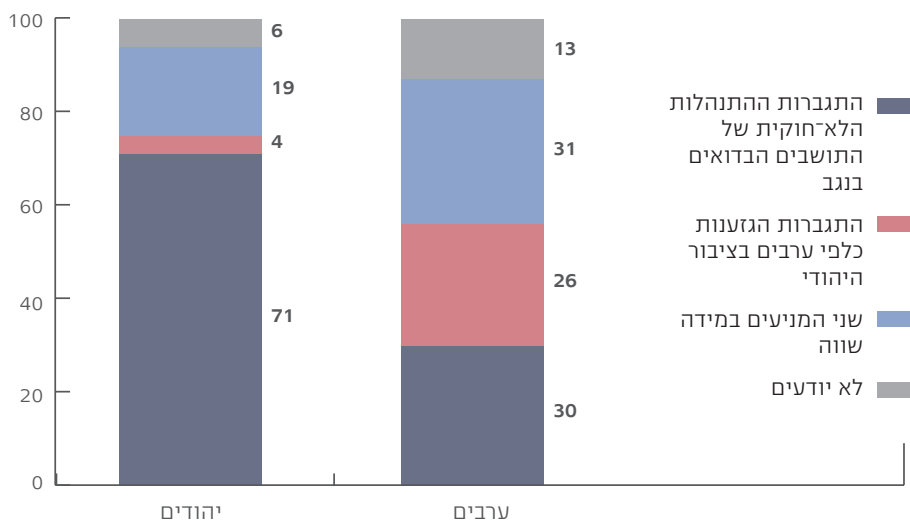
תרשים 3.19 / חומרת בעיית המשילות בנגב (% יהודים וערבים)

אף שנמצאה הסכמה רחבה בין יהודים לערבים בדבר חומרתה של בעיית המשילות בנגב, בשאלת הסיבות שהובילו לעליית השיח בעניין זה הדעות חלוקות: בקרב המרואיינים היהודים יש הסכמה רחבה שהתגברות השיח קשורה לעלייה בממדי תופעת ההתנהלות הלא־חוקית של תושבי הנגב הבדואים. לעומת זאת, בקרב המרואיינים הערבים הדעות חלוקות – שיעור דומה סבורים כי הסיבה נעוצה בהתנהלות הלא־חוקית של הבדואים ובהתגברות הגזענות כלפי ערבים בציבור היהודי, או בשתי הסיבות במידה שווה.

למה גבר השיח על בעיית המשילות בנגב?
שאלה 31
נספח 1
עמ' 178

תרשים 3.20 / המניע העיקרי להתגברות השיח על בעיית המשילות בנגב (% יהודים וערבים)

כאמור, רוב גדול של היהודים סבורים כי התגברות השיח בנושא נובעת מהתנהלותם הלא־חוקית של הבדואים בנגב. עם זאת, נמצאו הבדלים בין המחנות הפוליטיים: בעוד השמאל חצוי בנושא, במרכז ובימין יש הסכמה רחבה שהשיח על בעיית המשילות בנגב גבר בגלל התגברות התנהלותם הלא־חוקית של הבדואים.

פילוח לפי אזור מגורים מעלה שבכל האזורים רוב גדול סבורים כי הגורם להתגברות השיח הוא העלייה בממדי ההתנהלות הלא־חוקית של הבדואים בנגב.

לוח 3.7 / המניע העיקרי להתגברות השיח על בעיית המשילות בנגב (% יהודים)

סך הכול	לא יודעים	שני המניעים במידה שווה	התגברות הגזענות כלפי ערבים בציבור היהודי	התגברות ההתנהלות הלא־חוקית של התושבים הבדואים בנגב	שמאל	מחנה פוליטי
100	7.5	42	9	41.5	שמאל	
100	3.5	20	1	75.5	מרכז	
100	4.5	14	5	76.5	ימין	

התגברות ההתנהלות הלא־חוקית של התושבים הבדואים בנגב	התגברות הגזענות כלפי ערבים בציבור היהודי	שני המניעים במידה שווה לא יודעים סך הכול	סך הכול	דרום	אזור מגורים
69	8	13	10	100	
69	4	26	1	100	
61	20	19	0	100	
75	4	17	4	100	
75	2.5	19	3.5	100	
71	2	17	10	100	
69	3	21	7	100	

כאמור, המרוויינים הערבים חלוקים בעמדותיהם בדבר המניע העיקרי להתגברות השיח על בעיית המשילות בנגב. פילוח לפי אזור מגורים מעלה כי מקרב תושבי הגליל, המשולש והערבים המעורבות שיעור הבוחרים בכל אחת מהתשובות האפשריות דומה. מנגד, מחצית מתושבי הנגב הערבים סבורים כי שני המניעים – העלייה בממדי ההתנהלות הלא־חוקית של הבדואים בנגב והתגברות הגזענות בציבור היהודי כלפי ערבים – הובילו במידה שווה להתגברות השיח, ומיעוט בחרו באחת משתי האפשרויות הנוספות, כל אחת בנפרד.

פילוח לפי עדה דתית העלה שרק מיעוט קטן מהנוצרים סבורים כי הסיבה להתגברות השיח היא עליית הגזענות כלפי ערבים, ושיעור כפול כמעט מהמוסלמים סבורים כן. פער דומה נמצא גם בין מי שהצביעו בבחירות האחרונות למפלגות ציוניות (17%) למי שהצביעו לאחת מהמפלגות הערביות (32%).

לוח 3.8 / המניע העיקרי להתגברות השיח על בעיית המשילות בנגב (% ערבים)

התגברות ההתנהלות הלא־חוקית של התושבים הבדואים בנגב	התגברות הגזענות כלפי ערבים בציבור היהודי	שני המניעים במידה שווה לא יודעים סך הכול	סך הכול	גליל	אזור מגורים
34	26	27	13	100	
28	30	30	12	100	
24	22	33	21	100	
18	26	49	7	100	

התגברות ההתנהלות הלא־חוקית של התושבים הבדואים בנגב	התגברות הגזענות כלפי ערבים בציבור היהודי	שני המניעים במידה שווה לא יודעים סך הכול	סך הכול		
30	28	31	11	100	מוסלמים
28	15	33	24	100	נוצרים
25.5	21	32	21.5	100	דרוזים
33	17	33	17	100	מפלגות ציוניות
24	32	32.5	11.5	100	ממוצע מכלול המפלגות הערביות

**עדה
דתית**

**הצבעה
לכנסת
2022**

פרק 4 / יחסי יהודים-ערבים – רמת החברה

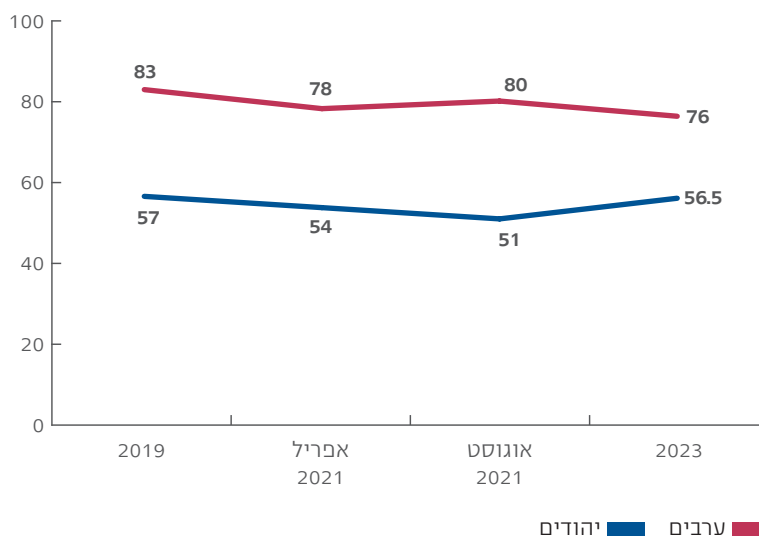
הנושאים הנדונים בפרק זה:

- הרצון להשתלב בחברה הישראלית
- תחושת השייכות לחברה הישראלית
- הפרדה בין יהודים לערבים
- מפגשים בין בני נוער יהודים וערבים
- סיכויי הצלחה בישראל
- קבלה לעבודה וללימודים
- אישורי בנייה והלוואות

בפרקים הקודמים עסקנו בנקודות הדמיון והשוני בין יהודים לערבים בהקשר הרחב של המערכת הפוליטית ובהקשר של הביטחון האישי, המאבק בפשיעה ושיטור. בפרק זה נעבור לדון ביחסים בין יהודים לערבים ברמת החברה.

בדקנו את מידת ההסכמה עם המשפט: "רוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה". רוב גדול ויציב יחסית במדגם הערבים, ורוב קטן יותר אך יציב גם הוא במדגם היהודים, הסכימו שרוב הערבים אכן רוצים להשתלב בחברה הישראלית. עם זאת, בכל המדידות הביעו הערבים הסכמה רבה יותר עם היגד זה בהשוואה ליהודים.

תרשים 4.1 / מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית (% יהודים וערבים)

רצון להשתלב בחברה הישראלית

שאלה 10

נספח 1

עמ' 167

נספח 2

עמ' 198

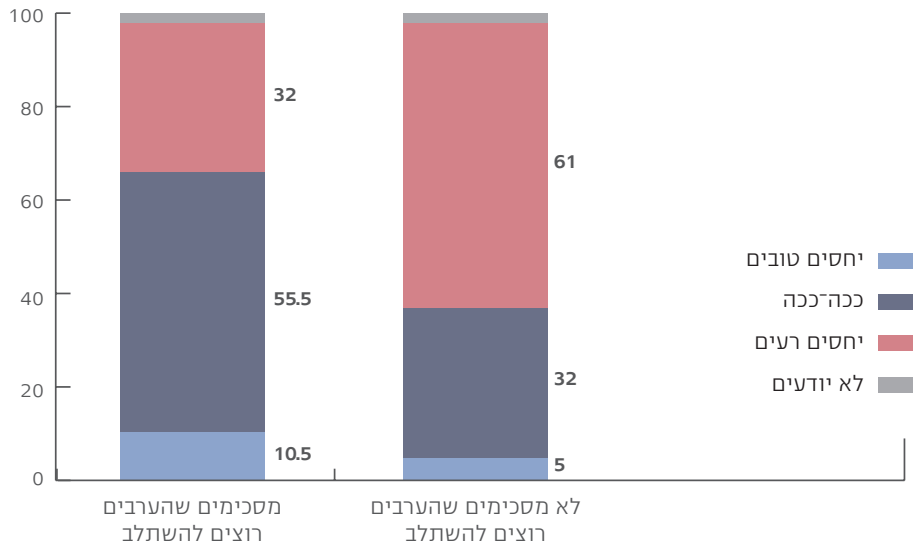
בפילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי ומיקום על הרצף חרדים-חילונים מצאנו כי מי שממקמים עצמם בשמאל, וכן החילונים והמסורתיים הלא-דתיים, הביעו הסכמה עם המשפט בשיעורים גבוהים יותר משאר קבוצות המשנה, ובייחוד מהחרדים. עוד ראינו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בקרב גילי 55 ומעלה, בקרב בעלי השכלה אקדמית ועל-תיכונית ובקרב המגדירים את זהותם המרכזית "ישראלי".

לוח 4.1 / מסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית (%, יהודים)

79.5	שמאל	מחנה פוליטי
58	מרכז	
51	ימין	
48	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
53	דתיים	
51.5	מסורתיים דתיים	
59	מסורתיים לא-דתיים	
60	חילונים	גיל
48	34-18	
52	54-35	
69.5	55 ומעלה	השכלה
47	תיכונית ומטה	
58	על-תיכונית/אקדמית חלקית	
62	אקדמית	זהות אישית מרכזית
68	ישראלי	
44	יהודי	
57	ישראלי-יהודי	

בפילוח תשובות היהודים לשאלת טיב היחסים בין היהודים לערבים, שנדונה לעיל, לפי התשובות לשאלת רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית, ראינו כי מקרב מי שלא הסכימו שהערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הרוב העריכו את היחסים בין יהודים לערבים "רעים", לעומת זאת, מקרב מי שמסכימים כי הערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית רק כשליש סברו כך.

תרשים 4.2 / מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית, לפי הערכת טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים לאזרחים הערבים (% יהודים)

פילחנו את התשובות לשאלה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית גם לפי מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל. כצפוי מצאנו שיעורי הסכמה גבוהים יותר עם טענה זו בקרב מי שאינם סבורים שהערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית (45%), לעומת 19% בלבד בקרב מי שסבורים שהם אכן רוצים להשתלב.

לבסוף, פילחנו את התשובות בשאלת האפשרות שערבי אזרחי ישראל המרגיש חלק מן העם הפלסטיני יגלה גם נאמנות למדינת ישראל, עם התשובות לשאלה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית. בפילוח זה מצאנו שיעורי הסכמה גבוהים יותר עם האפשרות של נאמנות כפולה בקרב מי שמסכימים שהערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית, ושיעורים נמוכים יותר בקרב מי שאינם סבורים שהערבים רוצים להשתלב (45% לעומת 23%).

במדגם הערבים מצאנו כי בשלוש העדות הדתיות יש רוב לסבורים שהערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית, אם כי הוא גדול יותר בקרב הדרוזים. גם בקרב כל המצביעים הערבים לנכנסת 2022 יש רוב למסכימים לכך, אולם רוב זה ברור יותר בקרב המצביעים למפלגות ציוניות בהשוואה למצביעי המפלגות הערביות. בבחינת שיעורי ההסכמה עם ההיגד הזה בקרב מצביעי שלוש המפלגות הערביות בנפרד ולא כמקשה אחת נמצאו שיעורי הסכמה גבוהים יותר בקרב מצביעי רע"ם לעומת מצביעי חד"ש-תע"ל ובל"ד.

עוד נמצא שיש יותר הסכמה עם ההיגד הזה בקרב גברים ערבים לעומת נשים, אולי מפני שהגברים עובדים יותר בסביבה מעורבת עם יהודים. לבסוף, ראינו פחות הסכמה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בקרב המגדירים עצמם בעיקר "פלסטיני" לעומת מי שמגדירים את עצמם בזהות מרכזית אחרת, ובקרב המתגוררים בערים מעורבות לעומת המתגוררים ביתר האזורים.

לוח 4.2 / מסכימים שרוב הערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית (% ערבים)

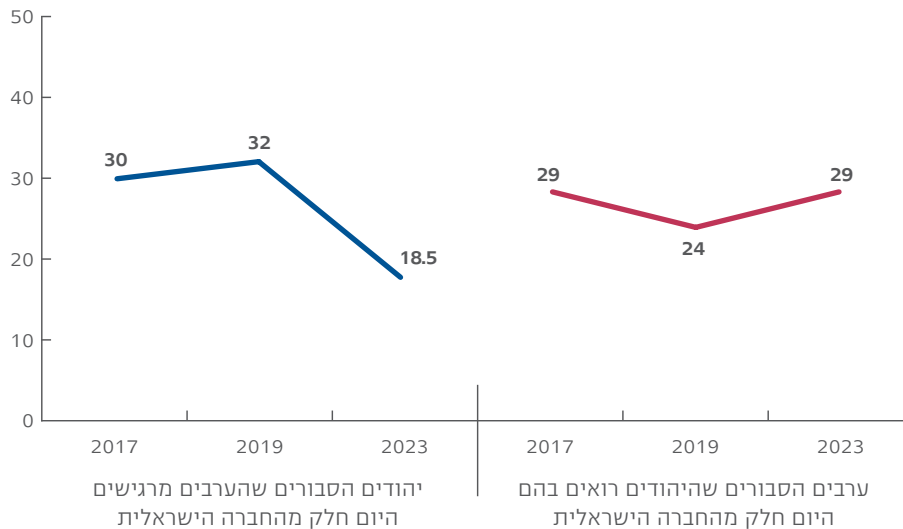
77	מוסלמים	עדה דתית
67	נוצרים	
85	דרוזים	
84.5	רע"ם	הצבעה לכנסת 2022
74	חד"ש-תע"ל	
65	בל"ד	
76	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
91	מפלגות ציוניות	
71	לא הצביעו	מין
81	גברים	
72	נשים	
78	ערבי	זהות אישית מרכזית
84	ישראלי/ישראלי-ערבי	
58	פלסטיני	
80.5	הדת שלי	
78	גליל	אזור מגורים
77	משולש	
74	נגב	
67	ערים מעורבות	

בפילוח הערכת רצון ההשתלבות של הערבים אזרחי ישראל לפי מידת ההסכמה עם הטענה שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים, במדגם הערבים מצאנו כי בשתי הקבוצות – המסכימים והלא-מסכימים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים – יש רוב גדול למסכימים שרוב הערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית. רוב זה גדול יותר בקרב המסכימים שישראל דמוקרטית גם לערבים (89%), לעומת 70.5% בקרב הלא-מסכימים לכך.

חזרנו ובדקנו השנה את תחושת השייכות של הערבים אזרחי ישראל לחברה הישראלית באמצעות שתי שאלות שבחנו את הסוגיה משתי נקודות מבט: היהודים נשאלו "עד כמה הערבים אזרחי ישראל מרגישים כיום חלק מהחברה הישראלית?" ואילו הערבים נשאלו "עד כמה היהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית?".

כפי שמראה התרשים שלהלן, בקרב היהודים חלה השנה ירידה חדה בשיעור הסבורים שהערבים מרגישים כיום חלק מהחברה הישראלית. מנגד, בקרב הערבים נשמרה יציבות יחסית (עם ירידה קלה ב-2019 שתוקנה השנה) בשיעור הסבורים שהיהודים רואים בהם היום חלק מהחברה הישראלית.

תרשים 4.3 / מרגישים חלק מהחברה הישראלית (% יהודים וערבים)

פילוח מדגם היהודים מראה כי בכל קבוצות המשנה רק מיעוט קטן סבור שהערבים אזרחי ישראל מרגישים חלק מהחברה הישראלית. פילוח לפי מחנה פוליטי מראה כי בהשוואה למדידות הקודמות בשלושת המחנות חלה ירידה ניכרת בשיעור הסבורים כך, ובשמאל הירידה בולטת במיוחד. יש להניח שרוב אנשי השמאל (ואולי גם חלק מאנשי המרכז) מעריכים כי הערבים כיום אינם חשים חלק מהחברה הישראלית משום שקבוצת הרוב היהודית אינה מאפשרת להם זאת.

שייכות לחברה הישראלית

שאלה 3
נספח 1
עמ' 163
נספח 2
עמ' 192

פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים מצביע אף הוא על ירידה בכל הקבוצות בקרב הסבורים כך בהשוואה למדידות קודמות; בקרב החילונים נמצא השיעור הנמוך ביותר, כנראה משום שרבים מהחילונים ממקמים את עצמם בשמאל או במרכז.

לוח 4.3 / סבורים שהערבים אזרחי ישראל מרגישים כיום חלק מהחברה הישראלית (% , יהודים)

2023	2019	2017		
6	35	24	שמאל	מחנה פוליטי
17	26	25	מרכז	
23	35	32	ימין	
27	40	43	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
17	26	30.5	דתיים	
28.5	36	27	מסורתיים דתיים	
23	33	37	מסורתיים לא-דתיים	
11	30	24	חילונים	

כאשר פילחנו את תשובות המרואיינים היהודים לשאלה על תחושת השייכות של הערבים אזרחי ישראל לפי הצבעה לכנסת 2022, ראינו כי שיעור הסבורים שהערבים אזרחי ישראל מרגישים שייכות גבוה יותר בקרב המצביעים למפלגות המרכיבות כיום את הקואליציה לעומת מצביעי מפלגות המרכיבות את האופוזיציה (25.5% לעומת 11%).

הצלבנו גם את מידת הסכמתם של המרואיינים היהודים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים עם תחושת השייכות של הערבים אזרחי ישראל לחברה הישראלית. אומנם בקרב מי שהסכימו שישראל היא דמוקרטיה גם לאזרחיה הערבים שיעור הסבורים שהערבים אזרחי ישראל מרגישים שייכות לחברה הישראלית גבוה יותר משיעור הזה בקרב מי שהתנגדו להיגד (22.5% לעומת 10%), אך בשני המקרים מדובר במיעוט קטן.

פילוח תשובות הערבים העלה כי בעוד כמעט מחצית מהדרוזים מסכימים שהיהודים רואים בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית, רק בין רבע לשליש מהמוסלמים ומהנוצרים הסכימו עם טענה זו. הערבים מצביעי המפלגות הציוניות, יותר ממצביעי חד"ש-תע"ל ורע"ם, מסכימים כי היהודים רואים בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית. כמו כן מצאנו שהמגדירים את זהותם המרכזית "ישראלי" או "ישראלי-ערבי" מסכימים עם היגד זה יותר ממי שאוחזים בזהויות עיקריות אחרות, דוגמת "פלסטיני" או "ערבי".

לוח 4.4 / היהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית (% ערבים)

27	מוסלמים	עדה דתית
30	נוצרים	
47	דרוזים	
34	34-18	גיל
31	54-35	
14	55 ומעלה	
37	רע"ם	הצבעה לכנסת 2022
29.5	חד"ש-תע"ל	
22	בל"ד	
31	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
39	מפלגות ציוניות	
29	לא הצביעו	
25	ערבי	זהות אישית מרכזית
38	ישראלי/ישראלי-ערבי	
14	פלסטיני	
38	הדת שלי	קרובים בגדה המערבית או ברצועת עזה
18	יש	
32	אין	

פילחנו את התשובות הערבים לשאלה "עד כמה היהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית?" לפי מידת ההסכמה שלהם לקביעה שהמסטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים. כצפוי, בקרב המסכימים כי המסטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים נמצא שיעור גבוה יותר של מי שסבורים שהיהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית משיעורם בקרב הלא-מסכימים לקביעה שהמסטר בישראל דמוקרטי גם לערבים (41.5% לעומת 24%).

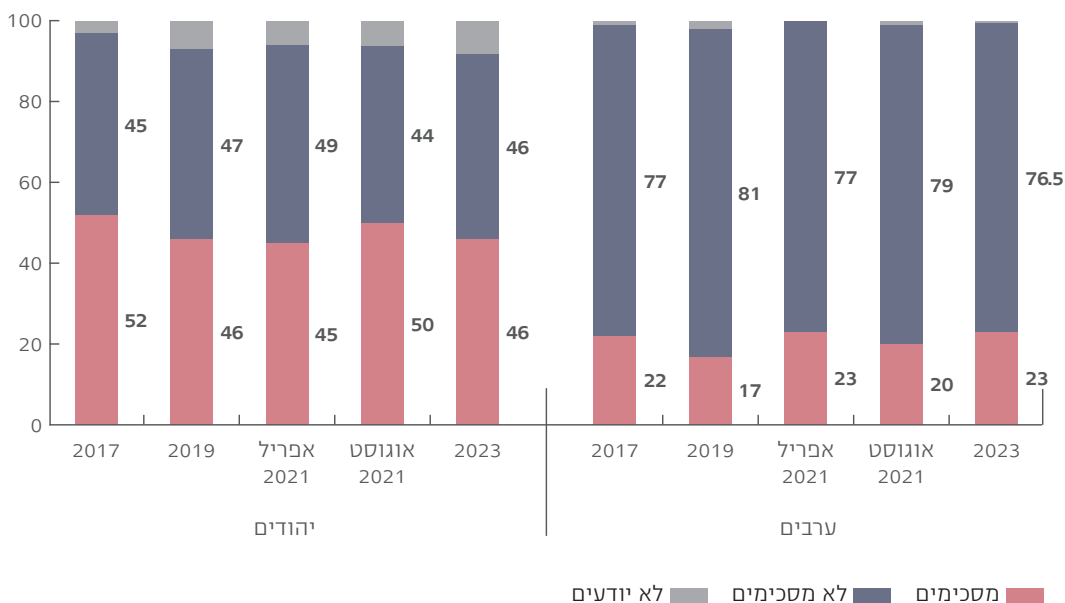
לבסוף, הצלבנו בין תשובות הערבים לשאלה "עד כמה היהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית?" לבין מידת ההסכמה שלהם עם ההיגד שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית. ראינו כי המסכימים שהערבים חותרים להשתלבות בחברה הישראלית

סבורים יותר ממי שלא מסכימים לכך שהיהודים רואים בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית (31% לעומת 23%), אך בשני המקרים מדובר במיעוט.

לבסוף, ראינו כי כשליש (31%) מהערבים הסבורים שערבי אזרחי ישראל המרגיש חלק מן העם הפלסטיני יכול להיות גם נאמן למדינת ישראל מסכימים עם הטענה שהיהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית, לעומת כחמישית בלבד מהסבורים שאין אפשרות כזאת (21%).

ביקשנו מהמרוויינים היהודים והערבים להביע דעה על הטענה ש"עדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה". כפי שמראה התרשים הבא, הציבור היהודי חצוי בשאלה זו – כמחצית מעוניינים בהפרדה וכמחצית אינם מעוניינים בה (46% בשני המקרים). לעומת זאת, רוב מכריע בקרב הערבים אינם מעוניינים בהפרדה כזאת (76.5%).

תרשים 4.4 / "עדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד" (% יהודים וערבים)

כצפוי, הממקמים עצמם בימין (מדגם יהודים) תומכים בשיעור גבוה יותר בהפרדה לעומת המרכז והשמאל. שיעור התמיכה הגבוה ביותר בהפרדה בין יהודים לערבים הוא בקרב החרדים. ב-2023 מצאנו עלייה בתמיכה בהפרדה גם בקרב החילונים, ששיעורי התמיכה שלהם בהפרדה היו בעבר נמוכים ביותר. גם ממצא זה קשור אולי להתחזקות אחיזת הימין הפוליטי בקבוצת משנה זו. לעומת זאת, בקרב הדתיים אנו עדים לירידה חדה בתמיכה בהפרדה בהשוואה למדידות הקודמות, ממצא שנצטרך לבדוק שוב בעתיד כדי להבין אם מדובר במגמה או באירוע מדידה חד-פעמי.

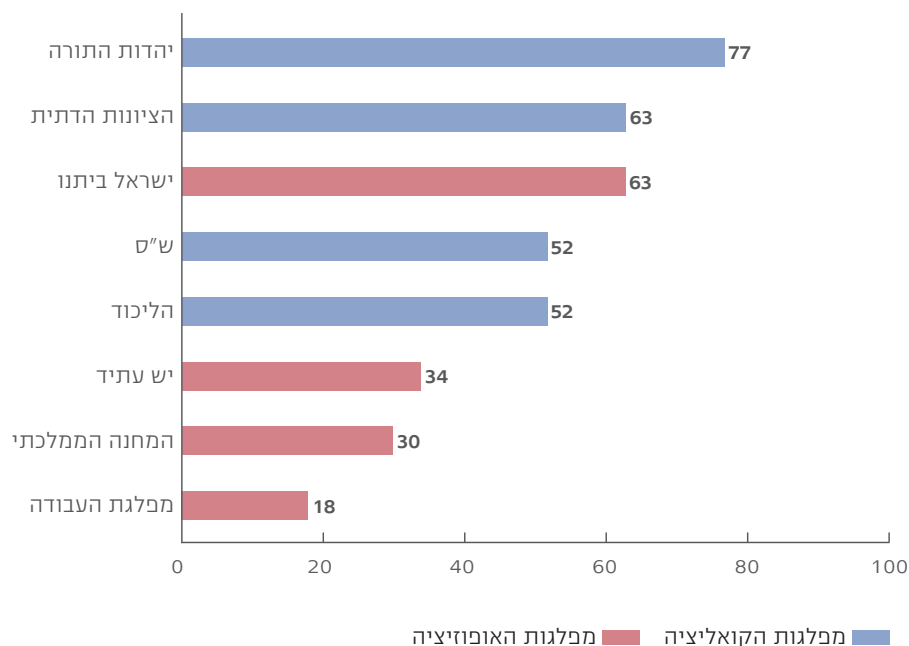
מפילוח לפי גיל נמצא כי הצעירים תומכים בהפרדה יותר ממבוגרים. נוסף על כך, ככל שהשכלת המרוויינים נמוכה יותר כך שיעורי התמיכה בחיים בנפרד גבוהים יותר. שיעורי תמיכה גבוהים יותר נמצאו גם בקרב מי שזהותם המרכזית היא "יהודי", לעומת מי שצינו שהם "ישראל-יהודי" ובייחוד "ישראלי".

לוח 4.5 / מסכמים שעדיף שיהודים וערבים יחיו בנפרד (% יהודים)

2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021	2019	2017		
18	19	15	22	27	שמאל	מחנה פוליטי
37	32	29	38.5	39.5	מרכז	
56	67	62	54	65	ימין	
73	85	80	67	84	חרדים	מיקום על הרצף חרדים- חילונים
39	73.5	67	59	68	דתיים	
51	52	54	56	62	מסורתיים דתיים	
44	53	47	46	55	מסורתיים לא-דתיים	
41	32	27	36	38	חילונים	
55	52	55	52	50.5	34-18	גיל
48	53	43	45	57	54-35	
35	45	38	43	49	55 ומעלה	
54	53	52	50	59	תיכונית ומטה	השכלה
50	56	55	48	58	על-תיכונית/אקדמית חלקית	
38	43	37	41	44	אקדמית	
29.5	-	-	-	-	ישראלי	זהות אישית מרכזית
59	-	-	-	-	יהודי	
43	-	-	-	-	ישראלי-יהודי	

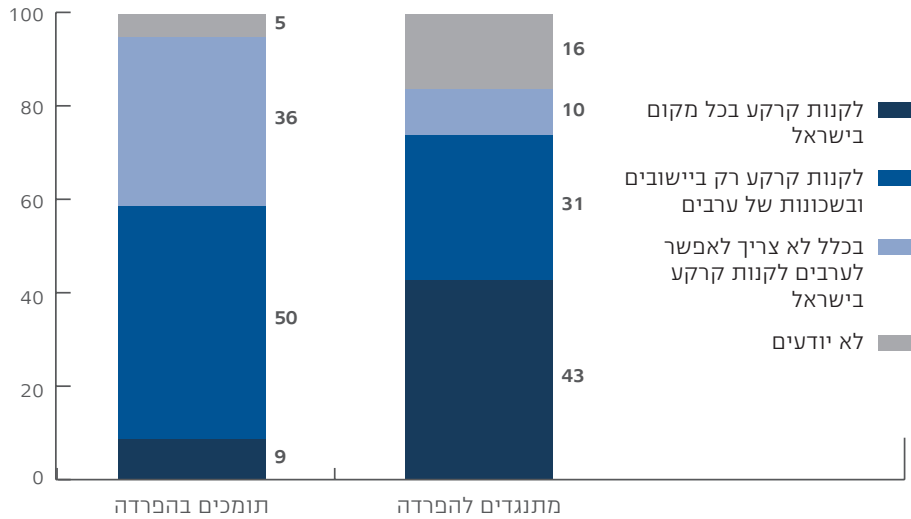
עוד ראינו כי שיעור התומכים בהפרדה גבוה יותר בקרב מי שהצביעו בבחירות 2022 למפלגות המרכיבות כיום את הקואליציה (במיוחד בקרב מצביעי המפלגות החרדיות והציונות הדתית) לעומת מצביעי המפלגות המרכיבות כיום את האופוזיציה (בממוצע 58% לעומת 32%).

תרשים 4.5 / מסכימים שעדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% יהודים)

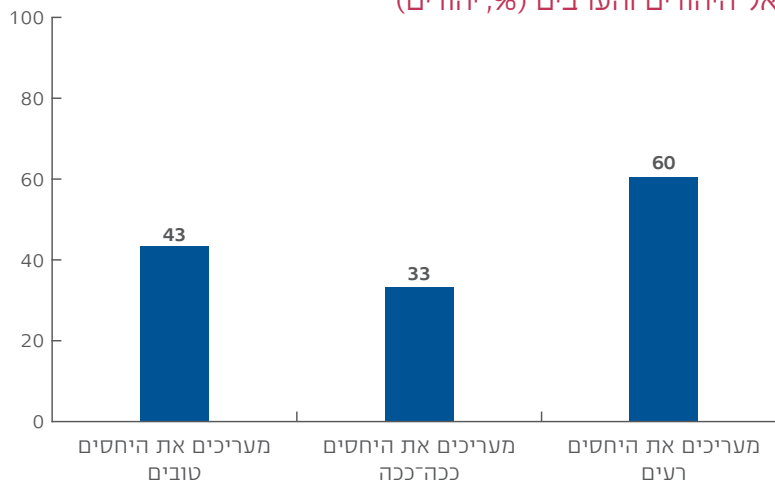
פילוח מעניין התקבל כאשר הצלבנו בין התשובות לשאלה אם לאפשר לערבים אזרחי ישראל לקנות קרקעות בכל מקום בישראל, לקנות רק ביישובים ובשכונות של ערבים או לא לאפשר להם כלל לקנות אדמות, לבין העמדה כלפי הפרדה בין יהודים לערבים. בקרב המתנגדים להפרדה שיעור גבוה יותר סבורים שיש לאפשר לערבים לקנות קרקע בכל מקום בישראל, לעומת מיעוט קטן מאוד (9%) הסבורים כך בקרב התומכים בהפרדה.

תרשים 4.6 / עמדה באשר להיתר לאזרחים ערבים לקנות קרקעות בישראל, לפי העמדה כלפי הפרדה בין יהודים לבין ערבים (% יהודים)

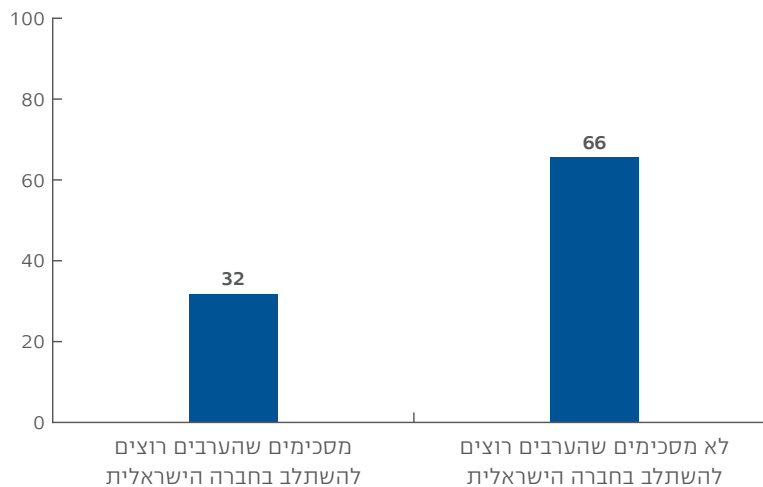
פילחנו גם את העמדה כלפי הפרדה בין יהודים לערבים לפי הערכת טיב היחסים בין שתי הקבוצות, וכצפוי מצאנו שהמעריכים שהיחסים בין יהודים לערבים "רעים" תומכים בהפרדה יותר ממי שמעריכים את היחסים "טובים".

תרשים 4.7 / תומכים בהפרדה בין יהודים לבין ערבים, לפי הערכת טיב היחסים בין אזרחי ישראל היהודים והערבים (% יהודים)

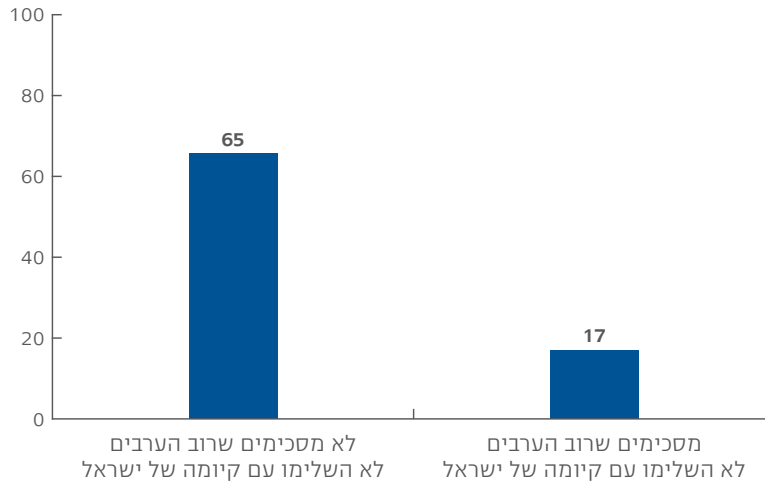
הצלבונו בין העמדה כלפי הפרדה במגורים בין יהודים לערבים לבין מידת ההסכמה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית, ומצאנו כי בקרב הסבורים שהערבים אינם רוצים להשתלב בחברה הישראלית שיעורי התמיכה בהפרדה כפולים משיעורם בקרב המסכימים שהם רוצים להשתלב בחברה.

תרשים 4.8 / תומכים בהפרדה בין יהודים לבין ערבים, לפי מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית (% יהודים)

עוד פילחנו את התשובות בעניין העמדה כלפי הפרדה בין יהודים לערבים לפי מידת ההסכמה עם הטענה בדבר חוסר ההשלמה של הערבים אזרחי ישראל עם קיומה של מדינת ישראל. מי שסבורים שהערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של ישראל תמכו יותר בהפרדה בין יהודים לערבים לעומת מי שהתנגדו לטענה זו.

תרשים 4.9 / תומכים בהפרדה בין יהודים לבין ערבים, לפי מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל (% יהודים)

כאמור, רוב המרואיניים הערבים מתנגדים להפרדה (76.5%), אולם יש גם מי שתומכים בה. פילוח על בסיס ההגדרה הזו המרכזית הראה כי שיעור גבוה יותר בקרב המגדירים את זהותם המרכזית "פלסטיני" תומכים בהפרדה לעומת יתר הזהויות ("פלסטיני" – 36%, "ערבי" – 22%, "ישראלי/ישראלי-ערבי" – 20%, "הדת שלי" – 17%).

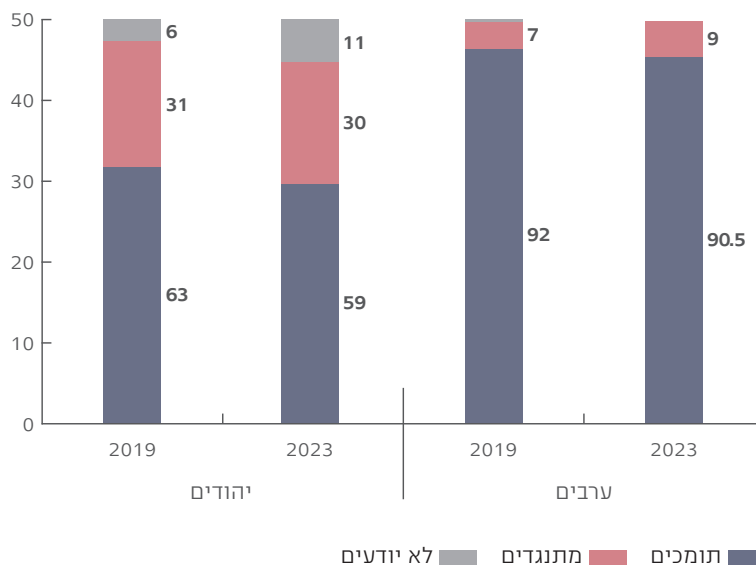
בפילוח לפי עדה דתית (ערבים) ראינו כי הדרוזים והמוסלמים (25.5%, 23.5% בתאמה) תומכים בהפרדה יותר מהנוצרים (13%).

השאלה "האם אתה תומך או מתנגד למפגשים מאורגנים של בני נוער יהודים וערבים?" נשאלה בפעם הראשונה בסקר 2019, והשנה החלטנו לשוב ולשאל אותה. רוב מוחלט של המרואיניים הערבים תומכים במפגשים כאלה, כמעט ללא הבדלים בין קבוצות המשנה, ואף לא נרשם שינוי בשיעור התמיכה בהשוואה למדידה קודמת. במדגם היהודים התמיכה במפגשים אלו נמוכה יותר בשתי המדידות בהשוואה לערבים, ואף אפשר להבחין בירידה קלה בשיעור התומכים בין המדידה הקודמת לנוכחית, אך בכל זאת מדובר ברוב.

מפגשים בין בני נוער יהודים וערבים

שאלה 33
נספח 1
עמ' 179
נספח 2
עמ' 207

תרשים 4.10 / עמדה כלפי קיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים (%, יהודים וערבים)

בפילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי מצאנו כי הרוב הגדול מהשמאל ומהמרכז תומכים במפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים, ואילו בימין מדובר במיעוט בלבד, גם אם גדול. ניתוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים העלה כי רוב מי שמגדירים את עצמם חילונים ומסורתיים לא-דתיים תומכים במפגשים כאלה, ואילו בקרב המסורתיים הדתיים והדתיים רק פחות ממחצית תומכים בכך, ובקרב החרדים מיעוט קטן מאוד. עוד ראינו כי מרואיינים מבוגרים תומכים במפגשים יותר מצעירים, ובעלי השכלה אקדמית יותר ממשכילים פחות. ולבסוף, מצאנו כי מי שמגדירים את זהותם המרכזית "ישראלי" תומכים במפגשים אלו יותר מיתר הזהויות.

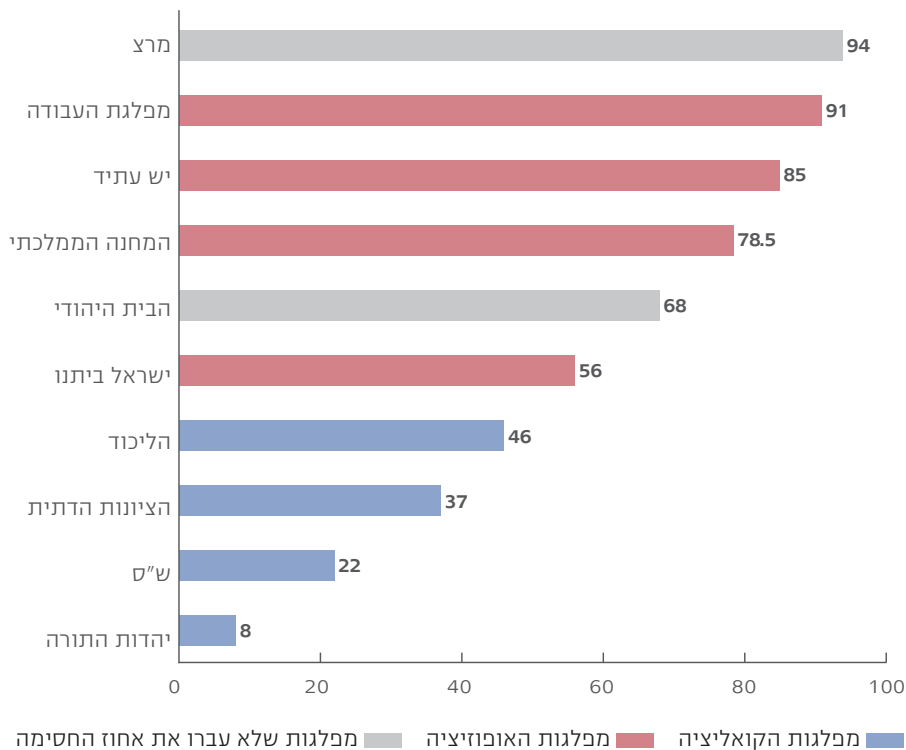
לוח 4.6 / תומכים במפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים (%, יהודים)

89	שמאל	מחנה פוליטי
74	מרכז	
46	ימין	
9	חרדים	מיקום על הרצף חרדים-חילונים
44.5	דתיים	
48	מסורתיים דתיים	
69	מסורתיים לא-דתיים	
73	חילונים	

49	34-18	גיל
54	54-35	
74	55 ומעלה	
49	תיכונית ומטה	השכלה
48	על-תיכונית/אקדמית חלקית	
73	אקדמית	
83	ישראלי	זהות אישית מרכזית
40.5	יהודי	
66	ישראלי-יהודי	

פילחנו את עמדות המרואיינים היהודים בעניין מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים לבין הצבעתם לכנסת 2022. במפלגות המרכז-שמאל יש רוב לתומכים במפגשים כאלה, ואילו בקרב מפלגות הימין – מיעוט.

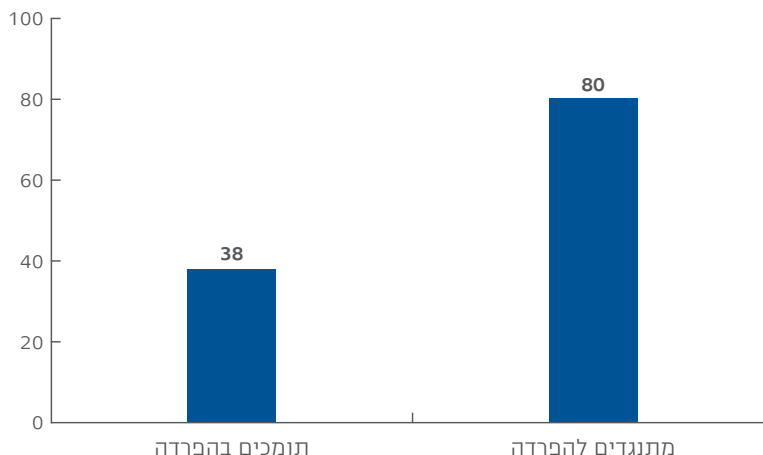
תרשים 4.11 / תומכים במפגשים בין בני נוער יהודים וערבים, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% יהודים)

פילוח עמדות היהודים כלפי קיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים לפי הערכתם את מידת רצון הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית העלה כי רוב גדול של תומכים במפגשים בין בני נוער גם מסכימים שהערבים אזרחי ישראל מעוניינים להשתלב בחברה הישראלית (71%), לעומת פחות ממחצית התומכים במפגשים אלה מקרב מי שאינם מסכימים כי הערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית (45%).

עוד קשר שמצאנו הוא בין העמדה כלפי קיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים לבין העמדה כלפי הפרדה בין יהודים ולערבים. רוב גדול מהמתנגדים להפרדה בין יהודים לערבים תומכים בקיום מפגשים בין בני נוער יהודים וערבים, לעומת מיעוט מקרב התומכים בהפרדה בין שתי הקבוצות.

תרשים 4.12 / תומכים בקיום מפגשים בין בני נוער יהודים וערבים, לפי העמדה כלפי הפרדה בין יהודים וערבים (% יהודים)

לבסוף, פילחנו את העמדה כלפי קיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים לפי שני משתנים: מידת ההסכמה בדבר ההשלמה או אי-ההשלמה של הערבים אזרחי ישראל עם קיומה של מדינת ישראל והערכת האפשרות שערבי אזרחי ישראל המרגיש חלק מן העם הפלסטיני יהיה גם נאמן למדינת ישראל. מצאנו כי מי שסבורים שהערבים השלימו עם קיומה של מדינת ישראל תמכו יותר בקיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים בהשוואה למי שלא השלימו (83% לעומת 45%). בקרב הסבורים שערבי אזרחי ישראל יכול להרגיש גם חלק מהעם הפלסטיני וגם להיות נאמן לישראל – רוב גדול (81%) תומכים בקיום מפגשים אלו, לעומת כמחצית בקרב הסבורים שאין אפשרות כזאת (47%).

למי יש יותר
סיכויים להצליח
במדינת ישראל –
ליהודים או
לערבים?

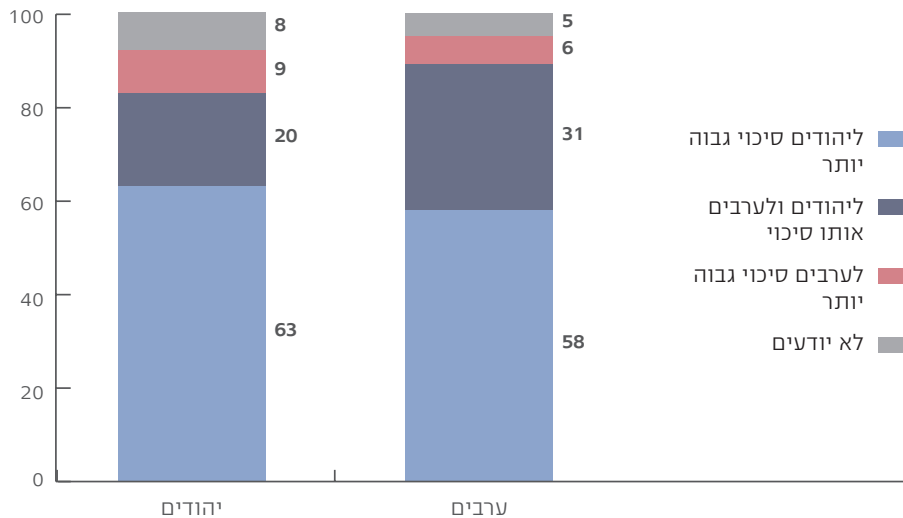
שאלה 42

נספח 1

עמ' 184

ביקשנו מהמרוויינים בשני המדגמים – יהודים וערבים – להביע את דעתם בשאלה למי יש יותר סיכוי הצליח במדינת ישראל כיום, ליהודים או לערבים. ממצאי הסקר מלמדים שהדעה הרווחת (והדומה למדי) בשני המדגמים היא שליהודים יש סיכוי רב יותר להצליח (63% מהיהודים ו-58% מהערבים בחרו בתשובה זו). כשליש מהמרוויינים הערבים לעומת חמישית בלבד מהיהודים סבורים כי ליהודים ולערבים יש אותו סיכוי להצליח בישראל. מיעוט קטן בלבד בשני המדגמים סבורים שלערבים סיכוי רב יותר להצליח.

תרשים 4.13 / למי יש יותר סיכוי להצליח במדינת ישראל כיום, ליהודים או לערבים? (%, יהודים וערבים)

ממצאים אלו דומים לממצאים שהתקבלו בסקר 2019, אז שאלנו את המרוויינים למידת הסכמתם עם המשפט: "הסיכוי של יהודים וערבים להצליח במדינת ישראל הוא שווה" – רוב היהודים (57%) והערבים (63%) לא הסכימו כי הסיכוי להצליח של שתי הקבוצות שווה.

מפילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי עולה כי כיום רוב גדול מהשמאל ומהמרכז סבורים כי ליהודים יותר סיכוי להצליח, לעומת רוב קטן יותר בימין. גם בעלי השכלה גבוהה יותר (אקדמית), בעלי הכנסה מעל הממוצע ומי שמגדירים את זהותם המרכזית "ישראלי" או "ישראלי-יהודי" סבורים יותר מבעלי השכלה והכנסה נמוכות שליהודים סיכויים טובים יותר להצליח.

לוח 4.7 / למי יש יותר סיכוי להצליח במדינת ישראל כיום, ליהודים או לערבים? (%, יהודים)

סך הכול	לא יודעים	אותו סיכוי ליהודים ולערבים	לערבים סיכוי גבוה יותר	ליהודים סיכוי גבוה יותר		
100	9	5	4	82	שמאל	מחנה פוליטי
100	8.5	17	4	70.5	מרכז	
100	8.5	24	11.5	56	ימין	
100	14	18	10	58	עד תיכונית כולל	השכלה
100	5	31	15	49	על-תיכונית/ אקדמית חלקית	
100	7.5	13	3.5	76	אקדמית	
100	13	23	12	52	מתחת למוצע	הכנסה ממוצעת
100	6	17	11	66	ממוצעת	
100	5	17	5	73	מעל הממוצע	
100	9	15	6	70	ישראלי	זהות אישית מרכזית
100	9	26	11	54	יהודי	
100	6	17	9	68	ישראלי-יהודי	

כאשר הצלבנו את התשובות לשאלה למי יש יותר סיכוי להצליח כיום במדינת ישראל עם ההצבעה בבחירות לכנסת 2022, ראינו כי מצביעי מפלגות השמאל-מרכז נוטים לייחס ליהודים יותר סיכויי הצלחה מלערבים. ממצא מעניין הוא שבקרב מצביעי הציונות הדתית כחמישית מעריכים כי סיכויי ההצלחה של ערבים גבוהים יותר.

פילוח שאלה זו לפי מידת ההסכמה עם הטענה שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לערבים אזרחי ישראל הראה שהמרוויינים שאינם מסכימים שהמשטר בישראל דמוקרטי גם לערבים סבורים יותר שליהודים סיכוי גבוה יותר להצליח במדינת ישראל בהשוואה למי שרואים בישראל דמוקרטיה גם לערבים (75% לעומת 59%). בקרב האחרונים יש גם שיעור גבוה יותר של מי שסבורים כי ליהודים ולערבים אותו הסיכוי להצליח, לעומת שיעור זה בקרב הלא-מסכימים לטענה (24% לעומת 10%).

פילוח מדגם הערבים מראה כי מוסלמים סבורים יותר מנוצרים ומדרוזים שליהודים סיכוי גבוה יותר להצליח בישראל, אולי משום שניסיונם האישי והקבוצתי מעיד על כך יותר מניסיונם של בני שתי העדות האחרות. בפילוח לפי השכלה אנו למדים כי ככל שהמרוויינים משכילים יותר כך הם סבורים יותר שליהודים סיכוי גבוה יותר להצליח, ובד בבד הם סבורים פחות שליהודים ולערבים אותו הסיכוי להצליח. עוד מצאנו כי שיעור גבוה יותר מקרב המתגוררים בגליל ובמשולש סבורים שליהודים סיכוי

גבוה יותר להצליח לעומת המתגוררים ביתר האזורים, ובמיוחד לעומת המתגוררים בערים המעורבות. בפילוח לפי גיל מצאנו שהצעירים יותר סבורים פחות ממבוגרים שליהודים סיכוי גבוה יותר, ויותר מהמבוגרים שליהודים ולערבים יש אותו סיכוי להצליח. ממצא זה מעיד אולי שבנות ובני הדור הערבי הצעיר מרגישים שיש יותר שוויון הזדמנויות במדינה.

לוח 4.8 / למי יש יותר סיכוי להצליח במדינת ישראל כיום, ליהודים או לערבים? (%, ערבים)

סך הכול	לא יודעים	אותו סיכוי ליהודים ולערבים	לערבים סיכוי גבוה יותר	ליהודים סיכוי גבוה יותר	
100	5	30	6	59	מוסלמים
100	6	39	9	46	נוצרים
100	3	40	6	51	דרוזים
100	2	37	9	52	34-18
100	5	28	3	64	54-35
100	9.5	25.5	6	59	55 ומעלה
100	7	37	3.5	52.5	עד תיכונית ללא תעודת בגרות
100	1	35	8	56	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות
100	--	30	9	61	על-תיכונית
100	7	21	8	64	אקדמית
100	4	30	7	59	גליל
100	6	26	4	64	משולש
100	4	43	9	44	ערים מעורבות
100	5	41	5	49	נגב

בדיון שלעיל שאלנו שאלה כללית: למי יש יותר סיכוי להצליח במדינת ישראל כיום, וראינו שיש תמימות דעים כי ליהודים סיכוי גבוה יותר להצליח. נוסף על כך שאלנו על נושא מוגדר יותר – קבלה לעבודה וללימודים. שאלנו את המרואיינים על עמדתם בנוגע לטענה ש"אפילו אם הערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפנייהם". בכל המדידות, רוב מכריע מהערבים מסכימים עם טענה זו, דבר המעיד על תחושות אפליה וקיפוח. לעומת זאת, רק מיעוט הולך וקטן מהיהודים סבורים שאפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה יהודים מתקבלים לפנייהם.

קבלה של ערבים לעבודה וללימודים

שאלה 21

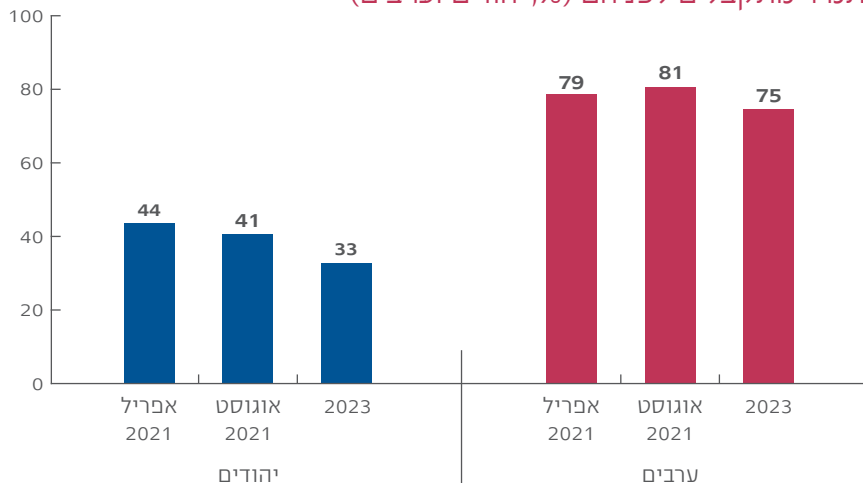
נספח 1

עמ' 172

נספח 2

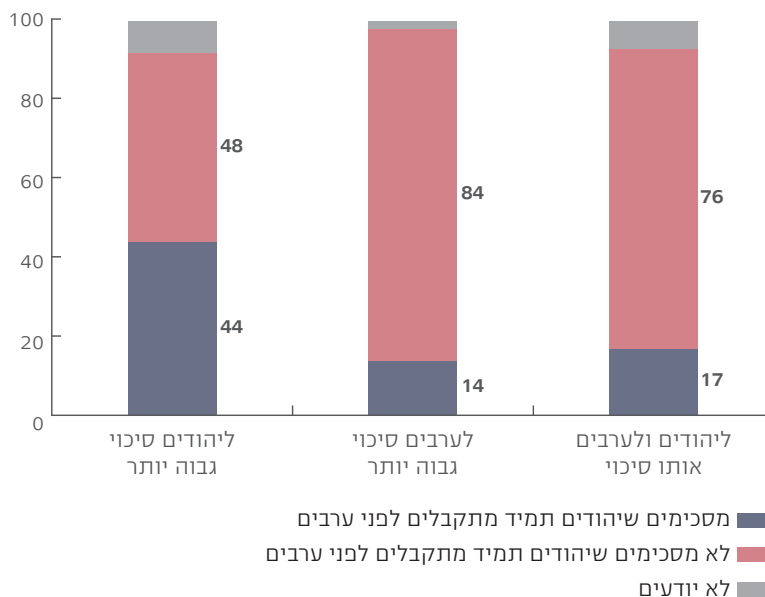
עמ' 200

תרשים 4.14 / מסכימים שאפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפנייהם (% יהודים וערבים)

הצלבנו את תשובות היהודים לשאלה זו עם תשובותיהם לשאלה למי יש יותר סיכוי להצליח במדינת ישראל כיום. כצפוי מצאנו כי שיעור המסכימים עם הקביעה שיהודים תמיד יתקבלו לפני ערבים בלימודים ובעבודה בקרב מי שסבורים שליהודים יש יותר סיכוי להצליח יותר גבוה יותר משיעורם בקרב הסבורים שלערבים סיכוי גבוה יותר או שליהודים ולערבים אותו הסיכוי.

תרשים 4.15 / "אפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפנייהם", לפי התשובות לשאלה למי יש יותר סיכוי להצליח, ליהודים או לערבים (% יהודים)

פילחנו את תשובות היהודים לשאלה זו לאורך השנים גם לפי מחנה פוליטי ומיקום על הרצף חרדים-חילונים. שיעור ההסכמה עם הקביעה שיהודים יתקבלו לעבודה וללימודים לפני ערבים בקרב הממקמים עצמם בשמאל גבוה יותר מאשר במרכז ובימין. אומנם בכל שלושת המחנות הפוליטיים חלה ירידה בשיעור זה בהשוואה למדידות 2021, אך הירידה החדה ביותר היא בקרב הממקמים את עצמם בשמאל. בהשוואה למדידות 2021 נרשמה ירידה של ממש גם בשיעור ההסכמה של החילונים, שבעבר רובם הסכימו עם היגד זה וכיום מיעוט בלבד. עוד ראינו שהחילונים והחרדים מסכימים יותר מדתיים וממסורתיים שליהודים קל יותר להתקבל מלערבים. ואולם, על סמך ממצאים קודמים שהצגנו, ייתכן מאוד שבעיני החילונים מדובר בתופעה שלילית ובעיני החרדים – בתופעה חיובית.

מפילוחים לפי גיל והצבעה בבחירות לכנסת 2022 עלו הממצאים האלה: מבוגרים מסכימים יותר מצעירים שיהודים תמיד יתקבלו ללימודים ולעבודה לפני ערבים, וכך גם מי שמגדירים את זהותם המרכזית "ישראלית" לעומת יתר הזהויות, ובמיוחד לעומת מי שהמגדירים את עצמם "יהודי".

לוח 4.9 / מסכימים שאפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפניהם (% יהודים)

2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021		
51	68	69	שמאל	מחנה פוליטי
41	48	50	מרכז	
26	30	34	ימין	
43	46	48	חרדים	מיקום עצמי על הרצף חרדים-חילונים
23	22	26	דתיים	
21	25	37	מסורתיים דתיים	
30.5	34	30	מסורתיים לא-דתיים	
39	54	56	חילונים	גיל
29	30.5	34	18-34	
30	41.5	47	35-54	
42	52	50	55 ומעלה	
41	-	-	ישראלי	זהות אישית מרכזית
25	-	-	יהודי	
35	-	-	ישראלי-יהודי	

כאמור, במדגם הערבים התקבל רוב גדול של מסכימים עם הקביעה שיהודים תמיד יתקבלו ללימודים ולעבודה לפני ערבים. בפילוח לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 נמצא שמצביעי חד"ש-תע"ל ובל"ד הסכימו יותר עם קביעה זו ממצביעי המפלגות הציוניות ומצביעי רע"ם. עוד מצאנו כי בכל הזהויות יש רוב להסכמה, אך רוב זה גדול יותר בקרב המגדירים את עצמם "ערבי".

לוח 4.10 / מסכימים שאפילו אם ערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפניהם (% ערבים)

70	רע"ם	הצבעה לכנסת 2022
80	חד"ש-תע"ל	
83	בל"ד	
76	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
61	מפלגות ציוניות	
76	לא הצביעו	
80	ערבי	זהות אישית מרכזית
70	ישראלי/ישראלי-ערבי	
70.5	פלסטיני	
73	הדת שלי	

שאלנו רק את המרואיינים היהודים אם הם מסכימים או לא מסכימים ש"בישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים". רוב היהודים, בכל המדידות, הביעו חוסר הסכמה עם אמירה זו, אולם במדידה הנוכחית מיעוט גדול במיוחד (41%) הסכימו עימה, השיעור הגבוה ביותר עד כה.

העדפת יהודים בקבלה לעבודה

שאלה 22

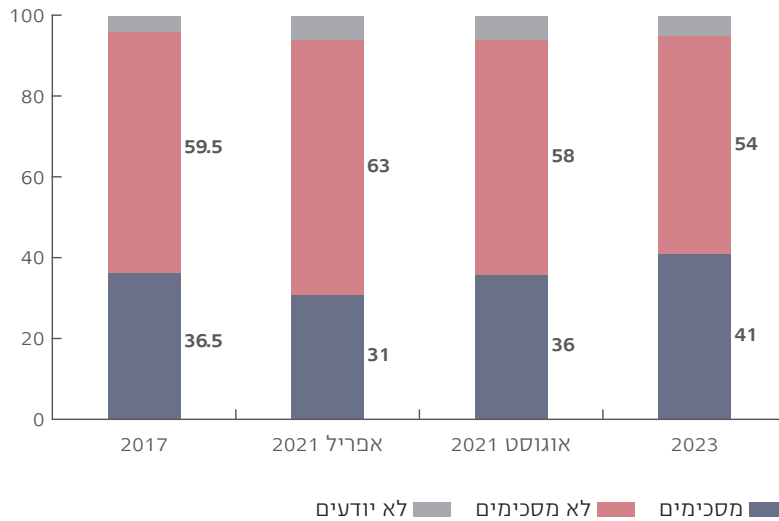
נספח 1

עמ' 173

נספח 2

עמ' 201

תרשים 4.16 / "בישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים" (%, יהודים)

פילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי ומיקום על הרצף חרדים־חילונים מלמד כי הממקמים את עצמם בימין מסכימים במידה הרבה ביותר שיש להעדיף יהודים בקבלה לעבודה, ואחריהם בפער גדול למדי – המרכז והשמאל. עם זאת, מצאנו עלייה קלה בהסכמה עם ההיגד גם בקרב השמאל והמרכז. פילוח לפי מיקום על הרצף חרדים־חילונים מראה שיעור הסכמה גבוה מאוד בקרב החרדים, כשלושה רבעים, לעומת רבע מהחילונים. מקרב המסורתיים והדתיים מדובר בכמחצית. בקרב הדתיים שוב חלה ירידה ניכרת, ונצטרך לחכות למדידה הבאה כדי להבין אם מדובר במגמה או באירוע מדידה חד־פעמי.

לוח 4.11 / מסכימים שבישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים (%, יהודים)

2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021	2017		
12	6	6.5	9	שמאל	מחנה פוליטי
27	21.5	13.5	15	מרכז	
54	51	47	52	ימין	
77	65	68	76	חרדים	מיקום על הרצף חרדים חילונים
43	69	56.5	54	דתיים	
52.5	47	41	46	מסורתיים דתיים	
43	33	28	34	מסורתיים לא־דתיים	
27	18	14	23	חילונים	

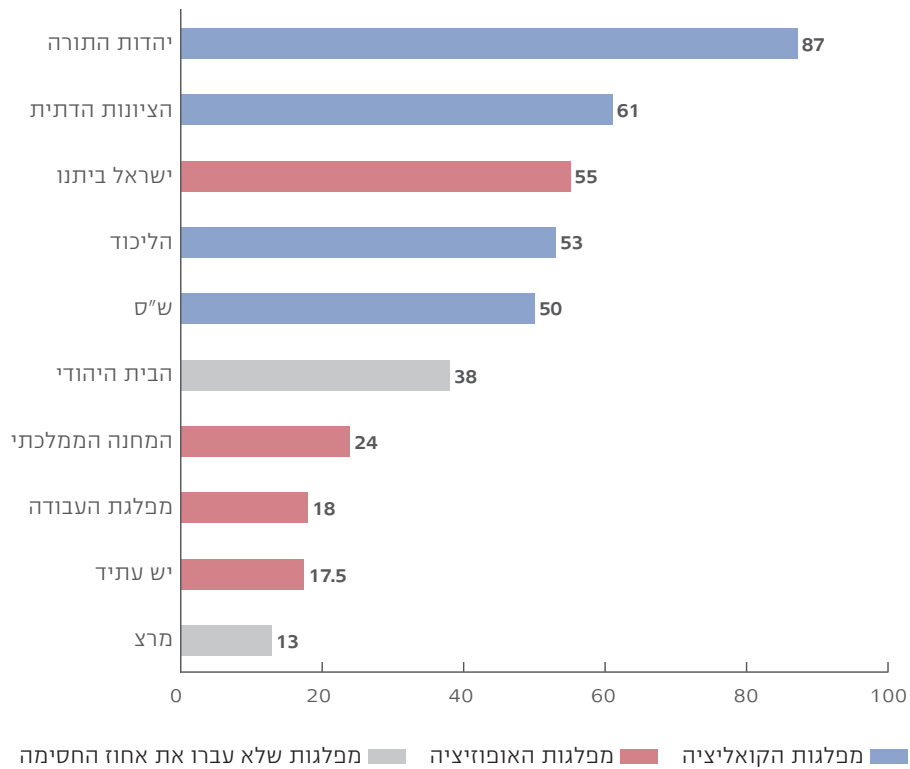
עוד פילחנו את מדגם היהודים לפי גיל, השכלה, הכנסה והגדרת זהות מרכזית. מהממצאים אנו למדים כי הצעירים יותר, בעלי השכלה והכנסה נמוכות יותר ומי שמגדירים את זהותם בעיקר "יהודי", מסכימים יותר מיתר קבוצות המשנה שיש להעדיף יהודים בקבלה לעבודה.

לוח 4.12 / מסכימים שבישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים (%, יהודים)

53	34-18	גיל
43	54-35	
27	55 ומעלה	
49.5	תיכונית ומטה	השכלה
52	על-תיכונית/אקדמית חלקית	
28	אקדמית	
47	מתחת למוצע	הכנסה
45	ממוצעת	
31	מעל הממוצע	
22	ישראלי	זהות אישית מרכזית
57	יהודי	
39	ישראלי-יהודי	

הצלבנו את שאלת מתן העדיפות ליהודים בקבלה לעבודה עם ההצבעה בבחירות לכנסת 2022 (יהודים). רוב מצביעי מפלגות הקואליציה מסכימים שיש להעדיף יהודים על פני ערבים, ואילו רוב מצביעי מפלגות האופוזיציה, לבד ממצביעי ישראל ביתנו, מתנגדים להעדפה זו.

תרשים 4.17 / מסכימים שיש לתת עדיפות ליהודים מערבים בקבלה לעבודה, לפי הצבעה בבחירות לכנסת 2022 (% יהודים)

פילחנו את שאלת מתן העדיפות ליהודים בקבלה לעבודה עם מידת ההסכמה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית. רוב גדול ממי שאינם מסכימים כי הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ציינו כי יש לתת עדיפות ליהודים בקבלה לעבודה או ללימודים, לעומת רק קצת יותר מרבע מהסבורים שהערבים רוצים להשתלב.

עוד קשר שמצאנו הוא בין התשובות לשאלה זו לבין העמדה בנוגע להפרדה בין יהודים ולערבים. כאן ראינו שיעורי הסכמה גבוהים יותר עם מתן עדיפות ליהודים בקבלה לעבודה בקרב התומכים בהפרדה לעומת שיעורי הסכמה נמוכים יותר בקרב המתנגדים.

לבסוף, מצאנו גם כי מרואיינים המסכימים שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה, הסכימו יותר שיש לתת עדיפות ליהודים בקבלה לעבודה לעומת מי שדחו את הטענה בדבר חוסר ההשלמה.

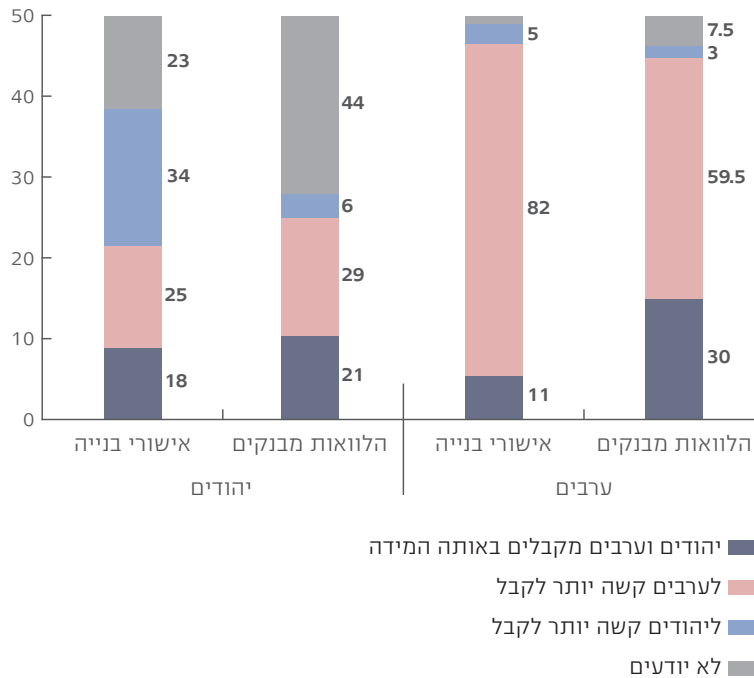
לוח 4.13 / הסכמה או אי-הסכמה שיש לתת עדיפות בקבלה לעבודה ליהודים על פני ערבים (% יהודים)

מסכימים שיש לתת עדיפות ליהודים	לא מסכימים שיש לתת עדיפות ליהודים	לא יודעים	סך הכול		
27.5	68	4.5	100	מסכימים שהערבים רוצים להשתלב	מידת ההסכמה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית
60	36	4	100	לא מסכימים שהערבים רוצים להשתלב	תמיכה או התנגדות לכך שהיהודים וערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה
63	34	3	100	תומכים בהפרדה בין יהודים לערבים	
21	76	3	100	מתנגדים להפרדה בין יהודים לערבים	
58	38.5	3.5	100	מסכימים שהערבים לא השלימו עם קיומה של ישראל	מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה
13	84	3	100	מסכימים שהערבים השלימו עם קיומה של ישראל	

בסקר 2023 שאלנו בפעם הראשונה על ההבדלים בסיכוייהם של יהודים וערבים לקבל אישורי בנייה והלוואות מבנקים בישראל. רוב המרוויינים הערבים סבורים שלערבים קשה יותר מליהודים לקבל הלוואות מבנקים, וביתר שאת אישורי בנייה. בקרב היהודים התמונה ברורה פחות. בסוגיית אישורי הבנייה – העמדה השכיחה אצל היהודים היא שלהם קשה יותר מלערבים לקבל אישורים כאלה. לעומת זאת, בסוגיית הלוואות מבנקים שיעור גבוה יותר של היהודים סבורים שלערבים קשה יותר לקבלן. ראוי לציין את שיעורם הגבוה של הלא-יודעים במדגם היהודים.

**הסיכויים של
יהודים וערבים
לקבל אישורי
בנייה והלוואות**
שאלות 24-25
נספח 1
עמ' 174-175

תרשים 4.18 / למי יש סיכוי רב יותר לקבל אישורי בנייה והלוואות מבנקים? (% יהודים וערבים)

מפילוח מדגם היהודים עולה כי למעלה ממחצית ממחנה השמאל, לעומת מיעוט גדול מהמרכז ומיעוט קטן מהימין, סבורים שלערבים קשה יותר לקבל אישורי בנייה. כמעט מחצית מהימין ציינו שליהודים קשה יותר.

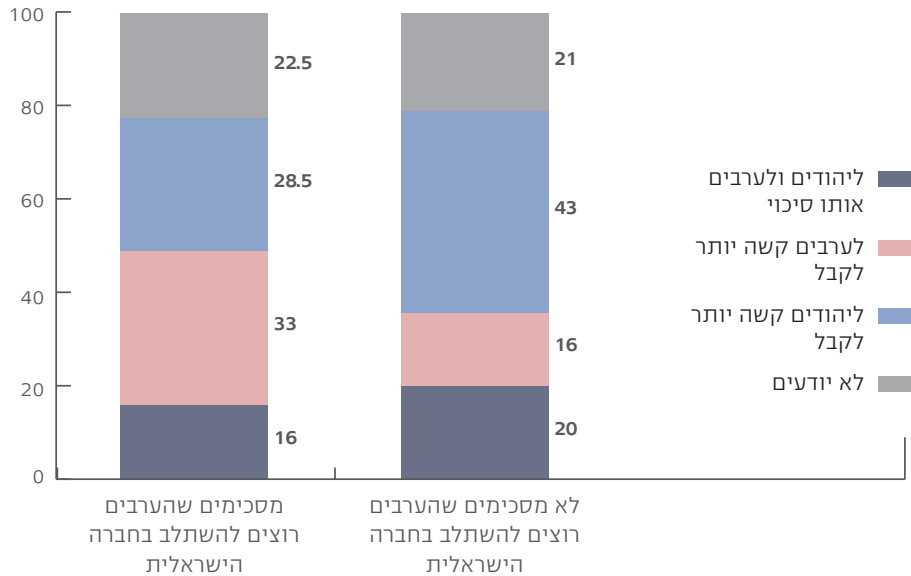
בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים נמצא כי החילונים והמסורתיים הלא-דתיים סבורים כי לערבים קשה יותר לקבל אישורי בנייה, ואילו ביתר הקבוצות התשובה השכיחה היא שליהודים קשה יותר. לבסוף, בפילוח לפי גיל והגדרת זהות מרכזית מצאנו שיעור גבוה יותר של מי שסבורים שלערבים קשה יותר לקבל אישורי בנייה בקרב גילי 55 ומעלה ובקרב המגדירים את זהותם המרכזית "ישראלי".

לוח 4.14 / למי יש סיכוי רב יותר לקבל אישורי בנייה? (% יהודים)

סך הכול	לא יודעים	ליהודים קשה יותר	לערבים קשה יותר	ליהודים ולערבים באותה המידה	
100	24.5	10	56.5	9	שמאל
100	28	21	39	12	מרכז
100	20	46	12	22	ימין
100	10	66	11	13	חרדים
100	23.5	48	12	16.5	דתיים
100	13	54	13	20	מסורתיים דתיים
100	20	35	30	15	מסורתיים לא-דתיים
100	30	17	33	20	חילונים
100	21	44	20	15	34-18
100	26	37	18	19	54-35
100	21.5	22	38	18.5	55 ומעלה
100	25	19	42	14	ישראלי
100	18	46	15	21	יהודי
100	25	30	27	18	ישראלי-יהודי

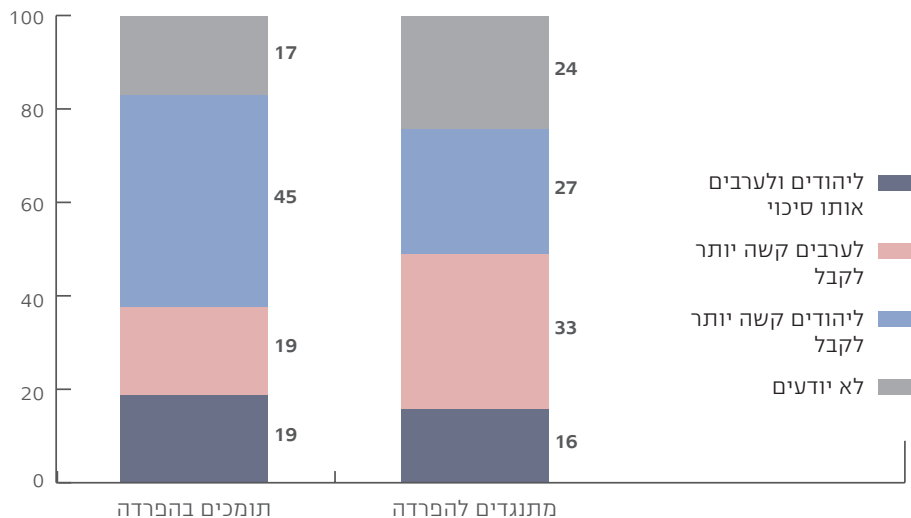
הצלבנו בין התשובות לשאלה זו לבין מידת ההסכמה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית. מצאנו כי מי שמסכימים כי הערבים אזרחי ישראל מעוניינים להשתלב בחברה, סבורים יותר שלערבים קשה יותר לקבל אישורי בנייה. מנגד, מי שלא מסכימים שהערבים מעוניינים להשתלב סבורים יותר שליהודים קשה יותר לקבל אישורי בנייה.

תרשים 4.19 / הסיכויים של יהודים וערבים לקבל אישורי בנייה, לפי מידת ההסכמה עם הטענה שהערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית (% , יהודים)

עוד הצלבנו בין התשובות לשאלת הקושי לקבל אישורי בנייה לבין העמדה כלפי הפרדה בין יהודים לבין לערבים, ומצאנו כי שיעור הסבורים שלערבים קשה יותר לקבל אישורי בנייה גבוה יותר בקרב המתנגדים להפרדה, ונמוך יותר בקרב התומכים בהפרדה, שחלק הארי שלהם סבורים שליהודים דווקא קשה יותר.

תרשים 4.20 / הסיכויים של יהודים וערבים לקבל אישורי בנייה, לפי העמדה כלפי הפרדה בין יהודים וערבים (% , יהודים)

פילחנו את מדגם היהודים בשאלת הסיכויים לקבל הלוואות מבנקים לפי מחנה פוליטי, מיקום על הרצף חרדים-חילונים, השכלה והגדרת זהות מרכזית. כפי שציינו קודם לכן, שיעור הלא-יודעים בשאלה זו גבוה מאוד (מעל 40%). עוד עלה כי שיעור הסבורים שלערכים קשה יותר לקבל הלוואות מבנקים גבוה יותר בקרב מי שממקמים עצמם במחנה השמאל, חילונים, בעלי השכלה אקדמית והמגדירים את זהותם המרכזית "ישראלי".

לוח 4.15 / למי יש סיכוי רב יותר לקבל הלוואות מבנקים? (% יהודים)

	ליהודים ולערבים באותה המידה	לערבים קשה יותר לקבל	ליהודים קשה יותר לקבל	לא יודעים	סך הכול
מחנה פוליטי	שמאל	10	48	2	40
	מרכז	19	28	4	49
	ימין	24.5	26	8	41.5
מיקום על הרצף חרדים-חילונים	חרדים	32	25	4	39
	דתיים	16	16	17	51
	מסורתיים דתיים	23	26	6	45
	מסורתיים לא-דתיים	28.5	24	7	40.5
	חילונים	15.5	37	4	43.5
השכלה	תיכונית ומטה	18.5	28	7.5	46
	על-תיכונית/ אקדמית חלקית	30	20	7	43
	אקדמית	17	36	4	43
זהות אישית מרכזית	ישראלי	13	44	3	40
	יהודי	30	21	10	39
	ישראלי-יהודי	21	28	5	46

בהצלבה בין שאלה זו לבין מידת ההסכמה בדבר רצונם של הערבים אזרחי ישראל להשתלב בחברה הישראלית מצאנו כי יותר משליש (34%) מהיהודים המסכימים שהערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית ציינו כי לערבים קשה יותר לקבל הלוואה מהבנק, לעומת פחות מרבע (24%) מהיהודים שאינם מסכימים שהערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית שהסכימו עם טענה זו.

כאמור, בקרב מדגם הערבים התקבל רוב גדול של מי שסבורים שלערבים קשה יותר לקבל אישורי בנייה. בכל זאת מצאנו כמה הבדלים ראויים לציון: למשל, שיעור גבוה יותר של סבורים שלערבים קשה יותר לקבל אישורים נמצא בקרב מי שלא הסכימו עם הטענה שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים. תמונה דומה מצאנו גם בקרב מי שאינם סבורים שהיהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית. לבסוף, נמצאו גם הבדלים על בסיס אופן ההצבעה (מפלגות ציוניות – 78%, חד"שיתע"ל – 72%, רע"ם – 84.5% ובל"ד – 87%), וכן לפי עדה דתית (מוסלמים – 84%, נוצרים – 74% ודרוזים – 74.5%).

גם בשאלה בעניין הסיכויים לקבל הלוואות מבנקים רוב הערבים סבורים שלערבים קשה יותר לקבל הלוואות כאלה (אם כי לא רוב גדול כמו בעניין אישורי הבנייה). גם כאן מצאנו שיעור גבוה יותר של מי שסבורים שלערבים קשה יותר לקבל הלוואות מבנקים בקרב המתגוררים בגליל ובמשולש, בעלי השכלה נמוכה, מי שמגדירים את זהותם העיקרית "פלסטיני" ומי שאינם סבורים שהיהודים רואים בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית.

לוח 4.16 / למי יש סיכוי רב יותר לקבל הלוואות מבנקים? (% ערבים)

	ליהודים ולערבים באותה המידה	לערבים קשה יותר לקבל	ליהודים קשה יותר לקבל	לא יודעים	סך הכול	
גליל	26.5	61	5	7.5	100	אזור מגורים
משולש	30	64	2	4	100	
ערים מעורבות	44	48	2	6	100	
נגב	36	56	–	8	100	
עד תיכונית ללא תעודת בגרות	24	64	3.5	8.5	100	השכלה
תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	27	64	5	4	100	
על-תיכונית	34	54	3	9	100	
אקדמית	43	48	2	7	100	
ערבי	30.5	60	5	4.5	100	זהות אישית מרכזית
ישראלי/ישראלי-ערבי	32	62.5	2	3.5	100	
פלסטיני	18	74	3	5	100	
הדת שלי	39	47	3	11	100	

פרק 5 / יחסי יהודים-ערבים – רמת הפרט וחיי היום-יום

הנושאים הנדונים בפרק זה:

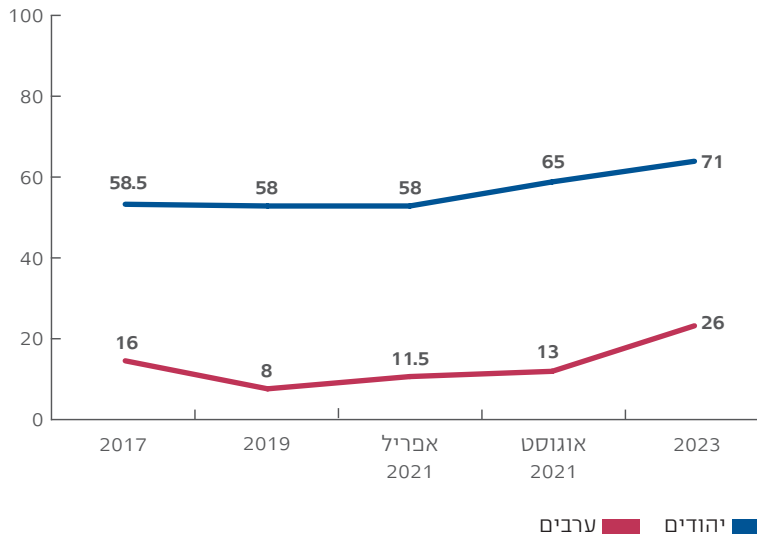
- הימנעות מכניסה ליישובים יהודיים/ערביים
- חשש למשמע דיבור בערבית במקומות ציבוריים וחשש לדבר ערבית בקרבת יהודים
- עבודה ביישובים יהודיים/ערביים
- הנכונות להעסיק מורים ולקבל שירותים מבעל מקצוע מהקבוצה האחרת
- נכונות להשכיר דירה ל"אחר" מסוגים שונים
- השכלת נשים ויציבות המשפחה
- אלימות במשפחה
- אכיפה של פוליגמיה בציבור הערבי

עד כה נבחנו מערכות היחסים בין האזרחים היהודים לערבים בישראל ברמת המדינה וברמת החברה. בפרק הנוכחי תיבחן מערכת היחסים בין שתי הקבוצות ברמת הפרט ובביטוייה בחיי היום-יום. ההנחה שלנו, שגם קיבלה אישוש במדידות קודמות, היא שכיווני ההתפתחות בכל אחת משלוש הרמות האלה אינם אחידים בהכרח. במילים אחרות, הרעה במערכת היחסים ברמת המדינה אינה משליכה בהכרח על ההתפתחויות ביחסים בין הקבוצות ברמת הפרט ובחיי היום-יום ולהפך.

נפתח בהיבט הבסיסי ביותר: הימצאות באותו מרחב גאוגרפי. בקרב היהודים רוב ברור ענו שהם משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים. מדובר בעלייה מתמשכת בשיעור המשיבים כך מהמדידה הראשונה – ב־2017 מצאנו רוב, שהלך וגדל, של יהודים המשתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים. "קפיצה" מסוימת אפשר לזהות במדידת אוגוסט 2021, כשלושה חודשים לאחר אירועי האלימות בין ערבים ליהודים, בעיקר בערים המעורבות. למעשה, כיום מדובר בכמעט שלושה רבעים של יהודים שדיווחו שהם משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים, ממצא שיש לו השלכות חברתיות אבל גם כלכליות, שכן בעבר היה היקף המסחר ביישובים ערביים גדול יותר מהיקפו היום, משום שיהודים היו מגיעים ליישובים האלה כדי לצרוך שירותים למיניהם.

שיעור הערבים המשתדלים שלא להיכנס ליישובים יהודיים עלה גם כן, והוא מגיע כיום לרבע מהעונים, אם כי שיעור זה תמיד נמוך בהרבה משיעור היהודים הנמנעים מכניסה ליישובים ערביים. את הפער אפשר להסביר אולי במידות השונות של הפחד להיפגע (אך שבעת האחרונה היו כמה וכמה אירועים של תקיפת ערבים ביישובים יהודיים), אבל מן הסתם בראש ובראשונה בצורך הגדול יותר של ערבים לעבוד ביישובים יהודיים או להיעזר בשירותים הנמצאים רק בהם.

הימנעות מכניסה ליישובים ערביים/יהודיים
שאלה 23
נספח 1
עמ' 173
נספח 2
עמ' 202

תרשים 5.1 / משתדלים שלא להיכנס ליישובים יהודיים/ערביים (% יהודים וערבים)

פילוח תשובות היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה כי בהשוואה למדידות של שנת 2021 נרשמה עלייה בשיעור הנמנעים מכניסה ליישובים ערביים בשלושת המחנות, והעלייה הגבוהה ביותר נמדדה בקרב מצביעי השמאל – חלק גדול ממחנה זה, אם כי לא רוב, דיווחו כי הם משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים. שיעור זה גבוה בהרבה בקרב מצביעי המרכז, ואף יותר מכך בקרב מצביעי הימין, שם מדובר ברוב ממש.

לוח 5.1 / משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים, לפי מחנה פוליטי (% יהודים)

	2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021	
שמאל	43	35	34	
מרכז	67.5	62	47.5	
ימין	78	76.5	70	

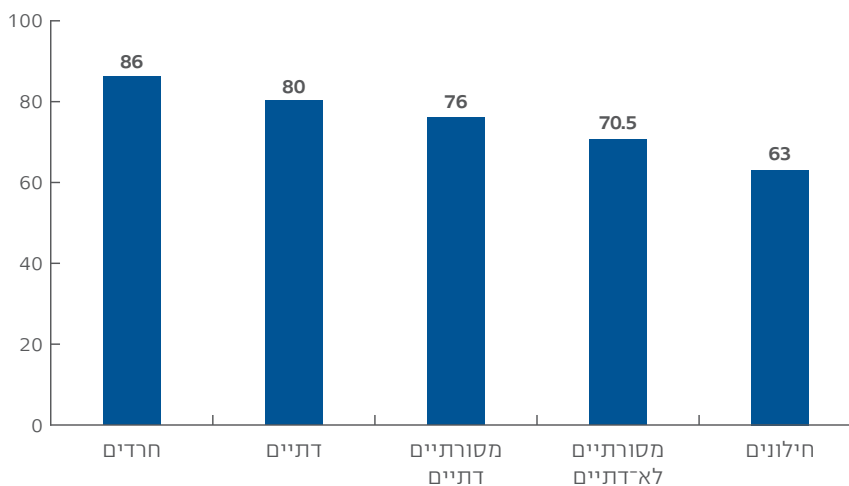
פילוח תשובות מדגם היהודים לפי אזור מגורים מעלה כי כמחצית מהמרוויינים המתגוררים בצפון, אזור המאופיין באוכלוסייה ערבית גדולה, משתדלים להימנע מכניסה ליישובים ערביים. בדרום, שאף הוא מתאפיין באוכלוסייה ערבית גדולה, שיעור זה גבוה עוד יותר ועומד על כמעט שלושה רבעים. אלא שנראה ששיעור הערבים בסביבה אינו הסבר מרכזי, שכן היהודים המתגוררים במרכז, אזור שבו שיעור נמוך יותר של תושבים ערבים, נמנעים יותר מכניסה ליישובים הערביים.

לוח 5.2 / משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים, לפי אזור מגורים (% יהודים)

89	יהודה ושומרון
75	מרכז
73	דרום
71	תל אביב
70	ירושלים
66	חיפה
53	צפון

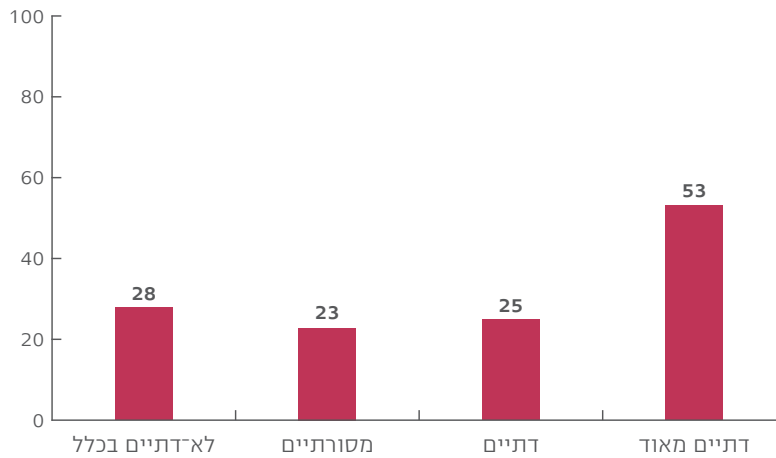
בדקנו אם המיקום על הרצף חרדים-חילונים מסביר את העמדות בנושא זה. מפילוח התשובות עולה כי בכל הקבוצות הרוב משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים, אבל החרדים נמנעים מכך במידה הרבה ביותר והחילונים במידה המועטה ביותר.

תרשים 5.2 / משתדלים שלא להיכנס ליישובים ערביים, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

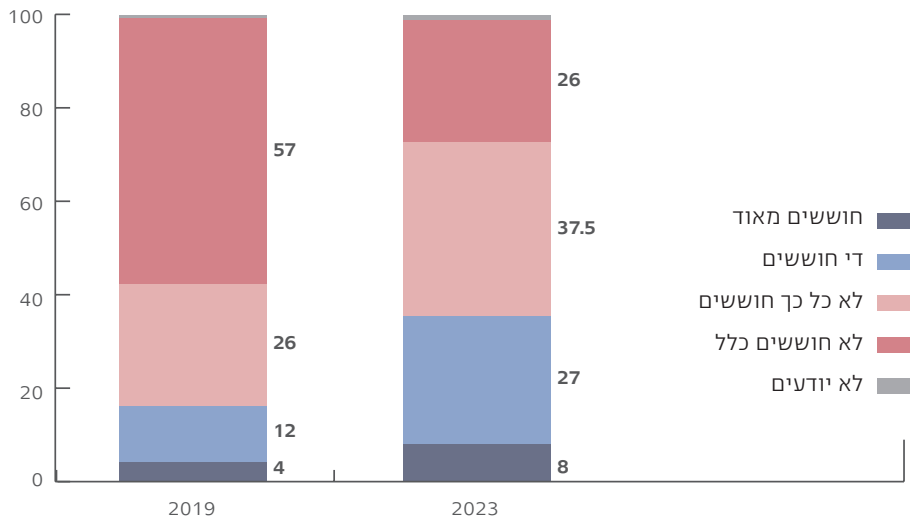
מגמה דומה נרשמה גם במדגם הערבים: הדתיים יותר נמנעים יותר מכניסה ליישובים יהודיים בהשוואה לדתיים פחות, אם כי במדגם זה רק בקרב מי שהגדירו עצמם "דתי מאוד" מצאנו רוב (קטן) לנמנעים מלהיכנס ליישובים יהודיים. לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין הקבוצות בפילוח לפי מין, הכנסה, השכלה, גיל, אזור מגורים ועדה דתית.

תרשים 5.3 / משתדלים שלא להיכנס ליישובים יהודיים, לפי רמת דתיות (% ערבים)

במיוחד בתקופות מרובות פיגועים, אבל לא רק בהן, ניכרת לא פעם תחושת אי-נוחות מנוכחות "האחר" במרחב המחיה של קבוצה לאומית זו או אחרת. ואכן, מעט למעלה משליש (35%) מהמשיבים היהודים דיווחו כי הם חוששים כשמישהו בסביבתם מדבר ערבית במרחב הציבורי. הנתונים השנה מציגים עלייה חדה בשיעור זה לעומת המדידה ב-2019, אז עמד שיעור מי שהעידו על חשש כזה על 16% בלבד.

תרשים 5.4 / חוששים לקשמע דיבור בערבית במקומות ציבוריים (% יהודים)

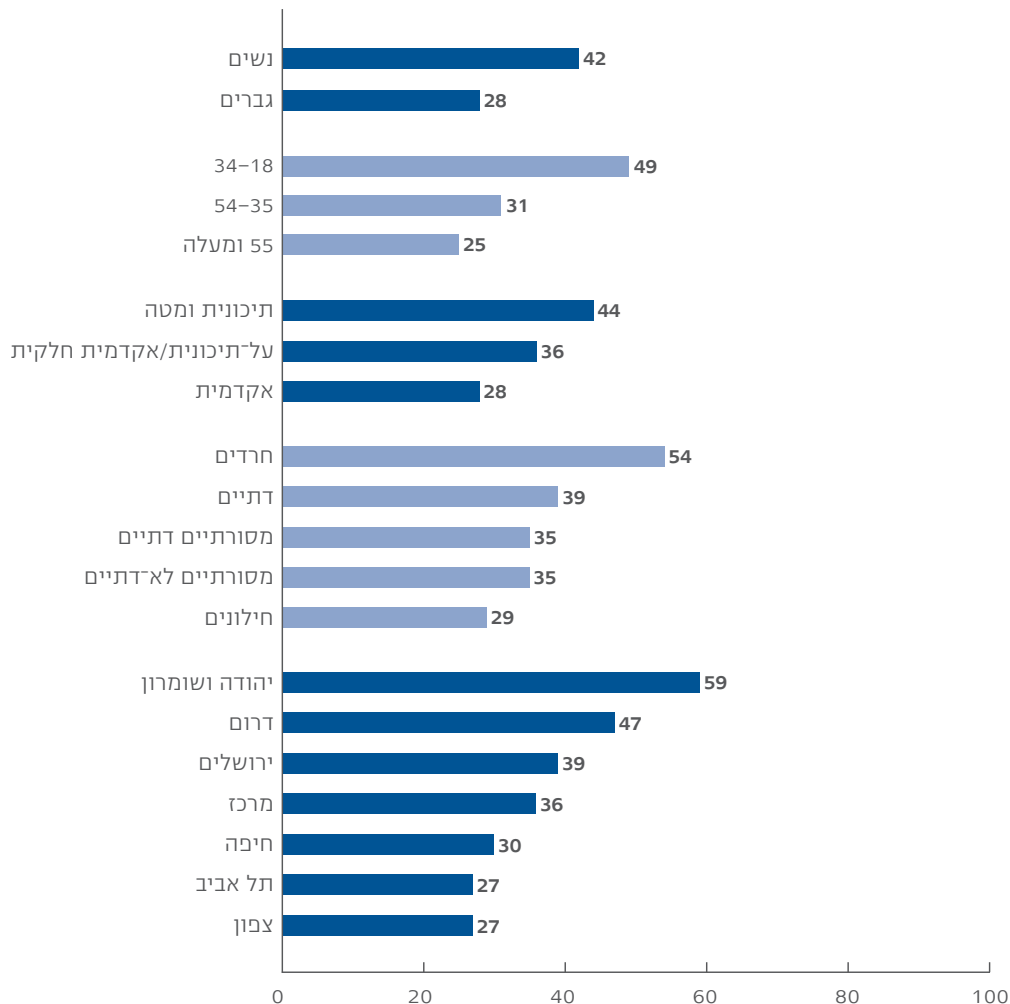

חשש למשמע דיבור בערבית במקומות ציבוריים
שאלה א32
נספח 1
עמ' 178
נספח 2
עמ' 206

חלוקה לפי מין מעלה כי נשים יהודיות (42%) חוששות למשמע ערבית בשיעור גבוה הרבה יותר מגברים (28%). חלוקה לפי גיל העלתה כי צעירים מדווחים על החשש הרב ביותר (49%), ואילו בני 55 ומעלה על החשש המועט ביותר (25%). כן נמצא יחס הפוך בין השכלה לחשש למשמע דיבור בערבית במקום ציבורי: ככל שהשכלה גבוהה יותר החשש למשמע דיבור בערבית נמוך יותר. בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדי-חילונים עולה כי החרדים הם החוששים ביותר מבין חמש קבוצות המשנה.

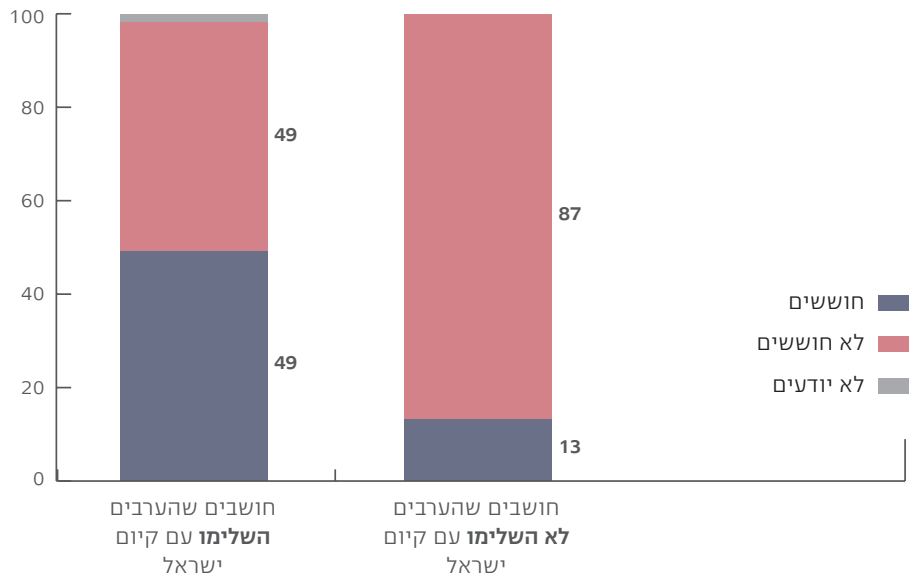
חלוקה לפי אזור מגורים מעלה כי במחוז יהודה ושומרון יש רוב לחוששים למשמע ערבית, במחוז הדרום קרוב למחצית חוששים ממשמע ערבית, בירושלים יותר משליש ובחיפה מעט פחות משליש. גם באזור המרכז, אזור שכאמור אינו מתאפיין באוכלוסייה ערבית גדולה, החשש בקרב יהודים למשמע השפה הערבית הוא מעט יותר משליש. באזור הצפון ובתל אביב כרבע מהמשיבים הביעו חשש למשמע השפה הערבית.

תרשים 5.5 / חוששים למשמע דיבור בערבית במקומות ציבוריים, לפי מין, גיל, השכלה, מיקום על הרצף דתיים-חילונים ואזור מגורים (% יהודים)

פילחנו את שאלת החשש למשמע דיבור בערבית במקומות ציבוריים לפי מידת ההסכמה עם הטענה שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה. מהפילוח עולה שרוב גדול ממי שאינם מסכימים כי הערבים לא השלימו עם מדינת ישראל אינם חוששים למשמע ערבית, ואילו מי שסבורים כי אזרחי ישראל הערבים לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל חלוקים בדעתם.

תרשים 5.6 / חוששים למשמע דיבור בערבית במרחב הציבורי, לפי עמדה בעניין השלמת הערבים עם קיומה של מדינת ישראל (% יהודים)

במקביל לשאלה שהוצגה ליהודים נשאלו הערבים אם הם מרגישים חופשיים לדבר בערבית במקום ציבורי בנוכחות יהודים. רוב ברור, כשלושה רבעים, השיבו בחיוב. עם זאת, מדובר בירידה קלה לעומת המדידה הקודמת ב־2019, כנראה במסגרת החרפת היחסים בין שני הציבורים. בהשוואה בין תשובות היהודים לשאלה הקודמת לתשובות הערבים לשאלה זו יש משום פוטנציאל לחיכוך – שכן חלק ניכר מהיהודים חוששים כשהם שומעים ערבית בסביבתם, בעוד רוב הערבים אינם חוששים לדבר ערבית בנוכחותם.

חשש לדבר ערבית בקרב יהודים

שאלה 332

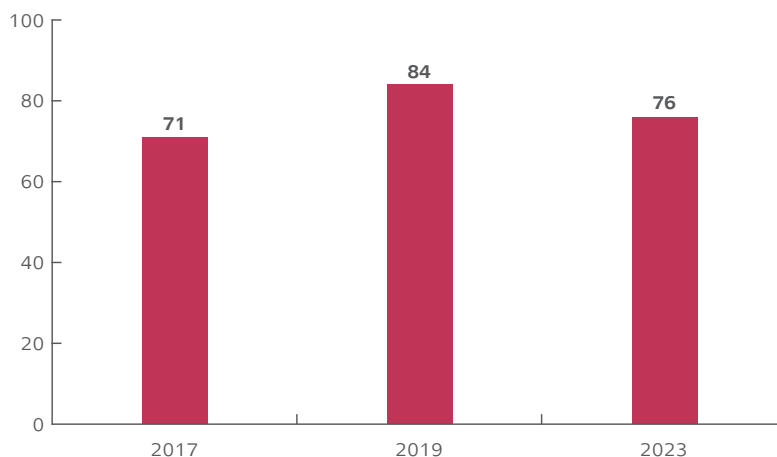
נספח 1

עמ' 179

נספח 2

עמ' 206

תרשים 5.7 / מרגישים חופשיים לדבר בערבית במקומות ציבוריים בקרבת יהודים (%, ערבים)

תחושת הנוחות של הערבים לדבר בשפתם ניכרת בכל קבוצות המשנה שנבדקו (גיל, מין, אזור מגורים, השכלה ומידת דתיות) ללא הבדלים מהותיים ביניהן.

יוצא דופן הוא משתנה העדה הדתית. פילוח לפי משתנה זה העלה כי אומנם הרוב בכל העדות מרגישים נוח לדבר ערבית בסביבת יהודים, אבל לא באותה מידה: מוסלמים (75%) מרגישים חופשיים לדבר ערבית בנוכחות יהודים מעט פחות מנוצרים (85%) ומדרוזים (83%). נתון זה משקף את ההבדלים באופי מערכות היחסים בין קבוצת הרוב היהודית לעדות הדתיות השונות בציבור הערבי, שעליהם כבר עמדנו בפרקים קודמים.

בדקנו את נכונות המרואיינים לעבוד ביישובים של הציבור האחר בתנאי שהשכר ותנאי עבודה הולמים את ציפיותיהם. במדגם היהודים רק כרבע היו מוכנים לעבוד במקום עבודה המתאים להם מבחינת שכר ותנאי עבודה אך ממוקם ביישוב ערבי בשטח ישראל.

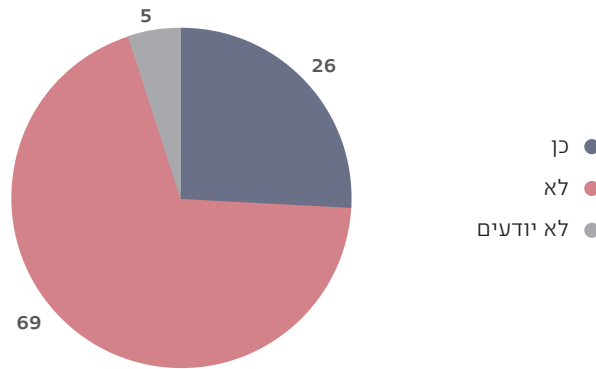
**עבודה ביישובים
יהודיים/ערביים**

שאלה 43

נספח 1

עמ' 184

תרשים 5.8 / נכונות לעבודה ביישוב ערבי בשטח ישראל (% יהודים)

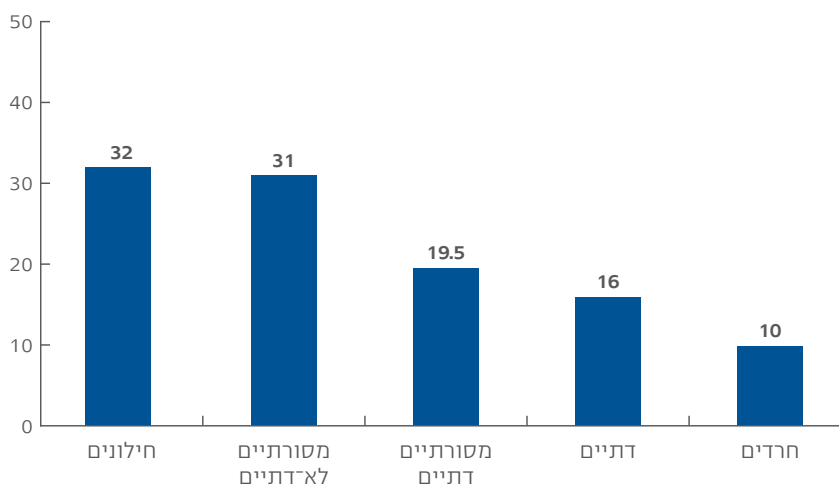

בפילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי עולה כי כמחצית מהשמאל (48%) היו מוכנים לעבוד ביישוב ערבי, לעומת פחות משליש בקרב המרכז (30%) וכחמישית בלבד בימין (19%).

בפילוח מדגם היהודים לפי הכנסה עולה ממצא מפתיע לכאורה – שיעור בעלי ההכנסה הנמוכה מהממוצע המוכנים לעבוד במקום עבודה הממוקם ביישוב ערבי אם תנאי השכר והעבודה הולמים את ציפיותיהם, הוא הנמוך ביותר (20%). שיעור זה גבוה יותר כאשר ההכנסה ממוצעת (27%) ומעל הממוצע (33%). אולם ייתכן שלא ההכנסה עצמה ממלאת כאן תפקיד אלא העובדה שבקרב בעלי ההכנסות הנמוכות מהממוצע יש יותר חרדים ואנשי ימין.

בפילוח המדגם לפי מין מצאנו שיעור גבוה בהרבה של גברים (33%) שהיו מוכנים לעבוד ביישוב ערבי בהנחה שתנאי העבודה והשכר הולמים את הציפיות, לעומת 19% בלבד בקרב הנשים. בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי בקרב החילונים הנכונות לעבוד ביישוב ערבי היא הגבוהה ביותר ועומדת על 32%. הנכונות הנמוכה ביותר היא בקרב החרדים – 10% בלבד.

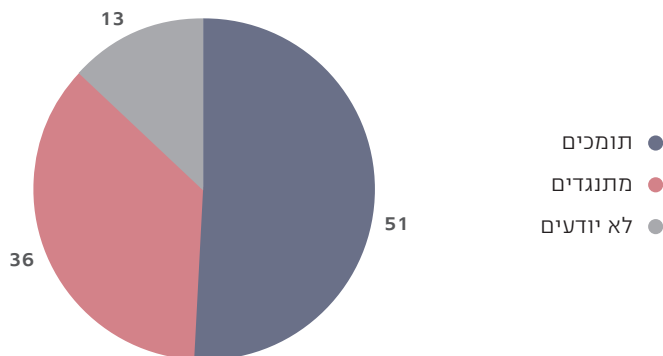
תרשים 5.9 / נכונות לעבוד במקום עבודה הנמצא ביישוב ערבי בשטח ישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (%) (יהודים)

במדגם הערבים 93% מהמשיבים מוכנים לעבוד ביישוב יהודי. לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין הקבוצות בפילוח לפי מין, הכנסה, השכלה גיל, דתיות או עדה דתית.

אחד הנושאים הרגישים ביותר ביחסי רוב ומיעוט הוא החשיפה של ילדים לציבור האחר. לפיכך היהודים נשאלו אם הם תומכים בהעסקת מורים ומורות ערבים בבתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם השפה הערבית, או מתנגדים לכך, והערבים נשאלו על העסקת מורים יהודים באותה מתכונת. ממצאי הסקר מורים כי כמחצית מהיהודים תומכים בכך.

תרשים 5.10 / תומכים בהעסקת מורות ומורים ערבים בבתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם השפה הערבית, או מתנגדים לכך (%) (יהודים)

נכונות להעסקת מורים מהקבוצה האחרת בבתי ספר

שאלה 44

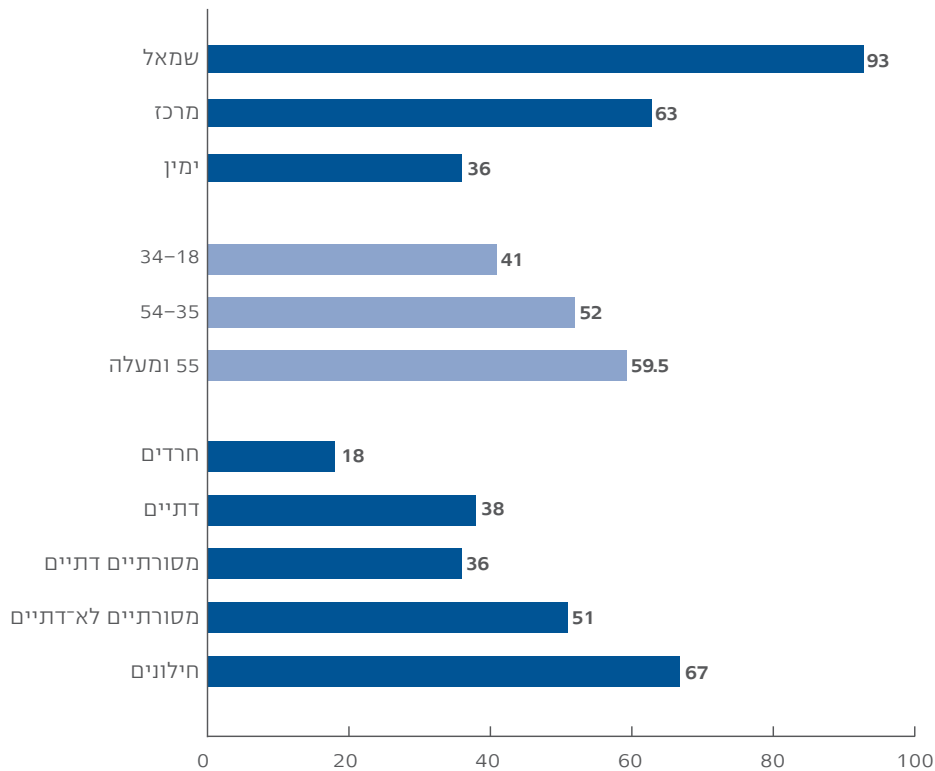
נספח 1

עמ' 185

ממצא זה מסתיר הבדלים גדולים בתוך הציבור היהודי. פילוח לפי מחנה פוליטי מעלה כי לצד תמיכה כמעט מוחלטת של השמאל בהעסקת מורים ומורות ערבים בבתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם השפה הערבית, במרכז יש רוב קטן יותר, ובימין רק מיעוט תומך בכך.

פילוח לפי גיל מעלה כי צעירים תומכים בהעסקת מורים ערבים בבתי ספר יהודיים פחות ממבוגרים. בפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי שני שלישים מהחילונים תומכים בהעסקת מורים ומורות ערבים בבתי ספר יהודיים, לעומת כמחצית בקרב המסורתיים הלא-דתיים, קרוב לשליש בקרב הדתיים והמסורתיים דתיים ופחות מחמישית מהחרדים.

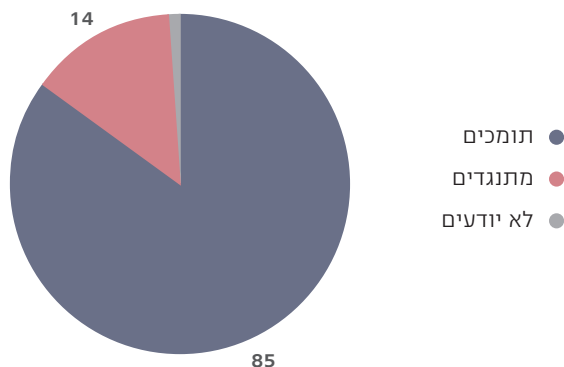
תרשים 5.11 / תומכים בהעסקת מורות ומורים ערבים בבתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם השפה הערבית, לפי מחנה פוליטי, גיל ומיקום על הרצף חרדים-חילונים (% יהודים)

פילוח של שאלת התמיכה בהעסקת מורים ומורות ערבים בתי ספר יהודיים בהוראת מקצועות שאינם השפה הערבית לפי שאלת החשש למשמע השפה הערבית במקומות ציבוריים מעלה כי בקרב החוששים למשמע ערבית הרוב (54.5%) מתנגדים וכשליש תומכים בהעסקת מורים ומורות ערבים ילמדו בבתי ספר יהודיים מקצועות שאינם השפה הערבית. לעומת זאת, בקרב מי אינם חוששים למשמע השפה הערבית במקומות ציבוריים, הרוב (62%) תומכים בכך ומיעוט (26%) מתנגדים.

כאמור, הערבים נשאלו אם הם תומכים בהעסקת מורים ומורות יהודיים בבתי ספר ערביים בהוראת מקצועות שאינם השפה העברית. רוב המרואיינים הערבים תומכים במהלך כזה. נראה כי בכל קבוצות המשנה מדובר ברוב של תומכים, אך שיעורים שונים.

תרשים 5.12 / תומכים בהעסקת מורות ומורים יהודים בבתי ספר ערביים בהוראת מקצועות שאינם השפה העברית, או מתנגדים לכך (% ערבים)

גם במדגם הערבים התמיכה בהעסקת מורים יהודים יורדת ככל שעולה רמת הדתיות, אם כי תמיד מדובר ברוב של תומכים. בפילוח מדגם הערבים לפי עדה דתית עולה כי אף שיש רוב גדול לכך בכל העדות הדתיות, דרוזים תומכים במהלך הזה בשיעור הגבוה ביותר (91%), ואילו מוסלמים תומכים בו קצת פחות (83%).

בפילוח מדגם הערבים לפי הצבעה בבחירות האחרונות עולה כי התמיכה במהלך זה גבוהה מאוד בקרב מצביעי כל המפלגות. בפילוח לפי אזור מגורים עולה כי שיעור המשיבים תושבי הגליל שהביעו תמיכה בכך גבוה משיעור התומכים בשאר אזורי הארץ.

לוח 5.3 / תומכים בהעסקת מורות ומורים יהודים בבתי ספר ערביים בהוראת מקצועות שאינם השפה העברית (% ערבים)

91.5	דרוזים	עדה דתית
87	נוצרים	
83	מוסלמים	
71	דתיים מאוד	רמת דתיות
83	דתיים	
86	מסורתיים	
87	לא דתיים בכלל	

85	חד"שיתע"ל	הצבעה לכנסת 2022
89	רע"ם	
78	בל"ד	
85	ממוצע מכלול המפלגות הערביות	
93.5	מפלגות ציוניות	
88	גליל	אזור מגורים
80	משולש	
81.5	ערים מעורבות	
79	נגב	

בדקנו את הנכונות של כל אחד מהציבורים לרכוש או לקבל שירותים מבעלי מקצוע מהציבור האחר. הבדיקה כללה ארבעה מקצועות: רפואה, עריכת דין, קבלנות שיפוצים ומכונאות רכב, שבהם ניתן למצוא יהודים וערבים בשיעורים גבוהים.

מפילוח מדגם היהודים עולה כי לרוב המרואיינים לא משנה אם בעל המקצוע הוא ערבי או יהודי, ורק כשליש היו מעדיפים יהודי כמוהם. יוצא דופן הוא מקצוע עריכת הדין, מקצוע שבו לרוב המרואיינים היהודים הייתה העדפה שעורך הדין יהיה יהודי.

מגמה דומה נמצאה גם בפילוח מדגם הערבים. על פי רוב, למשיבים הערבים לא משנה אם בעל המקצוע יהיה יהודי או ערבי, אם כי שיעור מי שהעדיפו מכונאי רכב או קבלן שיפוצים ערבי היה גבוה למדי. מעניין שכשמדובר ברופא, הן בקרב היהודים הן בקרב הערבים, הבחירה בתשובה "לא משנה לי" הייתה בשיעורים הגבוהים ביותר, מן הסתם בשל ההרגל רב השנים של ערבים ויהודים בישראל לקבל טיפול במערכת הבריאות מאנשים השייכים ללאום האחר.

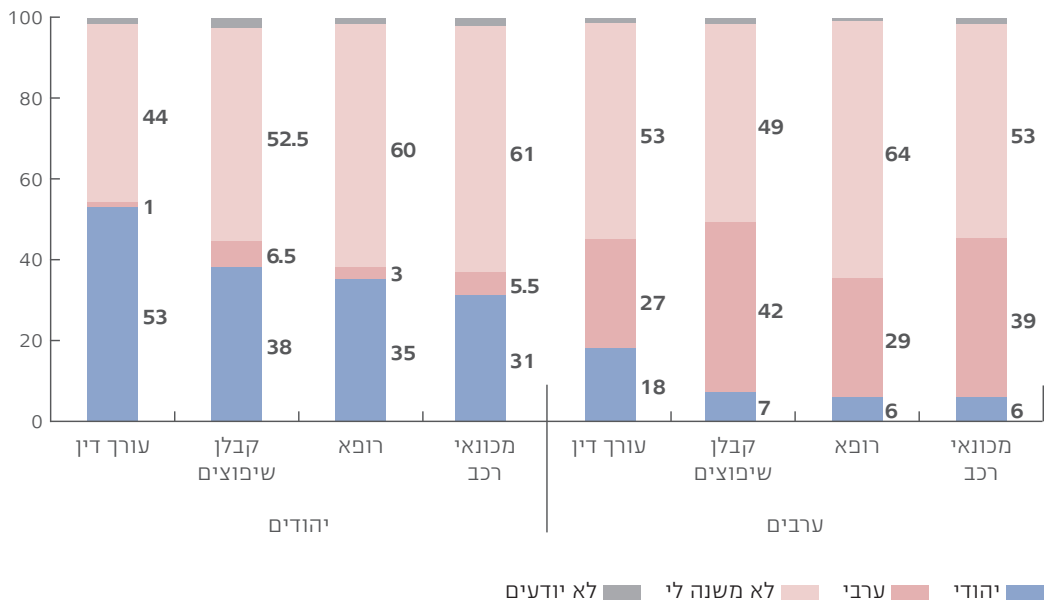
קבלת שירותים מבעל מקצוע מהקבוצה האחרת

שאלות 35-38

נספח 1

עמ' 180-182

תרשים 5.13 / האם היית מעדיף שיטפל בך איש מקצוע יהודי או ערבי? (% יהודים וערבים)

מפילוח המדגמים לפי גיל עולה כי בשני המדגמים, ערבים ויהודים כאחד, ככל שגיל המשיבים צעיר יותר כך עולה הנטייה שלהם לרכוש שירותים של בעל מקצוע השייך ללאום שאליו הם שייכים. התופעה חוזרת על עצמה בכל ארבעת המקצועות שנבחנו, מה שעולה בקנה אחד עם הממצאים לכל אורך הדוח בדבר הרמה הגבוהה יותר של הניכור, אם לא האנטגוניזם לצד האחר, בגילים הצעירים יותר, בעיקר בציבור היהודי.

לוח 5.4 / האם היית מעדיף בעל מקצוע ערבי או יהודי? (% יהודים וערבים)

מקצוע	גיל	איש מקצוע יהודי	איש מקצוע ערבי	לא משנה לי	לא יודעים	סך הכול
רופא	34-18	47	4	46	3	100
	54-35	39	1.5	58	1.5	100
	55 ומעלה	20	3	77	0	100
עורך דין	34-18	64	1	33	2	100
	54-35	50.5	1	45.5	3	100
	55 ומעלה	46	1	52	1	100
קבלן שיפוצים	34-18	47	7.5	40.5	5	100
	54-35	39	4.5	54	2.5	100
	55 ומעלה	27.5	8	63.5	1	100
מכונאי רכב	34-18	41	8.5	48	2.5	100
	54-35	32	4	62	2	100
	55 ומעלה	20	5	72	3	100
רופא	34-18	5	35	59	1	100
	54-35	6	25.5	68	0.5	100
	55 ומעלה	9	20	68	2	100
עורך דין	34-18	16	34	48.5	1.5	100
	54-35	20	20	59	1	100
	55 ומעלה	21	22	53	3	100
קבלן שיפוצים	34-18	7	45.5	45.5	2	100
	54-35	9	43	47	1	100
	55 ומעלה	3	34	58	5	100
מכונאי רכב	34-18	4	48	46	2	100
	54-35	8	34	57	1	100
	55 ומעלה	6	25.5	63	5.5	100

פילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי מעלה פערים גדולים בין ימין לשמאל בנכונות לרכוש או לקבל שירותים מבעל מקצוע מהציבור האחר: 86% מהשמאל השיבו שלא משנה להם אם רופא יהיה ערבי או

יהודי, לעומת 73% מהמרכז ו-49% מהימין. הנטייה של המרכז היא שלא להעדיף לאום כלשהו ועבור רובם הבחירה המועדפת היא "לא משנה לי". הנטייה השכיחה של הימין היא לרכוש שירותים של בעל מקצוע יהודי. ועם זאת, הנתונים מראים שבכל זאת הם מדווחים במספרים גבוהים למדי כי לא משנה להם מה הלאום של בעל המקצוע – בכל המקצועות שנבחנו.

בפילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי בכל אחד מהמקצועות שנבחנו הנטייה לבחור בעל מקצוע יהודי עולה ככל שנעים על הרצף לכיוון החרדים, ויורדת ככל שנעים על הרצף לכיוון חילונים.

לוח 5.5 / האם היית מעדיף בעל מקצוע ערבי או יהודי? (% יהודים)

מקצוע	מיקום על הרצף חרדים-חילונים	איש מקצוע יהודי	איש מקצוע ערבי	לא משנה לי	לא יודעים	סך הכול
רופא	חרדים	71	2	25	2	100
	דתיים	36	5	55	4	100
	מסורתיים דתיים	42	3	52	3	100
	מסורתיים לא-דתיים	27	1	69	3	100
	חילונים	28	3	68	1	100
עורך דין	חרדים	80	0	19	1	100
	דתיים	60	1	34	5	100
	מסורתיים דתיים	68	1	30	1	100
	מסורתיים לא-דתיים	45	3	50	2	100
	חילונים	45	0	53	2	100
קבלן שיפוצים	חרדים	81	2	16	1	100
	דתיים	50	6	41.5	2.5	100
	מסורתיים דתיים	52	9	36	3	100
	מסורתיים לא-דתיים	23	8	63	6	100
	חילונים	28	6	64	2	100
מכונאי רכב	חרדים	71	6	22	1	100
	דתיים	43	2	54	1	100
	מסורתיים דתיים	42	12	42	4	100
	מסורתיים לא-דתיים	20.5	6	71.5	2	100
	חילונים	21	4	72	3	100

מפילוח מדגם הערבים לפי השכלה עולה כי הנטייה לרכוש שירותים של בעל מקצוע השייך לאותו הלאום עולה ככל שעולה רמת ההשכלה. ייתכן כי ממצא זה הוא תוצאה של הנטייה הכללית של משכילים ערבים לעמוד על זהותם הלאומית ביתר תוקף בהשוואה לקבוצות ההשכלה נמוכות יותר, מגמה שראינו גם במקומות אחרים במחקר זה. לעומת זאת במדגם היהודים, לא נמצאה העדפה של בעל מקצוע מלאום זה או אחר ככל שההשכלה עולה.

לוח 5.6 / האם היית מעדיף בעל מקצוע ערבי או בעל מקצוע יהודי? (% ערבים)

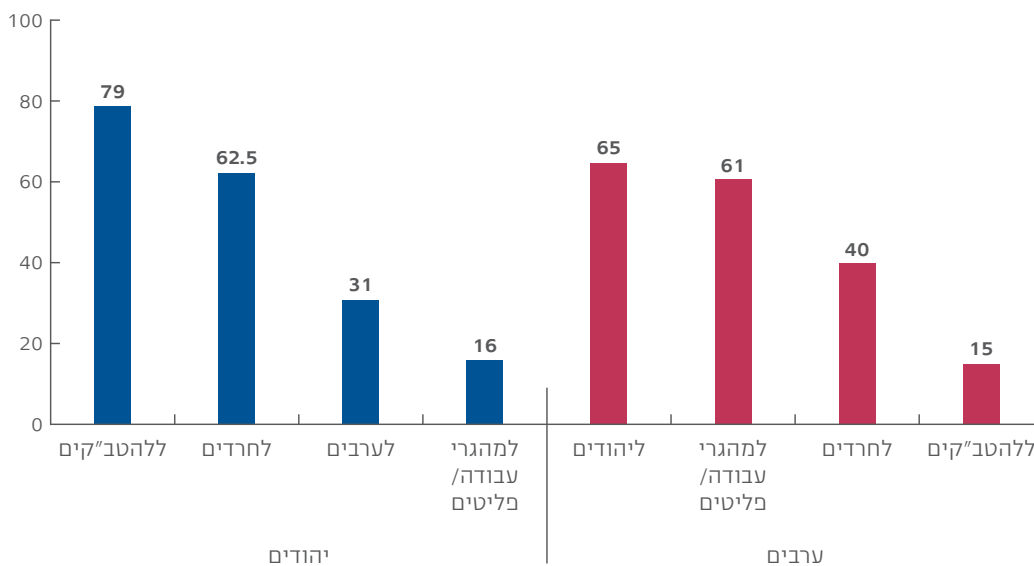
מקצוע	השכלה	איש מקצוע ערבי	איש מקצוע יהודי	לא משנה לי	לא יודעים	סך הכול
רופא	עד תיכונית ללא תעודת בגרות	25	6	69	0	100
	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	30	7	62	1	100
	על-תיכונית	30	7	60	3	100
	אקדמית	31	6	62	1	100
עורך דין	עד תיכונית ללא תעודת בגרות	20	23	56	1	100
	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	28.5	20	51	0.5	100
	על-תיכונית	31.5	14	50	4.5	100
	אקדמית	32	12	55	1	100
קבלן שיפוצים	עד תיכונית ללא תעודת בגרות	36	10	52	2	100
	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	45	6	48	1	100
	על-תיכונית	40	10	46	4	100
	אקדמית	51	2	46	1	100
מכונאי רכב	עד תיכונית ללא תעודת בגרות	35	4.5	59	1.5	100
	תיכונית מלאה עם תעודת בגרות	38.5	8	51	2.5	100
	על-תיכונית	40	7	49	4	100
	אקדמית	43.5	5	50	1.5	100

**נכונות להשכיר
דירה ל"אחר"**
שאלות 46-49
נספח 1
עמ' 187-189

היבט שלישי שבדקנו הוא אם ערבים ויהודים מוכנים להשכיר דירה שבבעלותם ליחיד או למשפחה מהקבוצה האחרת (יהודים לערבים וערבים ליהודים). בעיקר לשם השוואה בדקנו גם את הנכונות להשכיר דירה לבני קבוצות חברתית אחרות: חרדים, להטב"קים ומהגרי עבודה/פליטים.

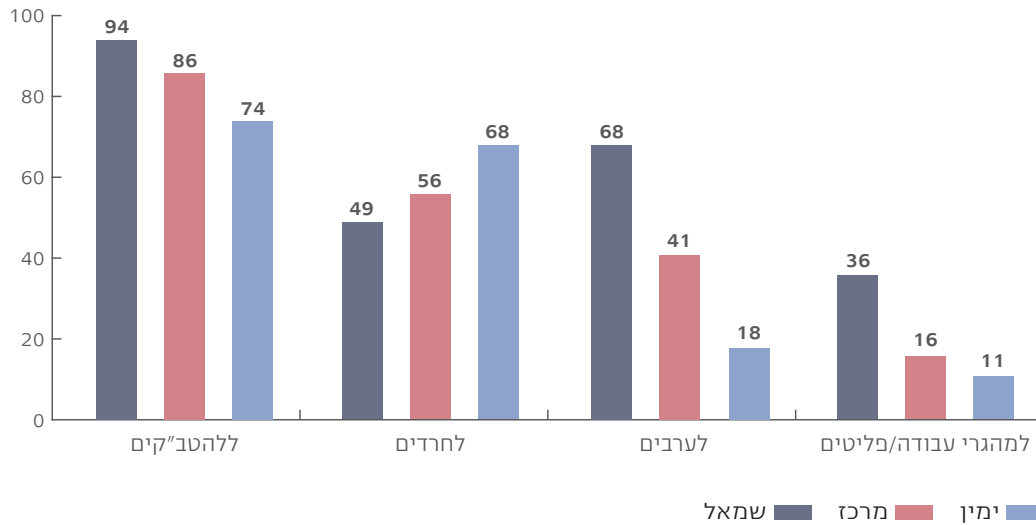
ממדגם היהודים עולה כי רק פחות משליש היו מוכנים להשכיר דירה לערבים, ואילו מקרב מדגם הערבים כשני שלישים היו מוכנים להשכיר דירה ליהודים. הבדלים מהותיים בין מדגם הערבים למדגם היהודים נמצאו גם בנכונות להשכיר דירה לקבוצות "אחרות". כך, במדגם היהודים רק מיעוט קטן הסכימו להשכיר דירה למהגרי עבודה או לפליטים, ואילו במדגם הערבים רוב מוצק הסכימו לעשות זאת. לעומת זאת, במדגם הערבים רק מיעוט קטן הביעו הסכמה להשכיר דירה ללהטב"קים, ואילו במדגם היהודים רוב חד-משמעי הסכימו לעשות זאת.

תרשים 5.14 / מסכימים להשכיר דירה לקבוצות אוכלוסייה שונות (% יהודים וערבים)

מפילוח מדגם היהודים לפי מחנה פוליטי עולה כי בקרב הימין פחות מחמישית מהמשיבים היו מוכנים להשכיר דירה לערבים, לעומת קצת פחות ממחצית בקרב המרכז ורוב מוצק בקרב השמאל. עם זאת, רק מחצית בשמאל היו מוכנים להשכיר דירה לחרדים, לעומת רוב קטן במרכז ורוב גדול בימין. בניגוד למה שאולי היה אפשר לצפות, מהנתונים עולה כי כשלושה רבעים מהמשיבים מהימין היו מוכנים להשכיר דירה לחברי הקהילה הלהטב"קית. במילים אחרות, הימין מסתייג מהשכרה לערבים, השמאל מהשכרה לחרדים, ואילו המרכז הוא המחנה הגמיש יותר בעניין מאפייני השוכרים.

תרשים 5.15 / מסכימים להשכיר דירה לקבוצות אוכלוסייה שונות, לפי מחנה פוליטי (%, יהודים)

זאת ועוד, פילוח מדגם היהודים לפי מיקום על הרצף חרדים־חילונים מעלה כי כמעט מחצית מהחילונים היו מוכנים להשכיר דירה לערבים, לעומת שיעור נמוך מאוד מהדתיים ומהחרדים. פחות ממחצית מהחילונים היו מוכנים להשכיר דירה לחרדים, לעומת רוב גדול בשאר הקבוצות. כמו כן, רוב מוחלט מהחילונים וכשליש בלבד מהחרדים היו מוכנים להשכיר דירה למשתייכים לקהילה הלהטב"קית.

לוח 5.7 / מסכימים להשכיר דירה לקבוצות אוכלוסייה שונות, לפי מיקום על הרצף חרדים־חילונים (%, יהודים)

	ללהטב"קים	למהגרי עבודה/פליטים	לחרדים	לערבים	
חרדים	30	12	90	5	
דתיים	72	12.5	86	14	
מסורתיים דתיים	65	15	72	15	
מסורתיים לא־דתיים	89	15	69	35	
חילונים	92.5	19	44	45	

מפילוח מדגם היהודים לפי השכלה עולה כי שיעור גבוה יותר מבעלי ההשכלה האקדמית מוכנים להשכיר דירה לערבים, לעומת בעלי השכלה נמוכה יותר (אקדמית – 40%, על-תיכונית – 23%, תיכונית ומטה – 26%). כמו כן, שיעור גבוה יותר מבעלי השכלה אקדמית מוכנים להשכיר דירה לחברי הקהילה הלהטב"קית לעומת בעלי השכלה נמוכה יותר (אקדמית – 87%, על-תיכונית – 70%, תיכונית ומטה – 77%). בנכונות להשכיר דירה לחרדים ולמהגרי עבודה לא נמצאו הבדלים מהותיים בין קבוצות ההשכלה.

הבדלים ניכרים בנכונות להשכיר דירה לערבים נמצאו גם בפילוח מדגם היהודים לפי הכנסה: 42% מבעלי הכנסה מעל הממוצע היו מוכנים להשכיר דירה לערבים, לעומת 24% מבעלי הכנסה מתחת לממוצע (בתווך בעלי הכנסה ממוצעת – 27%). נוסף על כך, בעלי הכנסה מעל הממוצע וממוצעת הביעו יותר נכונות להשכיר לחברי קהילת הלהטב"קית מבעלי הכנסה מתחת לממוצע, אולם בשלוש הקבוצות מדובר ברוב (מעל הממוצע – 87%, ממוצעת – 80%, מתחת לממוצע – 72%).

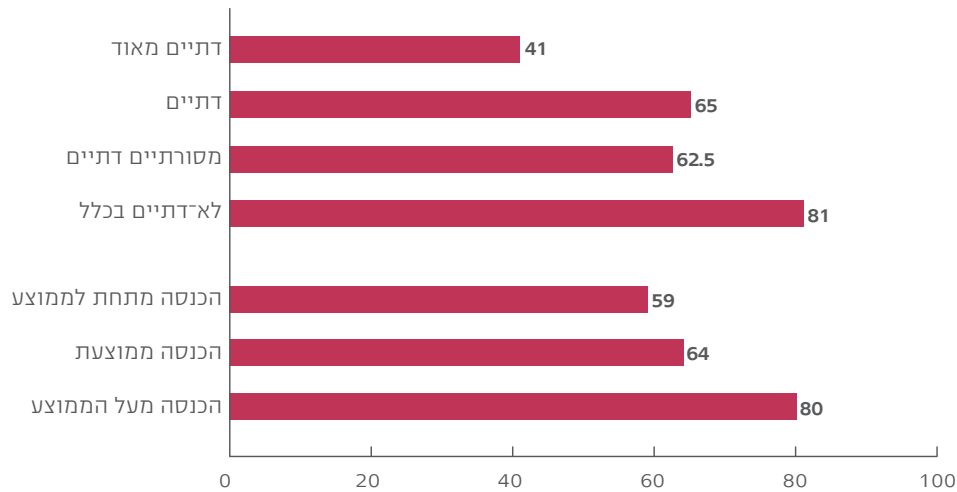
פילוח לפי אזורי מגורים מעלה דמיון לא מבוטל: בכל האזורים הרוב מוכנים להשכיר דירות ללהטב"קים ולחרדים, ורק מיעוט מסכימים להשכיר דירות לערבים ולמהגרי עבודה/פליטים, אם כי ההסכמה להשכיר לערבים במרכז גבוהה מבשאר האזורים.

לוח 5.8 / מסכימים להשכיר דירה לקבוצות אוכלוסייה שונות, לפי אזור מגורים (% , יהודים)

מחוז	לערבים	לחרדים	למהגרי עבודה/פליטים	ללהטב"קים
צפון	22	71	9	79
חיפה	31	63	14	85
מרכז	33	69	11	80
תל אביב	39	58	20	83
ירושלים	23.5	50	19	73
דרום	26.5	59	21	73
יהודה ושומרון	26	65	31.5	75

פילוח מדגם הערבים לפי רמת דתיות מעלה כי הנכונות להשכיר דירה ליהודים גבוהה הרבה יותר ככל שרמת הדתיות נמוכה יותר. כך, שיעור המסכימים להשכיר דירה ליהודים בקרב המרואיינים שהגדירו את עצמם "לא דתי בכלל" הוא פי שניים משיעור זה מבקרב המשיבים שהגדירו את עצמם "דתי מאוד". מגמות דומות נמצאו גם בנכונות להשכיר דירה למהגרי עבודה/פליטים. פילוח מדגם הערבים לפי הכנסה מעלה כי ככל שהכנסה גבוהה יותר עולה הנכונות להשכיר דירה ליהודים. מגמה זו נכונה בכל אחת מהקבוצות.

תרשים 5.16 / מסכימים להשכיר דירה ליהודים (% ערבים)

פילוח מדגם הערבים לפי אזור המגורים מעלה כי בערים מעורבות המוכנות להשכיר דירה ליהודים היא הנמוכה ביותר ועומדת על 56%. באזור המשולש שיעור המשיבים המוכנים להשכיר דירה ליהודים עומד על 58%, ובנגב ובגליל שיעור המשיבים המוכנים להשכיר דירה ליהודים עומד על 69%.

ככלל, שיעורי הערבים המוכנים להשכיר דירה לחברי הקהילה הלהטב"קית נמוכים בכל הקטגוריות. בפילוח לפי עדה דתית נמצא כי נוצרים (33%) ליברלים יותר בכל הנוגע להשכרת דירה לחברי הקהילה הזאת לעומת הדרוזים (17%) והמוסלמים (12%).

עד כה בחנו את רמת הפרט וחיי היום-יום דרך מערכות היחסים בין ערבים ליהודים ואת הנכונות של כל אחד מהצדדים ליחסי גומלין עם הציבור האחר. בתוך כך נבדקה הימנעות מכניסה ליישובים של הציבור האחר, הנכונות להיעזר בשירותיהם של בעלי מקצוע מהציבור האחר והנכונות להשכיר דירה לאחרים מסוגים שונים. אפשר לסכם ולומר כי הנטייה הכללית של היהודים היא להימנע מאינטראקציה עם הערבים, והיא באה לידי ביטוי בשיעורים גבוהים של הימנעות מכניסה ליישובים ערביים, בחשש מפני שמיעת השפה הערבית ובהימנעות מהשכרת דירה לערבים. מידת ההימנעות של היהודים משתנה שינוי חד על פי המחנה הפוליטי שהמרואיינים משתייכים אליו ועל פי מיקומם על הרצף חרדים-חילונים.

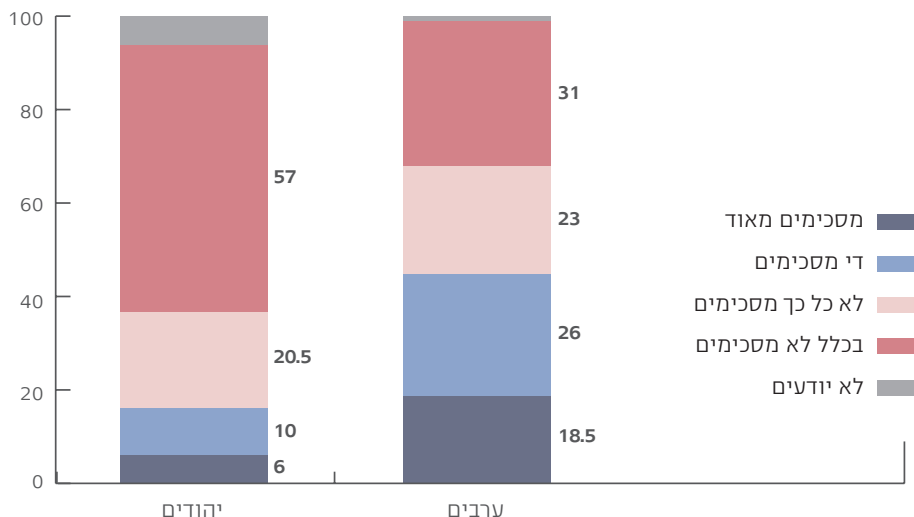
לעומת זאת, הנטייה הכללית של הערבים היא לקירוב והגברת האינטראקציה עם היהודים, והיא באה לידי ביטוי בהימנעות נמוכה מכניסה ליישובים יהודיים, בנכונות גבוהה לעבוד ביישובים יהודיים, בנכונות גבוהה להשכיר דירה ליהודים ובשיעור הסכמה גבוה להעסקת מורים יהודים בבתי ספר ערביים בהוראת מקצועות שאינם השפה העברית.

חיי היום-יום במשפחה

לחיי היום-יום מגוון רחב של היבטים, וקצרה היריעה לפרט את כולם. השנה בחרנו לשים דגש על מעמדן של נשים בתא המשפחתי. בהקשר זה שאלנו הן את מדגם היהודים והן את מדגם הערבים שלוש שאלות: השאלה הראשונה ביקשה להבין את מידת ההסכמה עם הטענה שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה. השאלה השנייה נגעה למידת ההסכמה או ההתנגדות לטענה שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות באותה המידה בתוך המשפחה. השאלה האחרונה ביקשה לבחון אם לדעת המרואיינים יש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה (נישואים ליותר מאישה אחת).

מרבית המרואיינים בשני המדגמים ובכל המאפיינים הדמוגרפיים שנבדקו, כגון גיל, הכנסה והשכלה, דיווחו כי אינם מסכימים עם הטענה שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה. עם זאת, בקרב מדגם הערבים מצאנו לכך הסכמה רבה יותר במדגם היהודים (45% לעומת 16%).

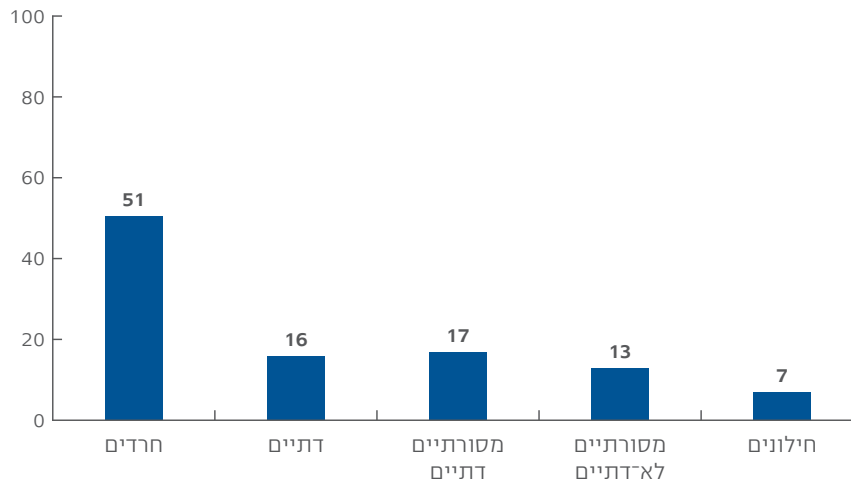
תרשים 5.17 / עמדה לגבי הטענה שעלייה בהשכלת נשים בשנים האחרונות פגעה ביציבות המשפחה (% יהודים וערבים)

מפילוח מדגם היהודים לפי מין עולה כי גברים מסכימים מעט יותר מנשים עם הטענה שעלייה בהשכלת הנשים פוגעת ביציבות המשפחה, אך מדובר במיעוט של כ-20% מכלל הגברים לעומת 13% מהנשים. בפילוח המדגם לפי השכלה ניכר כי ההתנגדות לטענה דומה בכל רמות ההשכלה שנבדקו.

מפילוח הנתונים לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי רק מיעוט זעיר מהחילונים הסכימו שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה, לעומת כמחצית מהחרדים.

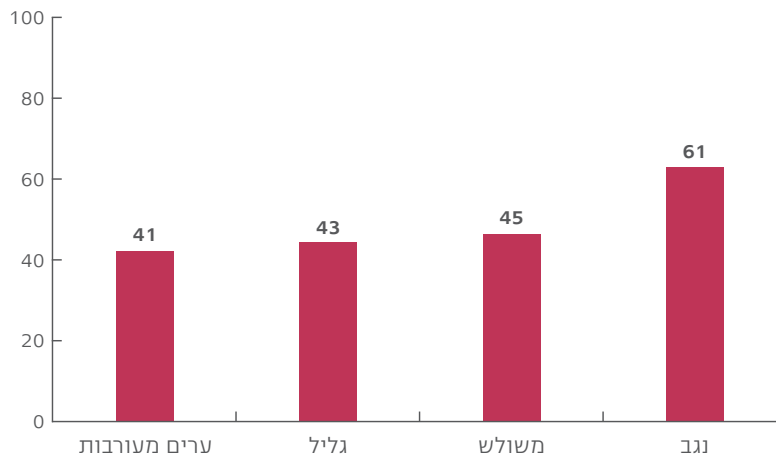
תרשים 5.18 / מסכימים שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (%) (יהודים)

במדגם הערבים נמצא כי בקרב המוסלמים ישנה הסכמה גדולה מעט יותר (47%) מאשר בקרב הנוצרים (41%) והדרוזים (32%) לכך שהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה. מעניין לראות כי במדגם הערבים אין הבדל מהותי בין נשים לגברים במידת ההסכמה עם טענה זו.

פילוח הנתונים לפי אזור מגורים מעלה פער גדול בין תושבי הנגב לשאר אזורי המגורים: הגליל, המשולש וערים מעורבות. 61% מתושבי הנגב הערבים, שרובם בדואים, מביעים הסכמה לטענה זו, ואילו באזורים האחרים מידת ההסכמה נעה בין 41% ל-45%.

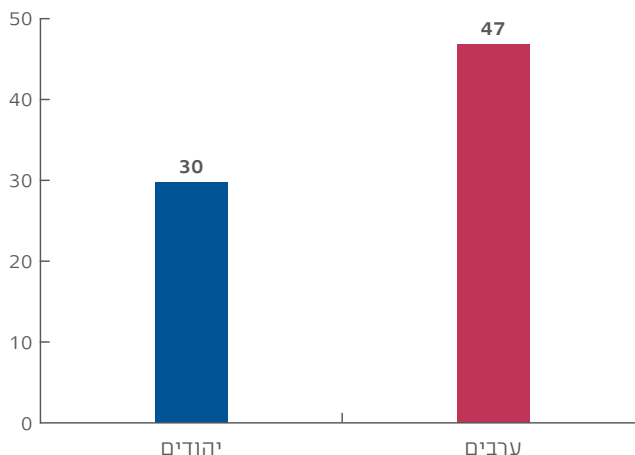
תרשים 5.19 / מסכימים שעלייה בהשכלת נשים פוגעת ביציבות המשפחה, לפי אזור מגורים (%) (ערבים)

**אלימות
במשפחה**
שאלה 50
נספח 1
עמ' 189

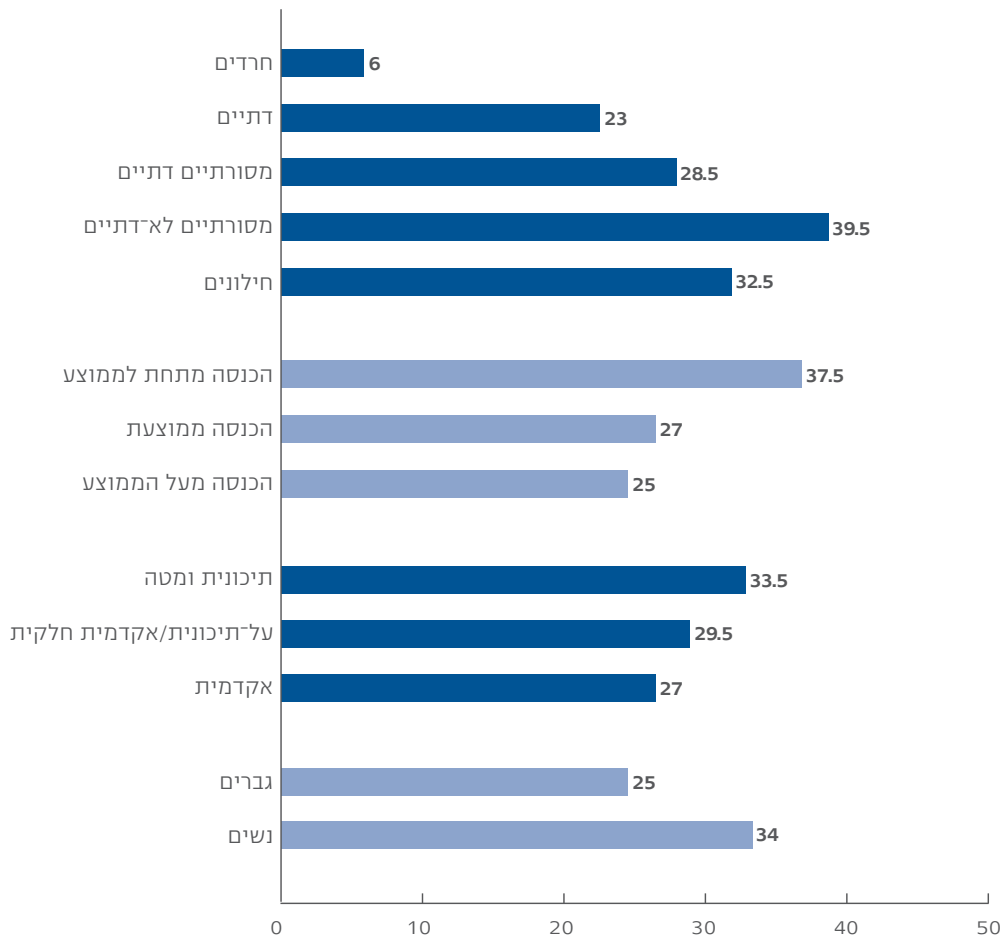
שאלה נוספת שנשאלה בהקשר למעמד הנשים בתא המשפחתי בחנה את מידת ההסכמה של המרואיינים עם הטענה שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה. במדגם היהודים פחות משליש מהמשיבים הסכימו עם טענה זו, לעומת כמחצית במדגם הערבים.

תרשים 5.20 / מסכימים שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה (% יהודים וערבים)

פילוח לפי משתני רקע במדגם היהודים העלה כמה הבדלים: מפילוח לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים עולה כי רק מיעוט זעיר מקרב המשיבים החרדים מסכימים עם הטענה שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה מידה, וכחמישית מהדתיים לעומת כ-40% מהמסורתיים הלא-דתיים וכשליש מהחילונים. עוד עולה מפילוח הנתונים כי נשים מסכימות עם טענה זו יותר מגברים. בעלי הכנסה מתחת לממוצע מסכימים עם היגד זה יותר מבעלי הכנסה גבוהה יותר, ובעלי השכלה נמוכה, עד תיכונית, מסכימים עם טענה זו יותר מבעלי השכלה גבוהה יותר. עוד נמצא כי שיעור הגברים המסכימים עם הטענה נמוך משיעור הנשים המסכימות לה.

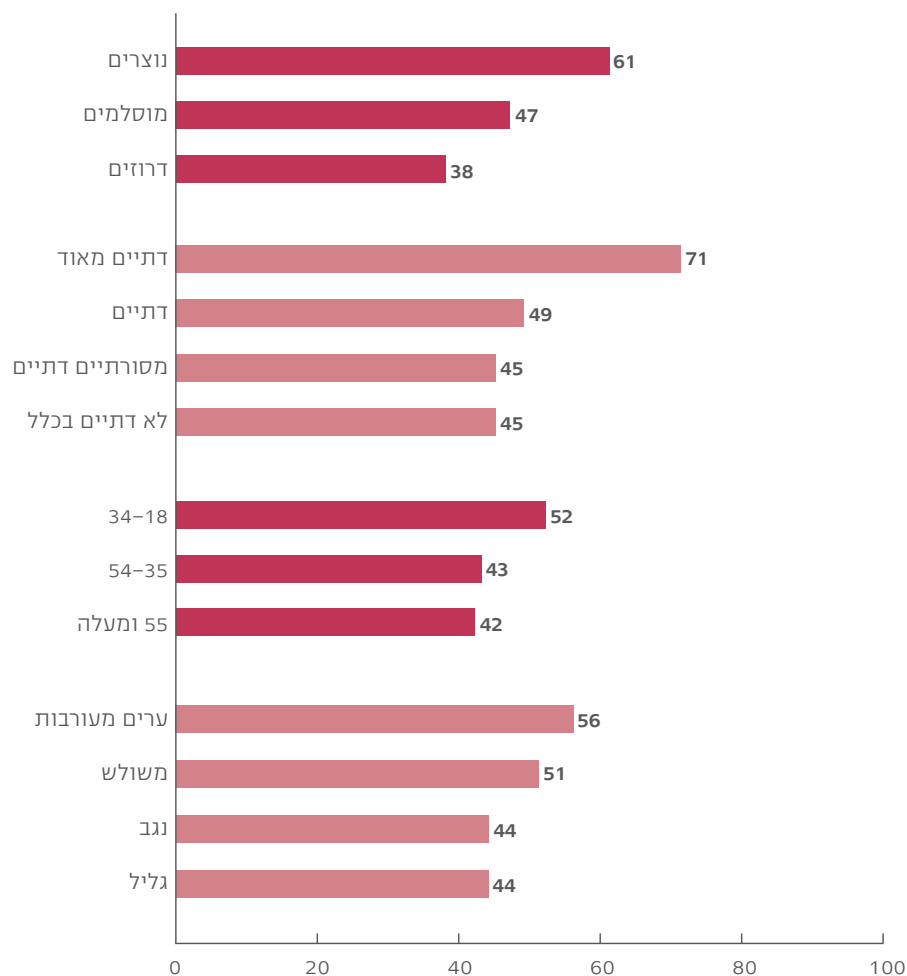
תרשים 5.21 / מסכימים שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה (% יהודים)

מפילוח מדגם הערבים לפי עדה דתית עולה כי רוב הנוצרים מסכימים עם הטענה שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה מידה, לעומת פחות ממחצית המוסלמים והדרוזים.

ממצא מעניין נוסף התגלה בפילוח הנתונים לפי גיל: בקרב הצעירים (עד 34) מעל מחצית מסכימים עם הטענה, לעומת מיעוט בקרב שתי קבוצות הגיל המבוגרות יותר. עוד נמצא כי מעט יותר ממחצית מתושבי הערים המעורבות ומתושבי המשולש מסכימים עם הטענה שנשים יהודיות וערביות מאוימות מאלימות במשפחה באותה מידה, אך פחות ממחצית מתושבי הנגב והגליל.

תרשים 5.22 / מסכימים שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה (% ערבים)

שאלה אחרונה שנשאלה בעניין מעמד הנשים במסגרת התא המשפחתי הייתה אם יש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה (נישואים ליותר מאישה אחת), שאינו נאכף כמעט בחלקים נרחבים של הציבור הערבי. מהנתונים עולה כי 53% מהמשיבים הערבים מסכימים כי יש לאכוף חוק זה, בלי הבדלים גדולים בין העדות הדתיות: מוסלמים – 52%, דרוזים – 57% ונוצרים – 61%.

הבדלים גדולים נמצאו בפילוח המדגם לפי מין ולפי אזור מגורים. כך, רוב הנשים הערביות חושבות שיש לאכוף את החוק, לעומת מיעוט גדול מהגברים. רק כשליש מתושבי הנגב חושבים שיש לאכוף את החוק (36%), לעומת 54% מתושבי הגליל ו-58% מתושבי המשולש.

אכיפת החוק נגד פוליגמיה בציבור הערבי

שאלה 51

נספח 1

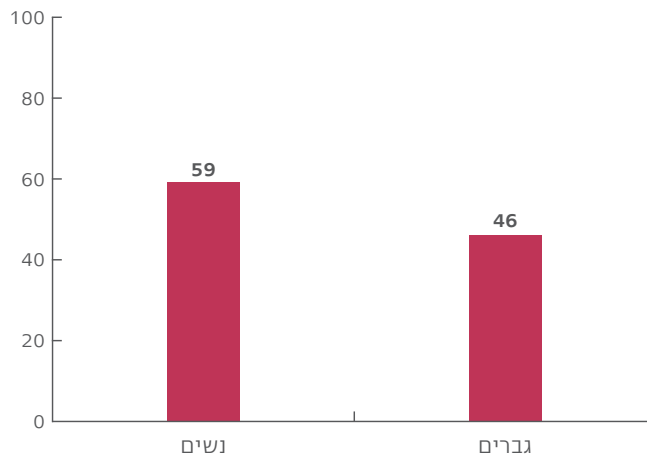
עמ' 190

פילוח של התשובות לשאלה זו לפי עדה דתית ומין מעלה כי בקרב גברים מוסלמים יש רוב המתנגד לאכיפת החוק (54%, מול 43% שתומכים באכיפת החוק), ואילו בקרב נשים מוסלמיות – הרוב תומך באכיפת החוק האוסר פוליגמיה (61%, מול 37% המתנגדות לאכיפת החוק).

בקרב המרוויינים הערבים החיים בנגב רק רבע מהגברים חושבים שיש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה, לעומת מחצית מהנשים (25% ו-48% בהתאמה).

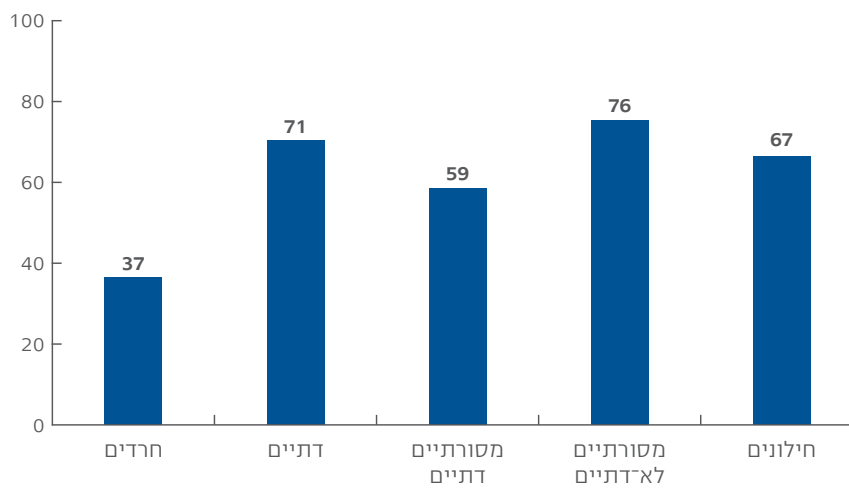
בפילוח המדגם לפי השכלה עלה כי בעלי השכלה אקדמית נוטים להסכים עם אכיפת החוק האוסר על פוליגמיה (63%) יותר מבעלי השכלה תיכונית עם תעודת בגרות (56%) ומבעלי השכלה עד תיכונית ללא תעודת בגרות (50.5%).

תרשים 5.23 / מסכימים שיש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה בישראל, לפי מין (% ערבים)

מפילוח מדגם היהודים עולה כי שיעור ההסכמה לאכיפת חוק הפוליגמיה גבוה יותר מבמדגם הערבים, והוא עומד על כשני שלישים. הסכמה גבוהה לאכיפת החוק נמצאו בכל פילוחי המשנה וללא הבדלים מהותיים בין הקטגוריות. יוצא דופן הוא ההסכמה המועטה של החרדים לאכיפת החוק, לעומת רוב בשאר הקבוצות.

תרשים 5.24 / מסכימים שיש לאכוף את החוק האוסר פוליגמיה בישראל, לפי מיקום על הרצף חרדים-חילונים (%) (יהודים)

נספחים

נספח 1 / התפלגות התשובות בסקר (%, יהודים וערבים)

דיון
בעמ' 26

1. לכל אדם יש כמה הגדרות קבוצתיות, למשל, הלאום שלו, הדת או רמת הדתיות שלו, האזרחות שלו, העדה שלו וכדומה. מכל הזהויות הקבוצתיות שלך, מהי הזהות המרכזית שלך?

יהודים	
18.4	ישראלי
20.9	יהודי
44.6	ישראלי-יהודי
3.4	העדה שלי (אשכנזי/מזרחי/מעורב)
7.5	הדתיות שלי (חרדי/דתי/מסורת/חילוני)
2.3	המחנה הפוליטי שלי (ימין/מרכז/שמאל)
1.6	אחר
1.4	לא יודע
100	סך הכול

1. לכל אדם יש כמה הגדרות קבוצתיות, למשל, הלאום שלו, הדת או רמת הדתיות שלו, האזרחות שלו, העדה שלו וכדומה. מכל הזהויות הקבוצתיות שלך, מהי הזהות המרכזית שלך?

ערבים	
31.9	ערבי
4.0	ישראלי
22.0	ישראלי-ערבי
14.9	פלסטיני
14.7	העדה הדתית שלי (מוסלמי/נוצרי/דרוזי)
0.4	העמדה הפוליטית שלי (אסלאמיסט/קומוניסט וכדומה)
3.3	ההשתייכות לחמולה שלי
3.3	אחר
5.0	זהות משולבת אחרת (פלסטיני-מוסלמי, ערבי-פלסטיני ועוד)
0.5	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 41

2. להרגשתך, האם היחסים בין אזרחי ישראל היהודים ואזרחי ישראל הערבים הם כיום:

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
2.2	10.3	0.5	טובים מאוד
10.2	22.8	7.7	טובים
43.5	36.3	44.9	ככה־ככה
26.0	16.1	28.0	רעים
16.5	14.1	17.0	רעים מאוד
1.6	0.4	1.9	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 104

3. לדעתך, עד כמה הערבים אזרחי ישראל מרגישים כיום חלק מהחברה הישראלית?

יהודים	
3.1	במידה רבה מאוד
15.4	במידה די רבה
61.7	במידה די מעטה
12.6	בכלל לא
7.2	לא יודע
100	סך הכול

3. לדעתך, עד כמה היהודים רואים כיום בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית?

ערבים	
8.0	במידה רבה מאוד
21.2	במידה די רבה
50.9	במידה די מעטה
17.8	בכלל לא
2.1	לא יודע
100	סך הכול

4. מבין הנושאים הבאים, מהו הנושא החשוב ביותר בעיניך שעל הממשלה לקדם:

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
9.7	14	8.8	שלום עם הפלסטינים ועם גורמים ערביים אחרים באזור
40.4	36.3	41.2	הגברת ביטחון הפנים/לחימה בפשיעה
37.7	32.5	38.8	מאבק ביוקר המחיה
5.0	11.3	3.7	חיזוק הקשרים בין האזרחים היהודים והערבים
5.5	5	5.6	אחר
1.7	0.9	1.9	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 60

5. עם איזו משתי הטענות אתה מסכים יותר:

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
44.9	68.5	40.1	באחריות המדינה לקדם את ענייניו הכלכליים והחברתיים של הציבור הערבי בישראל
41.9	30.6	44.3	הציבור הערבי בישראל צריך לסמוך יותר על עצמו כדי לקדם את ענייניו הכלכליים והחברתיים ולא לחכות עד שהמדינה תעשה את זה
13.2	0.9	15.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 61

6. לאיזה משני הנושאים היית רוצה שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב:

ערבים	
17.4	קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית
76.9	המעמד בישראל של האזרחים הערבים
5.7	אחר
100	סך הכול

דיון
בעמ' 36

7. האם אתה מסכים או לא מסכים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
29.3	5.9	34.0	מאוד מסכים
35.5	24.5	37.7	די מסכים
20.6	26.0	19.5	לא כל כך מסכים
11.7	42.1	5.5	בכלל לא מסכים
2.9	1.5	3.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

8. האם אתה מסכים או לא מסכים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי בישראל?

דיון
בעמ' 64

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
7.0	5.0	7.5	מאוד מסכים
16.5	22.8	15.2	די מסכים
30.7	31.2	30.7	לא כל כך מסכים
38.2	39.0	38.1	בכלל לא מסכים
7.6	2.0	8.5	לא יודע
100	100	100	סך הכול

9. האם אתה מסכים או לא מסכים שעדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה?

דיון
בעמ' 107

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
17.0	5.7	19.2	מאוד מסכים
25.2	17.2	26.9	די מסכים
24.0	12.4	26.4	לא כל כך מסכים
26.8	64.1	19.2	בכלל לא מסכים
7.0	0.6	8.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 100

10. האם אתה מסכים או לא מסכים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
15.3	25.6	13.2	מאוד מסכים
44.5	50.7	43.3	די מסכים
22.3	10.9	24.6	לא כל כך מסכים
13.2	12.6	13.3	בכלל לא מסכים
4.7	0.2	5.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 49

11. לדעתך, האם צריך לאפשר לערבים אזרחי ישראל:

יהודים	
25.4	לקנות קרקע בכל מקום בישראל
39.7	לקנות קרקע רק ביישובים ובשכונות של ערבים
22.3	בכלל לא צריך לאפשר לערבים לקנות קרקע בישראל
12.6	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 65**12. האם אתה תומך או מתנגד לצירוף של מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים?**

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
26.7	8.0	30.5	מאוד מתנגד
20.8	8.2	23.4	די מתנגד
29.6	44.9	26.5	די תומך
14.3	35.6	10.0	מאוד תומך
8.6	3.3	9.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

13. לדעתך, האם ב־5 השנים האחרונות מצבם של הערבים אזרחי מדינת ישראל השתפר או הידרדר מבחינת ההשפעה הפוליטית?דיון
בעמ' 53

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
11.8	0.8	14.1	השתפר מאוד
32.6	13.6	36.5	די השתפר
19.9	17.4	20.5	לא השתנה
18.9	42.3	14.1	די הידרדר
9.5	22.9	6.8	הידרדר מאוד
7.3	3.0	8.0	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 53

14. לדעתך, האם ב־5 השנים האחרונות מצבם של הערבים אזרחי מדינת ישראל השתפר או הידרדר מבחינת הרווחה הכלכלית?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
12.3	1.3	14.5	השתפר מאוד
28.1	11.3	31.6	די השתפר
23.8	18.2	24.9	לא השתנה
16.7	43.0	11.3	די הידרדר
7.9	24.9	4.5	הידרדר מאוד
11.2	1.3	13.2	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 53

15. לדעתך, האם ב־5 השנים האחרונות מצבם של הערבים אזרחי מדינת ישראל השתפר או הידרדר מבחינת ההזדמנויות בשוק העבודה?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
16.5	2.1	19.5	השתפר מאוד
30.6	18.9	33.0	די השתפר
26.6	25.8	26.8	לא השתנה
10.4	34.4	5.5	די הידרדר
6.1	17.0	3.8	הידרדר מאוד
9.8	1.8	11.4	לא יודע
100	100	100	סך הכול

16. לדעתך, האם ב־5 השנים האחרונות מצבם של הערבים אזרחי מדינת ישראל השתפר או הידרדר מבחינת אפשרויות ההשכלה הגבוהה?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
28.4	14	31.4	השתפר מאוד
33.4	31.7	33.7	די השתפר
20.9	27.0	19.7	לא השתנה
5.5	19.7	2.6	די הידרדר
2.6	5.4	2.1	הידרדר מאוד
9.2	2.2	10.5	לא יודע
100	100	100	סך הכול

17. באיזו מידה הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בהגדלת התקציבים לחברה הערבית?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
19.4	6.5	22.0	תרמה מאוד
38.5	33.5	39.5	די תרמה
10.9	27.5	7.5	די פגמה
7.9	13.4	6.7	פגמה מאוד
23.3	19.1	24.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 70

18. באיזו מידה הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה ברצונם של הערבים להיכנס לממשלות בעתיד?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
12.0	5.9	13.2	תרמה מאוד
38.9	36.9	39.3	די תרמה
16.3	25.6	14.4	די פגמה
10.2	11.5	9.9	פגמה מאוד
22.6	20.1	23.2	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 71

19. באיזו מידה הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה בנכונות של היהודים לשתף ערבים בממשלות עתידיות?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
7.2	4.0	7.8	תרמה מאוד
31.3	36.1	30.3	די תרמה
23.2	27.9	22.3	די פגמה
18.1	11.1	19.5	פגמה מאוד
20.2	20.9	20.1	לא יודע
100	100	100	סך הכול

20. באיזו מידה הכניסה של רע"ם לממשלה הקודמת תרמה או פגמה במערכת היחסים בין הזרמים השונים בחברה הערבית?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
4.0	4.0	4.0	תרמה מאוד
19.7	34.2	16.8	די תרמה
26.1	27.9	25.7	די פגמה
16.6	14.1	17.1	פגמה מאוד
33.6	19.8	36.4	לא יודע
100	100	100	סך הכול

21. האם אתה מסכים או לא מסכים שאפילו אם הערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפניהם?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
13.8	37.3	9.0	מאוד מסכים
26.5	37.5	24.3	די מסכים
28.8	16.1	31.4	לא כל כך מסכים
23.4	8.4	26.4	בכלל לא מסכים
7.5	0.7	8.9	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 121

22. האם אתה מסכים או לא מסכים שבישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים?

יהודים	
19.3	מאוד מסכים
21.7	די מסכים
29.8	לא כל כך מסכים
24.2	בכלל לא מסכים
5.0	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 131

23. האם אתה מסכים או לא מסכים עם המשפט: "אני משתדל שלא להיכנס ליישובים ערביים בשטח ישראל"?

יהודים	
40.6	מאוד מסכים
30.1	די מסכים
17.2	לא כל כך מסכים
10.0	בכלל לא מסכים
2.1	לא יודע
100	סך הכול

23. האם אתה מסכים או לא מסכים עם המשפט: "אני משתדל שלא להיכנס ליישובים יהודיים"?

דיון
בעמ' 131

ערבים	
4.8	מאוד מסכים
20.8	די מסכים
32.1	לא כל כך מסכים
42.1	בכלל לא מסכים
0.2	לא יודע
100	סך הכול

24. אם משווים בין יהודים לערבים, האם יש הבדל בסיכויים שלהם לקבל אישורי בנייה?

דיון
בעמ' 125

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
16.5	11.1	17.6	יהודים וערבים מקבלים באותה המידה
35.0	82.2	25.4	לערבים קשה יותר לקבל
29.3	5.0	34.3	ליהודים קשה יותר לקבל
19.2	1.7	22.7	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 125

25. אם משווים בין יהודים לערבים, האם יש הבדל בסיכויים שלהם לקבל הלוואות מבנקים?

יהודים	ערבים	כלל המדגם	
21.1	30.2	22.7	יהודים וערבים מקבלים באותה המידה
29.2	59.5	34.3	לערבים קשה יותר לקבל
6.3	3.4	5.8	ליהודים קשה יותר לקבל
43.4	6.9	37.2	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 77

26. באיזו מידה אתה חושש שאתה או בני משפחתך תיפגעו מפשע אליים באזור מגוריכם*?

יהודים	ערבים	כלל המדגם	
9.4	32.6	14.8	חושש במידה רבה מאוד
25.2	22.4	25.3	חושש במידה די רבה
43.1	20.2	38.3	חושש במידה די מעטה
19.7	23.0	19.0	בכלל לא חושש
2.5	1.8	2.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

* הנתונים בלוח זה הם שילוב של סקר שותפות בעירבון מוגבל 2023 וסקר הקול הישראלי אפריל 2023, בהתאם לגודלו של כל אחד מהמדגמים.

דיון
בעמ' 81**27. באיזו מידה משטרת ישראל מעניקה לך ולמשפחתך כיום ביטחון אישי?**

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
3.3	6.5	2.7	במידה רבה מאוד
22.7	17.2	23.8	במידה די רבה
39.5	30.4	41.4	במידה די מועטה
30.1	43.8	27.3	במידה מועטה מאוד
4.4	2.1	4.8	לא יודע
100	100	100	סך הכול

28. איך מתייחסים שוטרים לאזרחים היהודים ולאזרחים הערבים?דיון
בעמ' 85

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
22.6	20.1	23.2	היחס לאזרחים היהודים והערבים שווה
46.9	75.0	41.1	היחס לאזרחים היהודים יותר טוב
13.1	1.5	15.5	היחס לאזרחים הערבים טוב יותר
17.4	3.4	20.2	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 89

29. מהו, לדעתך, ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
30.1	52.0	25.6	המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים למנוע את הפשיעה
40.1	20.8	44.0	הנהגת החברה הערבית לא משתפת פעולה עם המשטרה כדי לצמצם פשיעה
21.9	15.5	23.2	השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה
4.1	8.2	3.2	סיבה אחרת
3.8	3.5	4.0	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 95

30. בתקופה האחרונה דובר רבות על בעיית המשילות ברחבי הנגב (נסיעה פרועה בכבישים, ירי, גנבות רכוש, בנייה לא חוקית וכו'). עד כמה הבעיה חמורה או לא חמורה בעיניך?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
79.6	66.3	82.3	חמורה מאוד
15.2	21.2	14.0	די חמורה
1.3	1.7	1.2	לא כל כך חמורה
0.4	1.5	0.2	בכלל לא חמורה
3.5	9.3	2.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 96**3.1. מה, לדעתך, המניע העיקרי להתגברות השיח על בעיית המשילות בנגב?**

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
64.2	29.8	71.3	התגברות ההתנהלות הלא־חוקית של התושבים הבדואים בנגב (גנבת רכוש, נסיעה פרועה בכבישים, שימוש לא חוקי בנשק וכו')
8.0	26.2	4.3	התגברות הגזענות כלפי ערבים בציבור היהודי
21.1	31.2	19.1	שני המניעים במידה שווה
6.7	12.8	5.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

3.2. כשאתה שומע מישהו או מישהי מדברים ערבית במקום ציבורי, האם אתה חושש או לא חושש?דיון
בעמ' 134

יהודים	
8.0	חושש מאוד
26.9	די חושש
37.5	לא כל כך חושש
25.8	בכלל לא חושש
1.8	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 136

32. כשאתה במקום ציבורי בנוכחות של יהודים, האם אתה מרגיש חופשי לדבר ערבית?

ערבים	
49.3	מרגיש חופשי מאוד
27.0	מרגיש די חופשי
17.0	לא כל כך מרגיש חופשי
6.3	בכלל לא מרגיש חופשי
0.4	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 112

33. האם אתה תומך או מתנגד לקיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
14.2	3.3	16.4	מתנגד מאוד
12	5.5	13.3	די מתנגד
37.2	48.8	34.9	די תומך
27.1	41.7	24.1	תומך מאוד
9.5	0.7	11.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

34. יש הטוענים כי העלייה בהשכלת נשים בשנים האחרונות פגעה ביציבות המשפחה. האם אתה מסכים או לא מסכים עם טענה זו?

דיון
בעמ' 151

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
7.9	18.5	5.8	מסכים מאוד
12.4	26.4	9.6	די מסכים
21.0	22.9	20.6	לא כל כך מסכים
52.3	31	56.7	כלל לא מסכים
6.4	1.2	7.3	לא יודע
100	100	100	סך הכול

35. האם היית מעדיף שיטפל בך איש מקצוע יהודי או ערבי (רופא)?

דיון
בעמ' 142

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
30.3	6.1	35.3	מעדיף איש מקצוע יהודי
7.1	28.7	2.7	מעדיף איש מקצוע ערבי
60.9	64.2	60.3	לא משנה לי
1.7	1.0	1.7	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 142

36. האם היית מעדיף שיטפל בך איש מקצוע יהודי או ערבי (עורך דין)?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
47.5	18.4	53.4	מעדיף איש מקצוע יהודי
5.4	27.0	1.0	מעדיף איש מקצוע ערבי
45.3	53.3	43.6	לא משנה לי
1.8	1.3	2.0	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 142

37. האם היית מעדיף שיטפל בך איש מקצוע יהודי או ערבי (קבלן שיפוצים)?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
32.7	7.1	37.9	מעדיף איש מקצוע יהודי
12.6	42.4	6.5	מעדיף איש מקצוע ערבי
51.9	48.6	52.6	לא משנה לי
2.8	1.9	3.0	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 142**38. האם היית מעדיף שיטפל בך איש מקצוע יהודי או ערבי (מכונאי רכב)?**

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
26.9	5.7	31.2	מעדיף איש מקצוע יהודי
11.2	38.6	5.6	מעדיף איש מקצוע ערבי
59.4	53.3	60.6	לא משנה לי
2.5	2.4	2.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

39. האם אתה מסכים או לא מסכים שיש לחייב את כל הצעירים הערבים אזרחי ישראל בגיל 18 בשירות כלשהו, אזרחי או צבאי, לפי בחירתם?דיון
בעמ' 52

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
35.8	9.8	41.1	מאוד מסכים
28.5	21.8	29.9	די מסכים
15.2	28.3	12.5	לא כל כך מסכים
14.6	37.5	10.0	בכלל לא מסכים
5.9	2.6	6.5	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 46

40. האם אתה מסכים או לא מסכים שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה?

יהודים	
31.4	מאוד מסכים
29.7	די מסכים
26.9	לא כל כך מסכים
6.4	בכלל לא מסכים
5.6	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 39

41. האם אתה מסכים או לא מסכים שהמדינה צריכה להשתמש בדיוק באותם קריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
21.4	45.5	16.4	מסכים מאוד
36.5	42.1	35.4	די מסכים
21.6	8.2	24.3	לא כל כך מסכים
14.7	3.1	17.0	כלל לא מסכים
5.8	1.1	6.9	לא יודע
100	100	100	סך הכול

42. במדינת ישראל כיום, מבין שתי הקבוצות הבאות, למי יש יותר סיכוי להצליח, ליהודים או לערבים?

דיון
בעמ' 116

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
62.3	57.7	63.2	ליהודים סיכוי גבוה יותר
8.3	6.3	8.8	לערבים סיכוי גבוה יותר
21.6	31.4	19.6	ליהודים ולערבים אותו סיכוי
7.8	4.6	8.4	לא יודע
100	100	100	סך הכול

43. בהנחה שתנאי העבודה והשכר הולמים את ציפיותיך, האם תהיה מוכן לעבוד במקום עבודה שנמצא ביישוב ערבי בשטחי ישראל?

דיון
בעמ' 137

יהודים	
7.2	בטוח שכן
18.7	חושב שכן
26.3	חושב שלא
42.6	בטוח שלא
5.3	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 1378

43. בהנחה שתנאי העבודה והשכר הולמים את ציפיותיך, האם תהיה מוכן לעבוד במקום עבודה שנמצא ביישוב יהודי?

ערבים	
78.2	בטוח שכן
14.5	חושב שכן
3.8	חושב שלא
2.7	בטוח שלא
0.8	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 139

44. האם אתה תומך או מתנגד שמורות ומורים ערבים ילמדו בבתי ספר יהודיים מקצועות שאינם הוראת השפה הערבית?

יהודים	
14.8	תומך מאוד
36.3	די תומך
13.6	די מתנגד
22.4	מתנגד מאוד
12.9	לא יודע
100	סך הכול

44. האם אתה תומך או מתנגד שמורות ומורים יהודים ילמדו בבתי ספר ערביים מקצועות שאינם הוראת השפה העברית?

דיון
בעמ' 139

ערבים	
47.4	תומך מאוד
37.3	די תומך
8.8	די מתנגד
5.5	מתנגד מאוד
1.0	לא יודע
100	סך הכול

45. לדעתך, האם אפשרי או לא אפשרי שערבי אזרח ישראל שמרגיש חלק מן העם הפלסטיני יהיה גם אזרח נאמן למדינת ישראל?

דיון
בעמ' 32

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
15.2	51.1	7.9	בטוח שאפשרי
25.2	26.0	25.0	חושב שאפשרי
24.5	9.8	27.5	חושב שלא אפשרי
30.1	9.9	34.2	בטוח שלא אפשרי
5.0	3.2	5.4	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 147

46. אם הייתה בבעלותך דירה להשכרה, האם היית מסכים או לא מסכים להשכיר את דירתך לערבים?

יהודים	
6.6	מאוד מסכים
24.5	די מסכים
23.1	לא כל כך מסכים
38.2	בכלל לא מסכים
7.6	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 147

46. אם הייתה בבעלותך דירה להשכרה, האם היית מסכים או לא מסכים להשכיר את דירתך ליהודים?

ערבים	
15.9	מאוד מסכים
48.8	די מסכים
18.5	לא כל כך מסכים
14.5	בכלל לא מסכים
2.3	לא יודע
100	סך הכול

47. אם הייתה בבעלותך דירה להשכרה, האם היית מסכים או לא מסכים להשכיר את דירתך לחרדים?

דיון
בעמ' 147

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
25.8	10.5	28.9	מאוד מסכים
33.0	29.6	33.7	די מסכים
21.6	26.0	20.7	לא כל כך מסכים
15.0	31.7	11.5	בכלל לא מסכים
4.6	2.2	5.2	לא יודע
100	100	100	סך הכול

48. אם הייתה בבעלותך דירה להשכרה, האם היית מסכים או לא מסכים להשכיר את דירתך למהגרי עבודה/פליטים?

דיון
בעמ' 147

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
5.3	12.4	3.9	מאוד מסכים
18.3	48.6	12.2	די מסכים
25.6	20.3	26.6	לא כל כך מסכים
43.6	16.1	49.3	בכלל לא מסכים
7.2	2.6	8.0	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 147

49. אם הייתה בבעלותך דירה להשכרה, האם היית מסכים או לא מסכים להשכיר את דירתך ללהטב"ק (הומואים, לסביות, טרנסג'נדרים וביסקסואלים)?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
37.7	3.6	44.7	מאוד מסכים
30.5	11.1	34.5	די מסכים
9.3	20.7	7.0	לא כל כך מסכים
17.0	62.7	7.7	בכלל לא מסכים
5.5	1.9	6.1	לא יודע
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 153

50. האם אתה מסכים או לא מסכים לטענה שנשים ערביות ונשים יהודיות מאוימות מאלימות משפחתית באותה המידה?

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
12.1	19.9	10.5	מאוד מסכים
20.5	27	19.1	די מסכים
33.8	28.9	34.9	לא כל כך מסכים
26.3	20.5	27.6	בכלל לא מסכים
7.3	3.7	7.9	לא יודע
100	100	100	סך הכול

5.1 בישראל יש חוק האוסר פוליגמיה (נישואים ליותר מאישה אחת), אך הוא כמעט שלא נאכף בציבור הערבי. האם לדעתך יש או אין לאכוף חוק זה?

דיון
בעמ' 135

כלל המדגם	ערבים	יהודים	
35.9	39.4	35.2	בטוח שכן
27.1	13.6	29.9	חושב שכן
14.5	15.1	14.4	חושב שלא
11.7	30.4	7.9	בטוח שלא
10.8	1.5	12.6	לא יודע
100	100	100	סך הכול

5.2 האם יש לך קרובי משפחה מדרגה ראשונה או שנייה המתגוררים בגדה המערבית או ברצועת עזה?

דיון
בעמ' 25

ערבים		
19.1	יש	
80.7	אין	
0.2	לא יודע/מסרב להשיב	
100	סך הכול	

נספח 2 / התפלגות התשובות לשאלות החוזרות, סקר 2023 לעומת סקרי עבר (% יהודים וערבים)¹

2. להרגשתך, האם היחסים בין אזרחי ישראל היהודים ואזרחי ישראל הערבים הם כיום:

יהודים	2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
טובים מאוד	2	3	2	1	1
טובים	14	17	12	8	8
ככה־ככה	51	57	61	59	45
רעים	21	12	17	22	28
רעים מאוד	11	10	5	9	17
לא יודע	2	2	3	1	2
סך הכול	100	100	100	100	100

1 בנספח זה, בשל עיגולי האחוזים למספרים שלמים, ייתכן שהסכימה אינה תמיד 100%.

2. להרגשתך, האם היחסים בין אזרחי ישראל היהודים ואזרחי ישראל הערבים הם כיום:

דיון
בעמ' 41

ערבים	2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
טובים מאוד	7	9	8	9	10
טובים	23	22	20	21	23
ככה־ככה	42	49	50	54	36
רעים	19	14	14	13	16
רעים מאוד	8	6	9	3	14
לא יודע	–	1	–	–	–
סך הכול	100	100	100	100	100

3. לדעתך, עד כמה הערבים אזרחי ישראל מרגישים כיום חלק מהחברה הישראלית?

דיון
בעמ' 104

יהודים	2017	2019	2023
במידה רבה מאוד	10	11	3
במידה די רבה	20	21	15
במידה די מעטה	50	44	62
בכלל לא	13	12	13
לא יודע	8	12	7
סך הכול	100	100	100

דיון
בעמ' 104

3. לדעתך, עד כמה היהודים רואים בערבים אזרחי ישראל חלק מהחברה הישראלית:

ערבים	2017	2019	2023
במידה רבה מאוד	5	6	8
במידה די רבה	23	18	21
במידה די מעטה	47	52	51
בכלל לא	22	21	18
לא יודע	3	3	2
סך הכול	100	100	100

דיון
בעמ' 60

5. עם איזו משתי הטענות אתה מסכים יותר:

יהודים	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
באחריות המדינה לקדם את ענייניו הכלכליים והחברתיים של הציבור הערבי בישראל	53	42	40
הציבור הערבי בישראל צריך לסמוך יותר על עצמו כדי לקדם את ענייניו הכלכליים והחברתיים ולא לחכות עד שהמדינה תעשה את זה	34	45	44
לא יודע	13	12	16
סך הכול	100	100	100

5. עם איזו משתי הטענות אתה מסכים יותר:דיון
בעמ' 60

2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021	ערבים
69	67	66	באחריות המדינה לקדם את ענייניו הכלכליים והחברתיים של הציבור הערבי בישראל
31	32	33	הציבור הערבי בישראל צריך לסמוך יותר על עצמו כדי לקדם את ענייניו הכלכליים והחברתיים ולא לחכות עד שהמדינה תעשה את זה
1	1	1	לא יודע
100	100	100	סך הכול

6. לאיזה משני הנושאים היית רוצה שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב:דיון
בעמ' 61

2023	ערבים
17	קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית
77	המעמד בישראל של האזרחים הערבים
6	אחר/אף אחד מהם
100	סך הכול

6. לאיזה משני הנושאים היית רוצה שחברי הכנסת הערבים יקדישו יותר תשומת לב:דיון
בעמ' 61

אוגוסט 2021	אפריל 2021	ערבים
7	4	קידום הסכם שלום עם הרשות הפלסטינית
53	50	המעמד בישראל של האזרחים הערבים
40	45	לשני הנושאים במידה שווה
1	1	אחר/אף אחד מהם
100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 36

7. האם אתה מסכים או לא מסכים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים?

יהודים	2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	40	39	28	35	34
די מסכים	28	32	39	39	38
לא כל כך מסכים	19	18	22	17	20
בכלל לא מסכים	10	9	7	4	6
לא יודע	4	3	5	5	3
סך הכול	100	100	100	100	100

דיון
בעמ' 36

7. האם אתה מסכים או לא מסכים שהמשטר בישראל הוא דמוקרטי גם לאזרחים הערבים?

ערבים	2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	17	16	12	16	6
די מסכים	28	28	29	34	25
לא כל כך מסכים	22	20	20	17	26
בכלל לא מסכים	32	36	39	32	42
לא יודע	1	1	0	1	2
סך הכול	100	100	100	100	100

8. האם אתה מסכים או לא מסכים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי בישראל?

דיון
בעמ' 64

יהודים	*2017	**2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	21	22	9	7	8
די מסכים	14	12	19	22	15
לא כל כך מסכים	24	13	32	31	31
בכלל לא מסכים	32	41	30	26	38
לא יודע	9	12	12	14	9
סך הכול	100	100	100	100	100

8. האם אתה מסכים או לא מסכים שחברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את מגוון הדעות בציבור הערבי בישראל?

דיון
בעמ' 64

ערבים	*2017	**2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	23	13	13	16	5
די מסכים	33	24	31	34	23
לא כל כך מסכים	18	17	19	15	31
בכלל לא מסכים	23	41	36	34	39
לא יודע	3	5	1	1	2
סך הכול	100	100	100	100	100

* ב־2017 נוסח ההיגד היה "חברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את המגזר הערבי מבחינות הבהדלים וההסכמות במגזר הערבי בישראל".

** ב־2019 נוסח ההיגד היה "חברי הכנסת הערבים מייצגים היטב את המגזר הערבי".

דיון
בעמ' 107

9. האם אתה מסכים או לא מסכים שעדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה?

יהודים	*2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	36	33	19	24	19
די מסכים	17	14	27	26	27
לא כל כך מסכים	20	25	37	32	26
בכלל לא מסכים	25	22	13	13	19
לא יודע	3	7	5	6	8
סך הכול	100	100	100	100	100

דיון
בעמ' 107

9. האם אתה מסכים או לא מסכים שעדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה?

ערבים	*2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	12	9	12	9	6
די מסכים	10	8	11	12	17
לא כל כך מסכים	12	18	15	11	12
בכלל לא מסכים	65	63	62	68	64
לא יודע	1	2	–	0	1
סך הכול	100	100	100	100	100

* ב־2017 נוסח ההיגד היה "כדי לשמור על הזהות היהודית/ערבית (בהתאמה) עדיף שהיהודים והערבים בישראל יחיו בנפרד אלה מאלה".

10. האם אתה מסכים או לא מסכים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה?

יהודים	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	26	12	9	13
די מסכים	30	42	42	43
לא כל כך מסכים	19	28	29	25
בכלל לא מסכים	16	11	16	13
לא יודע	8	7	5	6
סך הכול	100	100	100	100

10. האם אתה מסכים או לא מסכים שרוב הערבים אזרחי ישראל רוצים להשתלב בחברה הישראלית ולהיות חלק ממנה?

ערבים	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	52	47	51	26
די מסכים	31	31	29	51
לא כל כך מסכים	8	12	9	11
בכלל לא מסכים	7	10	11	13
לא יודע	3	0	0	0
סך הכול	100	100	100	100

דיון
בעמ' 49

11. לדעתך, האם צריך לאפשר לערבים אזרחי ישראל:

יהודים	2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
לקנות קרקע בכל מקום בישראל	29	24	34	29	25
לקנות קרקע רק ביישובים ובשכונות של ערבים	41	43	34	37	40
בכלל לא צריך לאפשר לערבים לקנות קרקע בישראל	25	22	15	18	22
לא יודע	5	11	17	17	13
סך הכול	100	100	100	100	100

דיון
בעמ' 65

12. האם אתה תומך או מתנגד לצירוף של מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים?

יהודים	2017	2019	2023
מאוד מתנגד	43	33	31
די מתנגד	23	16	23
די תומך	22	25	27
מאוד תומך	8	11	10
לא יודע	4	15	10
סך הכול	100	100	100

12. האם אתה תומך או מתנגד לצירוף של מפלגות ערביות לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים?

דיון
בעמ' 65

ערבים	*2017	2019	2023
מאוד מתנגד	7	10	8
די מתנגד	8	5	8
די תומך	37	28	45
מאוד תומך	44	48	36
לא יודע	3	9	3
סך הכול	100	100	100

* ב-2017 נוסח השאלה לערבים היה "האם אתה תומך או מתנגד לכך שהמפלגות הערביות יסכימו להצטרף לממשלה, כולל מינוי שרים ערבים?".

21. האם אתה מסכים או לא מסכים שאפילו אם הערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפניהם?

דיון
בעמ' 118

יהודים	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	13	10	9
די מסכים	31	32	24
לא כל כך מסכים	28	28	31
בכלל לא מסכים	21	24	26
לא יודע	8	7	9
סך הכול	100	100	100

דיון
בעמ' 118

21. האם אתה מסכים או לא מסכים שאפילו אם הערבים מתאימים יותר ללימודים או לעבודה, יהודים תמיד מתקבלים לפניהם?

ערבים	2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	60	58	60	64	37
די מסכים	19	17	18	17	38
לא כל כך מסכים	6	7	8	4	16
בכלל לא מסכים	12	15	13	14	8
לא יודע	3	3	0	1	1
סך הכול	100	100	100	100	100

דיון
בעמ' 121

22. האם אתה מסכים או לא מסכים שבישראל צריך קודם כול לתת עבודה ליהודים ורק אחר כך לערבים?

יהודים	2017	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
מאוד מסכים	27	16	20	19
די מסכים	10	15	16	22
לא כל כך מסכים	24	32	28	30
בכלל לא מסכים	36	32	30	24
לא יודע	4	6	6	5
סך הכול	100	100	100	100

23. האם אתה מסכים או לא מסכים עם המשפט: "אני משתדל שלא להיכנס ליישובים ערביים בשטח ישראל"?

דיון
בעמ' 131

2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021	2019	2017	יהודים
41	34	32	41	38	מאוד מסכים
30	31	27	16	20	די מסכים
17	20	24	15	19	לא כל כך מסכים
10	14	16	24	21	בכלל לא מסכים
2	2	2	3	2	לא יודע
100	100	100	100	100	סך הכול

23. האם אתה מסכים או לא מסכים עם המשפט: "אני משתדל שלא להיכנס ליישובים יהודיים"?

דיון
בעמ' 131

2023	אוגוסט 2021	אפריל 2021	2019	2017	ערבים
5	6	5	5	5	מאוד מסכים
21	7	6	3	11	די מסכים
32	7	9	7	8	לא כל כך מסכים
42	80	79	83	75	בכלל לא מסכים
0	0	–	1	1	לא יודע
100	100	100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 77

26. האם אתה חושש שאתה או בני משפחתך תיפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם?

יחידים	2017	אפריל 2021	אוגוסט 2021	*2023
חושש במידה רבה מאוד	9	5	9	9
חושש במידה די רבה	13	15	18	25
חושש במידה די מעטה	37	53	41	43
בכלל לא חושש	40	26	30	20
לא יודע	1	1	2	3
סך הכול	100	100	100	100

דיון
בעמ' 77

26. האם אתה חושש שאתה או בני משפחתך תיפגעו מפשע אלים באזור מגוריהם?

ערבים	2017	אפריל 2021	אוגוסט 2021	*2023
חושש במידה רבה מאוד	34	29	38	33
חושש במידה די רבה	13	17	12	22
חושש במידה די מעטה	25	18	18	20
בכלל לא חושש	28	36	33	23
לא יודע	-	-	-	2
סך הכול	100	100	100	100

* נתוני 2023 בלוחות אלו הם שילוב של סקר שותפות בעירבון מוגבל 2023 וסקר הקול הישראלי אפריל 2023.

דיון
בעמ' 81**27. באיזו מידה משטרת ישראל מעניקה לך ולמשפחתך כיום ביטחון אישי?**

2023	אפריל 2021	יהודים
3	9	במידה רבה מאוד
24	39	במידה די רבה
41	36	במידה די מועטה
27	10	במידה מועטה מאוד
5	6	לא יודע
100	100	סך הכול

27. באיזו מידה משטרת ישראל מעניקה לך ולמשפחתך כיום ביטחון אישי?דיון
בעמ' 81

2023	אפריל 2021	ערבים
7	12	במידה רבה מאוד
17	20	במידה די רבה
30	25	במידה די מועטה
44	42	במידה מועטה מאוד
2	0	לא יודע
100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 89

29. מהו, לדעתך, ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל?

2023	אפריל 2021	2019	יהודים
26	30	17	המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים למנוע את הפשיעה
44	37	39	הנהגת החברה הערבית לא משתפת פעולה עם המשטרה כדי לצמצם פשיעה
23	22	31	השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה
7	12	13	המדינה/המשטרה אינה משקיעה מספיק משאבים וגם הנהגת החברה הערבית לא משתפת פעולה עם המשטרה/כל התשובות (התשובה ביוזמת המרואיינים)/סיבה אחרת
100	100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 89

29. מהו, לדעתך, ההסבר העיקרי לפשיעה הגבוהה בחברה הערבית בישראל?

2023	אפריל 2021	2019	ערבים
52	58	38	המדינה אינה משקיעה מספיק משאבים למנוע את הפשיעה
21	17	24	הנהגת החברה הערבית לא משתפת פעולה עם המשטרה כדי לצמצם פשיעה
16	22	29	השקעת משאבים או שיתוף פעולה לא יעזרו כי התרבות הערבית אלימה
12	2	8	המדינה/המשטרה אינה משקיעה מספיק משאבים וגם הנהגת החברה הערבית לא משתפת פעולה עם המשטרה/כל התשובות (התשובה ביוזמת המרואיינים)/סיבה אחרת/לא יודעים
100	100	100	סך הכול

32. כשאתה שומע מישהו או מישהי מדברים ערבית במקום ציבורי, האם אתה חושש או לא חושש?

דיון
בעמ' 134

יהודים	2019	2023
חושש מאוד	4	8
די חושש	12	27
לא כל כך חושש	26	38
בכלל לא חושש	57	26
לא יודע	1	2
סך הכול	100	100

32. כשאתה במקום ציבורי בנוכחות של יהודים, האם אתה מרגיש חופשי לדבר בערבית?

דיון
בעמ' 136

ערבים	2017	2019	2023
מרגיש חופשי מאוד	42	48	49
מרגיש די חופשי	28	36	27
לא כל כך מרגיש חופשי	17	10	17
בכלל לא מרגיש חופשי	12	6	6
לא יודע	1	0	0
סך הכול	100	100	100

דיון
בעמ' 112

33. האם אתה תומך או מתנגד לקיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים?

2023	2019	יהודים
16	19	מתנגד מאוד
13	12	די מתנגד
35	32	די תומך
24	31	תומך מאוד
11	6	לא יודע
100	100	סך הכול

דיון
בעמ' 112

33. האם אתה תומך או מתנגד לקיום מפגשים מאורגנים בין בני נוער יהודים וערבים?

2023	2019	ערבים
3	4	מתנגד מאוד
6	3	די מתנגד
49	24	די תומך
42	68	תומך מאוד
1	1	לא יודע
100	100	סך הכול

39. האם אתה מסכים או לא מסכים שיש לחייב את כל הצעירים הערבים אזרחי ישראל בגיל 18 בשירות כלשהו, אזרחי או צבאי, לפי בחירתם?

יהודים	2019	אפריל 2021*	אוגוסט 2021*	2023
מאוד מסכים	53	41	43	41
די מסכים	19	26	27	30
לא כל כך מסכים	8	18	12	13
בכלל לא מסכים	16	12	16	10
לא יודע	4	3	2	7
סך הכול	100	100	100	100

39. האם אתה מסכים או לא מסכים שיש לחייב את כל הצעירים הערבים אזרחי ישראל בגיל 18 בשירות כלשהו, אזרחי או צבאי, לפי בחירתם?

ערבים	2019	אפריל 2021*	אוגוסט 2021*	2023
מאוד מסכים	20	11	17	10
די מסכים	15	10	11	22
לא כל כך מסכים	9	11	2	28
בכלל לא מסכים	54	68	69	38
לא יודע	3	1	1	3
סך הכול	100	100	100	100

* ב־2021 נוסח ההיגד היה "יש לחייב את כל אזרחי ישראל בגיל 18 (כולל ערבים וחרדים) בשירות אזרחי או צבאי".

דיון
בעמ' 52

ב־2017 נוסח השאלה היה:

**האם אתה תומך או מתנגד לכך שכל אזרח, יהודי או ערבי שהוא בגיל המתאים
ופטור משירות צבאי יהיה חייב על פי חוק בשירות אזרחי?**

2017	יהודים
70	תומך לחייב בשירות אזרחי כל אזרח בגיל המתאים שפטור משירות צבאי
8	תומך לחייב בשירות אזרחי רק יהודים בגיל המתאים שפטורים משירות צבאי
18	מתנגד לחייב בשירות אזרחי אזרח בגיל המתאים שפטור משירות צבאי
5	לא יודע
100	סך הכול

דיון
בעמ' 52

**האם אתה תומך או מתנגד לכך שכל אזרח, יהודי או ערבי שהוא בגיל המתאים
ופטור משירות צבאי יהיה חייב על פי חוק בשירות אזרחי?**

2017	ערבים
27	תומך לחייב בשירות אזרחי כל אזרח בגיל המתאים שפטור משירות צבאי
11	תומך לחייב בשירות אזרחי רק יהודים בגיל המתאים שפטורים משירות צבאי
57	מתנגד לחייב בשירות אזרחי אזרח בגיל המתאים שפטור משירות צבאי
5	לא יודע
100	סך הכול

40. האם אתה מסכים או לא מסכים שרוב הערבים אזרחי ישראל לא השלימו עם קיומה של מדינת ישראל ותומכים בחיסולה?

יהודים	2017	2019	2023
מאוד מסכים	31	27	31
די מסכים	22	18	30
לא כל כך מסכים	24	28	27
בכלל לא מסכים	18	21	6
לא יודע	5	5	6
סך הכול	100	100	100

41. האם אתה מסכים או לא מסכים שהמדינה צריכה להשתמש בדיוק באותם קריטריונים לתקצוב יישובים יהודיים וערביים?

יהודים	*2017	*2019	2023
מאוד מסכים	31	32	16
די מסכים	27	24	35
לא כל כך מסכים	15	17	24
בכלל לא מסכים	23	23	17
לא יודע	4	5	7
סך הכול	100	100	100

* ב-2017 וב-2019 נוסח ההיגד היה "מדינת ישראל צריכה לתת תקציבים שווים ליישובים יהודיים וליישובים ערביים".

דיון
בעמ' 32

45. לדעתך, האם אפשרי או לא אפשרי שערבי אזרח ישראל שמרגיש חלק מן העם הפלסטיני יהיה גם אזרח נאמן למדינת ישראל?

יהודים	2017	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
בטוח שאפשרי	9	12	10	8	8
חושב שאפשרי	21	23	29	25	25
חושב שלא אפשרי	26	20	28	26	28
בטוח שלא אפשרי	42	40	27	34	34
לא יודע/מסרב להשיב	3	6	7	7	5
סך הכול	100	100	100	100	100

דיון
בעמ' 32

45. לדעתך, האם אפשרי או לא אפשרי שערבי אזרח ישראל שמרגיש חלק מן העם הפלסטיני יהיה גם אזרח נאמן למדינת ישראל?

ערבים	2019	אפריל 2021	אוגוסט 2021	2023
בטוח שאפשרי	39	43	37	51
חושב שאפשרי	31	25	27	26
חושב שלא אפשרי	9	8	9	10
בטוח שלא אפשרי	18	23	26	10
לא יודע/מסרב להשיב	4	1	1	3
סך הכול	100	100	100	100

נספח 3 / ההרכב החברתי-דמוגרפי והגדרות עצמיות, סקר 2023 (%)

מה מינר?

ערבים	יהודים	
48.0	49.4	גבר
52.0	50.6	אישה
100	100	סך הכול

גיל

ערבים	יהודים	
21.2	14.1	24-18
23.3	18.7	34-25
19.9	18.9	44-35
16.8	15.1	54-45
10.9	14.1	64-55
7.9	19.1	+65
100	100	סך הכול

השכלה

ערבים	יהודים	
37.8	8.4	יסודית או תיכונית חלקית, ללא תעודת בגרות
24.9	19.6	תיכונית מלאה, עם תעודת בגרות
3.4	9.4	על-תיכונית (סמינר למורים, בי"ס לסיעוד, בי"ס להנדסאים)
5.2	9.8	על-תיכונית, בוגר קורס מקצועי
–	3.2	ישיבה על-תיכונית
4.8	6.0	לימודים אקדמיים חלקיים, ללא תואר
22.0	42.9	השכלה אקדמית מלאה
1.9	0.7	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	סך הכול

ההכנסה הממוצעת (ברוטו) מכל המקורות למשק בית בישראל היום היא כ־16,000 ש"ח ברוטו. האם הכנסתכם המשפחתית הכוללת (של שני בני הזוג) היא: (במשק בית של נפש אחת ההכנסה ליחיד עומדת על כ־8,000 ש"ח)

ערבים	יהודים	
31.7	17.1	הרבה מתחת לממוצע
23.3	17.4	מעט מתחת לממוצע
22.6	22.2	כמו הממוצע
7.6	25.0	מעט מעל הממוצע
7.8	11.3	הרבה מעל הממוצע
7.0	7.0	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	סך הכול

מיקום על הרצף חרדים-חילונים

יהודים	
10.4	חרדי
11.1	תורני/חרד"לי/דתי לאומי
12.8	מסורתי דתי
22.4	מסורתי לא-דתי
43.3	חילוני
100	סך הכול

עדה דתית

ערבים	
78.8	מוסלמי
8.8	נוצרי-ערבי
9.0	דרוזי
3.4	לא יודע/מסרב להשיב
100	סך הכול

רמת דתיות

ערבים	
3.3	דתי מאוד
23.3	דתי
57.6	מסורתי
12.8	לא דתי בכלל
3.0	לא יודע/מסרב להשיב
100	סך הכול

מחנה פוליטי

יהודים	
12.8	שמאל
27.7	מרכז
57.3	ימין
2.2	לא יודע/מסרב להשיב
100	סך הכול

מחוז מגורים

יהודים	
9.5	צפון
12.0	חיפה
29.3	מרכז
22.0	תל אביב
10.1	ירושלים
13.3	דרום
3.8	יהודה ושומרון
100	סך הכול

אזור מגורים

ערבים	
54.1	גליל
22.6	משולש
10.3	ערים מעורבות
11.7	נגב
1.3	אחר
100	סך הכול

הגדרה עצמית עדתית

יהודים	
38.8	אשכנזי
36.5	מזרחי
14.4	מעורב, גם וגם
6.1	עולה מחבר העמים/ברה"מ לשעבר
1.8	לא יודע/מסרב להשיב
2.4	אחר
100	סך הכול

מיקום על הרצף חרדים-חילונים לפי מחנות פוליטיים*

יהודים	חילוני	מסורתי לא-דתי	מסורתי דתי	דתי	חרדי
שמאל	23.4	6.5	4.4	5.1	1.6
מרכז	35.6	32.5	15.8	8.7	20.2
ימין	39.6	59.7	77.1	83.5	72.6
לא יודע/מסרב להשיב	1.4	1.3	2.7	2.7	5.6
סך הכול	100	100	100	100	100

* הנתונים בלוח זה משוקללים. גודלה של כל קבוצה על הרצף חרדים-חילונים הוא בהתאם לגודלה באוכלוסייה, על פי נתוני הלמ"ס.

הערה: הנתונים בלוח זה נלקחו מתוך סקרי הקול הישראלי ינואר-מרץ 2023 ושותפות בעירבון מוגבל 2023.

קבוצות גיל לפי מחנות פוליטיים*

55+	54-35	34-18	יהודים
16.3	10.6	11.7	שמאל
36.7	29.1	17.2	מרכז
44.0	59.6	68.4	ימין
3.0	0.7	2.7	לא יודע/מסרב להשיב
100	100	100	סך הכול

* הנתונים בלוח זה משוקללים. גודלה של כל קבוצה על הרצף חרדים-חילונים הוא בהתאם לגודלה באוכלוסייה, על פי נתוני הלמ"ס.

צוות המחקר

פרופ' תמר הרמן היא המנהלת האקדמית של מרכז ויטרבי, עמיתה בכירה במכון הישראלי לדמוקרטיה ופרופסור מן המניין למדע המדינה באוניברסיטה הפתוחה. מומחית לחקר דעת קהל וחברה אזרחית ופוליטיקה חוץ־פרלמנטרית.

ד"ר אור ענבי הוא חוקר במרכז ויטרבי ומרצה באוניברסיטה העברית בירושלים. עבודת הדוקטור שלו עסקה במעורבות אבהית, בגבריות חדשה ובממשק שבין עבודה למשפחה.

ירון קפלן הוא חוקר במרכז ויטרבי, בעל תואר שני בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה במגמה לפסיכולוגיה חברתית באוניברסיטת בר־אילן.

אינה אורלי ספוז'ניקוב היא חוקרת במרכז ויטרבי, בעלת תואר שני בכלכלה. עבדה בעבר בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, באגף לתכנון אסטרטגי בעיריית ירושלים ובמכון ירושלים למחקרי מדיניות.

דורון ברויטמן הוא אנליסט קשרי ממשל וחברה אזרחית במרכז ויטרבי, בעל תואר שני בתקשורת מהפקולטה למדעי החברה באוניברסיטת תל אביב.

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי אי־מפלגתי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים, וטיפול שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים. לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפול חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה.

התוכנית לחברה הערבית בישראל שמה לה למטרה לחתור לשוויון בין יהודים לערבים בכל מישורי החיים. לשם כך היא פועלת להבנת המגמות והתמורות בחברה זו לאשורן ומבקשת להיות מקור לידע עדכני למשרדי ממשלה בגיבוש מדיניות מבוססת נתונים בכל הקשור לחברה הערבית; ומוקד לדיון ציבורי על אודות החברה הערבית לנבחרי ציבור, לאנשי חברה אזרחית ולפעילים חברתיים.

מרכז ויטריבי לחקר דעת קהל ומדיניות עוסק במחקר אמפירי של עמדות הציבור בישראל ביחס לתפקוד המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל ושל מידת המחויבות של החברה הישראלית לערכי היסוד הדמוקרטיים. מאגר הנתונים "דאטה ישראל ע"ש לואי גוטמן" שהמרכז מחזיק ומתחזק מציג נתוני סקרים עדכניים וחומרים היסטוריים שנאספו משנת 1949. המרכז שם לו למטרה להעשיר את הדיון הציבורי בישראל בסוגיות של מדיניות וחברה, והוא מגשים אותה באמצעות יצירה, ניתוח והפצה של מידע אמין והעמדתו לעיון חופשי לחוקרים, לאנשי תקשורת ולציבור המתעניין בישראל ובעולם.

שותפות בעירבון מוגבל הוא מחקר תקופתי (2016, 2017, 2019, 2021, 2023) הבוחן את מערכת היחסים בין היהודים לערבים בישראל בשלוש רמות - רמת המדינה, רמת החברה והרמה הבין־אישית. המחקרים כוללים שאלות על הזהות הלאומית האישית, תפיסת הבעלות על הארץ, הוגנות המדינה כלפי קבוצת המיעוט הילידי הערבי, הנכונות לחלוקת משאבים ולשותפות בתהליכי קבלת החלטות, סטראוטיפים הדדיים ועוד.

ספטמבר 2023

מחיר מומלץ: 82 ש"ח
מסת"ב 4-436-519-965-978
www.idi.org.il

0 4500001255 4
דאנאקוד 450-1255